

Vlada Crne Gore
Kabinet predsjednika
Kancelarija za evropske integracije

PREDLOG

II PRILOG
IZVJEŠTAJU EVROPSKE KOMISIJE
O CRNOJ GORI 2021

Podgorica, jul 2021.

SADRŽAJ:

UVOD.....	11
1. POLITIČKI KRITERIJUMI.....	13
2. EKONOMSKI KRITERIJUMI.....	32
3.1. POGLAVLJE 1: SLOBODA KRETANJA ROBE	44
3.2. POGLAVLJE 2: SLOBODA KRETANJA RADNIKA	53
3.3. POGLAVLJE 3: PRAVO OSNIVANJA PREDUZEĆA I SLOBODA PRUŽANJA USLUGA	55
3.4. POGLAVLJE 4: SLOBODA KRETANJA KAPITALA	57
3.5. POGLAVLJE 5: JAVNE NABAVKE	59
3.6. POGLAVLJE 6: PRIVREDNO PRAVO.....	63
POGLAVLJE 7: PRAVO INTELEKTUALNE SVOJINE	64
3.8. POGLAVLJE 8: KONKURENCIJA	79
3.9. POGLAVLJE 9: FINANSIJSKE USLUGE	84
POGLAVLJE 10: INFORMATIČKO DRUŠTVO I MEDIJI.....	89
3.11. POGLAVLJE 11: POLJOPRIVREDA I RURALNI RAZVOJ	102
3.12. POGLAVLJE 12: BEZBJEDNOST HRANE, VETERINARSTVO I FITOSANITARNA POLITIKA	106
3.13. POGLAVLJE 13: RIBARSTVO.....	121
3.14. POGLAVLJE 14: SAOBRAĆAJNA POLITIKA.....	123
3.15. POGLAVLJE 15: ENERGETIKA.....	126
3.16. POGLAVLJE 16: POREZI.....	133
3.17. POGLAVLJE 17: EKONOMSKA I MONETARNA UNIJA	137
3.18. POGLAVLJE 18: STATISTIKA	138
POGLAVLJE 19: SOCIJALNA POLITIKA I ZAPOŠLJAVANJE.....	143
3.20. POGLAVLJE 20: PREDUZETNIŠTVO I INDUSTRIJSKA POLITIKA.....	152
3.21. POGLAVLJE 21: TRANS-EVROPSKE MREŽE	162
3.22. POGLAVLJE 22: REGIONALNA POLITIKA I KOORDINACIJA STRUKTURNIH INSTRUMENATA.....	163
3.23. POGLAVLJE 23: PRAVOSUĐE I TEMELJNA PRAVA	164
3.24. POGLAVLJE 24: PRAVDA, SLOBODA, BEZBJEDNOST	191
3.25. POGLAVLJE 25: NAUKA I ISTRAŽIVANJE	222
3.26. POGLAVLJE 26: OBRAZOVANJE I KULTURA	232
3.27. POGLAVLJE 27: ŽIVOTNA SREDINA I KLIMATSKE PROMJENE	240
3.28. POGLAVLJE 28: ZAŠTITA POTROŠAČA I JAVNO ZDRAVLJE	254

3.29. POGLAVLJE 29: CARINSKA UNIJA	264
3.30. POGLAVLJE 30: VANJSKI ODNOSI	271
3.31. POGLAVLJE 31: VANJSKA, BEZBJEDNOSNA I ODBRAMBENA POLITIKA	278
3.32. POGLAVLJE 32: FINANSIJSKA KONTROLA.....	288
3.33. POGLAVLJE 33: FINANSIJSKE I BUDŽETSKE ODREDBE.....	296
Prilog 1: Spisak zakona koje je Skupština donijela u periodu od 1. I do 17.VI 2021. godine	298

UVOD

Odnosi Crne Gore i Evropske unije

Vlada je 3. II 2021. i 26. III 2021. donijela **odluke o izmjeni Odluke o Nacionalnom savjetu za borbu protiv korupcije na visokom nivou.**

Vlada je 4. II 2021. donijela **Odluku o Savjetu za vladavinu prava.**

Vlada je 11. II 2021. usvojila **Informaciju o potrebi unapređenja pregovaračke strukture u procesu evropske integracije Crne Gore.**

Vlade je 18. II 2021. usvojila **Izvještaj o realizaciji Programa pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji 2020-2022, za 2020.**

Vlada je 18. III 2021. donijela **Odluku o obrazovanju Savjeta za reformu javne uprave.**

Vlada je 30. III 2021. donijela **Program rada Vlade Crne Gore za 2021. i Program pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji 2021-2023, dok je Program ekonomskih reformi za Crnu Goru za period 2021-2023. usvojen 1. IV 2021.**

Vlada je 13. V 2021. usvojila **Četrnaesti polugodišnji izvještaj o ukupnim aktivnostima u okviru procesa integracije Crne Gore u Evropsku uniju, za period jul – decembar 2020. i Dvadeset osmi kvartalni izvještaj o ukupnim aktivnostima u okviru procesa integracije Crne Gore u Evropsku uniju, za period oktobar – decembar 2020.**

Vlada je 20. V 2021. donijela **Odluku o izmjenama i dopunama Odluke o uspostavljanju strukture za pregovore o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji.**

Vlada je 3. VI 2021. donijela **Odluku o obrazovanju Radne grupe za pripremu i vođenje pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji za oblast pravne tekovine Evropske unije koja se odnosi na pregovaračko poglavlje 24 – Pravda, sloboda i bezbjednost.**

XIII Međuvladina konferencija EU i Crne Gore, prva političke prirode, održana 23. VI 2021, bila je posvećena primjeni nove revidirane metodologije pristupanja i implementaciji reformi u oblasti vladavine prava.

U kontekstu sprovođenja obaveza iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP), nastavljen je dijalog relevantnih struktura za njegovo sprovođenje. U izvještajnom periodu su održana tri redovna godišnja sastanka (u online formatu) pododbora između Crne Gore i Evropske unije: 17. i 18. III 2021. **Pododbor za pravdu, slobodu i bezbjednost**, 8. i 9. VI 2021. **Pododbor za saobraćaj, životnu sredinu, energetiku i regionalni razvoj**, kao i 10. VI 2021. **Pododbor za unutrašnje tržište i konkurenciju.**

Nastavak osmog sastanka **Posebne radne grupe za reformu javne uprave** je održan 26. IV 2021.

Devetnaesti sastanak **Parlamentarog odbora za stabilizaciju i pridruživanje Evropske unije i Crne Gore** održan je 3. VI 2021.

Pored toga, održan je četrnaesti sastanak **Zajedničkog konsultativnog odbora civilnog društva Evropske unije i Crne Gore** 1. III 2021, kao i petnaesti sastanak **Zajedničkog savjetodavnog odbora između Komiteta regiona EU i Crne Gore** 15. VI 2021.

1. POLITIČKI KRITERIJUMI

1.1. Demokratija

1.1.1. Izbori

U prvoj polovini 2021, sprovedeni su izbori za izbor odbornika u skupštinama opština Nikšić i Herceg Novi. Predsjednik Crne Gore raspisao je izbore za izbor odbornika u Skupštini Opštine Nikšić 5. I 2021. Na izborima koji su održani 14. III 2021. učestvovalo je šest izbornih lista od kojih je pet prošlo cenzus. Podnesen je jedan prigovor kojim se zahtijevalo ponavljanje glasanja na dva odbornička mjesta. Glasanje je ponovljeno na jednom biračkom mjestu, što nije uticalo na prvobitnu raspodjelu broja mandata.

Izbori za izbor odbornika u Skupštini Opštine Herceg Novi raspisani su 9. III 2021, a održani 9. V 2021. Na izborima je učestvovalo šest izbornih lista i sve su postigle rezultat iznad 3% i time stekle pravo na učešće u raspodjeli mandata. Na ovim izborima nije bilo podnesenih prigovora.

Administrativni odbor Skupštine Crne Gore predložio je 20. I 2021. razrješenje predsjednika Državne izborne komisije Alekse Ivanovića. U prijedlogu je Administrativni odbor naveo razloge za pokretanje inicijative za razrješenje. Skupština je 17. IV 2021. razriješila Aleksu Ivanovića dužnosti predsjednika Državne izborne komisije.

1.1.2 Skupština

Normativne i nadzorne aktivnosti

U periodu od 1. I do 17. VI 2021, održano je sedam sjednica redovnog zasijedanja, od kojih tri posebne, i tri sjednice vanrednih zasijedanja Skupštine Crne Gore. Na pomenutim sjednicama, Skupština je donijela ukupno 51 akt, od čega 22 zakona, jednu rezoluciju, 24 odluke, od kojih Odluku o zaduživanju Crne Gore za 2021, Odluku o izmjenama i dopunama Poslovnika Skupštine Crne Gore, Odluku o izmjeni odluke o obrazovanju Odbora za sveobuhvatnu izbornu reformu i 21 odluku o izboru, imenovanju i razrješenju. Skupština je usvojila/prihvatila četiri izvještaja pojedinih organa.

Tri posebne sjednice Skupštine bile su posvećene premijerskom satu i poslaničkim pitanjima (dvije sjednice) i premijerskom satu i poslaničkim pitanjima u vezi sa određenom temom (jedna sjednica). Predsjedniku Vlade je postavljeno 25 pitanja, dok je članovima Vlade postavljeno 147 pitanja, kao i devet poslaničkih pitanja u vezi s određenom temom.

Skupština je 31. III 2021. imenovala generalnog sekretara Skupštine Crne Gore i dvije zamjenice generalnog sekretara. Skupština je 11. VI 2021. donijela Odluku o imenovanju Savjeta Radio i Televizije Crne Gore. Skupština je 17. VI 2021. razriješila člana 42. Vlade Crne

Gore, ministra pravde i ljudskih i manjinskih prava, kao i predsjednika Državne izborne komisije.

Skupština je 17. VI 2021. donijela Odluku o izmjenama i dopunama Poslovnika Skupštine Crne Gore, koja je, između ostalog, donijeta u cilju unapređenja odnosa i efikasnije komunikacije Skupštine i Ustavnog suda po pitanju predloga akata o pokretanju postupaka za ocjenjivanje ustavnosti, odnosno zakonitosti akata Skupštine, koji su u postupku pred Ustavnim sudom.

Na IX sastanku, održanom 25. III 2021, Kolegijum predsjednika Skupštine je donio Zaključak o formiranju **Radne grupe za izradu Nacrta zakona o Skupštini Crne Gore**. Radna grupa ima devet članova, dok je rok do kojeg je dužna da pripremi Nacrt zakona o Skupštini 1. X 2021. U periodu od njenog formiranja do 17. VI 2021, Radna grupa je održala jednu sjednicu, na kojoj je dogovorena metodologija izrade Nacrta zakona o Skupštini, odnosno način rada na sjednicama ovog radnog tijela.

U Skupštini je 5. III 2021. formiran **Ženski klub**, koji čine poslanice svih političkih partija zastupljenih u parlamentu. Sporazum o formiranju Ženskog kluba su potpisale sve poslanice 27. saziva Skupštine Crne Gore. Ciljevi i principi Kluba su afirmacija rodne ravnopravnosti na svim nivoima odlučivanja, podsticaj ženama za veće učešće u političkom i javnom životu, unapređenje položaja žena u svim sferama društva i podsticaj i unapređenje solidarnosti i humanosti, promovisanje volonterizma i međusobnog pomaganja.

U periodu od 1. I do 17. VI 2021, radna tijela Skupštine su održala sedam kontrolnih i tri konsultativna saslušanja.

Odbor za politički sistem, pravosuđe i upravu održao je 6. V 2021. konsultativno saslušanje povodom Predloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o državnom tužilaštvu, koji je podnijela grupa poslanika, u prisustvu potpredsjednika Vlade Crne Gore, predstavnika Ministarstva pravde, tužilaštva, sudstva, strukovnih udruženja (Udruženje pravnika, Advokatska komora) kao i nevladinih organizacija.

Odbor za bezbjednost i odbranu je održao šest kontrolnih saslušanja u periodu od 1. I do 17. VI 2021. Na sjednici održanoj 10. III 2021, koja je bila zatvorena za javnost, Odbor je sproveo kontrolno saslušanje v.d. direktora Agencije za nacionalnu bezbjednost na temu „Rad ANB u svjetlu poštovanja garantovanih ustavnih i zakonskih prava”. Odbor je 19. III 2021. održao kontrolno saslušanje potpredsjednika Vlade Crne Gore povodom medijskih navoda o licu Stevanu Simijanoviću. Takođe, na sjednici održanoj 31. III 2021, koja je bila zatvorena za javnost, Odbor je sproveo kontrolno saslušanje potpredsjednika Vlade Crne Gore i v.d. direktora Agencije za nacionalnu bezbjednost u vezi sa mogućim kršenjem Zakona o tajnosti podataka. Odbor je 26. IV 2021. održao kontrolno saslušanje ministra unutrašnjih poslova u vezi s bezbjednosnom situacijom u Crnoj Gori. Na sjednici održanoj 5. V 2021, Odbor je sproveo kontrolno saslušanje potpredsjednika Vlade Crne Gore u vezi s medijskim

navodima o postojanju sprege organizovanog kriminala i predstavnika sudstva, tužilaštva i dijela Uprave policije. Odbor za bezbjednost i odbranu je sproveo 19. V 2021. kontrolno saslušanje ministra unutrašnjih poslova, v.d. direktora Uprave policije i predstavnika Osnovnog državnog tužilaštva u Podgorici, državnog tužioca, na temu: „Postupanje državnih organa u slučaju saobraćajne nezgode u kojoj je učestvovalo vozilo Generalnog sekretarijata Vlade Crne Gore“.

Na sjednici **Odbora za evropske integracije**, održanoj 11. V 2021, sprovedeno je konsultativno saslušanje glavne pregovaračice Crne Gore s Evropskom unijom na temu: „Pregovaračka struktura za pregovore o pristupanju Crne Gore EU i primjena nove metodologije politike proširenja EU“.

Odbor za ekonomiju, finansije i budžet održao je 17. III 2021. kontrolno saslušanje ministra finansija i socijalnog staranja u vezi s nedavno realizovanim zaduživanjem države od 750 miliona eura, putem emisije euroobveznica na međunarodnom tržištu. Polazeći od inicijative ovlašćenih predstavnika klijenata korisnika kredita u švajcarskim francima, Odbor je 15. IV 2021. održao konsultativno saslušanje na temu: „Primjena Zakona o konverziji kredita u švajcarskim francima (CHF) u eure (EUR)“, kojem su, po pozivu, prisustvovali predstavnici Centralne banke Crne Gore, ovlašćeni predstavnici klijenata korisnika kredita u švajcarskim francima, vještak finansijske struke i predstavnik Addiko Bank AD Podgorica.

Pored redovnih sjednica, sprovedene su i druge aktivnosti skupštinskih odbora s ciljem neposrednog upoznavanja s radom i načinom funkcionisanja institucija i stanjem u oblastima njihovih nadležnosti te praćenja implementacije zakona.

Odbor za prosvjetu, nauku, kulturu i sport je 18. III 2021. razmotrio informaciju o statusu Fakulteta za crnogorski jezik i književnost u kontekstu primjene instituta privremenog finansiranja, koja je upućena Odboru od strane dekana Fakulteta za crnogorski jezik i književnost.

Članovi **Odbora za ljudska prava i slobode** posjetili su 14. V 2021. NVO „Centar za prava djeteta Crne Gore“, u susret obilježavanju 15. V 2021 - Međunarodnog dana porodice. Posjeta se realizuje već niz godina u cilju promocije, unapređenja i zaštite prava djeteta.

Komisija za praćenje i kontrolu postupka privatizacije razmotrila je i usvojila zaključke koji se tiču položaja radnika u Kombinat aluminijuma Podgorica a.d. u stečaju, 4. III 2021, te usvojila zaključke povodom kontrole privatizacije HTP „Boka“, AD Herceg Novi, 20. IV 2021.

Održane su i tematske sjednice odbora, uz učešće predstavnika nadležnih državnih institucija, nevladinog sektora i međunarodnih organizacija.

Trinaesto zasjedanje Ženskog parlamenta na temu: „Vodeći aspekti doprinosa (ekonomija i neplaćeni rad) i dodatnih opterećenja žena tokom pandemije COVID-19“,

održano je 8. III 2021, u organizaciji Odbora za rodnu ravnopravnost. Na zasjedanju su predstavljeni rezultati rada izvršnog mehanizma Ministarstva pravde, ljudskih i manjinskih prava, proces izrade novog strateškog dokumenta, odnosno buduće nacionalne strategije za rodnu ravnopravnost 2021-2025 i istraživanje UNDP-a u Crnoj Gori o uticaju virusa COVID-19 na društveno-ekonomski položaj žena u Crnoj Gori „Doprinos žena ekonomiji Crne Gore i neplaćeni ženski rad i njega u vrijeme COVID pandemije“.

Odbor za zdravstvo, rad i socijalno staranje održao je 3. III 2021. sjednicu na temu: „Proces imunizacije - način prijavljivanja, grupe prioriteta, punktovi za imunizaciju, komunikaciona strategija“. U cilju dobijanja potrebnih informacija i stručnih mišljenja, na sjednici su učešće uzeli ministarka zdravlja, direktor Instituta za javno zdravlje Crne Gore, direktorica Kliničkog centra Crne Gore, rukovodilac Centra za lijekove u Institutu za lijekove i medicinska sredstva Crne Gore, v.d. direktora Doma zdravlja Podgorica i direktor Direktorata za digitalno zdravlje u Ministarstvu zdravlja. Takođe, Odbor za zdravstvo, rad i socijalno staranje je 6. V 2021. održao sjednicu na temu: „Program rada Svjetske zdravstvene organizacije za Evropu – mapa puta za zemlje Zapadnog Balkana sa naglaskom na ljudskim resursima u malim zemljama“, kojoj su prisustvovali regionalni direktor Svjetske zdravstvene organizacije za Evropu i šefica Kancelarije Svjetske zdravstvene organizacije u Crnoj Gori.

Na sjednici **Odbora za ljudska prava i slobode**, održanoj 24. II 2021, predstavljena je studija „Višedimenzionalno siromaštvo djece u Crnoj Gori“, koja je sačinjena u saradnji istraživača iz UNICEF-ove Kancelarije za istraživanje-Innocenti i Kancelarije UNICEF-a u Crnoj Gori. Odbor za ljudska prava i slobode održao je i tematsku sjednicu na temu: „Djeca su djeca“, 7. IV 2021, koja je organizovana u susret obilježavanju Međunarodnog dana Roma, a u svjetlu podrške javnoj kampanji iz marta 2020. protiv dječjih ugovorenih brakova.

U okviru nadzornih aktivnosti, radna tijela Skupštine razmotrila su brojne izvještaje koje pojedini organi, saglasno zakonu, dostavljaju Skupštini. Među njima su godišnji izvještaji za 2019. o radu: Tužilačkog savjeta i Državnog tužilaštva; Agencije za sprječavanje korupcije; Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore; Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture; Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava; odnosno za 2020. o radu: Sudskog savjeta i ukupnom stanju u sudstvu; Tužilačkog savjeta i Državnog tužilaštva sa Godišnjim izvještajem o aktivnostima na sprovođenju i unapređenju upravljanja i kontrola za Državno tužilaštvo i Tužilački savjet za 2020; Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore; Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava; a razmotreni su i godišnji finansijski izvještaji sa izvještajima o radu nezavisnih regulatornih tijela.

Takođe, na sjednicama radnih tijela razmotreni su, pored ostalih: Izvještaji o stanju zaštite ličnih podataka i stanju u oblasti pristupa informacijama za 2019. i za 2020; Izvještaj o radu i stanju u upravnim oblastima iz nadležnosti Ministarstva odbrane za 2020; Izvještaj o stanju u Vojsci Crne Gore za 2020; Izvještaj o učešću pripadnika Vojske Crne Gore u međunarodnim

snagama, mirovnim misijama i drugim aktivnostima u inostranstvu u 2020; Izvještaj o aktivnostima vezanim za regulisane komunalne djelatnosti za 2019; Izvještaj o stanju bezbjednosti saobraćaja na putevima u Crnoj Gori u 2020; Izvještaj o primjeni Zakona o javnim okupljanjima i javnim priredbama za 2020;

Pored toga, **Odbor za rodnu ravnopravnost** je razmotrio Izvještaj o realizaciji aktivnosti iz Programa sprovođenja Akcionog plana za primjenu Rezolucije Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija 1325 – žene, mir i bezbjednost (2019-2022) za period 2019-2020. Odbor je razmotrio i Izvještaj o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Strategije za cjeloživotno učenje 2020-2024. u 2020. Odbor za bezbjednost i odbranu je razmotrio Konačan izvještaj DRI o reviziji Godišnjeg finansijskog izvještaja i pravilnosti poslovanja Uprave policije za 2019.

Članovi **Odbora za evropske integracije** su se upoznali sa: 25. kvartalnim izvještajem o ukupnim aktivnostima u okviru procesa integracije Crne Gore u Evropsku uniju za period januar – mart 2020. godine; 26. kvartalnim izvještajem o ukupnim aktivnostima u okviru procesa integracije Crne Gore u Evropsku uniju za period april – jun 2020. godine; i 27. kvartalnim izvještajem o ukupnim aktivnostima u okviru procesa integracije Crne Gore u Evropsku uniju za period jul – septembar 2020. godine.

Odbor za sveobuhvatnu izbornu reformu Skupštine Crne Gore

Odbor za sveobuhvatnu izbornu reformu, u periodu od 1. I do 17. VI 2021, održao je tri sjednice i započeo četvrtu sjednicu, a održano je i više sastanaka na nivou radnih grupa.

Nakon raspisivanja poziva za izbor pridruženih članova iz reda akademske zajednice – univerziteta i nevladinog sektora, Odbor je za pridružene članove izabrao tri nevladine organizacije. S obzirom na to da na prvom pozivu nije bilo prijavljenih kandidata iz reda akademske zajednice, Odbor je, nakon ponovljenog javnog poziva, konstatovao da jedan od prijavljenih kandidata ne ispunjava uslove za izbor, dok drugi kandidat nije dobio potrebnu većinu za izbor.

Odbor je donio odluku da se formiraju četiri radne grupe koje će raditi na: definisanju Predloga zakona o izboru odbornika i poslanika, definisanju rješenja o načinu održavanja lokalnih izbora u svim jedinicama lokalne samouprave u jednom danu i jačanju sveobuhvatnih kapaciteta i profesionalizma Državne izborne komisije (radna grupa 1); definisanju Predloga zakona o biračkom spisku i Predloga zakona o registrima prebivališta i boravišta (radna grupa 2); definisanju Predloga zakona o finansiranju političkih subjekata i izbornih kampanja i jačanju sveobuhvatnih kapaciteta, profesionalizma i transparentnosti Agencije za sprječavanje korupcije (radna grupa 3); analizi primjene Zakona o ličnoj karti i Zakona o crnogorskom državljanstvu, uz eventualnu pripremu predloga izmjena i dopuna zakona ukoliko se ispostave korisnim ili neophodnim za postizanje ciljeva, te definisanju Predloga kodeksa etičkog ponašanja u izbornim kampanjama (radna grupa 4).

Skupština je 16. VI 2021. donijela Odluku o izmjeni odluke o obrazovanju Odbora za sveobuhvatnu izbornu reformu, kojom je rok za podnošenje predloga zakona i drugih akata u vezi s ciljem i zadacima Odbora produžen do 31. XII 2021 (umjesto prvobitnog roka do 30. VI 2021).

Parlamentarni odbor Evropske unije i Crne Gore za stabilizaciju i pridruživanje

Devetnaesti sastanak Parlamentarnog odbora Evropske unije i Crne Gore za stabilizaciju i pridruživanje (POSP) održan je u virtuelnom formatu 3. VI 2021. Tokom sastanka, kojim su zajednički predsjedavali predsjednik Skupštine Crne Gore Aleksa Bečić i predsjedavajući delegaciji Evropskog parlamenta u POSP-u Vladimir Bilčik, parlamentarci su razmijenili mišljenja o stanju pristupnih pregovora i odnosa između Evropske unije i Crne Gore, uz osvrt i na situaciju u vezi s pandemijom COVID-19 i njenim posljedicama te o napretku u oblasti vladavine prava, uključujući slobodu medija, reformu pravosuđa i borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije.

Akcioni plan za jačanje zakonodavne i kontrolne uloge Skupštine Crne Gore u 2021. i Plan zakonodavnog rada Skupštine Crne Gore za 2021.

Predsjednik Skupštine utvrdio je u martu 2021. Akcioni plan za jačanje zakonodavne i kontrolne uloge Skupštine Crne Gore u 2021. Cilj ovog strateškog dokumenta, koji sadrži 69 aktivnosti i mjera, je unapređenje planskog, sistematskog i koordinisanog djelovanja svih učesnika u procesu rada u Skupštini Crne Gore, a u njegoj pripremi pažljivo je sagledano stanje u raznim oblastima skupštinskog djelovanja, kao i preporuke koje su u tom smislu upućene od strane relevantnih aktera, posebno preporuke Evropske komisije, sadržane u Izvještaju o Crnoj Gori za 2020. Takođe, u izvještajnom periodu je utvrđen i Plan zakonodavnog rada Skupštine Crne Gore za 2021. koji sadrži pregled (126) predloga zakona čije razmatranje je planirano tokom tekuće godine. Ovim dokumentom, osim predloga zakona koji su u skupštinskoj proceduri, obuhvaćeni su i predlozi zakona čije je utvrđivanje predviđeno Programom rada Vlade Crne Gore za 2021, kao i informacije o zakonima čije je donošenje predviđeno Akcionim planom za jačanje zakonodavne i kontrolne uloge Skupštine Crne Gore za tekuću godinu.

Administrativni kapaciteti

Na dan 17. VI 2021, ukupan broj zaposlenih u Službi Skupštine Crne Gore je bio 199, od ukupno 269 sistematizovanih izvršilaca. Ukupan broj obuhvata generalnog sekretara, dva zamjenika generalnog sekretara, dva pomoćnika generalnog sekretara, 10 savjetnika predsjednika i potpredsjednika Skupštine, kao i 179 službenika i namještenika. Takođe, ukupan broj podrazumijeva i četiri službenika/ce kojima miruju prava i obaveze iz rada i po osnovu rada, kao i jednu savjetnicu prethodnog predsjednika. U periodu od 1. I do 17. VI 2021, u Službi Skupštine nije bilo novih zapošljavanja.

Zaposleni u Službi Skupštine su tokom izvještajnog perioda pohađali ukupno 28 obuka, s 155 polaznika. Imajući u vidu izazove u njihovoj realizaciji i pohađanju, uzrokovanih virusom COVID-19, određeni broj obuka je organizovan u online formatu. Obuke je Skupština organizovala samostalno i u saradnji s partnerima, ili su organizovane od strane domaćih, stranih i međunarodnih organizacija.

Transparentnost i otvorenost rada

Kontinuirano unapređenje transparentnosti i otvorenosti rada, kao i jačanje odnosa s građanima i građankama, među ključnim su prioritetima Skupštine Crne Gore. U tom smislu, Skupština je 25. III 2021. pokrenula Parlamentarni kanal s ciljem dalje promocije transparentnosti i otvorenosti institucije i njene dostupnosti za građane. Na Parlamentarnom kanalu je, osim sjednica Skupštine, moguće pratiti uživo i u repriznim terminima i sjednice odbora. Prethodno je znatno olakšano nakon što su svi tehnički preduslovi obezbijeđeni nabavkom najsavremenije opreme – robotizovanih kamera i moderno opremljene režijske u dva skupštinska salona i jednoj sali.

Među značajnim novinama je i uvođenje prevođenja na znakovni jezik nekih od najvažnijih sjednica Skupštine. Ova novina je uvedena takođe 25. III 2021, na sjednici posvećenoj premijerskom satu i poslaničkim pitanjima. Na ovaj način, nakon sajta Skupštine koji je prilagođen slijepim i slabovidim osobama, ali i obezbjeđivanja mjesta u plenarnoj sali s kojeg se može obratiti osoba u kolicima, poboljšana je pristupačnost Skupštine i njenog rada osobama sa invaliditetom.

Prethodno, 23. III 2021, počeo je s radom i novi sajt Skupštine Crne Gore, na kojem se objavljuju i redovno ažuriraju sve informacije o radu Skupštine. Sajt obiluje novim sadržajima, među kojima je vrijedno pomenuti „hronologiju rasprave“, koja predstavlja uvezan sistem veb sajta, parlamentarnog „Jutjub“ kanala i sistema za izradu fonografskih zapisa za jednostavnu i praktičnu pretragu govornika na sjednici. Nadalje, na sajtu su po prvi put dostupni setovi otvorenih podataka („open data“), koji javnosti omogućavaju da pristupa izvornim podacima Skupštine bez prepreka, što umnogome olakšava njihovu analizu i upotrebu. Takođe, na novoj veb prezentaciji, građankama i građanima omogućeno je da se obrate poslanicima, kao i da postavljaju pitanja, sugestije ili prigovore u vezi s radom Skupštine, radnih tijela, kao i Službe Skupštine. U periodu od 16. IV 2021, kada je aktivirana ova opcija, do 17. VI 2021, građani su Skupštini uputili 26 obraćanja. Novo tehničko rješenje je razvijeno na servis orijentisanoj platformi, koja obezbjeđuje veću skalabilnost i više fleksibilnosti prilikom razvoja novog sadržaja, što će u budućnosti biti od posebnog značaja za podržavanje publikovanja podataka iz internih sistema, poput eParlament sistema, čija implementacija je u toku.

Skupština posvećeno i kontinuirano radi na obezbjeđivanju blagovremenog odgovora na sve zahtjeve za slobodan pristup informacijama koji se ovoj instituciji dostavljaju u skladu sa zakonom. U periodu od 1. I do 17. VI 2021. Skupštini je podnijeto ukupno 28 zahtjeva za

pristup informacijama. Odgovoreno je na 27 zahtjeva, a u toku je priprema odgovora na jedan zahtjev. Dodatno, u istom periodu Skupštini je upućeno 295 predstavki građana koje su bile uredne po sadržaju i po formi. U skladu sa zakonskim rokovima i principom proaktivnog djelovanja, odgovoreno je na 293 predstavke, dok su u pripremi odgovori na preostale dvije.

1.1.3. Upravljanje

1.1.3.1. Vlada

Realizacija Programa rada Vlade

Prvi izvještaj o realizaciji Programa rada Vlade, za I i II kvartal, biće dostupan nakon isteka II kvartala.

Transparentnost rada Vlade

Sprovođenje analize procjene uticaja propisa (RIA) u postupku izrade propisa

U periodu od 1. I do 15. VI 2021, Vlada je razmotrila i utvrdila 28 predloga zakona. Za 23 predloga zakona, Vladi je dostavljen Izvještaj o sprovedenoj analizi uticaja propisa (RIA). Za pet predloga zakona predlagači su, saglasno članu 33 stav 2 Poslovnika Vlade Crne Gore dostavili obrazloženje da ne treba vršiti analizu uticaja propisa. Naime, članom 33 stav 2 Poslovnika Vlade propisano je da ako predlagač ocijeni da u postupku pripreme zakona ili drugog propisa ne treba vršiti RIA, dužan je da to posebno obrazloži. Uvažavajući navedeno, uz obrazloženje predlagača, Ministarstvo finansija je bilo saglasno da u postupku usvajanja navedenih propisa nije potrebno vršiti analizu uticaja propisa. Osim toga, za Predlog zakona o budžetu i Predlog zakona o završnom računu budžeta ne radi se RIA.

U istom periodu, Vlada je razmotrila i donijela 21 uredbu. Od toga, za 14 uredbi je dostavljen Izvještaj o sprovedenoj analizi uticaja propisa (RIA). Za sedam uredbi predlagač je ocijenio da nije potrebno vršiti analizu uticaja propisa.

1.1.3.2. Disciplinska komisija

Disciplinska komisija je u periodu od 1. I do 15. VI 2021. zaprimila 70 predmeta na nadležnost i postupanje. U istom periodu, zakazano je 150 disciplinskih rasprava.

U izvještajnom periodu, Disciplinska komisija je donijela rješenja u 81 predmetu, od kojih je u 29 predmeta izrečena disciplinska mjera - novčana kazna, u sedam predmeta je donijeto rješenje o oslobađanju od disciplinske odgovornosti, u 17 predmeta je donijeto rješenje o obustavi vođenja postupka, u 11 predmeta je donijeto rješenje o odbijanju vođenja disciplinskog postupka, u 16 predmeta je donijeto rješenje o prekidu vođenja disciplinskog postupka, i u jednom predmetu je donijeto rješenje o prestanku radnog odnosa.

Disciplinska komisija je u izvještajnom periodu donijela tri rješenja o troškovima vođenja disciplinskog postupka.

U izvještajnom periodu, Upravnom sudu je podnešeno 23 tužbe na rješenja Disciplinske komisije i jedna tužba na troškovnik. Komisija je u predviđenom zakonskom roku odgovorila na 19 tužbi i sudu dostavila spise predmeta. U periodu od 1. I do 15. VI 2021, po izjavljenim tužbama, Upravni sud je odlučio u 12 disciplinskih predmeta.

Komisija za žalbe

1.1.3.3. Lokalna samouprava

Ministarstvo javne uprave, digitalnog društva i medija je otpočelo aktivnosti na pripremi Nacrta zakona o izmjenama i dopunama Zakona o lokalnoj samoupravi. Naime, sprovedeno je konsultovanje zainteresovane javnosti koje je trajalo 15 dana i izvještaj sa konsultovanja je objavljen na sajtu MJUDDM i Portalu e-Uprave. Donošenjem ovog zakona doprinijeće se uspostavljanju efikasnijeg funkcionisanja sistema lokalne samouprave.

Takođe, u izvještajnom periodu sprovedeno je konsultovanje zainteresovane javnosti povodom pripreme Nacrta zakona o izmjenama i dopunama Zakona o Glavnom gradu, koje je trajalo 15 dana i izvještaj sa konsultovanja je objavljen na sajtu Ministarstva javne uprave, digitalnog društva i medija i Portalu e-Uprave. Donošenjem ovog zakona izvršiće se usaglašavanje sa Zakonom o lokalnoj samoupravi.

1.1.4 Civilni sektor

Primjena Zakona o nevladinim organizacijama („Sl. list CG”, br. 39/11 i 37/17)

U skladu sa Zakonom o NVO, Vlada je 1. VII 2020. donijela Odluku o utvrđivanju prioriternih oblasti od javnog interesa i visine sredstava za finansiranje projekata i programa NVO za 2021. Nakon konstituisanja 42. Vlade Crne Gore i donošenja nove Uredbe o organizaciji i načinu rada državne uprave, shodno utvrđenim organima i upravnim oblastima za koje su isti osnovani, javila se potreba da se ovaj proces programiranja za 2021. ponovi. Donošenje nove Odluke je u toku. Utvrđena je i Lista nezavisnih procjenjivača za 2021.

Strategija unapređenja podsticajnog okruženja za djelovanje NVO 2018- 2020

Shodno Programu rada Vlade, u 2021. otpočeta je izrada Strategije saradnje organa državne uprave i nevladinih organizacija 2022-2026. Ovom strategijom Ministarstvo javne uprave, digitalnog društva i medija pokazuje spremnost da svojim politikama dalje promoviše standarde otvorenog dijaloga, uz što veću transparentnost, inkluziju i odgovornost u djelovanju.

U cilju potpune inkluzije i proaktivnog pristupa u izradi kvalitetnog strateškog dokumenta, Ministarstvo javne uprave, digitalnog društva i medija objavilo je 28. V 2021. Javni poziv nevladinim organizacijama za predlaganje tri predstavnika nevladinih organizacija za članove radne grupe za izradu Strategije saradnje organa državne uprave i nevladinih organizacija 2022-2026. Nakon pregleda pristiglih prijavi, utvrđena je Lista predstavnika nevladinih organizacija za članove ove radne grupe. Takođe, na poziv Ministarstva javne

uprave, digitalnog društva i medija, Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava, Ministarstvo finansija i socijalnog staranja i Kancelarija za evropske integracije, odredili su svoje predstavnike za učešće u ovoj radnoj grupi. Nakon odabira članova radne grupe, formirano je Rješenje o formiranju radne grupe za izradu Strategije saradnje organa državne uprave i nevladinih organizacija 2022-2026.

Ovom strategijom u oblasti međusektorske saradnje biće nastavljeno definisanje pravaca za unapređenje pitanja od značaja za pravni i institucionalni okvir za djelovanje NVO sektora i jačanje saradnje javne uprave i NVO u procesu kreiranja i primjene javnih politika, kao i za pružanje veće podrške učešću NVO u socio-ekonomskom razvoju i jačanju njihove uloge u procesu pristupanja Crne Gore EU. U skladu s navedenim, u februaru 2021. otpočela je dvogodišnja implementacija projekta: "Tehnička podrška Vladi za jačanje saradnje sa civilnim društvom Crne Gore". Nosilac projekta je Ministarstvo javne uprave, digitalnog društva i medija Crne Gore, zajedno s ostalim organima državne uprave. Cilj projekta je pružanje ekspertske podrške u procesu jačanja kapaciteta organa državne uprave za efikasnije savjetovanje i saradnju sa organizacijama civilnog društva u svrhu kreiranja sektorskih politika generalno i sprovođenja normativnog i strateškog okvira koji utiču na djelovanje civilnog društva. Nadalje, projektom se planira unaprijediti uloga Savjeta za saradnju organa državne uprave i nevladinih organizacija, kao i poboljšati vladina finansijska podrška organizacijama civilnog društva.

Shodno novom TA projektu objavljen je javni poziv za eksperta za podršku u izradi ovog strateškog dokumenta i u narednom periodu očekujemo informaciju od strane Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori, u vezi s izborom kandidata. Ovim strateškim dokumentom predviđen je intenzivan proces učešća mnogih zainteresiranih strana i konsultacija, kako bi se na najbolji način odgovorilo potrebama razvoja organizacija civilnog društva u Crnoj Gori.

Savjet za saradnju organa državne uprave i NVO

U cilju nesmetanog nastavka rada Savjeta, izmijenjena je Odluka o Savjetu za saradnju organa državne uprave i nevladinih organizacija, čime je ista usklađena s novom Uredbom o organizaciji i načinu rada državne uprave. Izmjene i dopune Odluke stupile su na snagu 6. IV 2021. Izmjenama ove odluke, rad Savjeta će ubuduće biti javan. Svi materijali koji će biti predmet razmatranja na sjednicama Savjeta, kao i zapisnici, biće objavljeni. Takođe, još jedna novina odnosi se na to da predsjednica Savjeta može, po potrebi, pozvati na sjednicu i lica koja nijesu članovi Savjeta, radi davanja stručnih mišljenja i objašnjenja, kao i predstavnike društveno ranjivih grupa kad Savjet razmatra pitanja koja se odnose na društveno ranjive grupe kojim ti predstavnici pripadaju i koje se tiču funkcionisanja i razvoja njihovih udruženja. U toku je procedura u vezi s izmjenom Rješenja o članovima Savjeta.

1.2. Reforma javne uprave

Strateški okvir za reformu javne uprave

Vlada je 18. III 2021. usvojila Predlog odluke o obrazovanju Savjeta za reformu javne uprave. U cilju poštovanja principa participativnosti i inkluzije, novina u ovom sazivu jeste mogućnost prisustva predstavnika odgovarajućih međunarodnih organizacija sjednicama Savjeta prilikom razmatranja dokumenata od značaja za reformu javne uprave, kao i prisustva pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica te drugih društveno ranjivih grupa prilikom razmatranja dokumenata kojima se raspravlja o pitanjima od značaja za njihova prava i obaveze. Na taj način će se u proces reforme, uz poštovanje principa inkluzivnosti i transparentnosti u radu javne uprave, uključiti šira društvena zajednica i građanin staviti u fokus reforme.

„Follow-up“ sastanak osmog sastanka Posebne radne grupe za reformu javne uprave (PAR) formirane između Evropske komisije i Crne Gore održan je 26. IV 2021. Sastanak je organizovan u cilju praćenja realizacije zaključaka odnosno definisanih ciljeva sa osmog redovnog sastanka Posebne grupe, održanog u oktobru 2020.

Ministarstvo javne uprave, digitalnog društva i medija, saglasno Uredbi o izboru predstavnika nevladinih organizacija u radna tijela organa državne uprave i sprovođenju javne rasprave u pripremi zakona i strategija, objavilo je 11. V 2021. javni poziv za izbor dva predstavnika nevladinih organizacija za članove Savjeta za reformu javne uprave, nakon čega je 28. V 2021. donijeta odluka o dva predstavnika nevladinih organizacija u radnom tijelu za članove Savjeta. U toku je usvajanje Predloga za imenovanje članova Savjeta za reformu javne uprave i priprema prve sjednice Savjeta.

Vlada je 29. IV 2021. usvojila Završni izvještaj o implementaciji Strategije reforme javne uprave 2016-2020, s osvrtom na aktivnosti koje su sprovedene tokom 2020.

Ministarstvo javne uprave, digitalnog društva i medija uz podršku eksperta od strane DEU, koordinira procesom pripreme Strategije reforme javne uprave 2022-2026, čije je usvajanje planirano za IV kvartal. Ministarstvo javne uprave, digitalnog društva i medija, saglasno novim organizacionim i kadrovskim promjenama, donijelo je 24. V 2021. izmjenju rješenja za članove radne grupe za izradu Strategije reforme javne uprave 2022-2026. Održana su dva sastanka radne grupe u izmijenjenom sastavu, kao i više sastanaka sa fokus grupama, identifikovanim i relevantnim institucijama, kako bi se dobili dodatni prijedlozi i sugestije na nacrt ovog dokumenta.

Paralelno sa izradom nove Strategije reforme javne uprave 2020-2026. i u cilju obezbjeđivanja podrške za njenu implementaciju, intenzivno se radi i na pripremi Akcionog dokumenta za novu pretpristupnu pomoć (IPA III).

Razvoj i koordinacija politika

Nadležnosti Sektora za koordinaciju, praćenje usklađenosti i praćenje sprovođenja strategija kojima se utvrđuju javne politike Generalnog sekretarijata Vlade je proširena u aprilu ove godine, pripajanjem Sektora za planiranja, koordinaciju i praćenje politika Vlade. S tim u vezi,

Sektor je u saradnji sa ministarstvima i na osnovu ekspozea Predsjednika Vlade pripremio **godišnji Program rada Vlade Crne Gore za 2021.**¹ koji je usvojen na sjednici Vlade održanoj 30. III 2021. Program je pripreman u tijesnoj saradnju s Kancelarijom za evropske integracije zbog **usklađivanja obaveza iz Programa pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji 2021-2023. U procesu pripreme Programa rada Vlade su prvi put organizovane javne konsultacije**², tokom kojih je pristigao 361 predlog, od čega njih 90 nije dostavljeno u predviđenoj formi, nije referisalo na konkretan zakonski akt ili strateški dokument ili se odnosilo na podzakonska akta, međunarodne ugovore i sporazume koji neće biti uključeni u Program rada Vlade. S druge strane, ostali predlozi i sugestije su razmotreni i značajan dio njih je obuhvaćen planiranim dokumentima i propisima.

U periodu od 1. I do 15. VI 2021. na snazi je bilo 59 sektorskih strategija. Posmatrano po sektorima politika broj strategija je prikazan na grafiku niže:

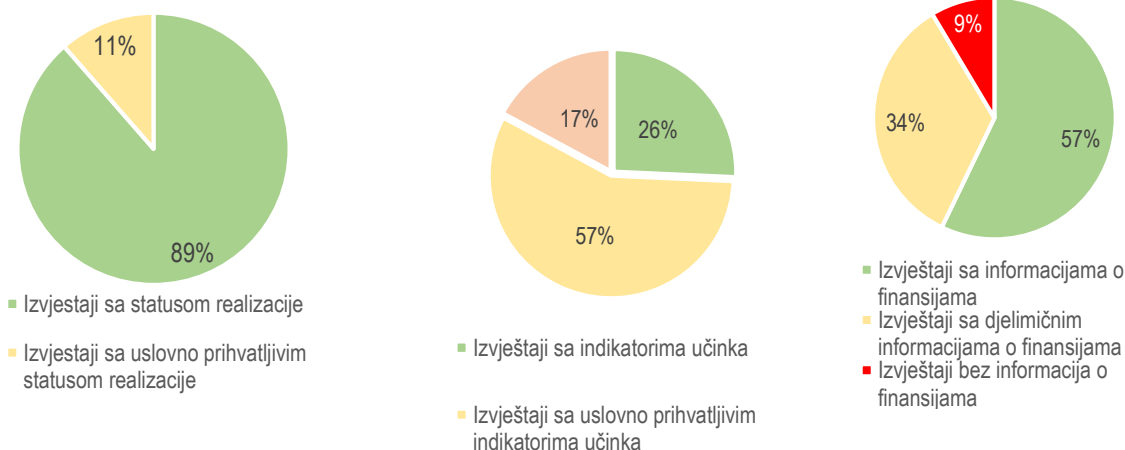

¹ Program rada Vlade 2021. s Izvještajem o održanim javnim konsultacijama: <https://www.gov.me/dokumenta/d727eb95-678f-4d44-96dc-116a65d1ad99>

² Javni poziv za konsultovanje zainteresovane javnosti u procesu pripreme Programa rada Vlade za 2021: <https://www.gov.me/clanak/javni-poziv-za-konsultovanje-zainteresovane-javnosti-2>

U naznačenom periodu, izdato je sedam mišljenja na nacрте i jedno na predlog novih strateških dokumenata, uz 12 mišljenja na nacрте i sedam mišljenja na predloge akcionih planova za važeća strateška dokumenta. **Ukupna i potpuna usklađenost novih strateških dokumenata** s kriterijumima iz Metodologije u periodu od 1. I do 15. VI 2021. je iznosila **29.6% u nacrtu i 66.6% u predlogu**, dok je **potpuna usklađenost novih akcionih planova za važeća strateška dokumenta iznosila 25% u nacrtu i 29% u predlogu**. Imajući u vidu da je izdat veći broj mišljenja na nacrt novih strateških dokumenata, na osnovu njih se može zaključiti da je **najveći napredak postignut u definisanju okvira za monitoring, izvještavanje i evaluaciju (potpuna usklađenost 86%)**, dok su **najveći izazovi u definisanju strateških i operativnih ciljeva (43%) i finansijske procjene/budžetiranja (43%)**.

U smislu procjene kvaliteta izvještavanja, Generalni sekretarijat Vlade je, tokom druge godine sprovođenja Uredbe, nastavio procjenu kvaliteta izvještavanja u odnosu na metodološke zahtjeve i izdao 35 mišljenja na godišnje i završne izvještaje o sprovođenju strateških dokumenata. **Shodno metodološkim zahtjevima, u dijelu generalne procjene kvaliteta izvještaja, pozitivno mišljenje GSV-a dobilo je 54% izvještaja, dok je 46% dobilo uslovno pozitivno mišljenje**. U izvještajnom periodu 94% izvještaja koji su bili predmet procjene kvaliteta, planirano je Programom rada Vlade za 2021.

Nakon druge godine sprovođenja Uredbe, zaključuje se da resori odgovorno izvještavaju o statusu realizacije aktivnosti iz akcionih planova za sprovođenje strategija/programa, budući da **89% izvještaja koji su bili predmet procjene od strane GSV, sadrže status realizacije planiranih aktivnosti**. Tokom druge godine sprovođenja Uredbe, **posebna pažnja je posvećena izvještavanju o indikatorima učinka**, kao ključnom preduslovu za uspješno praćenje rezultata javnih politika i stvaranje baze indikatora koja bi bila osnov za praćenje trendova i davanje preporuka za unapređenje stanja u relevantnim oblastima javnih politika. **83% izvještaja koji su bili predmet procjene u izvještajnom periodu, sadrže dobre ili djelimično dobre analize indikatora učinka**. Izazov za resore u ovom

pogledu predstavlja izostanak dobre analize indikatora usljed neuporedivosti podataka i nedostatka kvalitetnih/relevantnih podataka. U dijelu izvještavanja o utrošku sredstava, **57% izvještaja sadrži prihvatljive informacije o utrošenim sredstvima i izvorima finansiranja.**

Kada su u pitanju **sastanci Mreže državnih službenika za strateško planiranje**, i pored epidemiloških mjera je održano nekoliko važnih aktivnosti:

- **IX sastanak Mreže** na temu: „Jačanje moderatorskih vještina članova Mreže i planovi za budući rad“ održan je 12. III 2021. s ciljem da se kroz zajednički rad i diskusiju dobiju osnovni inputi od članova i članica Mreže u kom dijelu je potrebno jačati njihove kompetencije u oblasti strateškog planiranja. Takođe, važan dio sastanka je bila i diskusija vezana za **formalizovanje Mreže i mogućnosti regionalnog umrežavanja.**
- Od 12. do 15. IV 2021. održana je online radionica na temu vještine facilitacije u procesu strateškog planiranja, uz učešće predstavnika GSV-a i članova Mreže. Cilj radionice je bio da se učesnici upute u vještine facilitacije procesa strateškog planiranja.
- Proces osnaživanja zaposlenih u institucijama za planiranje i facilitaciju procesa strateškog planiranja je nastavljen na radionici „Veštine facilitacije u procesu strateškog planiranja - formulisanje strateškog i monitoring okvira“, održanoj u Budvi od 25. do 28. V 2021. Fokus je stavljen na facilitaciji procesa analize problema, izrade „drveta problema“, definisanju ciljeva i pratećih indikatora u okviru pet strateških dokumenata koji su selektovani za pilotiranje.³

Organizovanje sastanaka i radionica podržano je kroz projekat Evropske komisije „Unapređenje strateškog planiranja i koordinacije politika u javnoj upravi“, čiji je nosilac Generalni sekretarijat Vlade.

Treći ciklus Programa obrazovanja za stručno usavršavanje državnih službenika za strateško planiranje, koji je otpočeo u oktobru 2020. je završen u aprilu 2021. a uspješno ga je završilo **36 polaznika i polaznica.**

U cilju **jačanja sistema planiranja politika zasnovanog na podacima**, u aprilu je pokrenuta aktivnost vezana za **uključivanje istraživanja i akademske zajednice** u u proces pripreme strateških dokumenata. Za četiri pilot strateška dokumenta⁴ su angažovana četiri konsultanta - istraživača/ profesora koji će prikupiti sva relevantna istraživanja i u saradnju s resorima izraditi analize stanja koje će počivati na naučnim podacima i na osnovu kojih će se definisati dalji pravci djelovanja na informativan i argumentovan način. Aktivnost se organizuje u saradnji s UNDP u Crnoj Gori, kao dio projekta “Jačanje kapaciteta za brže pristupanje Crne Gore Evropskoj uniji II”.

---

³ U pitanju su Strategija reforme javne uprave 2022-2026, Strategija digitalne transformacije 2022-2026, Strategija zaštite i zdravlja na radu 2022-2026, Nacionalni program razvoja kulture 2021-2025. i Zdravstvena politika Crne Gore.

⁴ Strategija regionalnog razvoja 2022-2026, Strategija razvoja šumarstva 2021-2026, Strategija razvoja turizma 2021-2025, Nacionalni program za privlačenje digitalnih nomada i podsticanje stranih investicija u Crnoj Gori do 2025.

Državna uprava i upravljanje ljudskim resursima

Nakon izbora nove 42. Vlade Crne Gore, donijeta je **Uredba o organizaciji i načinu rada državne uprave** („Sl. list CG”, broj 118/20), kojom je propisana nova organizacija državne uprave. Naime, ovom uredbom racionalizovan je broj ministarstava jer je umjesto dotadašnjih sedamnaest, sada u sistemu državne uprave dvanaest ministarstava, dok je broj uprava povećan za jedan jer je pored postojećih osnovana i Uprava za sport i mlade.

U izvještajnom periodu, ova uredba je mijenjana još pet puta, na koji način je izvršeno preciziranje poslova pojedinih ministarstava i došlo do spajanja određenih organa uprave, na koji način u sistemu državne uprave sada imamo ukupno 12 ministarstava i 26 organa uprava.

Skupština je u junu 2021. donijela **Zakon o dopuni Zakona o državnoj upravi**. Ovim zakonom je iz razloga specifičnosti organizacije i poslova u oblasti vršenja unutrašnjih poslova predložena dopuna u članu 28 stav 3 ovog zakona, na način da se zakonom može kao izuzetak utvrditi drugačija unutrašnja organizacija i sistematizacija poslova u oblasti vršenja unutrašnjih poslova, na koji način su stvoreni preduslovi za drugačiju organizaciju Ministarstva unutrašnjih poslova i Uprave policije, koja će prema konceptu iz Zakona o unutrašnjim poslovima biti sastavni dio Ministarstva unutrašnjih poslova, uz neophodnu samostalnost i specifičnosti u radu i vršenju poslova.

Ministarstvo javne uprave, digitalnog društva i medija je otpočelo aktivnosti na pripremi **Nacrta zakona o Vladi Crne Gore**. Povodom izrade ovog zakona sprovedeno je konsultovanje zainteresovane javnosti koje je trajalo 15 dana i izvještaj sa konsultovanja je objavljen na sajtu Ministarstva javne uprave, digitalnog društva i medija i Portalu e-Uprave. Donošenjem ovog zakona prvi put će se sistematski urediti položaj, nadležnosti, odnosi Vlade Crne Gore, kao nosioca izvršne vlasti u sistemu podjele funkcija vlasti.

Primjena Zakona o upravnom postupku (ZUP)

Ministarstvo javne uprave, digitalnog društva i medija je objedinilo sve izvještaje javnopravnih organa i pripremilo godišnji **Izvještaj o postupanju u upravnim stvarima javnopravnih organa za period od 1. I do 31. XII 2020**, koji je Vlada usvojila 17. VI 2021.

U izvještajnom periodu, u radu javnopravnih organa na centralnom i na lokalnom nivou bilo je preko dva miliona predmeta (2.326.892), a upravno rješavanje karakteriše sljedeće:

- u prvostepenom postupku, u odnosu na ukupan broj predmeta u izvještajnom periodu, procenat neriješenih predmeta kod organa na centralnom nivou je 4,01%, dok je na lokalnom nivou taj procenat iznosi 15,51%;
- dobar pokazatelj je da je mali procenat izjavljenih žalbi protiv odluka javnopravnih organa, u odnosu na ukupan broj riješenih predmeta u periodu izvještavanja (procenat

izjavljenih žalbi na centralnom nivou je 0,62%, dok je na lokalnom nivou taj procenat 0,88%);

- procenat poništenih prvostepenih rješenja od strane drugostepenih organa na centralnom nivou je 52,06%, dok taj procenat na lokalnom nivou iznosi (39,39%);
- kod organa centralnog nivoa, procenat podnijetih tužbi u odnosu na ukupan broj predmeta riješenih u drugostepenom postupku Upravnom sudu i iznosi 31,88%, dok taj procenat na lokalnom nivou iznosi 21,75%;
- u postupku preispitivanja zakonitosti odluka organa od strane Upravnog suda, u odnosu na ukupan broj odluka Upravnog suda Crne Gore, procenat poništenih rješenja na centralnom nivou povećan je 32,15%, dok je na lokalnom nivou taj procenat iznosi 53,46%.

Ono što se može primjetiti jeste da je smanjenja efikasnost rada administracije, na šta je nesporno uticala epidemija izazvana COVID-om, kao i drugi faktori, koje je Ministarstvo javne uprave, digitalnog društva i medija identifikovalo kroz ocjenu stanja, i s tim u vezi definisalo set konkretnih preporuka koje su sastavni dio izvještaja.

Izmjene i dopune Zakona o slobodnom pristupu informacijama

Inovirani Nacrt zakona o izmjenama i dopunama Zakona o slobodnom pristupu informacijama pripremljen je nakon dostavljenog predloga za izmjene i dopune ovoga zakona od strane više NVO, početkom decembra 2020, koja predložena rješenja su razmotrena s posebnom pažnjom i međuresorno usaglašena s predstavnicima Ministarstva odbrane, Ministarstva unutrašnjih poslova, Generalnog Sekretarijata Vlade i Agencije za nacionalnu bezbjednost. Dodatno, obavljene su i neposredne konsultacije sa više predstavnika NVO sektora, radi razmatranja predloženih izmjena i dopuna, a u cilju dodatnog unaprjeđenja pojedinih zakonodavnih rješenja.

Tako inovirani Nacrt zakona o izmjenama i dopunama **stavljen je na dodatnu javnu raspravu 4. VI 2021**, koja je trajala 20 dana tj. do 24. VI 2021. Javna rasprava sprovedena je održavanjem Okruglog stola, koji je održan dana 24. VI 2020, koji je bio povod da se još jednom predstave i razmotre nova zakonska rješenja u oblasti slobodnog pristupa informacijama, nakon čega će Nacrt zakona biti dostavljen Evropskoj komisiji.

Plan optimizacije javne uprave 2018-2020.

U izvještajnom periodu, Ministarstvo javne uprave, digitalnog društva i medija pripremiло je **Izvještaj o realizaciji Plana optimizacije javne uprave 2018-2020 za 2020, s osvrtnom na implementaciju cjelokupnog dokumenta.**

Nalazi pokazuju da indikator smanjenja broja zaposlenih **na centralnom nivou za 5%, a na lokalnom za 10% do kraja 2020.** u odnosu na početnu vrijednost definisanu Strategijom reforme javne uprave 2016-2020. i Planom optimizacije javne uprave 2018-2020. nije ispunjen.

Naime, umjesto planiranog smanjenja, došlo je do povećanja broja zaposlenih za 8%, kako na centralnom, tako i na lokalnom nivou. **Na dan 31. XII 2020, na centralnom nivou zaposleno je 42.193 lica, a na lokalnom 13.235 lica**, što ukupno čini **55.428 zaposlenih na nivou javne uprave**. Ovo znači da je na centralnom nivou tokom sprovođenja Plana optimizacije došlo do povećanja broja zaposlenih za 3.136, a na lokalnom za 1.061, što ukupno čini povećanje od 4.197 zaposlenih na nivou javne uprave u periodu od jula 2018. do decembra 2020.

Za potrebe ovog izvještaja, kao početna vrijednost na centralnom nivou uzima se 39.057 zaposlenih i ista ne obuhvata zaposlene u Agenciji za nacionalnu bezbjednost i Regionalnom centru za obuku ronilaca za podvodno razminiranje i pružanje pomoći.

Takođe, s obzirom na uočena nepoklapanja u podacima dostavljenim od strane organa i podacima kojima raspolaže Ministarstvo finansija i socijalnog staranja, a posebno za sektore prosvjete i zdravstva, za potrebe analize broja zaposlenih na centralnom nivou prikazane u ovom izvještaju u najvećoj mjeri su korišćeni podaci Ministarstva finansija i socijalnog staranja. Za institucije na centralnom nivou o kojima ovo ministarstvo ne vodi evidenciju, Ministarstvo javne uprave, digitalnog društva i medija je koristilo podatke dostavljene od strane institucija putem upitnika korišćenog u svrhu praćenja sprovođenja mjera predviđenih ovih strateškim dokumentom. Kada je u pitanju broj zaposlenih na lokalnom nivou, korišćeni su podaci dostavljeni od strane jedinica lokalne samouprave.

Posmatrano samo **tokom 2020, u neto efektu je došlo do povećanja broja zaposlenih na centralnom nivou za 1.179 lica, a na lokalnom za 319 lica**. Najveći broj zapošljavanja i angažovanja realizovan je tokom druge polovine 2020, kako na centralnom, tako i na lokalnom nivou.

Na centralnom nivou zaključeno je **378 sporazuma o prestanku radnog odnosa uz isplatu otpremnine**. Po ovom osnovu isplaćeno je 4.148.061,76 eura. Pored ovoga, zaključeno je još 70 sporazuma o prestanku radnog odnosa uz isplatu otpremnine. Sporazume su zaključili zaposleni u Vojsci Crne Gore, Javnom preduzeću RTCG, JP Nacionalni parkovi Crne Gore, Luka Bar a.d. i Montecargo a.d. Podgorica. Po ovom osnovu isplaćene su otpremnine u iznosu od 810.694,77 eura. Na lokalnom nivou, zaključeno je **222 sporazuma** za koje je opredijeljena otpremnina u iznosu 2,139,993.32 eura.

U skladu s obavezom predviđenom Odlukom o otpremnini u slučaju sporazumnog prestanka radnog odnosa zaposlenih u javnom sektoru, Ministarstvo javne uprave, digitalnog društva i medija je objavilo evidenciju zaključenih sporazuma o prestanku radnog odnosa uz isplatu otpremnine na svojoj internet stranici. Baza podataka se redovno ažurira i dostupna je na sajtu Ministarstva javne uprave, digitalnog društva i medija. Obim podataka o zaposlenima koji je objavljen prethodno je usaglašen sa Agencijom za zaštitu ličnih podataka i slobodan pristup informacijama i sadrži ime i prezime zaposlenog, naziv organa odnosno institucije, radno mjesto zaposlenog, datum zaključivanja sporazuma i datum prestanka radnog odnosa.

U izvještaju su prikazana **dosadašnja iskustva i preporuke** koje će Ministarstvo javne uprave, digitalnog društva i medija uvažiti prilikom pripreme novog strateškog dokumenta u oblasti reforme javne uprave.

Izvještaj o realizaciji Plana optimizacije javne uprave 2018-2020. za 2020. godinu, s osvrtom na implementaciju cjelokupnog dokumenta razmatran je na sjednici Vlade od 17. VI 2021, a njegovo usvajanje očekuje se na nekoj od narednih sjednica Vlade.

Upravljanje javnim finansijama

1.3. Vladavina prava (Vidjeti 3.23. Pravosuđe i temeljna prava i 3.24 Pravda, sloboda i bezbjednost)

1.4. Ljudska prava i zaštita manjina (Vidjeti 3.23. Pravosuđe i temeljna prava)

1.5. Regionalna saradnja i međunarodne obaveze

1.5.1 Multilateralna i regionalna saradnja

Crna Gora ostaje aktivna u nadgradnji regionalne saradnje na polju bezbjednosti i kroz redovno učešće u regionalnim inicijativama, kao što su Američko-jadranska povelja (A5) i Jadranska trilateral. Tokom izvještajnog perioda, održan je sastanak na nivou političkih direktora ministarstava vanjskih poslova i odbrane država članica i posmatrača Američko-jadranske povelje (A5), na kojima je učestvovala Crna Gora (11. III 2021). Takođe, održana je i konferencija na visokom nivou na temu doprinosa žena miru i bezbjednosti (SBUNR 1325), na kojoj Crna Gora bila zapaženo zastupljena (21. IV 2021).

U okviru predsjedavanja Njemačke **Berlinskim procesom** za 2021, održan je **sastanak ministara vanjskih poslova** 8. VI 2021. u online formatu. Na sastanku su se razmatrala pitanja evropske perspektive država ZB, regionalna saradnja i ostvareni rezultati u okviru ove inicijative. Naglašena je podrška jačanju dobrosusjedskih odnosa između šest zemalja ZB i EU, u kontekstu pristupanja Uniji i jačanja regionalne saradnje. Sastanku je prisustvovao ministar vanjskih poslova Đorđe Radulović.

Sastanak predstavnika Međunarodnog Višegradskog Fonda (IVF), nacionalnih koordinatora Višegradske grupe (V4), predstavnika Fonda za Zapadni Balkan (WBF) i predstavnika Komiteta visokih zvaničnika CSO održan je 21. I 2021.

Otpočeo je proces izbora izvršnog direktora **Fonda za Zapadni Balkan (WBF)** 26. II 2021, koji je inicirao ministar vanjskih poslova Sjeverne Makedonije u svojstvu predsjedavajućeg Fondom za Zapadni Balkan. Proces još uvijek nije završen.

Održan je drugi sastanak koordinatora **Think Balkans** mehanizma i predstavnika ministarstava vanjskih poslova Zapadnog Balkana 7. V 2021. u onlajn formi. Cilj sastanka je bio da predstavnici svih MVP Zapadnog Balkana odaberu tri teme od šest ponuđenih, na osnovu kojih će tink-tenk organizacije ZB kao partnerske organizacije sačiniti tri regionalne analize na teme koje su od zajedničkog interesa za region Zapadnog Balkana. Osim toga, na

sastanku je diskutovano o nacrtu Memoranduma o saradnji između predstavnika MVP Zapadnog Balkana i predstavnika mehanizma Think Balkans.

U okviru **predsjedavanja Centralno-evropskom inicijativom (CEI)**, Crna Gora je održala dva online sastanka Komiteta nacionalnih koordinatora (24. II 2021. i 27. V 2021), kao i virtuelni događaj na temu „Dekada djelovanja ciljeva održivog razvoja“ u saradnji sa Sekretarijatom CEI i uz učešće UN, 24. III 2021. Takođe, ministar vanjskih poslova Đorđe Radulović učestvovao je na ministarskom sastanku zemalja članica CEI-a koji je održan 23. VI 2021.

U okviru slovenačkog predsjedavanja **Strategijom EU za Jadransko-jonski region**, održan je **sastanak ministara vanjskih poslova** 11. V 2021, u online formatu. Tokom sastanka su predstavljeni prioriteti slovenačkog predsjedavanja EUSAIR-om usmjereni na zelenu povezanost i potvrđen nastavak podrške zemljama Zapadnog Balkana koje učestvuju u sprovođenju EUSAIR-a u daljem procesu pristupanja EU. Sastanku je prisustvovao ministar vanjskih poslova Đorđe Radulović.

Sastanak lidera zemalja učesnica u okviru inicijative Brdo-Brioni procesa je održan 8. i 9. V 2021. u Tirani. Sastanak je bio posvećen saradnji i evropskoj perspektivi Zapadnog Balkana. Sastanku je prisustvovao predsjednik Crne Gore Milo Đukanović.

1.5.2. Bilateralna saradnja s državama u regionu

Bosna i Hercegovina

Sporazum o izmjenama i dopunama Sporazuma između Vlade Crne Gore i Vijeća ministara Bosne i Hercegovine o graničnim prelazima za pogranični saobraćaj, s Aneksima za ZGP Vračnovići – Deleuša; ZGP Šćepan Polje – Hum; Zupci – Sitnica; ZGP Klobuk – Ilino Brdo, potpisan je 20. V 2021.

Republika Hrvatska

Tokom zvanične posjete ministra vanjskih i evropskih poslova Republike Hrvatske potpisan je Memorandum o razumijevanju između Ministarstva vanjskih poslova Crne Gore i Ministarstva vanjskih i evropskih poslova Republike Hrvatske u oblasti diplomatske obuke.

2. EKONOMSKI KRITERIJUMI

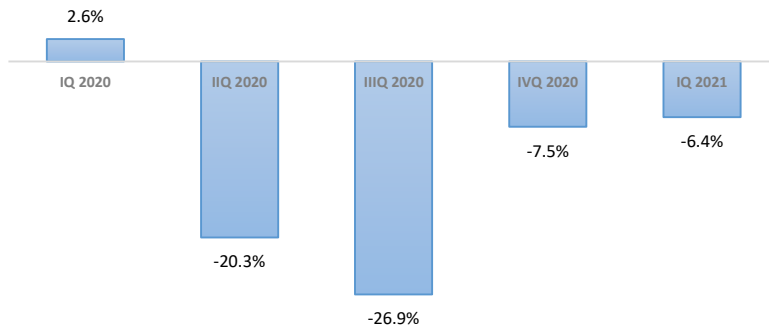
Ključni ekonomski pokazatelji	prosjek 2012-17	2018	2019	2020*
BDP po glavi stanovnika (% EU28 prosjeka prema standardu kupovne moći)	43	48	50	N/D
Rast BDP-a, u %	2.3	5.1	4.1	-15.2
Ekonomska aktivnost populacije starosti 15-64: ukupna, žene, muškarci (u %)	61.5	64.7	66.2	61.5
Stopa nezaposlenosti: ukupna, žene, muškarci (u %)	18.1, 18.1, 18.1	15.2, 15.1, 15.2	15.1, 15.7, 14.7	17.9, 18.4, 17.5
Godišnja stopa rasta zaposlenosti	2.7	3.6	2.7	-10.0
Nominalni rast zarada (godišnje u %)	1.0	0.1	0.9	1.3
Indeks potrošačkih cijena (godišnji rast u %)	1.5	2.6	0.4	-0.3
Kurs domaće valute naprema euru	1.0	1.0	1.0	1.0
Bilans tekućeg računa (% BDP-a)	-13.7	-17.0	-14.3	-26.0
Neto strane direktne investicije (% učešće SDI u BDP-u)	12.0	6.9	6.2	11.2
Bilans opšte države, % BDP-a	-5.0	-3.9	-2.0	-11.1
Dug opšte države, % BDP-a	60.9	70.1	76.5	105.15

Izvori: Monstat, CBCG, Eurostat

2.1. Postojanje funkcionalne tržišne privrede

Makroekonomska stabilnost

Usljed prenošenja zdravstvene krize i u 2021, kao i zbog efekta više osnove iz prethodne godine, crnogorska ekonomija je u prvom kvartalu 2021. ostvarila realni pad od 6,4%, prema preliminarnim podacima Monstata. Najveći negativni doprinos padu od komponenti BDP-a dali su lična potrošnja domaćinstava (-6,7%) i bruto investicije u osnovna sredstva (-5,8%).

Posmatrano po sektorima, u **turizmu** u Crnoj Gori je, u kolektivnom smještaju, za prva četiri mjeseca 2021. posjetilo 57.395 turista, sa ostvarenih 143.839 noćenja, što predstavlja godišnji pad od 36,2%, odnosno 25,4%, u odnosu na isti period 2020.

Promet u maloprodaji, u tekućim cijenama, u prvom kvartalu 2021. u odnosu na prvi kvartal prethodne godine smanjen je za 6,9%. U aprilu 2021, prema preliminarnim podacima MONSTAT-a, zabilježen je rast od 31,1% u odnosu na isti mjesec prethodne godine.

Građevinska aktivnost bilježi blagi pad vrijednosti izvršenih građevinskih radova od 0,8% u prvom kvartalu 2021, u odnosu na uporedni kvartal prethodne godine.

Industrijska proizvodnja je za prva četiri mjeseca 2021. zabilježila godišnji rast od 16,0%, pri čemu je rast opredijelila veća proizvodnja električne energije (46,6%), dok su podsektori 'prerađivačka industrija' i 'vađenje rude i kamena' zabilježili pad od 2,0% i 13,8%.

Sektor **poljoprivrede** za period januar-april 2021. bilježi godišnji pad prodaje i otkupa proizvoda poljoprivrede, šumarstva i ribarstva od 12,0%.

Kada je u pitanju **sektor saobraćaja**, promet robe u drumskom transportu u prvom kvartalu 2021. niži je 11,8%, dok je u željezničkom transportu ostvaren godišnji pad prevoza robe od 40,8%. Promet robe u lukama u istom periodu niži je 34,0% u odnosu na 2020, dok je promet putnika na aerodromima smanjen za 71,2%.

Kretanje **inflacije** u prvih pet mjeseci 2021. bilo je pod uticajem djelimičnog oporavka agregatne tražnje i kretanja cijena relevantnih primarnih dobara na svjetskom tržištu. Potrošačke cijene u periodu januar-maj 2021, u poređenju sa istim periodom prethodne godine, u prosjeku su više za 0,9%. Najveći pozitivni doprinos kretanju domaćih potrošačkih cijena pružile su cijene hrane i bezalkoholnih pića (0,7%). Godišnja stopa inflacije (CPI – Indeks potrošačkih cijena) u maju 2021. bila je pozitivna i iznosila je (2,4%). Godišnji rast cijena zabilježen je u kategorijama „prevoz“ (10,2%), „alkoholna pića i duvan“ (2,9%), „hrana i bezalkoholna pića“ (2,8%), „namještaj, oprema za domaćinstvo i rutinsko održavanje stana“ (2,4%), „hoteli i restorani“ (2,8%), „ostala dobra i usluge“ (1,2%), „zdravlje“ (0,7%), „stanovanje, voda, struja, gas i druga goriva“ (0,1%), dok su cijene u kategoriji „obrazovanje“ ostale nepromijenjene. Godišnji pad cijena bilježe kategorije „odjeća i obuća“ (-0,5%), „komunikacije“ (-0,5%) i „rekreacija i kultura“ (-0,3%).

Broj **zaposlenih** u prva četiri mjeseca 2021, prema evidenciji MONSTAT-a, u prosjeku je iznosio 156.110 i bio je niži za 17,3% u odnosu na prosječan broj zaposlenih u istom periodu prethodne godine. Svi sektori su zabilježili pad broja zaposlenih u periodu januar-april, pa je posmatrano po pojedinim sektorima, najveći pad zabilježen u sektorima: administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti (-41,9%), građevinarstvo (-31,2%), usluge smještaja i ishrane (-22,2%), poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo (-21,4%), vađenje ruda i kamena (-19,9%). Najmanji pad ostvaren je u sektoru snabdijevanje električnom energijom, gasom, parom i klimatizacija (-4,6%). U aprilu najveći broj lica zaposlen je u sljedećim djelatnostima: trgovina na veliko i trgovina na malo, popravka motornih vozila i motocikala (20,0%), državna uprava i odbrana, obavezno socijalno osiguranje (12,5%), obrazovanje (8,1%), zdravstvena i socijalna zaštita (7,5%), usluge smještaja i ishrane (7,3%), prerađivačka industrija i saobraćaj i skladištenje (po 6,3%).

Na evidenciji Zavoda za zapošljavanje, prosječan broj registrovanih **nezaposlenih** lica u periodu januar-maj 2021. iznosio je 52.852, što je za 43,7% više u odnosu na uporedni period prošle godine. Stopa nezaposlenosti je u aprilu 2021. iznosila 24,32% i veća je za 7,10% od stope nezaposlenosti iz aprila prethodne godine.

Prosječna zarada u Crnoj Gori je, prema podacima MONSTAT-a, u prva četiri mjeseca 2021. iznosila 789 eura, što je za 0,6% više u odnosu na prosječne zarade iz istog perioda 2020. Prosječna zarada bez poreza i doprinosa iznosila 529 eura i viša je za 1,1% u odnosu na uporedni period prethodne godine.

Najveće zarade bez poreza i doprinosa zabilježene su u sektoru finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja (972 eura) i snabdijevanja električnom energijom, gasom, parom i klimatizacija (918 eura), dok najmanju zaradu bilježe zaposleni u sektoru administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti (350 eura) i u sektoru usluge smještaja i ishrane (378).

Eksterni sektor

Deficit tekućeg računa u prvom kvartalu 2021, prema preliminarnim podacima Centralne banke Crne Gore, iznosio je 160,4 miliona eura i manji je za 50,2% u odnosu na prvi kvartal prethodne godine, što je prevashodno posljedica pada robnog deficita i rasta suficita na ostalim računima tekućeg računa.

Spoljnotrgovinski deficit iznosio je 321,7 miliona eura, što je manje za 24,4%, kao rezultat pada vrijednosti uvoza, uz istovremeni rast izvoza roba. Izvoz u vrijednosti od 108,1 miliona eura je veći za 13,1% na godišnjem nivou. Povećan je izvoz električne energije, duvana i duvanskih proizvoda, medicinskih i raznih gotovih proizvoda, dok drugi glavni izvozni proizvodi (aluminijum, rude boksita, pluta i drvo, pića) bilježe pad izvezene vrijednosti. Produženo trajanje pandemije, ograničenja kretanja radne snage, uz visok stepen neizvjesnosti, generisali su smanjenje privatne potrošnje i investicija. Negativna kretanja opredijelila su vrijednost uvoza od 429,7 miliona eura i njegov pad za 17,5% na godišnjem nivou. U strukturi uvoza najviše su zastupljeni mašine i transportni uređaji, prehrambeni i razni industrijski proizvodi.

Suficit u međunarodnoj **razmjeni usluga** je povećan za 42,1%, jer su rashodi padali znatno većom dinamikom u odnosu na pad prihoda. Najveći dio prihoda odnosio se na transport u vrijednosti od 63,7 miliona eura, dok su prihodi od turizma – putovanja u vrijednosti od 25,2 mil.€. smanjeni za 44,0% u odnosu na prvi kvartal 2020. Rashodi od usluga su umanjani za 26,1%, po osnovu pada rashoda u prosjeku 28,5% na svim podračunima (transport, turizam, građevinarstvo i ostale poslovne usluge).

Na računu **primarnih dohodaka** evidentiran je suficit u iznosu od 27,5 miliona eura, što je preko tri puta više u odnosu na prvi kvartal prethodne godine, kao rezultat povećanja priliva po osnovu kompenzacija zaposlenih (6,5%) i manjeg odliva po osnovu kamata (35,3%) i isplaćenih dividendi (17,4%).

Suficit na **računu tekućih transfera** u iznosu od 77,3 miliona eura povećan je za 39,4%, gdje je najveći priliv ostvaren po osnovu doznaka, poklona i pomoći iz inostranstva u korist fizičkih lica.

Negativan saldo roba i usluga (**neto izvoz**) smanjen je za 31,2%, zbog pada uvoza roba i usluga i povećanja dinamike robnih izvoznih parametara, i pored pada prihoda od turističkih i transportnih usluga.

Ukupna spoljnotrgovinska razmjena u periodu januar – april 2021, prema preliminarnim podacima Monstata, iznosila je 764,4 miliona eura, što ukazuje na pad od 4,6% u odnosu na isti period 2020. Spoljnotrgovinski deficit je iznosio 494,0 miliona eura, što je manje za 13,7%, kao rezultat rasta vrijednosti izvoza roba za 18,3%, uz istovremeni pad uvoza 8,4%. Izvoz roba u vrijednosti od 135,2 miliona eura povećan je uglavnom, zbog izvoza električne energije sa godišnjim rastom od 17,5 miliona eura (trgovinski tranzit energije preko

crnogorske teritorije), duvana i duvanskih proizvoda 2,0 miliona eura, raznih gotovih 2,0 miliona eura i medicinskih proizvoda 1,4 milion eura. Na drugoj strani, aluminijum, rude boksita, pluta i drvo i pića bilježe pad izvezene vrijednosti. Uvoz roba u vrijednosti 629,7 miliona eura je u padu zbog smanjene lične i investicione potrošnje, koji su ograničili potražnju za kapitalom, međuproizvodima i sirovinama za investicione projekte u oblasti saobraćaja, poljoprivrede i turizma. U strukturi uvoza najviše su zastupljeni mašine i transportni uređaji u vrijednosti od 139,1 miliona eura (pad 6,0%), prehrambeni 127,2 miliona eura (pad 10,0%) i razni industrijski proizvodi 106,8 miliona eura (pad 13,6%).

Prema preliminarnim podacima, **neto priliv stranih direktnih investicija** u periodu januar-april 2021. iznosio je 120,2 miliona eura, što je za 33,5% manje u poređenju sa istim periodom prethodne godine. Ukupan priliv SDI iznosio je 238,0 miliona eura, što predstavlja pad od 15,6% u odnosu na uporedni period 2020, a rezultat je smanjenja dužničkih ulaganja. Na računu portfolio investicija u periodu januar-mart 2021. zabilježen je neto odliv u iznosu od 226 miliona eura, dok je neto odliv na računu ostalih investicija iznosio 99,9 miliona eura.

2.1.1. Ekonomska kretanja

2.1.1.1. Monetarna i fiskalna politika

Nakon velikog pada ekonomske aktivnosti od 15,2% BDP-a u 2020. uzrokovanog pandemijom virusa COVID-19 i posljedično tome značajnog pada javnih prihoda, glavni cilj fiskalne politike u 2021. je da se uz postepeni ekonomski oporavak obezbijedi stabilnost javnih finansija. Shodno navedenom, Zakon o budžetu za 2021. godinu, usvojen 17. juna sadrži konsolidacione mjere kako bi se omogućilo smanjenje deficita budžeta sa 10,2% BDP-a ostvarenog u 2020. na planiranih 3,8% i stvorili uslovi za opadanje javnog duga. Projektovani nivo fiskalnog prilagođavanja postiže se implementacijom mjera konsolidacije usmjerenih na povećanje budžetskih prihoda i racionalizaciju budžetskih rashoda.

Povećanje budžetskih prihoda postiže se postepenim oporavkom naplate javnih prihoda vođen projektovanim rastom ekonomske aktivnosti i očekivanim efektima generisanja novih prihoda shodno definisanim mjerama, od kojih su najznačajnije:

- suzbijanja neformalne ekonomije kroz unaprjeđenje rada inspekcijskih službi i punu implementaciju elektronske fiskalizacije poreskih registar kasa, čime se doprinosi širenju poreske baze;
- povećanja prihoda budžeta po osnovu oporezivanja neprijavljene imovine;
- uvođenja markiranja mineralnih ulja i njihovih derivata;
- ukidanja najviše godišnje osnovice za plaćanje doprinosa;
- povećanja akciza u cilju suzbijanja negativnih efekata koje upotreba duvanskih proizvoda, alkoholnih pića i proizvoda sa dodatkom šećera imaju na zdravlje građana,

potrebe daljeg uslaglašavanja visine akcize na cigarete sa zahtjevima pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji i povećanja javnih prihoda;

- uplate dividendi i udjela u dobiti od preduzeća u većinskom vlasništvu države i zavisnih preduzeća, u skladu sa vlasničkim udjelom.

Kako bi se u uslovima postepenog ekonomskog oporavka obezbijedio fiskalni prostor za potrebe nastavka pružanja podrške privredi u saniranju posljedica pandemije na poslovanje kao i obezbijedila sredstva za implementaciju novih razvojnih politika, u 2021. umanjene su sve kategorije diskrecione potrošnje do nivoa kojim se osigurava redovno servisiranje svih javnih funkcija. Sa druge strane, rashodi koji su mandatornog karaktera (bruto zarade, socijalni transferi) biće redovno usklađivani sa utvrđenom zakonskom regulativom.

Do usvajanja Zakona o budžetu za 2021. godinu, na snazi je bilo privremeno finansiranje po kojim je potrošačkim jedinicama na mjesečnom nivou opredjeljivana potrošnja do 1/12 rashoda ostvarenih u prethodnoj godini.

Izvršenje Budžeta

Prihodi budžeta u periodu januar - april 2021. iznosili su 491,8 miliona eura ili 10,6% procijenjenog BDP-a (4.636,6 miliona eura) i u odnosu na uporedni period 2020. bili su manji za 8,5 miliona eura ili 1,7% kao posljedica ograničene privredne aktivnosti u tekućoj godini nasuprot pozitivnim makroekonomskim kretanjima u prvom kvartalu prethodne godine. Imajući u vidu da je od kraja marta prošle godine na snazi bila potpuna obustava za najveći dio privrednih djelatnosti, pad prihoda je značajno usporen te je za očekivati da će u narednom periodu prihodi početi da bilježe rast u odnosu na prethodnu godinu, imajući u vidu poboljšanje epidemiološke situacije, te posljedično tome i ublažavanje epidemioloških mjera. U poređenju sa planom, prihodi su veći za 3,5 miliona eura ili 0,7%

Izdaci budžeta u periodu januar - april 2021. iznosili su 633,9 miliona eura ili 13,7% procijenjenog BDP-a i u odnosu na planirane manji su za 60,3 miliona eura ili 8,7%. U odnosu na isti period 2020, izdaci budžeta su veći za 10,9 miliona eura ili 1,8% prvenstveno usljed veće realizacije kategorije Rezerve u iznosu od 37,0 miliona eura kao rezultat izdvajanja sredstava za osnivački kapital nove nacionalne avio kompanije „To Montenegro“, ali i nastavka sprovođenja pomoći privredi i građanima kroz pakete mjera podrške, pri čemu se najveći dio odnosi na subvencije zarada zaposlenih.

U periodu januar - april 2021. dinamika kretanja budžetskih prihoda i rashoda uticala je na ostvarenje **deficita budžeta** u iznosu od 142,0 miliona eura ili 3,1% BDP-a, koji je za 63,8 miliona ili 31,0% manji u odnosu na planirani.

U cilju nastavka pružanja podrške u suočavanju sa negativnim posljedicama pandemije, u januaru 2021. donešen je četvrti paket mjera podrške privredi i građanima u vrijednosti od oko 163,4 miliona eura koji sadrži više segmenata pomoći. Glavni ciljevi mjera podrške iz ovog paketa su:

- podrška ranjivim kategorijama stanovništva kroz isplatu jednokratne pomoći;
- podrška održavanju nivoa zaposlenosti i novom zapošljavanju kroz nastavak subvencionisanja zarada zaposlenih, odlaganje i reprogram poreza i doprinosa na zarade, skraćenje roka povraćaja PDV-a, kao i subvencionisanje novog zapošljavanja;
- pospješivanje likvidnosti privrednih subjekata;
- stvaranje uslova za povećanje broja turista;
- stabilnost tržišta poljoprivrednih proizvoda.

Takođe, u aprilu 2021. donešen je i peti paket mjera podrške građanima i privredi kojima se pruža posebna podrška održavanju likvidnosti privrede, ali i održavanju nivoa zaposlenosti, uz dodatnu podršku privredi u susret turističkoj sezoni. Najvažniji segment ovog paketa podrške jeste kreditna podrška privredi koja će se realizovati u nekoliko faza, sa ciljem da se privredi obezbijedi oko 110 miliona eura novih kreditnih sredstava.

I pored toga što Zakon o budžetu za 2021. godinu nije usvojen u zakonom utvrđenim rokovima, zaduženjem na međunarodnom tržištu na kraju 2020. obezbijedena su sredstva za finansiranje budžeta u 2021. čime se omogućilo redovno servisiranje svih obaveza države.

Državni dug Crne Gore, bez depozita, na kraju prvog kvartala 2021. iznosio je 4.097,44 miliona eura, odnosno 88,37% BDP-a procijenjenog za 2021, dok je ukupan državni dug sa depozitima, na 31. III 2021. iznosio 3.570,18 miliona eura ili 77% BDP-a. Depoziti na isti dan iznosili su 527,26 miliona eura, uključujući 38.447 unci zlata (čija je vrijednost 55,38 miliona eura) ili 11,37% BDP-a.

Tokom prvog kvartala 2021. došlo je do smanjenja državnog duga u odnosu na četvrti kvartal 2020, prije svega usled otplate duga po osnovu Euroobveznica emitovanih 2016. u iznosu od 227,45 miliona eura.

Kada su u pitanju povlačenja kreditnih sredstava, ukupno je povučeno 23,87 miliona eura, od čega se 11,28 miliona eura (13,25 miliona USD) odnosi na povlačenje kreditnih sredstava za potrebe izgradnje prioritetne dionice Smokovac – Uvač – Mateševo. Za realizaciju projekata u oblasti komunalnih djelatnosti, energetske efikasnosti, razvoja poljoprivrede, reforme poreske administracije, unapređenja putne infrastrukture, nabavku vojne opreme i slično, povučeno je oko 12,59 miliona eura.

U toku ovog kvartala nije bilo zaključenja novih kreditnih aranžmana, usled nedostatka potrebe za istim, uzimajući u obzir da je u četvrtom kvartalu 2020, država Crna Gora realizovala emisiju obveznica na međunarodnom tržištu u iznosu od 750 miliona eura, koja su se koristila za otplatu duga i finansiranje deficita u tekućoj godini.

2.2. Razvoj finansijskog sektora

Na 31. V 2021. bankarski sistem čine dvanaest banaka. Bankarski sistem u Crnoj Gori je i pored smanjenja ekonomske aktivnosti kao posljedica izbijanja pandemije novog koronavirusa zadržao stabilnost, zadovoljavajuću likvidnost, očuvanu profitabilnost i dobru kapitalizovanost. S druge strane, prelivanje negativnih uticaja iz realnog sektora na finansijski sistem je izvjesno i u narednom periodu, pogotovo nakon što isteknu privremene mjere.

Centralna banka Crne Gore je od početka izbijanja pandemije, donijela više setova mjera sa ciljem očuvanja stabilnosti finansijskog sistema i sigurnosti depozita, obezbijedivši relativno snažan mehanizam odbrane od potencijalnih negativnih šokova. Proaktivni pristup Centralne banke na ublažavanju efekata pandemije na fizička i pravna lica, kao i na poslovanje banaka, predstavljao je dodatni alat koji je bankama omogućio da ublaže efekte pandemije na njihovo poslovanje i očuvaju stabilnost tokom ovog izazovnog perioda.

Ukupna aktiva banaka na kraju maja 2021. iznosi 4,75 milijarde eura, dok je na kraju maja prethodne godine iznosila 4,51 milijarde eura. Za godinu dana ukupna aktiva banaka zabilježila je rast od 5,31%. Najznačajniju stavku agregatnog bilansa banaka čine krediti i potraživanja od banaka i od klijenata u ukupnom iznosu od 3,32 milijarde eura ili 69,91%. U odnosu na maj 2020. ostvaruju rast od 8,04%.

Ukupni depoziti (uključujući sredstva na escrow računima, bez kamata i vremenskih razgraničenja) na 31. V 2021. iznose 3,60 milijarde eura, dok su na 31. V 2020. iznosili 3,30 milijarde eura. Na depozite stanovništva se odnosi 1,79 milijarda eura ili 49,78%, dok se na depozite pravnih lica odnosi 1,81 milijarda eura, odnosno 50,22%.

Koeficijent kredita i potraživanja u odnosu na depozite u maju 2021. iznosi 92,40%. U bankarskom sistemu je za 273,1 miliona eura više depozitnog potencijala u odnosu na stanje kredita.

Bruto nekvalitetna aktiva (C, D i E) koja obuhvata kredite i potraživanja i ostale stavke aktive i vanbilansa, na nivou bankarskog sistema na kraju maja 2021. iznosi 228,7 miliona eura, što predstavlja 4,65% ukupne aktive. U odnosu na maj prethodne godine ova aktiva bilježi rast od 18,9 miliona eura ili 9,02%. Koeficijent učešća bruto nekvalitetne aktive u ukupnoj aktivnosti iznosi 4,65%, dok je u maju 2020. iznosio 4,49%. **Bruto krediti i potraživanja koji kasne sa otplatom preko 30 dana** na kraju maja 2021. iznose 179 miliona eura i čine 5,39% ukupnih bruto kredita i potraživanja. Njihovo učešće na kraju maja 2021. u ukupnim bruto kreditima i potraživanjima je iznosilo 5,22%. **Bruto krediti i potraživanja koji kasne sa otplatom preko 90 dana** na kraju maja 2021. iznose 90,1 miliona eura i čine 2,71% ukupnih bruto kredita i potraživanja. U maju 2021. ovi krediti su iznosili 85,5 miliona eura, dok je njihovo učešće u ukupnim bruto kreditima i potraživanjima iznosilo 2,78%.

Bruto nekvalitetni krediti i potraživanja (C, D i E) koji obuhvataju kredite od banaka i klijenata, sredstva i depozite kod banaka, faktoring i forfeting, potraživanja banke po neizmirenim akceptima, garancijama i mjenicama na kraju maja 2021. iznose 183,8 miliona eura i predstavljaju 5,53% ukupnih bruto kredita i potraživanja, dok su u maju 2020. predstavljali 5,27% ukupnih bruto kredita i potraživanja.

Likvidna sredstva u maju 2021. iznose 1.088 miliona eura i bilježe povećanje u odnosu na maj 2020. za 155,5 miliona eura ili 16,68%. Sredstva u zemlji su povećana za 34,5 miliona eura ili 4,70%, dok su sredstva u inostranstvu povećana za 121 milion eura ili 61,25%.

Likvidna aktiva banaka je na 31. V 2021. iznosila 1.112,7 miliona eura. Učešće likvidne aktive u ukupnoj aktivi na nivou sistema je 23,42%, i u odnosu na maj 2020. ostvaruje rast od 3,19%. Sve banke u sistemu ispunjavaju propisane minimalne dnevne i dekadne iznose koeficijenta likvidne aktive u odnosu na kratkoročne obaveze.

Ukupan kapital banaka na kraju maja 2021. iznosio je 606,2 miliona eura, i posmatrano u odnosu na 31. V 2020. ostvaruje pad od 0,23%. Na osnovu izvještaja dostavljenih od strane banaka, na kraju prvog kvartala 2021. koeficijent solventnosti je kod svih dvanaest banaka iznad zakonom propisanog minimuma od 10%. Na agregatnom nivou koeficijent solventnosti je iznosio 19,30%, a na nivou pojedinačnih banaka se kreće u rasponu od 13,59% do 26,86%. Koeficijent kapital u odnosu na aktivu (*leverage ratio*) na 31. V 2021. na nivou sistema iznosi 12,76%, dok je u maju 2020. iznosio 13,47%.

Na kraju maja 2021. bankarski sistem je ostvario **dobitak** u iznosu od 24,1 milion eura, pri čemu je samo jedna banka iskazala negativan finansijski rezultat. Finansijski rezultat je bio pozitivan i u maju 2020. kada je iznosio 16,6 miliona eura na nivou sistema. Na kraju prvog kvartala 2021. agregatni prinos na aktivu (ROA) iznosi 1,30%, a prinos na kapital (ROE) 10,13%, dok su u istom periodu 2020. iznosili 1,15% i 8,77%, respektivno.

Aktivne kamatne stope i dalje bilježe smanjenje. Naime, na kraju maja 2021. prosječna ponderisana efektivna kamatna stopa iznosila je 5,79%, dok je u maju 2020. iznosila 5,94%. U maju 2021. pasivna prosječna ponderisana efektivna kamatna stopa iznosila je 0,38% i niža je nego u maju prošle godine kada je iznosila 0,41%.

Nebankarske finansijske institucije

MFI:

U bankarskom sistemu Crne Gore na kraju maja 2021. poslovalo je osam **mikrokreditnih finansijskih institucija**, čija je ukupna bilansna suma iznosila 84 miliona eura. U odnosu na maj 2020. njihova aktiva ostvaruje rast od 3,44%. Od ukupne bilansne sume, 70,15% se odnosi na aktivu jedne mikrokreditne finansijske institucije. Bruto krediti i potraživanja su na kraju maja 2021. iznosili 75 miliona eura i bili su veći za 4,34% u odnosu na jednogodišnji uporedni period.

Na dan 31. V 2021, prosječna ponderisana nominalna i efektivna kamatna stopa na ukupne kredite o kojima su MFI izvijestile Regulatorni kreditni biro iznosile su 20,42% i 23,13% respektivno. Na 31. V 2020. ove stope iznosile su 20,39% i 23,41%. Ukupni kapital mikrokreditnih finansijskih institucija u maju 2021. iznosio je 36,4 miliona eura. U odnosu na jednogodišnji uporedni period MFI ostvaruju rast kapitala od 6,55%. Pozajmljena sredstva od banaka i ostalih klijenata (bez obaveza i vremenskih razgraničenja) iznosila su 43,8 miliona eura i u odnosu na maj 2020. bilježe pad od 0,44%. Na ino-pozajmice odnosi se 31,2 miliona eura što je za 11,96% više nego na 31. V 2020.

Na agregatnom nivou, mikrokreditne finansijske institucije su na 31. V 2021. poslovale pozitivno i ostvarile finansijski rezultat u iznosu od 1,3 miliona eura.

Lizing:

Sektor **lizing društava** karakteriše stabilnost. Finansijski rezultat na nivou sistema je pozitivan.

Lizing sektor čine 2 društva. Od ukupne bilansne sume 50,26% odnosi se na aktivu Porsche lizinga, dok se preostalih 49,74% odnosi na aktivu S-lizinga.

Ukupna aktiva lizing društava na kraju marta 2021. iznosila je 38,7 miliona eura i u odnosu na uporedni period 2020. bilježi pad od 2 miliona eura ili 4,99%. U ukupnoj aktivni najveće učešće od 52,13% imaju dugoročni finansijski plasmani, kratkoročni finansijski plasmani učestvuju sa 34,90%, dok nekretnine, postrojenja i oprema ostvaruju učešće u ukupnoj aktivni od 7,19%.

U ukupnoj strukturi **potraživanja po predmetu lizinga**, najviše potraživanja od 17,7 miliona eura ili 49,26% odnosi se na putnička vozila, koja u odnosu na jednogodišnji uporedni period ostvaruju rast od 5,69%. Na vozila za obavljanje djelatnosti (terenska i putnička) odnosi se 15,6 miliona eura ili 43,44% i u odnosu na mart 2020. bilježe pad od 9,88%.

U ročnoj strukturi nedospjelih potraživanja na kraju marta 2021. kratkoročna nedospjela potraživanja učestvuju sa 52,71%, a dugoročna sa 47,29% u ukupnim nedospjelim potraživanjima.

Nekvalitetna aktiva (C, D i E) na kraju prvog kvartala 2021. na nivou sistema iznosi 2,6 miliona eura i predstavlja 7,34% ukupnih potraživanja. U odnosu na jednogodišnji uporedni period bilježi rast od 107,48%. Učešće nekvalitetne aktive u ukupnim potraživanjima bilježi rast od 3,93 procentnih poena u odnosu na mart 2020. Učešće nekvalitetne aktive u ukupnoj aktivni na 31. III 2021. iznosi 6,81% i u odnosu na uporedni period 2020. bilježi rast od 3,69%.

Ukupne obaveze na 31. III 2021. iznose 35,2 miliona eura, odnosno 90,90% ukupne pasive. U odnosu na jednogodišnji uporedni period bilježe pad od 2 miliona eura ili 5,36%.

Ukupne obaveze po pozajmljenim sredstvima od banaka i ostalih clijenata koje potiču iz inostranstva, bez vremenskih razgraničenja i obaveza za kamate iznose 30,3 miliona eura i koristio ih je samo Porsche lizing. U odnosu na mart 2020. ostvaruju rast od 17,3 miliona eura ili 133,98%.

Ukupan kapital u martu 2021. iznosi 3,5 miliona eura i čini 9,10% pasive lizing društava. U odnosu na mart 2020. bilježi pad od 41 hiljadu eura ili 1,15%.

Dobitak u poslovanju iskazan na nivou sistema iznosio je 215 hiljada eura.

Factoring:

U Crnoj Gori posluju dva factoring društva. U prvom kvartalu 2021. sa radom je počelo i factoring društvo Financial Solutions. Na 31. III 2021. factoring društva su poslovala sa ukupnom bilansnom sumom od 3,8 miliona eura.

U **ukupnoj aktivi** najveće učešće od 97,47% imaju kratkoročna potraživanja, plasmani i gotovina, koji su na kraju prvog kvartala 2021. iznosili 3,7 miliona eura, dok zalihe u ukupnoj aktivi učestvuju sa 73 hiljade eura ili 1,95%.

Ukupna bruto factoring potraživanja na kraju marta 2021. iznose 3,5 miliona eura i u odnosu na 31. III 2020. bilježe rast od 2,4 miliona eura ili 211,64%. Najviše potraživanja odnosi se na domaći factoring koji na kraju marta 2021. iznosi 3,5 miliona eura ili 99,38% ukupnih bruto potraživanja.

Ukupne obaveze na kraju marta 2021. iznose 2,9 miliona eura odnosno 77,54% ukupne pasive. U odnosu na mart 2020. ostvaruju rast od 2,4 miliona eura ili 472,83%. Ukupne obaveze po pozajmljenim sredstvima od banaka i ostalih clijenata (sa obavezama za kamate i vremenska razgraničenja) na 31. III 2021. iznose 2,9 miliona eura. U odnosu na mart 2020. ostvaruju rast od 2,4 miliona eura ili 484,07%.

Ukupni kapital na kraju prvog kvartala 2021. iznosi 843 hiljade eura i čini 22,36% ukupne pasive. Posmatrano u odnosu na 31. III 2020. ostvaruje rast od 127 hiljada eura ili 17,74%.

Na kraju prvog kvartala 2021. factoring društva su iskazala negativan finansijski rezultat u iznosu od 15 hiljada eura.

Investiciono-razvojni fond:

Ukupna aktiva Fonda na kraju marta 2021. iznosi 451,9 miliona eura i u odnosu na mart 2020. ostvaruje rast od 66,5 miliona eura ili 17,25%. U strukturi aktive stalna imovina ima najznačajnije učešće od 76,35%.

Na 31. III 2021. ukupni **kredit i potraživanja** od banaka i clijenata iznosili su 406,6 miliona eura. Posmatrano u odnosu na jednogodišnji uporedni period ostvaruju rast od 75,1 milion eura ili 22,67%.

Kreditna aktivnost IRF-a - Na kraju marta 2021. najznačajniji korisnik kredita je privreda sa 85,5%. Posmatrano po djelatnostima, na kraju marta 2021. najveći dio kredita i potraživanja IRF-a odnosi se na pravna lica-rezidente (99,64%), a u okviru njih najveći udio ostvaruje sektor turizma (usluge pružanja smještaja i ishrane) 25%, sektor trgovine 23% i prerađivačka industrija 17%.

Bruto nekvalitetna aktiva (C, D i E) koja obuhvata kredite i potraživanja i ostale stavke aktive i vanbilansa, na 31. III 2021. iznosi 45,7 miliona eura, što predstavlja 10,11% ukupne aktive. U prvom kvartalu 2021. ova aktiva bilježi rast od 203,4% i njeno učešće u ukupnoj aktivi bilježi rast od 6,20% u odnosu na jednogodišnji uporedni period.

Bruto nekvalitetni krediti i potraživanja (C, D i E) koji obuhvataju kredite od banaka i klijenata, sredstva i depozite kod banaka, kamatu i vremenska razgraničenja na 31. III 2021. iznose 45,4 miliona eura i predstavljaju 11,17% ukupnih bruto kredita i potraživanja. Njihovo učešće u ukupnim bruto kreditima i potraživanjima bilježi rast od 6,76 procentnih poena u odnosu na mart 2020.

Ukupne ugovorene obaveze po pozajmljenim sredstvima od finansijskih institucija nerezidenata iznose 428,96 miliona eura. Sve su dugoročnog karaktera i potiču od nerezidenata. U godišnjem uporednom periodu pozajmice rastu za 33%.

Ukupni kapital Fonda na 31. III 2021. iznosi 78,1 milion eura i čini 18% njegove ukupne pasive. U jednogodišnjem uporednom periodu ostvaruje značajan pad od 18 miliona eura, što predstavlja pad od 18,54%.

Na 31. III 2021. IRF posluje sa dobitkom od 1,2 miliona eura.

3.1. POGLAVLJE 1: SLOBODA KRETANJA ROBE

3.1.1. Opšti principi

3.1.1.1. Horizontalne mjere

Vlada je 17. VI 2021. utvrdila Predlog zakona o potvrđivanju Konvencije o osnivanju Međunarodne organizacije za zakonsku metrologiju, koji je upućen u skupštinsku proceduru.

3.1.1.2. Standardizacija

Od 1. I do 15. VI 2021, Institut za standardizaciju Crne Gore publikovao je ukupno 808 crnogorskih standarda i srodnih dokumenata (MEST), u potpunosti usaglašeni s evropskim i međunarodnim standardima. Od toga, 17 čine harmonizovani standardi s pratećim amandmanima.

U skladu sa zvaničnim Izvještajem CEN/CENELEC Management Center za I kvartal 2021, Institut je na nacionalnom nivou usvojio ukupno 83,42% evropskih standarda i srodnih dokumenata, od kojih je 87,06% CEN standarda iz oblasti opšte standardizacije i 75,49% CENELEC standarda iz oblasti elektrotehnike.

U toku 2021. intenzivno se radilo na implementaciji dva projekta: IPA 2014 „Supply of equipment for the Alignment with the EU Internal Market Acquis to Specialized Institutions of Montenegro“ (EuropeAid/138711/IH/SUP/ME) i IPA 2014 „Technical Assistance for Alignment and Implementation of the EU Internal Market acquis – AIM II“ (Europe Aid/137978/IH/SER/ME Service Contract N° FCU/MNE/060” (Europe Aid/137978/IH/SER/ME Service Contract N° FCU/MNE/060).

U skladu s informacijom dostavljenom EK tokom poslednjeg Pododbora za trgovinu, industriju, carine i poreze (oktobar 2020), a na liniji aktivnosti koje su preduzete u cilju punopravnog članstva u evropskim organizacijama CEN/CENELEC, ISME se priprema da, uz saglasnost nadležnog Ministarstva, aplicira za članstvo u ovim organizacijama do kraja 2021.

Od 1. I do 15. VI 2021. Institut je organizovao više događaja (vebinare i okrugle stolove) u cilju promovisanja standardizacije i primjene standarda u praksi iz oblasti javnih nabavki, projektovanja i građenja u oblasti elektrotehnike i sistema menadžmenta zaštitom zdravlja i bezbjednošću na radu.

Aktiviran je novi ISME web portal koji obezbjeđuje svim zainteresovanim stranama „online“ čitanje MEST standarda i srodnih dokumenata kao i elektronsku nabavku standarda, što je dovelo do unapređenja saradnje s malim i srednjim preduzećima.

Takođe, aktivirana je radna platforma za članove nacionalnih tehničkih komiteta preko koje se efikasnije razmjenjuju radni materijali u procesu donošenja standarda.

Kada je riječ o administrativnim kapacitetima, Institut za standardizaciju Crne Gore ima predviđenih 29 radnih mjesta, od čega je popunjeno 19.

3.1.1.3. Metrologija

Vlada je 10. VI 2021. usvojila Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Zavoda za metrologiju, s istim brojem sistematizovanih radnih mjesta kao i prethodni, odnosno 49 radnih mjesta. Na dan 15. VI 2021, popunjena su 42 radna mjesta, a angažovana su i dva pripravnika.

U aprilu 2021. sprovedena je ocjenjivačka posjeta eksperata Akreditacionog tijela Crne Gore (ATCG) i Hrvatske akreditacijske agencije (HAA), o ispunjenosti zahtjeva standarda MEST EN ISO/IEC 17025:2018, čime je ponovo potvrđena akreditacija, odnosno kompetentnost laboratorija Zavoda za sprovođenje postupaka kalibracije određenih vrsta mjerila i etalona.

Za sada, Zavod za metrologiju ima objavljene 24 najbolje mjerne i kalibracione mogućnosti (CMC) u KCDB BIPM.

U februaru 2021. sprovedena je online ocjenjivačka posjeta od strane sertifikacionog tijela Management System Certification iz Beograda, Republika Srbija, pri čemu je u martu 2021. Zavod dobio sertifikat o usaglašenosti sistema menadžmenta sa standardom ISO 9001:2015.

Obuka za uređaj visoke tačnosti ZERA, za ispitivanje brojila električne energije, isporučenog u okviru IPA 2014 projekta „Nabavka opreme za specifične institucije Crne Gore za implementaciju EU acquis zajedničkog tržišta“, održana je 22 i 23. VI 2021. Krajem juna je održana i online obuka u okviru bilateralne saradnje s MIRS, Republika Slovenija, na temu ispitivanja vaga s automatskim funkcionisanjem i mjernih sistema za tečnosti koje nijesu voda.

U okviru regionalnog projekta Jugoistočna Evropa - infrastruktura kvaliteta (SEE QI Found), koji vodi njemački nacionalni metrološki institut, PTB Projekat 8 „WB6 QI odgovor na COVID-19“ Zavod je dobio kalibrator za bezkontaktne termometre (infracrvene termometre), a planirana je i obuka na tom uređaju. 2 III 2021. održan je sastanak SEE QI Found WB6 na regionalnom nivou na kojem su razmjenjena iskustva o inovativnim rješenjima koje su institucije infrastrukture kvaliteta preduzele tokom pandemije Covid19, pri čemu je i Zavod prepoznat kao institucija koja je dala doprinos u borbi protiv pandemije. Završni sastanak WB6 održan je 16. VI 2021. u formi video konferencije.

Za Svjetski dan metrologije, 20. V 2021, Zavod je pripremio brošuru i poster na temu „Mjerenje za zdravlje“, čija je izrada podržana sredstvima iz IPA 2014 projekta „Tehnička pomoć za ujednačavanje i implementaciju EU acquis zajedničkog tržišta“.

Imajući u vidu globalnu pandemiju izazvanu virusom Covid19, Zavod kontinuirano pruža usluge za koje je nadležan, rukovodeći se ciljem visokog kvaliteta, pravnih okvira i orijentisanosti na korisnika usluga.

3.1.1.4. Akreditacija

U izvještajnom periodu, Akreditaciono tijelo Crne Gore (ATCG) je suspendovalo akreditaciju jednom tijelu za ocjenjivanje usaglašenosti (kontrolno tijelo) na njihov zahtjev.

U nacionalnom sistemu akreditacije postoji ukupno 41 tijelo za ocjenjivanje usaglašenosti akreditovano od strane ATCG, od kojih su 25 laboratorija za ispitivanje, 2 laboratorije za etaloniranje, 1 medicinska laboratorija, 8 kontrolnih tijela, 2 sertifikaciona tijela za sertifikaciju proizvoda i 3 sertifikaciona tijela za sertifikaciju sistema menadžmenta.

U postupku akreditacije se trenutno nalaze 3 tijela za ocjenjivanje usaglašenosti, od kojih su 2 laboratorije za ispitivanje i jedna medicinska laboratorija.

3.1.1.5. Tržišni nadzor

Koordinaciono tijelo za nadzor na tržištu

U 2021, Koordinaciono tijelo održalo je dva online sastanka, na kojima su usvojeni godišnji izvještaji za 2020, i to:

- o realizaciji Opšteg programa nadzora proizvoda na tržištu,
- o radu Koordinacionog tijela i
- o radu Sistema brze razmjene informacija o opasnim proizvodima.

Sprovođenje tržišnog nadzora

U proaktivnom nadzoru, shodno Opštem programu nadzora proizvoda na tržištu, u izvještajnom periodu, nadležne inspekcije su kontrolisale sljedeće vrste proizvoda: mašine za pranje veša, dječja sjedišta za bicikl, betonske blokove (Tržišna inspekcija), igračke, biocidne proizvode, kozmetičke proizvode, obmanjujuće proizvode (Zdravstveno-sanitarna inspekcija), podzemne i nadzemne rezervoare za skladištenje TNG, prenosive zavarene čelične boce za TNG namijenjene za ponovno punjenje (Termoenergetska inspekcija), radio opremu (Inspekcija za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost), vodomjere (Metrološka inspekcija), autodjelove (Inspekcija za drumski saobraćaj).

U reaktivnom nadzoru, Tržišna inspekcija, Zdravstveno-sanitarna inspekcija i Inspekcija za drumski saobraćaj pratile su opasne proizvode na osnovu podataka preuzetih iz RAPEX-a, po obavještenju iz Regionalne mreže za razmjenu informacija o opasnim proizvodima, po obavještenju inspektora iz nadzora, po obavještenju Uprave carina, po prijavi potrošača.

Izvršena su ukupno 553 inspeksijska pregleda, od čega 436 pregleda u proaktivnom nadzoru (po programu - redovni, produženi) i 117 pregleda u reaktivnom nadzoru (po RAPEX obavještenjima 103 pregleda, po obavještenju iz Regionalne mreže za razmjenu informacija o opasnim proizvodima 6 pregleda, po obavještenju inspektora iz nadzora 4 pregleda, po prijavi potrošača 4 pregleda).

Na tržištu Crne Gore, u proaktivnom i reaktivnom nadzoru, pronađeno je 259 vrsta opasnih i neusaglašenih proizvoda u ukupnoj količini 13.965 komada. Od toga, 66 vrsta u količini 4.699 komada predstavlja opasne proizvode s ozbiljnim rizikom. Opasnih proizvoda koji ne predstavljaju ozbiljan rizik je 140 vrsta u količini 3.184 komada, dok 53 vrste u količini 6.082 komada predstavlja neusaglašene proizvode.

Preduzete mjere:

Povlačenje sa tržišta (trajna zabrana prometa) opasnih i neusaglašenih proizvoda, izrečena je za 115 vrsta u količini 10.654 komada, i to:

za opasne proizvode koji predstavljaju ozbiljan rizik, ukupno 66 vrsta u količini 4.699 komada (dječja odjeća, prenosna dječja lampa, fen za kosu, električni mikser, električno kuvalo, električni razdjelnik, produžni kabl, podsklop za produžni kabl, dječje sjedište za bicikl, zaštitni reflektujuć prsluk, igračke).

za neusaglašene proizvode, ukupno 49 vrsta u količini 5.955 komada (dječje naočare za sunce, fen za kosu, staklena vatrostalna džezva, zaštitne rukavice, LED sijalica).

Mjera opoziva od krajnjih potrošača je izrečena za 21 vrstu opasnih proizvoda s ozbiljnim rizikom u količini 3.142 komada (fen za kosu, električni mikser, električno kuvalo, zaštitni reflektujuć prsluk). Obavještenja o opozivu objavljena su u dnevnim novinama i istaknuta na vidnom mjestu u prodajnom objektu.

Po nalogu inspektora, za opasne i neusaglašene proizvode koji su povučeni sa tržišta i čiji je promet trajno zabranjen, mjera uništenja sprovedena je za 32 vrste u količini 2.317 komada. Od navedenog, mjera uništenja za opasne proizvode s ozbiljnim rizikom, sprovedena je za 24 vrste u količini 1.835 komada (prenosna dječja lampa, fen za kosu, električno kuvalo, električni razdjelnik, dječje sjedište za bicikl, zaštitni reflektujuć prsluk, igračke) i za neusaglašene proizvode, za 8 vrsta u količini 482 komada (dječje naočare za sunce, fen za kosu, LED sijalica).

Proizvođaču/distributeru, vraćeno je 25 vrsta opasnih i neusaglašenih proizvoda u količini 513 komada, od čega 17 vrsta u količini 150 komada predstavlja opasne proizvode s ozbiljnim rizikom (dječja odjeća, fen za kosu, električni mikser, električno kuvalo), dok su 8 vrsta u količini 363 komada neusaglašeni proizvodi (zaštitne rukavice, LED sijalica).

Privremena zabrana prometa, za proizvode koji ne predstavljaju ozbiljan rizik i neusaglašene proizvode, do otklanjanja utvrđenih neusaglašenosti, izrečena je za 144 vrste u količini 3.311 komada, od čega 140 vrsta u količini 3.184 komada su proizvodi koji ne predstavljaju ozbiljan rizik (dječja kolica, ležaljka za bebe, hranilica za bebe, hodalica za bebe, stona lampa, lampa, punjač za mobilni telefon, fen za kosu, električni aparat za kafu, električni toster, električno kuvalo, presa za kosu, električni trotinet, električna pumpa za vodu, aparat za pripremanje hrane za bebe, aparat za pravljenje korneta, grijač za vodu, filter za akvarijum, LED lampa za akvarijum, ugaona brusilica, dječje sjedište za bicikl, skejtbord,

roleri, baštenski namještaj, dječje naočare za sunce, zaštitna maska, zaštitne rukavice, zaštitni reflektujući prsluk, biciklistička kaciga, štitnik sluha, pomoćno sredstvo za plutanje prilikom obuke u plivanju, aerosolni raspršivač; dok su 4 vrste u količini 127 komada neusaglašeni proizvodi - LED sijalica).

Navedeni proizvodi koji su privremeno zabranjeni, nakon otklonjenih nepravilnosti vraćeni su u promet.

U tekućoj godini, izvršeno je uzorkovanje 33 vrste proizvoda: igračke - 28 vrsta, zaštitni reflektujući prsluk- 5 vrsta. Rezultati ispitivanja, ukazuju da 15 vrsta ne zadovoljavaju propisane uslove (igračke - 12 vrsta, zaštitni reflektujući prsluk - 3 vrste), zbog čega su preduzete propisane mjere.

U 2021. dobijeni su rezultati ispitivanja uzorkovanog proizvoda (fen za kosu), koji je uzorkovan u 2020. Rezultati laboratorijskog ispitivanja ukazuju da proizvod ne zadovoljava zahtjeve ispitnih metoda u skladu sa standardima koji se odnose na predmetni proizvod, zbog čega su preduzete propisane mjere.

Učešće inspekcija u edukacijama

U izvještajnom periodu, inspektori su usavršavali svoje znanje učešćem na online radionicama i to:

U organizaciji IPA 2014, AIM II Projekta „Tehnička pomoć za usaglašavanje i primjenu pravne tekovine unutrašnjeg tržišta EU“ čiji je korisnik Uprava za inspekcijske poslove - Tržišna inspekcija, održane su četiri radionice sa simulacijom praktičnog rada inspektora i analize rizika za: ličnu zaštitnu opremu (Regulativa 2016/425), građevinske proizvode (Regulativa 305/2011) i električne uređaje (Direktiva 2014/35/EU). Učestvovalo je 7 inspektora.

U organizaciji PTB, SEE QI projekat (Regionalni konsalting fond za infrastrukturu kvaliteta u zemljama Jugoistočne Evrope, implementiran od strane Instituta za metrologiju Njemačke) održana je online radionica na temu „Lična zaštitna oprema i to reflektujući prsluci koji će biti predmet kontrole u zajedničkim akcijama“, dvije on line radionice na temu „Sumiranje ispitnih rezultata reflektujućih prsluka u zajedničkoj akciji zemalja regiona i preduzete mjere“ (učestvovalo je 6 inspektora).

Takođe, održana je online radionica na temu „Transponovanje Uredbe 2019/1020 preko Nacrta zakona o nadzoru proizvoda na tržištu (koji je pripremila Crna Gora) i drugih zemalja regiona“. Učestvovalo je 6 predstavnika (5 inspektora i 1 predstavnik carinskog organa).

Na predlog PTB projekta, u organizaciji IBF projekta, ostvareno je učešće predstavnika zemalja zapadnog Balkana na online radionici na temu „Direktiva o mašinama“ (učestvovalo je 1 inspektor).

U organizaciji CEFTA sekretarijata održana su dva eksplanatorna sastanka o infrastrukturi kvaliteta vezano za uspostavljanje međusobnog priznavanja dokumenata za odabrane grupe proizvoda, čiji protok bi se nesmetano odvijao između CEFTA zemalja, kao i uspostavljanje baze podataka o opasnim proizvodima pronađenim na tržištima CEFTA zemalja. Na sastancima je učestvovao jedan predstavnik Tržišne inspekcije.

3.1.2. Vertikalne mjere

3.1.2.1. Direktive Novog pristupa

3.1.2.2. Direktive sektorskog (starog) pristupa

Hemikalije

Normativni okvir

Na osnovu Zakona o hemikalijama donijeti su: Pravilnik o listi supstanci koje izazivaju visoku zabrinutost ("Sl. list CG", broj 37/21) kojim su prenijete izmjene Aneksa XIV REACH Regulative i Pravilnik o listi klasifikovanih supstanci ("Sl. list CG", broj 52/21) kojim su prenijete izmjene Aneksa VI CLP Regulative.

Bilans ostvarenih rezultata

Vlada je 6. V 2021. usvojila Izvještaj o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Nacionalne strategije upravljanja hemikalijama 2019-2022, za 2020.

Agencija za zaštitu životne sredine je na osnovu Zakona o hemikalijama izdala 13 PIC saglasnosti (postupak davanja saglasnosti na osnovu prethodnog obavještenja), 279 dozvola za slobodan promet (uvoz) i 1 dozvolu za izvoz opasnih hemikalija. Na osnovu Zakona o biocidnim proizvodima izdato je 81 rješenje o upisu u Privremenu listu biocidnih proizvoda, dok su 3 zahtjeva odbijena, a za obavljanje djelatnosti prometa, upotrebe i skladištenja biocida je izdato 6 rješenja.

Na e-mail adresu nacionalnog helpdeska help-desk@epa.org.me stiglo je 8 pitanja, na koja je blagovremeno odgovoreno.

Supstance koje se proizvode ili stavljaju na tržište u ukupnim količinama preko 1t godišnje (u kalendarskoj godini) se upisuju u registar. U 2021. upisano je 36 preduzeća.

Ekološka inspekcija je u skladu sa Zakonom o hemikalijama izvršila 28 nadzora, donijela 6 rješenja, podnijela jedan (1) zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka.

Sanitarni inspektori izvršili su 300 pregleda pošiljki pri uvozu hemikalija i biocida u količini od 1.060.209 kg. Ukupnoj pregledanoj količini je odobren uvoz i promet. Sanitarni inspektori izvršili su 116 inspekcijskih nadzora nad bezbjednošću igračaka u cilju kontrole primjene Uredbe o zabranjenim odnosno dozvoljenim načinima upotrebe, proizvodnje i stavljanja na tržište hemikalija koje predstavljaju neprihvatljiv rizik po zdravlje ljudi i životnu sredinu („Sl. list CG“, br. 70/18 i 76/20) i to 81 pregled objekata u kojima je vršena planirana kontrola

igračaka - 301 vrsta plastičnih igračaka. Sanitarni inspektori su uzeli za laboratorijska ispitivanja 28 vrsta igračaka na prisustvo ftalata koje su pokazale da je 12 uzoraka nebezbedno (koncentracija ftalata veća od dozvoljene), te su subjekti nadzora preduzeli mjere neodložnog sprječavanja dalje distribucije i trajnog povlačenja iz prometa. Trajno je stavljeno van prometa 1725 komada (12 vrsta) nebezbednih igračaka. Izvršeno je i 35 pregleda objekata po RAPEX obavještenjima - traženo 10 vrsta nebezbednih igračaka na tržištu i nijesu pronađeni traženi opasni proizvodi. Izvršeno je i 17 pregleda objekata u kojima je vršena kontrola 49 vrsta biocidnih proizvoda i nijesu utvrđene nepravilnosti.

Nastavljena je kontinuirana saradnja i izgradnja kapaciteta za učešće u radu tijela Evropske agencije za hemikalije (ECHA) u okviru IPA projekta Pripreme mjere za upravljanje hemikalijama za zemlje kandidate i potencijalne kandidate. Na online sastanku na visokom nivou, koji je organizovan 17. II 2020. prezentovane su procjene nacionalnih kapaciteta i spremnosti za primjenu propisa u oblasti bezbednog upravljanja hemikalijama i biocidnim proizvodima. U saradnji sa ECHA predstavnici Ministarstva i Agencije prisustvovali su na:

- 12. Helšinskom Hemijskom Forumu (27-28. IV) i
- radionici na temu "Kako predati CLH dosije" (36. V).

18. V je održan bilateralni online sastanak između Crne Gore i ECHA u cilju definisanja dalje podrške i realizacije budućih aktivnosti.

U martu 2021. odobren je projekat "Jačanje sinergije između Bazelske, Roterdamske, Stokholmske i Minamata konvencije" i trenutno se definišu dalji oblici saradnje kako bi se u budućem periodu započelo sa implementacijom projekta. Takođe, poslato je i pismo podrške za globalni projekat „Izgradnja održivih kapaciteta za ažuriranje NIP-a Stokholmske konvencije (Nacionalni plan sprovođenja)“.

Takođe, Ministarstvo je podržalo promociju aplikacije Scan4Chem koju je pokrenuo nevladin sektor sa ciljem informisanja građana o opasnim hemikalijama u proizvodima.

U cilju jačanja kapaciteta predstavnici Ministarstva učestvovali su na:

- 39. online sastanku nadležnih tijela za REACH i CLP regulative (4. V);
- regionalnom sastanku u cilju pripreme za online sastanke Konferencija država potpisnica Bazelske, Roterdamske i Stokholmske konvencije (11-12. V).
- TAIEX EPPA online regionalnoj radionici za cirkularnu ekonomiju (26-27. V);
- 92. online sastanku u vezi sa Uredbom (EU) 528/2012 (1-2. VI);
- 24. online sastanku nadležnih tijela za implementaciju Regulative (EU) 2019/1021 (8-9 VI).

Predstavnici Agencije učestvovali su na HelpNet REACH i CLP radionici (8-9. VI).

Ljekovi

Na osnovu Zakona o lijekovima („Sl. list CG“, broj 80/20), donijet je Pravilnik o bližim uslovima i načinu utvrđivanja ispunjenosti uslova za obavljanje prometa lijekova za humanu

upotrebu na veliko („Sl. list CG“, broj 45/21). Ovim pravilnikom izvršeno je dalje usaglašavanje u oblasti prometa na veliko s Direktivom 2001/83, kao i Smjernicama Dobre prakse u distribuciji lijekova za humanu upotrebu (2013/C 343/01). Nadalje, objavljeni su i sljedeći podzakonski akti:

- na sajtu Instituta za lijekove i medicinska sredstva i Ministarstva zdravlja, 9. IV 2021. objavljene su smjernice Dobre proizvođačke prakse. Smjernice su u potpunosti usaglašene, odnosno predstavljaju prevod EU GMP smjernice - EudraLex - Volume 4 - Good Manufacturing Practice (GMP) guidelines.
- na sajtu Instituta za lijekove i medicinska sredstva i Ministarstva zdravlja, 16. IV 2021. objavljeni su standardizovani GMP obrasci koji su utvrđeni aktom Evropske unije - Compilation of Community Procedures on Inspections and Exchange of Information (dozvola za proizvodnju lijekova, GMP sertifikat, izvještaj o primjeni smjernica Dobre proizvođačke prakse).

EK je 17. II 2021. dostavila mišljenje na Nacrt zakona o kontroli proizvodnje i prometa supstanci koje se mogu upotrijebiti u proizvodnji opojnih droga i psihotropnih supstanci. Ministarstvo zdravlja je postupilo u skladu sa dostavljenim komentarima i 5. V 2021. godine dostavilo EK korigovani Nacrt zakona sa pojašnjenjem određenih odredbi. U skladu sa sugestijama EK u pogledu dostavljanja tabela usklađenosti shodno konsolidovanim regulativama, iste su procesuirane EK na mišljenje 29. VI 2021.

Administrativni kapaciteti

U Institutu za lijekove i medicinska sredstva je sistematizovano ukupno 70 radnih mjesta (od kojih je popunjeno 48 radnih mjesta). U periodu od 1. I .2021. zaposlena su 2 lica na poslovima koji se odnose na implementaciju pravne tekovine u oblasti lijekova.

IPA projekti

Od 29. I 2021. započelo je sprovođenje EU Twinning projekta pod nazivom „Podrška Agenciji za lijekove i medicinska sredstva Crne Gore (CALIMS)“ koji će trajati do 28. jula 2022. Korisnik ovog projekta je Institut za lijekove i medicinska sredstva Crne Gore.

Na konkursu EK, Republika Hrvatska je odabrana je kao država članica EU zadužena za realizaciju projekta, a nosilac projekta je Agencija za lijekove i medicinske proizvode Republike Hrvatske (HALMED), u saradnji sa stručnjacima iz Ministarstva zdravstva Republike Hrvatske i Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci.

Opšti cilj projekta je pružanje podrške u procesu pristupanja Crne Gore EU u oblasti usklađivanja i sprovođenja zakonodavstva u okviru poglavlja 1, s posebnim naglaskom na finalizaciju prenošenja pravne tekovine EU i implementaciju primjene evropskih i međunarodnih dobrih praksi u oblasti lijekova i medicinskih sredstava. Poseban cilj projekta je povećanje kapaciteta Instituta u sprovođenju poslova iz njegove nadležnosti i unapređenje

zdravstvenog sistema i zaštite pacijenata, uz obezbijedivanje poštovanja evropskih standarda, smjernica i dobrih praksi.

U okviru EU IPA projekta „Nabavka opreme za specijalizovane institucije u Crnoj Gori za ostvarenje ciljeva usklađivanja i implementacije EU Acquis za unutrašnje tržište“, Institutu za lijekove i medicinska sredstva, kao jednom od korisnika, isporučena je oprema: rendgenski difraktometar (XRD – Empyrean 3) i rendgenski fluorescentni spektrometar (XRF – Epsilon 4). Oprema je instalirana od strane predstavništva proizvođača i održane su obuke za korišćenje pomenutih aparata, u prvom kvartalu 2021.

Nastavljene su aktivnosti u okviru IPA projekta Evropske Agencije za lijekove (EMA) s zemljama kandidatima i potencijalnim kandidatima za članstvo u EU (period 2020-2022), a od 2-14. IV 2021. održan je drugi online trening od strane eksperata EMA. Projekat je od izuzetnog značaja za podizanje kapaciteta Instituta i prenošenje znanja o implementaciji pravne tekovine u oblasti humanih i veterinarskih lijekova.

3.2. POGLAVLJE 2: SLOBODA KRETANJA RADNIKA

3.2.1. Pristup tržištu rada za građane EU i jednak tretman radnika iz EU i članova porodice

Odlukom o utvrđivanju godišnjeg broja dozvola za privremeni boravak i rad stranaca za 2021. godinu („Sl. list CG, broj 117/20) utvrđuje se godišnji broj dozvola za privremeni boravak i rad stranaca – godišnja kvota za 2021. godinu, kao i djelatnosti i kojima se stranci mogu zapošljavati. Odlukom je ukupno utvrđeno 20.454 dozvola.

U periodu od 1. januara do 21. juna 2021. godine izdato je 9.002 dozvole za rad i zapošljavanje stranaca.

U periodu od 1. januara do 15. juna 2021. godine Inspekcija rada je izvršila ukupno 5.024 inspeksijska pregleda (u oblasti radnih odnosa i zapošljavanja 3.520 i u oblasti zaštite i zdravlja na radu 1.504). Od ukupnog broja pregleda 746 je izvršeno po inicijativama zaposlenih, građana i drugih podnosilaca (708 iz oblasti radnih odnosa i zapošljavanja i 38 iz oblasti zaštite i zdravlja na radu). Utvrđeno je ukupno 1.516 nepravilnosti. Prilikom inspeksijskih nadzora zatečena su 224 lica u neformalnom radu - „na crno“ (78 crnogorskih državljana i 146 stranaca), a nakon preduzetih mjera od strane ove Inspekcije rada regulisan je radni odnos za 64 lica (53 crnogorska državljana i 11 stranaca). Inspekcija rada je istom periodu evidentirala samo tri slučaja radnog angažovanja djece u neformalnom radu starosti od 15 do 18 godina. Inspektori su poslodavcima donijeli ukazivanje za otklanjanje nepravilnosti, odnosno pribavljanja potrebne dokumentacije (ljekarsko uvjerenje i saglasnost roditelja), kako bi se ispunili zakonski uslovi za rad tih lica. Inspekcija rada nije evidentirala slučajeve koji bi se mogli tretirati kao najgori oblik radnog angažovanja djece u bilo kojoj djelatnosti.

3.2.2. Pristupanje mreži EURES

Za dalji napredak i pristup EURES mreži, kao i u cilju osnivanja Nacionalnog koordinacionog tijela za EURES/kancelarije Nacionalnog koordinatorku narednom periodu, fokus će biti na obezbjeđivanju ekspertske podrške i na teorijskim i praktičnim obukama za razvoj administrativnih i tehničkih kapaciteta.

3.2.3. Koordinacija sistema socijalne sigurnosti

U narednom periodu planira se izmjena članova Međuresorske radne grupe za područje koordinacije sistema socijalne sigurnosti. U proceduri je zaključivanje Sporazuma između Crne Gore i Rumunije o socijalnom osiguranju. Usaglašeni su tekstovi Sporazuma između Crne Gore i Rumunije o socijalnom osiguranju i Administrativnog sporazuma za sprovođenje

Sporazuma između Crne Gore i Rumunije o socijalnom osiguranju i očekuje se njihovo potpisivanje.

3.2.4. Evropska kartica zdravstvenog osiguranja

U periodu od 1. januara do 15. juna 2021. godine nije bilo novih aktivnosti.

3.3. POGLAVLJE 3: PRAVO OSNIVANJA PREDUZEĆA I SLOBODA PRUŽANJA USLUGA

3.3.1. Pravo osnivanja preduzeća i sloboda pružanja usluga

3.3.1. Normativni okvir

Imajući u vidu odluku DEU kojom je procedura ugovaranja projekta “Administrative capacity building for Competitiveness and Innovation sector in Ministry of Economy – IPA 2016” zvanično obustavljena i činjenicu da projekat neće biti implementiran, Ministarstvo ekonomskog razvoja je februara 2021. započelo sa aktivnostima uspostavljanja JKT za usluge u Crnoj Gori što je i preporuka iz Izvještaja za Crnu Goru za Poglavlje 3 za 2020. Naime, sve institucije na državnom nivou su u obavezi da dostave precizno definisane informacije na nivou horizontalnih obaveza i na sektorskom nivou za svaku uslugu, nakon čega će Ministarstvo kontaktirati sve lokalne samouprave po ovom pitanju. Dodatno, u toku je izmjena Radnog tima za uspostavljanje JKT za usluge, koji je osnovan 31. X 2018, imajući u vidu promjene u organizacionom i personalnom smislu u državnoj upravi. Nakon dobijanja svih traženih informacija od strane organa na državom i lokalnom nivou, Radni tim će pripremiti prvi koncept JKT za usluge u skladu sa mogućnostima koje nudi portal e-uprava.

Uspostavljanje Registra nameta je aktivnost inicirana od strane javnog i privatnog sektora, a dodatno prepoznata kao prioritet u vrijeme početka COVID-19 pandemije. Osnovni cilj kreiranja Registra je centralizacija podataka o nametima koji se naplaćuju u Crnoj Gori, na državnom i lokalnom nivou, a u cilju pojednostavljenja procesa poslovanja i povećanja transparentnosti. Opterećenost privrednika nametima je velika i ovo predstavlja cilj koji mora da se mijenja postepeno i u korist ekonomskog razvoja Crne Gore. Portal na kojem se nalazi baza podataka, odnosno nameta koji se naplaćuju u Crnoj Gori i na lokalnom i na nacionalnom nivou je dobar primjer aktivnosti koju su i privatni i javni sektor prepoznali kao važnu za unapređenje poslovnog ambijenta i u tom pravcu doprinijeli da se uspješno i realizuje.

Kada su u pitanju administrativni kapaciteti ističemo da je Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Ministarstva ekonomskog razvoja donijet na sjednici Vlade Crne Gore od 25. februara 2021. U skladu sa tim propisom, Direkcija za usluge je preimenovana u Direkciju za regionalnu trgovinsku saradnju i pristup tržištu usluga, a nadležnosti su ostale iste. U Direkciji su sistematizovana 4 radna mjesta, uključujući načelnika, a preraspoređivanjem službenika iz Ministarstva biće ojačani administrativni kapaciteti.

Dodatno, ova Direkcija je pripremila Informaciju o aktivnostima iz Poglavlja 3 - Pravo osnivanja preduzeća i sloboda pružanja usluga koju je Vlada usvojila 18. II 2021. Kada je u pitanju ova oblast, Informacija stavlja poseban akcenat na sljedeće:

- Praćenje usaglašavanja preostalog nacionalnog zakonodavstva sa Direktivom o uslugama u skladu s Akcionim planom za transponovanje Direktive o uslugama na unutrašnjem tržištu u nacionalno zakonodavstvo za period 2015-2018;
- Potrebu ex ante ocjene usaglašenosti budućeg zakonodavstva sa Direktivom o uslugama od strane nadležnih resora u skladu sa pripremljenim smjernicama koje su sastavni dio Informacije;
- Sprovođenje pripremnih aktivnosti za uspostavljanje jedinstvene kontakt tačke za usluge i
- Uspostavljanje elektronske registracije preduzeća.

3.3.2. Poštanske usluge

3.3.2.1. Normativni okvir

Vlada je 8. IV 2021, usvojila Izvještaj o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Strategije razvoja poštanske djelatnosti u Crnoj Gori za period 2019-2023, za 2020.

Tržište poštanskih usluga

U izvještajnom periodu značajan je trend porasta broja poštanskih operatora. U odnosu na 2020. kada su registrovana 3 nova operatora, u periodu od 1. I do 15. VI 2021, a na osnovu podnesenih prijave za upis u registar poštanskih operatora, Agencija je registrovala 16 novih operatora. Navedeni operatori su Agenciji podnijeli prijave za obavljanje komercijanih poštanskih usluga, tako da su upisom u registar poštanskih operatora stekli pravo da obavljaju komercijalne poštanske usluge. Shodno Zakonu o poštanskim uslugama, komercijalne poštanske usluge obuhvataju sve ostale poštanske usluge, kao i usluge dodatne vrijednosti (kurirske usluge, ekspresne usluge i dr.) koje se obavljaju na tržištu poštanskih usluga, a ne pripadaju univerzalnoj poštanskoj usluzi.

U izvještajnom periodu, na tržištu poštanskih usluga posluje ukupno 27 poštanskih operatora.

3.3.3. Međusobno priznavanje stručnih kvalifikacija

3.3.3.1. Statistički podaci

U periodu od 1. I 2021. do 15. VI 2021. u svrhu zapošljavanja u Crnoj Gori, Ministarstvu prosvjete, odnosno ENIC centru, podnijeto je 819 zahtjeva za priznavanje inostranih obrazovnih isprava u oblasti visokog obrazovanja, dok je za priznavanje inostranih školskih isprava u oblasti srednjeg i osnovnog obrazovanja podnijeto 521 zahtjeva.

3.4 POGLAVLJE 4: SLOBODA KRETANJA KAPITALA

3.4.1. Realizacija aktivnosti – zakonodavni okvir

Nakon što je Nacrt zakona o izmjenama i dopunama Zakona o platnom prometu, kojim će se u pravni sistem Crne Gore u potpunosti implementirati Direktiva EU 2015/2366 o platnim uslugama na unutrašnjem tržištu (PSD2) dostavljen Evropskoj komisiji na mišljenje 20. VII 2020, Evropska komisija je 10. XII 2020. dostavila kratko, preliminarno mišljenje na Nacrt ovog zakona koje je implementirano od strane Centralne banke i predložila da se konačno mišljenje utvrdi kroz odobreni TAIEX program. Kako se pokazalo da za šest mjeseci kroz TAIEX instrument tu vrstu pomoći nije bilo moguće obezbijediti, na nedavno održanom sastanku Pododbora za unutrašnje tržište i konkurenciju, predstavnici EK su ohrabрили predstavnike CBCG u traženju dalje, urgentne ekspertske podrške za ocjenu usklađenosti predloženog Zakona sa pomenutom regulativom EU. CBCG je zatražila urgentnu podršku iz programa European Integration Facility, kako bi se angažovao ekspert/i za procjenu usklađenosti Nacrta zakona. Organizacija ove podrške je u toku, sa ciljem da se konačna ocjena Nacrt zakona o izmjenama i dopunama Zakona o platnom prometu završi do sredine avgusta.

U martu 2021. usvojen je Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta Uprave policije, kojim je, između ostalog, izmijenjen naziv dosadašnjeg Sektora za sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma u Sektor za finansijsko-obavještajne poslove. Navedena izmjena naziva sektora ne dovodi u pitanje poslove koje Sektor vrši, nadležnosti i ovlašćenja, odnosno bilo šta što se odnosi na dosadašnje postupanje Sektora, s obzirom da je postupanje finansijsko-obavještajne jedinice uređeno Zakonom o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma, te i sami poslovi, ovlašćenja, nadležnosti i način funkcionisanja finansijsko-obavještajne jedinice ostaju isti.

Takođe, Skupština je 17. VI 2021. donijela Predlog zakona o unutrašnjim poslovima. Novim Zakonom o unutrašnjim poslovima predviđena je reorganizacija Ministarstva unutrašnjih poslova kojom se Uprava policije definiše kao organ u sastavu Ministarstva. S obzirom da je Finansijsko obavještajna jedinica (u daljem tekstu FOJ) integralni dio Uprave policije, navedenim izmjenama vodilo se računa da se sačuva nezavisnost i samostalnost shodno relevantnim preporukama FATF-a i standardima i principima Egmont grupe.

U izvještajnom periodu podnesen je jedan zahtjev za upis agenta u Registar platnih institucija i njihovih agenata, koji je u fazi realizacije, dok nije bilo zahtjeva za brisanje agenata iz registra platnih institucija i institucija za elektronski novac i njihovih agenata.

Na dan 15. VI 2021. Crna Gora ima tri platne institucije i jednu instituciju za elektronski novac i to:

- Platna institucija "MONTENEGRO TRANSFERS" DOO Podgorica (izvršavanje novčanih doznaka putem sistema „Western Union“) – koja ima 17 agenata;
- Platna institucija "CAPITAL TRANSFER MNE" DOO Podgorica (izvršavanje novčanih doznaka putem sistema „RIA“) – koja ima 3 agenta;
- Platna institucija „MONETA MNE" DOO Podgorica (izvršavanje novčanih doznaka putem sistema „MoneyGram“) – koja ima 2 agenata, i
- Institucija za elektronski novac „MTEL" DOO Podgorica - nema registrovanih agenata.

U izvještajnom periodu, Centralna banka Crne Gore je, u cilju provjere usklađenosti poslovanja sa propisima iz oblasti platnog prometa:

- izvršila četiri redovne i jednu vanrednu kontrolu poslovanja pružalaca platnih usluga (banaka), nakon kojih je izrekla odgovarajuće mjere za tri banke i pokrenula prekršajni postupak protiv jedne banke. U toku je priprema izvještaja o kontroli za dvije banke;
- izrekla odgovarajuću mjeru prema instituciji za elektronski novac.

3.4.2. Sprječavanje pranja novca i borba protiv terorizma

CBCG je, u periodu od 1. I 2021. do 15. VI 2021, izvršila tri kontrole finansijskih institucija i otpočela kontrole tri banke, u cilju provjere usklađenosti njihovog poslovanja sa propisima iz oblasti sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma. U istom periodu sprovedene su i dvije neposredne i jedna posredna ciljna kontrola banaka, vezano za provjeru ispunjenja prethodno izrečenih mjera na osnovu izvršenih neposrednih kontrola, u vezi s čim su usvojeni zaključci o otklanjanju nepravilnosti u zadatim rokovima.

Centralna banka je u izvještajnom periodu, izrekla mjere Upozorenja prema pet obveznika u domenu primjene propisa iz oblasti sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma i podnijela zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka Sudu za prekršaje, za jednu banku radi prekršenih odredbi Zakona o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma.

Direkcija za nadzor u oblasti sprečavanje pranja novca, finansiranja terorizma i međunarodnih restriktivnih mjera je, u periodu 1. I 2021. – 15. VI 2021, iz djelokruga svojih nadležnosti izvršila 76 kontrola kod obveznika definisanih Zakonom o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma. Navedene kontrole su rezultirale izdavanjem 54 prekršajnih naloga u ukupnom iznosu od 92.300,00 eura.

3.5 POGLAVLJE 5: JAVNE NABAVKE

3.5.1. Realizovane aktivnosti

3.5.1.1. Normativni dio

U pogledu zakonodavnih aktivnosti, u periodu od 1. januara do 15. juna 2021. radilo se na prilagođavanju određenih podzakonskih akata za njihovo korišćenje u elektronskom sistemu javnih nabavki koji je počeo sa radom 1. januara 2021.

Radi implementacije kroz CEJN, usaglašavani su sljedeći akti:

- Obrazac ponude koji je sastavni dio Pravilnika o sadržaju ponude u postupku javne nabavke („Sl. list CG“, br. 71/20 i 9/21);
- Standardni obrasci obavještenja koji se koriste u postupcima javnih nabavki, koji su sastavni dio Pravilnika o obrascima za sprovođenje postupaka javnih nabavki („Sl. list CG“, broj 14/21);
- Pravilnik o jednostavnim nabavkama “Sl. list CG”, br. 61/20, 65/20, 71/20, 74/20, 102/20, 51/21”).

Usklađivanjem pomenutih akata olakšana je procedura njihovog korišćenja u elektronskom sistemu i povećana efikasnost sistema javnih nabavki uopšte.

Strategija za unapređenje politike javnih nabavki i javno privatnog partnerstva u Crnoj Gori za period 2021-2025. godine

Nacrt Strategije za unapređenje politike javnih nabavki i javno-privatnog partnerstva u Crnoj Gori za period 2021-2025. godine i pratećeg Akcionog plana prošli su javnu raspravu koja je trajala od 18.V 2021. do 08. VI 2021. (21 dan). Za vrijeme trajanja javne rasprave dobijeni su komentari i sugestije na Nacrt Strategije i Akcionog plana koji su najvećim dijelom usvojeni. Očekuje se da, nakon dobijanja mišljenja od strane Generalnog sekretarijata, Predlog strateškog dokumenta bude poslat Vladi na razmatranje i usvajanje do kraja prve polovine jula 2021.

Elektronski sistem javnih nabavki

Na dan 15. juna 2021. podaci u vezi korišćenja CEJN-a pokazali su sljedeće: u toku je bilo 803 postupka, svi postupci su okončani, od čega je 777 završeno Odlukom o izboru najpovoljnije ponude, odnosno postupaka i 185 koji su Odlukom poništeni. Aktivnih naručilaca u sistemu je 645, dok je aktivnih ponuđača 1.324.

Statistički podaci

U skladu sa zakonskom obavezom, Ministarstvo finansija i socijalnog staranja prikupilo je pojedinačne podatke dobijene od naručilaca o sprovedenim postupcima javnih nabavki u protekloj godini i objedinilo ih u Godišnji izvještaj za 2020. godinu koji je Vlada usvojila 1. juna 2021. Izvještaj za 2020. pokazao je sljedeće:

- Obveznici primjene Zakona o javnim nabavkama u 2020. ugovorili su ukupno 642,496,990.90 eura nabavki, od čega su javne nabavke 545,150,791.50 eura i nabavke električne energije i uglja 97,346,199.40 eura.

- Učešće nabavki u 2020. je 15,32 % BDP-a, dok je učešće javnih nabavki 13,06 % BDP-a.

- Ukupan broj postupaka javnih nabavki je 1962;

- Procijenjena vrijednost javnih nabavki je 460.292.528,78 eura (u ovaj iznos ne spadaju jednostavne i male nabavke, kao i hitne nabavke čija je ugovorena vrijednost u 2020. bila 129,405,483.29 eura);

- Prema vrsti predmeta javne nabavke, za nabavku roba je ugovoreno 238,876,180.30 eura, za nabavku usluga je ugovoreno 80,481,928.02 eura, dok je za nabavku radova ugovoreno 225,792,683.10 eura;

- Ukupan broj takmičarskih postupaka je bio 1873, dok je broj ugovora hitnih nabavki bio 1491, a pregovaračkih postupaka bez prethodnog objavljivanja poziva bilo je 89.

U skladu sa obavezom polugodišnjeg izvještavanja utvrđenom Zakonom o javnim nabavkama, radi se na pripremi prvog polugodišnjeg izvještaja čime će se doprinijeti postizanju većeg nivoa transparentnosti i jasnijeg pregleda stanja i trendova u sistemu javnih nabavki.

U periodu od 1. I 2021. do 15. VI 2021. Komisija za zaštitu prava u postupcima javnih nabavki zaprimila je ukupno 115 predmeta: od kojih 109 žalbenih predmeta i šest predmeta po osnovu izvršenja presude Upravnog suda kojima su poništene prethodne odluke Komisije za zaštitu prava. Od ukupno 115 predmeta koje je imala u radu Komisija je do 15. VI 2021. riješila 101 predmet (87,83 % riješenih predmeta), dok je na dan 15. VI 2021. bilo neriješeno 14 predmeta (12,17 % neriješenih predmeta) i to 13 žalbenih predmeta i 1 predmet po osnovu izvršenja presude Upravnog suda.

Od ukupnog broja riješenih žalbenih predmeta (96 žalbi), Komisija za zaštitu prava u postupcima javnih nabavki je žalbe riješila na sledeći način: 21 žalbu je odbila kao neosnovanu, 1 žalbu je odbacila kao neurednu, 59 žalbi je usvojila, u 3 slučaja postupak je obustavila zbog odustanka žalioaca od žalbe, u 11 slučajeva je povodom žalbe po službenoj dužnosti poništila postupak javne nabavke u cjelosti ili djelimično i u 1 slučaju je po žalbi oglasila postupak javne nabavke ništavnim.

U izvještajnom periodu, Komisija je riješila 11 žalbi izjavljenih na Tendersku dokumentaciju, 74 žalbe izjavljene na Odluku o izboru najpovoljnije ponude, 11 žalbe na Odluku o poništenju postupka javne nabavke. Od ukupno 96 riješenih žalbi, svih 96 žalbi se odnosilo na otvoreni postupak javne nabavke. Od ukupnog broja riješenih žalbenih predmeta (96 žalbi), Komisija za zaštitu prava u postupcima javnih nabavki je riješila 42 žalbe izjavljene u postupcima

javnih nabavki u kojima je predmet nabavke roba, 14 žalbi u postupcima u kojima su predmet nabavke radovi i 40 žalbi u postupcima u kojima su predmet nabavke usluge.

Od 13 presuda koje je Upravni sud donio i dostavio Komisiji u izvještajnom periodu, tri tužbe se odnose na odluke Komisije donijete u 2020. dok se 10 tužbi odnosi na odluke Komisije donijete u 2021. Od 24 presude Upravnog suda donijete po tužbama podnijetim protiv odluka Komisije, u 16 presuda tužba je odbijena, u 6 presuda tužba je usvojena i predmet je vraćen Komisiji na ponovno odlučivanje, 1 presuda u kojoj je Upravni sud usvojio tužbu i meritorno odlučio i 1 rješenje kojima se postupak obustavlja zbog odustanka tužioca od podnijete tužbe.

Od 6 predmeta po presudama Upravnog suda kojima je tužba usvojena i predmet vraćen Komisiji za zaštitu prava na ponovno odlučivanje, riješeno je 5 predmeta po osnovu izvršenja presude Upravnog suda, dok je 1 predmet po osnovu izvršenja presude Upravnog suda ostao neriješen.

Vanredno preispitivanje sudskih odluka

Komisija za zaštitu prava u postupcima javnih nabavki je u izvještajnom periodu primila 3 presude Vrhovnog suda Crne Gore kojim je zahtjev za ispitivanje sudske odluke Upravnog suda odbijen kao neosnovan.

U periodu od 1. I 2021. do 15. VI 2021. prosječan broj dana za rješavanje predmeta po žalbi iznosio je 19,69 dana od dana dostavljanja kompletne dokumentacije od strane naručioca.

Uprava za inspeksijske poslove - Inspekcija za javne nabavke u izvještajnom periodu izvršila je ukupno 199 inspeksijskih pregleda, od čega 177 redovnih, 17 po inicijativama i pet kontrolnih inspeksijskih pregleda.

Utvrđeno je 63 nepravilnosti, za čije otklanjanje je izrečeno 48 mjera ukazivanja. Za počinjene prekršaje izrečeno je 12 novčanih kazni, putem izdavanja prekršajnih naloga, u iznosu od 17.450,00 eura, a podnijeta su i dva zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka.

Administrativni kapaciteti

Sa ciljem jačanja administrativnih kapaciteta i podizanja nivou profesionalizacije zaposlenih u oblasti javnih nabavki, Ministarstvo finansija i socijalnog staranja kontinuirano sprovodi obuke, kako na temu regulatornog okvira, tako i na temu korišćenja elektronskog sistema javnih nabavki. U periodu između 1. I 2021 – 15. VI 2021. održano je pet obuka na temu novog zakonskog okvira, a isti broj obuka održan je i na temu korišćenja CEJN-a. U istom periodu održana su četiri roka za polaganje stručnog ispita za rad na poslovima javnih nabavki koji je položilo je 25 kandidata. Ove obuke su pohađali i naručioci i privredni subjekti. Takođe, u okviru IPA Projekta „Unaprjeđenje i jačanje institucionalnog sistema i pravnog okvira u oblasti javnih nabavki i državne pomoći“ treneri u javnim nabavkama koji su obučeni u sklopu navedenog projekta sproveli su u četvorodnevnu

obuku početkom juna za naručioce, privredne subjekte i inspekciju za javne nabavke gdje je zabilježeno veliko interesovanje od strane učesnika.

3.6. POGLAVLJE 6: PRIVREDNO PRAVO

3.6.1. Normativni okvir

Kada je u pitanju usklađivanje Zakona o privrednim društvima („Sl. list CG“, broj 65/20) s pravnom tekovinom EU, Crna Gora očekuje podršku EK i zemalja članica EU u cilju daljeg usklađivanja zakonodavnog okvira sa izmjenama na nivou EU, a posebno kada je riječ o Direktivi (EU) 2017/828. Nadalje, u toku su pregovori između Ministarstva ekonomskog razvoja i Evropske banke za obnovu i razvoj u cilju obezbjeđenja stručne podrške u oblasti privrednog prava.

Centralni registar propisanih informacija

U toku je sprovođenje projekta čiji je cilj razvoj Centralnog registra regulisanih informacija (CRRI). CRRI će biti zvanični mehanizam za prikupljanje i objavljivanje regulisanih informacija u skladu s Direktivom o transparentnosti (2004/109/EC). Trenutno je u toku pripremna faza za proizvodnju, koja uključuje razvoj internih procedura, odgovornosti i pravila za upotrebu softvera. Takođe, obučava se dodatno osoblje zaduženo za podršku kompanijama za korišćenje centralnog registra.

Kodeks korporativnog upravljanja

Revizija Kodeksa koroporativno upravljanja je definisana kao jedna od ključnih aktivnosti u okviru Programa rada Komisije za tržište kapitala za 2021. Komisija za tržište kapitala je započela konsultacije s relevantnim institucijama koje su zainteresovane za pružanje ekspertize i finansijske podrške u cilju realizacije ovog projekta. Takođe, ova inicijativa će se sprovoditi i na liniji komunikacije sa Evropskom bankom za obnovu i razvoj, imajući u vidu značajno iskustvo i brojne projekte u oblasti korporativnog upravljanja koje je ova institucija uspješno podržala i sprovela.

3.6.2. Računovodstvo i revizija

3.6.2.1. Normativni okvir

Skupština je, u novom sazivu, vratila Predlog zakona o računovodstvu Vladi na ponovno utvrđivanje. Očekuje se da će, nakon administrativne procedure, Zakon ponovo biti upućen u skupštinsku proceduru. Nakon usvajanja Zakona o računovodstvu, biće dopunjeni i prateći podzakonski akti, u prvom redu Pravilnik o sadržini i formi obrazaca finansijskih iskaza za privredna društva i druga pravna lica („Sl. list CG“, broj 11/20).

POGLAVLJE 7: PRAVO INTELEKTUALNE SVOJINE

3.7.1. Ministarstvo ekonomskog razvoja

Normativni okvir

Vlada je na sjednici od 13. V 2021. utvrdila je Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o patentima, koji se odnosi na pitanja u vezi sa implementacijom Konvencije o evropskom patentu. Predlog ovog zakona se trenutno nalazi u skupštinskoj proceduri.

Vlada je na sjednici od 13. V 2021. utvrdila je Predlog zakona o potvrđivanju Konvencije o priznavanju evropskih patenata (Konvencija o evropskom patentu) od 5. X 1973, sa izmjenama člana 63 Konvencije o evropskom patentu od 17. decembra 1991. godine i izmjenama od 29. XI 2000. Predlog ovog zakona se trenutno nalazi u skupštinskoj proceduri.

Vlada je na sjednici od 11. VI 2021. utvrdila je Predlog zakona o potvrđivanju Marakeškog ugovora za olakšanje pristupa objavljenim djelima za osobe koje su slijepe, slabovide ili imaju druge poteškoće u korišćenju štampanih materijala.

Predlog zakona o zaštiti poslovne tajne je međuresorski usaglašan i poslat Evropskoj komisiji na mišljenje.

Međunarodna saradnja

Ministarstvo ekonomskog razvoja (MER) sprovodilo je redovnu međunarodnu saradnju u oblasti intelektualne svojine sa Svjetskom organizacijom za intelektualnu svojinu (WIPO), Zavodom za intelektualnu svojinu Evropske unije (EUIPO) i Evropskim zavodom za patente (EPO). Pored toga, MER je učestvovao u implementaciji projekta IPA 2016 - Promovisanje kulture inovacija i podrška saradnji između aktera u istraživanju, obrazovanju i inovacijama.

Saradnja sa Svjetskom organizacijom za intelektualnu svojinu

Saradnja sa WIPO-om odvijala se na osnovu Plana rada za 2021. godinu sa Sektorom za razvijene i države u tranziciji (WIPO TDC), u skladu sa Memorandumom o razumijevanju između Crne Gore i WIPO-a (koji je potpisan u oktobru 2018. godine). Osoblje MER-a učestvovalo je na jednoj konferenciji, kao i na webinarima, sastancima i drugim događajima koje je organizovao WIPO. MER razvija Strategiju intelektualne svojine za period od 2022. do 2025, uz ekspertsku podršku WIPO-a.

U izvještajnom periodu, sprovedene su sljedeće aktivnosti:

1. U vezi sa Strategijom intelektualne svojine 2022 – 2025, članovi Radne grupe MER-a učestvovali su na online sastancima sa WIPO-om koji su organizovani u formi intervjua, tokom kojih su članovi RG, zajedno sa predstavnicima crnogorskih institucija za zaštitu

intelektualne svojine (iz Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede; Tržišne inspekcije; Uprave carina; Privrednog suda Crne Gore; Privredne komore Crne Gore) odgovarali na pitanja međunarodnog eksperta u svrhu prikupljanja podataka za izradu nacрта dokumenta. Online sastanci održani su 9, 10. i 16. II 2021. Članovi Radne grupe MER-a, u skladu sa obavezom iz Termin plana, pripremili su Zapisnike sa online intervjua i dostavili ih WIPO-u, 24. III 2021. Nakon toga, održan je video saastanak predstavnika MER-a, WIPO-a, lokalnog i međunarodnog eksperta, 5. V 2021. Prof. dr. Slobodan Marković, međunarodni ekspert, izradio je Upitnik sa dodatnim pitanjima za crnogorske institucije za intelektualnu svojinu koje su uključene u Strategiju. Odgovori su urađeni i poslani WIPO-u i ekspertima 8. VI 2021.

2. Predstavnici MER-a, zajedno sa jednim predstavnikom Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, učestvovali su na Webinaru o Lisabonskom sistemu, Modulu I – Uvod u geografske oznake i benefiti od Lisabonskog sistema, koji je održan 26. II 2021.
3. Predstavnici MER-a učestvovali su na online sastanku sa WIPO Sektorom IS za biznis i Sektorom za razvijene i države u tranziciji (TDC) Mapiranje usluga i izazova, tokom koga su dali potrebne podatke o uslugama iz oblasti intelektualne svojine koje MER pruža i tokom koga je vođen razgovor o izazovima u saradnji sa MSP i mogućnostima jačanja saradnje sa MSP, a koji je održan 24. III 2021.
4. Predstavnik MER-a učestvovao je na Trećoj azijskoj online konferenciji - Intelektualna svojina, inovacije i istraživanje, koja je održana od 24. do 27. III 2021.
5. Predstavnici MER-a učestvovali su na online Regionalnom seminaru o unaprijeđenju kvaliteta upravljanja intelektualnom svojinom u malim i srednjim preduzećima, koju je povodom Svjetskog dana intelektualne svojine organizovao WIPO u saradnji sa Zavodom za patente i žigove Turske (TURKPATENT), a koja je održana 26. IV 2021.
6. U odgovoru na Upitnik WIPO-a o statistici industrijske svojine u 2020. MER je pripremio statističke podatke o pravima industrijske svojine u 2020. i poslao ih WIPO-u 29. IV 2021.
7. Predstavnik MER-a učestvovao je na webinaru o Haškom sistemu, 5. V 2021.

Saradnja sa Evropskim patentnim zavodom

Saradnja sa EPO-om odvijala se kroz učešće osoblja MER-a na sastancima i drugim događajima koje je EPO organizovao, kao i kroz prisustvo na sastancima Administrativnog odbora i jednom sastanku TOSC Komiteta EPO-a. Jedan predstavnik MER-a je član Radnih grupa 3 i 4 projekata konvergencije praksi.

U izvještajnom periodu, sprovedene su sljedeće aktivnosti:

1. Predstavnici MER-a učestvovali su na online Informativnom i konsultativnom sastanku o saradnji sa kontakt osobama, koji je održan 25. II 2021.
2. Predstavnik MER-a učestvovao je na online događaju Biznis forum o visoko rastućoj tehnologiji, koji je održan 25. II 2021.
3. Predstavnici MER-a učestvovali su na 166. e-sastanku Administrativnog odbora EPO-a, koji je održan 23. III 2021.

4. Predstavnik MER-a učestvovao je na sastanku sa kandidatima za članstvo u Radnim grupama EPO-a za projekte konvergencije praksi: Usaglašavanje prioritetnog datuma - RG3 i Ponovno uspostavljanje prava – RG4, koji je održan 24. III 2021. Predstavnik MER-a primljen je u članstvo ovih Radnih grupa.
5. Predstavnicima MER-a učestvovali su na online bilateralnom sastanku sa EPO-om, tokom koga su predstavnici EPO-a predstavili projekta iz četiri stuba saradnje, kao i način pripreme Sporazuma o bilateralnoj saradnji, koji je održan 12. IV 2021.
6. Predstavnik MER-a učestvovao je na digitalnom događaju EPO Dan za korisnike, koji je održan 19. IV 2021.
7. Predstavnik MER-a učestvovao je na online obuci za korišćenje EPO IT alata razvijenog u svrhu izrade Sporazuma o bilateralnoj saradnji, koja je održana 21. IV 2021.
8. Predstavnicima MER-a učestvovali su na 89. e-sastanku TOSC-a (Komiteta za tehničku i operativnu podršku), koji je održan 28. IV 2021.
9. U maju i junu 2021, osoblje MER-a za intelektualnu svojinu imalo je nekoliko online sastanaka sa EPO-om koji su organizovani radi upoznavanja sa procedurom koja slijedi nakon ratifikacije Konvencije o evropskom patentu od strane Skupštine, kao i radi dogovora o sadržini Sporazuma o bilateralnoj saradnji.

Saradnja sa Zavodom za intelektualnu svojinu Evropske unije

Saradnja sa EUIPO-om odvijala se na osnovu Plana rada za 2020. i 2021. godinu, sa fokusom na IT alatima, HDB i projektu konvergencije praksi. Pored toga, osoblje MER-a učestvovalo je na Koordinacionim sastancima o saradnji i žigovima. Predstavnicima MER-a učestvovali su na redovnom godišnjem sastanku visokog nivoa za države Zapadnog Balkana.

U izvještajnom periodu, sprovedene su sljedeće aktivnosti:

1. Predstavnicima MER-a učestvovali su na 16. Koordinacionom sastanku o saradnji, 18. III 2021.
2. Predstavnicima MER-a učestvovali su na 25. Koordinacionom sastanku o žigovima, 19. III 2021.
3. MER je kompletirao prevod 51 000 termina na crnogorski jezik za bazu podataka HDB (harmonizovana baza podataka) i dostavio EUIPO-u, sredinom aprila 2021.
4. Predstavnicima MER-a učestvovali su u projektu konvergencije praksi CP 3.
5. Delegacija Crne Gore, sastavljena od četiri (4) predstavnika MER-a, na čelu sa generalnim direktorom Direktorata za unutrašnje tržište i konkurenciju, učestvovala je na online Sastanku visokog nivoa za predstavnike institucija za intelektualnu svojinu iz država Zapadnog Balkana i Moldavije, koji je održan 17. VI 2021. Tokom sastanka, Delegacija Crne Gore predstavila je rezultate saradnje sa EUIPO-om u periodu od posljednjeg ovakvog sastanka i dala sugestije za aktivnosti saradnje u predstojećem periodu.
6. Delegacija Crne Gore, sastavljena predstavnika MER-a, učestvovala je na online Konsultativnom sastanku o mogućem projektu o intelektualnoj svojini koji bi finansirala EU za države Zapadnog Balkana, koji je održan 17. VI 2021.

Ostali vidovi saradnje

IPA 2016 - Promovisanje kulture inovacija i podrška saradnji između aktera u istraživanju, obrazovanju i inovacijama

Predstavnici MER-a učestvovali su u implementaciji projekta IPA 2016 - Promovisanje kulture inovacija i podrška saradnji između aktera u istraživanju, obrazovanju i inovacijama. U svrhu implementacije ovog projekta, MER je oformio tim sastavljen od deset (10) službenika Direkcije za intelektualnu svojinu koji je pohađao online obuke o dijagnostici intelektualne svojine za mala i srednja preduzeća.

Predstavnici MER-a učestvovali na Radionici „Primjena inovacija u nauci i privredi u Crnoj Gori“, koja je održana 4.VI 2021. u Budvi.

Statistika u oblasti industrijske svojine

Direkcija za intelektualnu svojinu je nastavila sa ostvarivanjem redovne nadležnosti registracije prava industrijske svojine (patent, žig, industrijski dizajn), kao i redovne nadležnosti iz oblasti autorskog i srodnih prava. Registracija prava industrijske svojine u Crnoj Gori se vrši u skladu sa međunarodno-ratifikovanim ugovorima, koji obavezuju Crnu Goru kao i nacionalnim zakonodavnim okvirom.

Odsjek za patente i topografiju poluprovodnika nastavio je sa radom po prijavama i zahtjevima nosilaca prava intelektualne svojine, a u postupcima koji su u njegovoj nadležnosti.

Odsjek za sticanje prava na žig, industrijski dizajn i geografske oznake nastavio je sa radom po prijavama i zahtjevima nosilaca prava intelektualne svojine, a u postupcima koji su u njegovoj nadležnosti. Pored toga, ispitivači Odsjeka su kontinuirano pratili relevantne presude Evropskog suda pravde, Zajedničke komunikacije EUIPO vezano za žigovno pravo, kao i Zajedničke komunikacije u pogledu grafičkog prikaza dizajna.

U saradnji sa Zavodom za intelektualnu sojinu EU Odsjek za žigove, industrijski dizajn i oznake geografskog porijekla je pristupio implementaciji više projekata u saradnji sa IT Odsjekom. Očekuje se implementacija HDB za žigove, odrađen je operativni dio, čeka se datum za konačan integracija (go live). Okončanje implementacije CP 3- Projekta konvergencije o ispitivanju apsolutnih razloga za odbijanje registracije žiga koji sadrži deskriptivne i nedistinktivne riječi, se očekuje 29. VI 2021.

U Odsjeku za autorska i srodna prava realizovane su aktivnosti redovnog nadzora nad radom organizacija za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava i to kontrolom akata i dokumentacije koje su organizacije, saglasno Zakonu o autorskom i srodnim pravima dužne da dostavljaju.

Povodom Inicijative za oduzimanje/poništaj dozvole za obavljanje djelatnosti kolektivnog ostvarivanja autorskih i srodnih prava NVO Organizacije za zaštitu prava autora muzike Crne Gore – PAM CG, donijeto je Rješenje o obustavi postupka, broj 626-123/2021-2 od 19. I 2021.

U ovom periodu deponovano je 21 autorsko djelo.

IT aktivnosti

Implementacija WIPO Publish je završena u maju 2021. Implementacija WIPO Publish omogućava ekstrakciju st.66 xml files za žigove, koji su neophodni radi reintegracije (iz IPAS sistema) sa TMview alatom, kao i integracije sa WIPO Global Brand Database.

Aktivnosti Radne grupe za organizovanje i sprovođenje zajedničkih akcija usmjerenih na spriječavanje i suzbijanje vršenja povreda prava intelektualne svojine

Plan aktivnosti Radne grupe za 2021. je pripremljen i usvojen, a početak aktivnosti zbog situacije sa kovidom -19 u zemlji je planiran od jula 2021.

STATISTIKA

ŽIG

Period	1. I – 15. VI 2021.	
	BROJ PRIJAVA	REGISTROVANO
NACIONALNE	268	321
MEĐUNARODNE*	1185	1086

*Podaci sa WIPO portala

PATENT

Period	1. I -15. VI 2021.	
	BROJ PRIJAVA	REGISTROVANO
NACIONALNE	3	5
PROŠIRENI EVROPSKI PATENT	153	118

INDUSTRIJSKI DIZAJN

Period	1. I - 15. VI 2021.	
	BROJ PRIJAVA	REGISTROVANO
NACIONALNE	2	5
MEĐUNARODNE*	82	80

*Podaci sa WIPO portala

AUTORSKO PRAVO

1. I - 15. VI 2021.	
ZAHTEVA ZA DEPONOVANJE	DEPONOвано
21	21

3.7.3. Privredni sud

U Privrednom sudu Crne Gore u periodu od 1. I 2021. do 15. VI 2021, primljeno je ukupno 24 predmeta iz oblasti zaštite prava intelektualne svojine. U svim ovim predmetima u toku je prvostepeni postupak. Ovi predmeti se uglavnom odnose na zaštitu prava na žig i zaštitu prava autora muzike, a određeni broj i na zaštitu autorskog i srodnih prava. Prosječno trajanje postupka u ovim predmetima je oko 3 mjeseca.

Privredni sud Crne Gore zbir (1. I 2021 - 15. VI 2021)

VRSTA POVREDE	BROJ NERIJEŠ ENIH PREDM ETE NA POČETK U IZVJEŠT AJNOG RAZDO BLJA	BROJ PRIMLJENIH PREDMETA	BROJ PRIMLJENIH PREDMETA	TUŽBENI ZAHTEJEV			NAČIN RJEŠAVANJA PREDMETA					UK UPN O RIJE ŠEN O	BROJ NERIJEŠ ENIH PREDM ETA NA KRAJU IZVJEŠT AJNOG RAZDO BLJA
				USVOJENO	ODBIJENO	DJELIMIČNO USVOJENO	PRESUDOM	PORAVNANJE	ODBAČAJ	NA DRUGI NAČIN	USTUP DRUGOM SUDU		
1	2	3	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13

Privredni sud Crne Gore UKUPNO	ŽIG	5								2		2	3
	PATENT												
	INDUSTRIJSKI DIZAJN												
	OZNAKE GEOGRAFSKOG PORIJEKLA												
	AUTORSKO PRAVO	19					1	2		4		7	12
	OSTALO												
	SVE UKUPNO	24										9	15

Trajanje postupka u Privrednom sudu Crne Gore u predmetima od 1. I 2021. do 15. VI 2021.

	Ukupno	do 3mj.	3 do 6 mj.	6 do 12 mj.	1 do 2 god.	2 do 3 god.	3 do 4 god.	4 do 5 god.	Preko 5 god.
Privredni sud	24	15	9	/	/	/	/	/	/
%		62.5%	37.5%	/	/	/	/	/	/

3.7.4. Uprava za inspekcijske poslove - Tržišna inspekcija

AUTORSKO I SRODNA PRAVA

1. Optički diskovi

r.br.		po službenoj dužnosti	po opštem zahtjevu	po pojedinačnom zahtjevu	po zaduženoj prijavi	Ukupno
1.	Broj kontrola u oblasti prometa optičkih diskova	2	/	/	/	2
2.	Broj subjekata kod kojih su utvrđene nepravilnosti	/	/	/	/	/
3.	Broj utvrđenih nepravilnosti	/	/	/	/	/
4.	Broj ukazivanja	/	/	/	/	/
5.	Broj rješenja	/	/	/	/	/
6.	Broj slučajeva oduzete robe	/	/	/	/	/
7.	Broj komada oduzete robe / vrijednost u €	/	/	/	/	/
	• CD	/	/	/	/	/
	• DVD	/	/	/	/	/
	• kasete	/	/	/	/	/
	• ketridž	/	/	/	/	/

8.	Broj izdatih prekršajnih naloga/ vrijednost u €	/	/	/	/	/
9.	Broj zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka	/	/	/	/	/
10.	Broj krivičnih prijava	/	/	/	/	/

Softverska piraterija

r.br.		po službenoj dužnosti	po opštem zahtjevu	po pojedinačnom zahtjevu	po zaduženoj prijavi	Ukupno
1.	Broj kontrola u oblasti korišćenja softvera	2	/	/	/	2
2.	Broj subjekata kod kojih su utvrđene nepravilnosti	/	/	/	/	/
3.	Broj utvrđenih nepravilnosti	/	/	/	/	/
4.	Broj ukazivanja	/	/	/	/	/
5.	Broj rješenja	/	/	/	/	/
6.	Broj kontrolisanih računara	11	/	/	/	11
7.	Broj računara kod kojih je utvrđeno	/	/	/	/	/

	nelegalno korišćenje softvera					
8.	Ukupan broj softvera koji se nelegalno koriste / vrijednost u €	/	/	/	/	/
	• microsoft windows	/	/	/	/	/
	• microsoft office	/	/	/	/	/
	• adobe	/	/	/	/	/
	• auto desk	/	/	/	/	/
	• symantek	/	/	/	/	/
	• corel	/	/	/	/	/
	• mob	/	/	/	/	/
	• win zip	/	/	/	/	/
	• acasee	/	/	/	/	/
	• nero	/	/	/	/	/
	• kaspersky	/	/	/	/	/
	• ostalo (nod)	/	/	/	/	/
9.	Broj izdatih prekršajnih naloga/vrijednost u €	/	/	/	/	/
10.	Broj zahtjeva za pokretanje	/	/	/	/	/

	prekršajnog postupka					
11.	Broj krivičnih prijava	/	/	/	/	/

PRAVA INDUSTRIJSKE SVOJINE (patent, žig, dizajn, oznake geografskog porijekla, topografija integrisanih kola)

r.br.		po službenoj dužnosti	po opštem zahtjevu	po pojedinačnom zahtjevu	po zaduženju prijavi	Ukupno
1.	Broj kontrola u oblasti industrijske svojine	35	341	3	/	379
2.	Vrsta proizvoda koji je bio predmet inspekcijskog nadzora	Kozmetički proizvodi, patike, dukserice, džemperi, muške i ženske jakne, prsluci, trenerke, ženske čizme, šorcevi, ženske torbe	Novčanici, ženske torbe, alkoholno piće, sredstva za brijanje i depilaciju, električni brijači	Reklamirani e-znaci žiga	/	Kozmetički proizvodi, patike, dukserice, džemperi, muške i ženske jakne, prsluci, trenerke, ženske čizme, šorcevi, novčanici, ženske torbe, alkoholno piće, sredstva za brijanje i

						depilaciju, električni brijači, reklamirani je-znaci žiga
3.	Broj subjekata kod kojih su utvrđene nepravilnosti	3	/	/	/	3
4.	Broj utvrđenih nepravilnosti	3	/	/	/	3
5.	Broj ukazivanja	/	/	/	/	/
6.	Broj rješenja	3	/	/	/	3
7.	Broj slučajeva oduzete robe	/	/	/	/	/
8.	Broj komada oduzete robe / vrijednost u €	9/ 1.125,00€	/	/	/	9/ 1.125,00€
	• patent	/	/	/	/	/
	• žig	9/ 1.125,00€	/	/	/	9/ 1.125,00€
	• dizajn	/	/	/	/	/
	• oznake goeg.poriijekla	/	/	/	/	/
	• topografija integ.kola	/	/	/	/	/

9.	Broj izdatih prekršajnih naloga/vrijednost u €	2/ 2.000,00€	/	/	/	2/ 2.000,00€
10.	Broj zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka	2	/	/	/	2
11.	Broj krivičnih prijava	/	/	/	/	/

U ovom periodu podnijeto je ukupno 5 zahtjeva nosioca prava za zaštitu prava intelektualne svojine (2 opšta i 3 pojedinačna).

3.7.5. Uprava prihoda i carina

Uprava prihoda i carina je nastavila intezivne aktivnosti na kontroli roba za koje postoji sumnja da povređuju prava intelektualne svojine.

U izvještajnom periodu, nadležne organizacione jedinice su po osnovu sumnje povrede prava intelektualne svojine prekinule 18 carinskih postupaka i privremeno zadržale robu u ukupnoj količini od 7 862 komada (odjeća, obuća, torbe, satovi, naočare i dr.).

Uprava je u izvještajnom periodu usvojila 49 zahtjeva za preduzimanje carinskih mjera za zaštitu prava intelektualne svojine, koje su podnijeli nosioci prava-kompanije koji su zainteresovane da štite prava intelektualne svojine kod carinakog organa Crne Gore.

Pod carinskim nadzorom je uništena krivotvorena roba u ukupnoj količini od 2471. Uništenje je sprovedeno u prisustvu Komisije za uništenje i ovlašćenog zastupnika nosilaca prava kompanija "*Nike Innovate C.V.*", "*Hermes International*", "*Dsquared2 Trademarks Limited*" i dr.

Nastavljene su aktivnosti na izradi Nacionalne strategije za intelektualnu svojinu za Crnu Goru, za period 2022-2025. Povodom izrade Strategije za intelektualnu svojinu je, u organizaciji Svjetske organizacije za intelektualnu svojinu (WIPO) 16. II 2021. uz učešće angažovanih međunarodnih i lokalnog eksperta održan online intervju sa predstavnicima ove Uprave. Takođe, za potrebe izrade Strategije sačinjeni su odgovori na pitanja iz Upitnika za Upravu prihoda i carina, kao i brojni komentari na nacrt Strategije, a sve u cilju izrade što kvalitetnijeg strateškog dokumenta pri čemu se vodilo računa o sugestijama i preporukama

Patent	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Industrijski dizajn	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Oznake geografskog porijekla	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Autorsko pravo	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Ostalo	/	/	/	/	/	/	/	/	/

Aktivnosti Uprave policije ogledaju se kroz rad predstavnika Uprave policije u radnoj grupi i koordinacionom timu i učešća službenika Uprave policije u sprovođenju konkretnih aktivnosti – zajedničkih akcija sa drugim institucijama zaduženih za zaštitu prava intelektualne svojine .

U toku marta mjeseca 2021, službenici Uprave policije podnijeli su nadležnom tužilaštvu krivičnu prijavu protiv 1 fizičkog i 1 pravnog lica zbog osnovane sumnje da su počinili krivično djelo Neovlašćena upotreba tuđe firme iz člana 271 Krivičnog zakonika Crne Gore.

3.7.7. Vrhovno državno tužilaštvo

U Državnom tužilaštvu, nije bilo po službenoj dužnosti formiranih krivičnih predmeta za krivična djela protiv intelektualne svojine, dok je Uprava policije - Odsjek za suzbijanje privrednog kriminaliteta, Osnovnom državnom tužilaštvu u Podgorici, podnijela krivičnu prijavu Ku br. 234/21, od 4. III 2021, protiv jednog osumnjičenog pravnog lica i jednog osumnjičenog odgovornog lica u pravnom licu, i za krivično djelo neovlašćena upotreba tuđe firme iz čl.271 Krivičnog zakonika Crne Gore, zbog povrede prava žiga, u kojem je u toku izviđaj.

3.8. POGLAVLJE 8: KONKURENCIJA

3.8.1. Antimonopolska politika i koncentracije

Zakonodavni okvir

Vlada je 20. V 2021. utvrdila Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti konkurencije, koji je nakon toga upućen u skupštinsku proceduru. Izmjene zakona se tiču usklađenosti ovog propisa sa Zakonom o državnoj urpavi, a takođe su usmjerene na jačanje kapaciteta i menadžmenta Agencije za zaštitu konkurencije. Imajući u vidu da je državna pomoć prepoznata kao veoma izazovna oblast, bilo je neophodno uvesti ove izmjene koje se tiču imenovanja rukovodnog kadra Agencije.

Administrativni kapaciteti

U Agenciji za zaštitu konkurencije (AZK) sistematizovano je 45, a trenutno je popunjeno 29 pozicija uključujući dva člana Savjeta, v.d. direktora Agencije i 25 službenika.

U Sektoru za utvrđivanje zabranjenih sporazuma, zloupotrebe dominantnog položaja, procjenu koncentracija, pojedinačnih izuzeća i sektorskih analiza zaposleno je 12 službenika, u Sektoru za kontrolu državne pomoći 8 službenika i u Službi za opšte poslove i finansije 4 službenika, 2 službenika su zaposlena u vanorganizacionim jedinicama.

U periodu od 1. I - 15. VI 2021. u Agenciji su putem javnog oglasa zaposlena dva službenika i to, Samostalni savjetnik I u Odsjeku za sektorske analize (započeo sa radom 1. IV 2021) i Samostalni savjetnik I u Odsjeku za utvrđivanje usklađenosti državne pomoći (započeo sa radom 1. IV 2021), dok je Agenciju u ovom izvještajnom periodu napustio jedan službenik iz Odsjeka za utvrđivanje usklađenosti državne pomoći (7. V 2021), dok je jedan službenik privremeno raspoređen u Upravi policije na period do 6 mjeseci, počev od 18. V 2021, a 1 službenik - Samostalni savjetnik I, privremeno je raspoređen u Odsjeku za ocjenu osklađenosti državne pomoći do povratka privremeno odsutnog službenika s bolovanja, a najduže na period od godinu dana. Predsjedniku Savjeta AZK, je prestao radni odnos zbog sticanja uslova za odlazak u starosnu penziju, dana 15. VI 2021.

Konkurencija

Zabranjeni sporazumi

1. AZK je u aprilu mjesecu 2021. pokrenula postupak po službenoj dužnosti protiv privrednog društva „DMD DELTA“ d.o.o. PODGORICA, radi ispitivanja postojanja zabranjenog sporazuma odnosno Ekskluzivnog Ugovora o distribuciji za Srbiju i Crnu Goru, i Aneks ugovora, koji je zaključen između privrednih društava: „Delta DMD“ Beograd, Republika Srbija i „DMD Delta“ d.o.o. Podgorica, Crna Gora, s jedne strane i „Diageo brands“ B.V, Holandija, R&A Bailey & Co Irska, „Diageo Scotland Limited“ Škotska i „Diageo North America“, na relevantnom tržištu distribucije žestokih

alkoholnih pića na teritoriji Crne Gore ,u smislu člana 8 stav 1 tačka 2 *Zakona o zaštiti konkurencije* („Sl. list CG“, br.44/12 i 13/18). AZK je zakazala održavanje usmene rasprave i postupak je u toku.

AZK je takođe podnijela i zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka protiv privrednog društva „DMD DELTA“ d.o.o. PODGORICA pred Sudom za prekršaje u Podgorici.

2. Postupak za utvrđivanje postojanja akata koji za cilj ili posljedicu imaju ili mogu imati sprječavanje, ograničavanje ili narušavanje konkurencije, zabranjenog sporazuma u smislu člana 8. stav 1. tačka 1. Zakona o zaštiti konkurencije („Sl. list CG“, br. 44/12 i 13/18) pokrenut po službenoj dužnosti protiv 8 privrednih društava: na tržištu usluga tehničkog pregleda vozila na teritoriji opštine Bar je i dalje toku pred AZK. U prostorijama AZK je održana usmena rasprava, pa je nakon toga AZK donijela Obavještenje o utvrđenim činjenicama, okolnostima i zaključcima u postupku koji je proslijeđen strankama na izjašnjenje u zakonskom roku. Postupak je u toku.

Nakon podnošenja 8 zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka za ista društva pred sudom za prekršaje Bar postupci po podnijetim zahtjevima su u toku, od čega je Sud za prekršaje Bar u 3 postupka donio rješenja i oslobodio krivice okrivljene, nakon čega je AZK na rješenja suda odmah uložila žalbe Višem sudu za prekršaje i postupci su u toku, dok za preostalih 5 postupaka po podnijetim prekršajnim zahtjevima od strane AZK još uvijek nijesu donijeta rješenja od strane Suda za prekršaje Bar.

Pred Upravnim sudom je pokrenut upravni spor od strane dva privredna društva koja su podnijela tužbe na Rješenje AZK o pokretanju postupka po službenoj dužnosti i postupci pred Upravnim sudom su u toku.

3. U postupku pokrenutom po službenoj dužnosti protiv dva privredna društva Prokom d.o.o. i Denarius d.o.o. na relevantnom tržištu pružanja usluga postprodajnih usluga, uslova garancije, servisne usluge, nabavke i prometa rezervnih djelova za motorna vozila na teritoriji Crne Gore, AZK je donijela Rješenje o utvrđivanju zabranjenog sporazuma u februaru 2021.

Na Rješenje AZK o utvrđivanju zabranjenog sporazuma, Prokom d.o.o. i Denarius d.o.o, su zasebno podnijeli tužbe i pokrenuli upravni spor pred Upravnim sudom. Od strane Upravnog suda još uvijek nije zakazana rasprava i postupak je u toku.

U toku su i prekršajni postupci koji se vode pred Sudom za prekršaje Podgorica u odnosu na ova dva navedena privredna društva.

4. U nastavku prekršajnog postupka, nakon od strane AZK podnijetih 7 (sedam) zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka Sudu za prekršaje Opština Nikšić zbog povrede konkurencije iz čl. 8 stav 1 tačka 1) Zakona o zaštiti konkurencije, na tržištu

pružanja usluga obuke za sve kategorije vozila od strane auto škola, na teritoriji Opštine Nikšić, preostalo je 4 (četiri) prekršajna postupka u ovom predmetu koji se vode pred Sudom za prekršaje Nikšić i koji su u toku.

Ukupan broj svih prekršajnih postupaka koji se vode pred sudovima za prekršaje Crne Gore je 15, dok se pred Upravnim sudom Crne Gore, vodi 5 postupaka po pokrenutom upravnom sporu.

Zloupotreba dominantnog položaja

1. Pred Upravnim sudom se i dalje vodi postupak po tužbi „Luke Kotor“ A.D. protiv Rješenja AZK za utvrđivanje zloupotrebe dominantnog položaja. AZK je Upravnom sudu dostavila odgovor na tužbu i spise predmeta. Rasprava pred Upravnim sudom još uvijek nije zakazana.

Koncentracije

Agenciji je podnijeto 29 zahtjeva za izdavanje odobrenja za sprovođenje koncentracije. U izvještajnom periodu riješeno je i izdato ukupno 29 rješenja o odobrenju koncentracija, od čega se 13 odnosi na prethodni period. U proceduri je 13 predmeta.

Prekršajni nalozi

Za izvještajni period Agencija je utvrdila da su učesnici na tržištu sproveli koncentracije bez prethodno pribavljenih odobrenja u **šest** slučajeva.

U četiri slučaja („Mtel“) Agencija je istim izdala prekršajne naloge, izrekavši novčane kazne, i to:

- pravnim licima u iznosu od 1% ukupnog godišnjeg prihoda u finansijskoj godini koja je prethodila godini kada je prekršaj učinjen, odnosno po 806.953 eura za svaki pojedinačni slučaj;
- odgovornim licima po 1.000 eura za svaki predmet. Okrivljeni su iskoristili svoje zakonsko pravo da ne plate navedene novčane kazne, nego su pred Sudom za prekršaje u Podgorici pokrenuli postupke za sudsko odlučivanje u konkretnim slučajevima. To, nadalje znači, da će Sud za prekršaje donijeti odluku u konkretnim slučajevima i eventualno izreći novčane kazne.

U **petom slučaju** („Petrol Crna Gora MNE“), okrivljeni je postupio po prekršajnom nalogu i platio izrečenu novčanu kaznu.

Nadalje, u **šestom slučaju**, Agencija je pred Sudom za prekršaje protiv okrivljenog podnijela **zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka** („Mtel“), jer je istom već izdala četiri prekršajna naloga.

Pojedinačno izuzeće sporazuma

U izvještajnom periodu, riješena su tri zahtjeva stranaka za pojedinačno izuzeće sporazuma od zabrane i to: CRNOGORSKI TELEKOM/“VOLI“DOO - odobreno produženje roka; Lovćen osiguranje AD/Generali Osiguranje Montenegro - odbijen zahtjev zbog poništenja postupka javne nabavke i ponovni zahtjev Lovćen osiguranje AD/Generali Osiguranje Montenegro odobren na 10 mjeseci.

Inicijative

U periodu od 1. I do 15. VI 2021, Agenciji je podnijeto šest (6) inicijativa za ispitivanje povrede konkurencije, te je ukupan broj inicijativa koji su u radu pred AZK iznosio devet (9) inicijativa. Od strane AZK je riješeno šest (6) inicijativa i preostala je obaveza AZK za izjašnjenje na još ukupno tri (3) inicijative.

Sektorske analize

- Analiza - Postupak analize uslova konkurencije na tržištu postprodajnih usluga, obuhvatajući garanciju, servisne usluge, promet i korišćenje rezervnih djelova za motorna vozila /u toku je izrada finalnog dokumenta/.
- Analiza - Analize uslova konkurencije na tržištu maloprodaje i veleprodaje prirodnog gasa, nafte i naftnih derivata (na geografskom tržištu Crne Gore) /započeta u martu 2020/ - u radu.
- Analiza - Analiza poštanskih usluga - usluge slanja paketa u međunarodnom saobraćaju/započeta u decembru 2020/za potrebe predmeta/ - u izradi je finalni dokument.
- Analiza - Analiza prodaje piva na teritoriji Crne Gore /započeta u novembru 2020/za potrebe predmeta/ - u izradi je finalni dokument.

Mišljenja

U izvještajnom periodu od 1. I do 15. VI 2021, od strane AZK je izdato **osam (8) mišljenja**, i to:

- mišljenje po zahtjevu Ministarstva zdravlja,
- mišljenje po zahtjevu Ministarstva javne uprave,
- mišljenje po zahtjevu Ministarstva ekonomskog razvoja,
- mišljenje po zahtjevu učesnika na tržištu Addiko banka a.d.,
- mišljenje po zahtjevu advokatske kancelarije Jovović, Vlahović & Mugoša,
- mišljenje po zahtjevu NLB banke preko advokata Vladimira Radonjića,
- mišljenje po zahtjevu Jugopetrol AD,
- mišljenje po zahtjevu Agencije za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost.

3.8.2 Državna pomoć

3.8.2.1 Administrativni kapaciteti

Kada je riječ o administrativnim kapacitetima Ministarstva finansija i socijalnog staranja, u Direkciji za koordinaciju, izvještavanje i državnu pomoć je Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji predviđeno pet službenika i to:

- načelnik/ca;
- samostalni/a savjetnik/ca I – dva službenika;
- samostalni/a savjetnik/ca III – jedan službenik;
- viši/a savjetnik/ca III – jedan službenik.

Zaposlena su dva službenika, i to načelnica Direkcije za koordinaciju, izvještavanje i državnu pomoć i viša savjetnica III.

Zakonodavni okvir

U dijelu zakonodavnog okvira, u izvještajnom periodu od 1. I –15. VI 2020, donijet je Pravilnik o izmjeni Pravilnika o listi pravila državne pomoći, kojim je preuzeta peta izmjena i dopuna Privremenog okvira za mjere državne pomoći u svrhu podrške ekonomiji u aktuelnoj pandemiji COVID 19 (2021/C 34/06); („Sl. list CG”, broj 44/21).

3.8.2.2. Kapaciteti za sprovođenje i primjenu

U periodu od 1. I do 15. VI 2021, Sektor za kontrolu državne pomoći je pripremao dokumentaciju odnosno stručne osnove za odlučivanje Savjeta Agencije i donijeto je 28 odluka, od čega:

- 16 rješenja o usklađenosti;
- 2 mišljenja;
- 5 rješenja o pokretanju ispitnog postupka;
- 1 rješenje nakon sprovedenog ispitnog postupka o usklađenosti državne pomoći s privremenim okvirom (Covid19);
- 2 rješenja nakon sprovedenog ispitnog postupka - da mjera koja je bila predmet ispitivanja ne predstavlja državnu pomoć i
- 2 rješenja nakon sprovedenog ispitnog postupka - da je dodijeljena državna pomoć neusklađena sa Zakonom i kojima se nalaže povraćaj neusklađene državne pomoći.

3.9. POGLAVLJE 9: FINANSIJSKE USLUGE

3.9.1. Normativni okvir

Regulatorne aktivnosti Centralne banke Crne Gore u periodu od januara do juna 2021. uglavnom su se odnosile na praćenje izazova u oblasti finansijske stabilnosti koji su nastali kao posljedica epidemije COVID 19 i pripreme mjera usmjerenih na ublažavanje negativnih efekata epidemije.

Oslanjajući se na ranije usvojene setove mjera, a uzimajući u obzir specifične okolnosti, Centralna banka je u naznačenom periodu usvojila nove privremene mjere u cilju ublažavanja negativnih efekata epidemije na građane i finansijski sistem Crne Gore.

Savjet Centralne banke, na sjednici od 1. III 2021. usvojio je **šesti set mjera** kroz izmjene i dopune *Odluke o privremenim mjerama za ublažavanje negativnih uticaja epidemije zarazne bolesti COVID-19 na finansijski sistem*. Ovaj set mjera usmjeren je prije svega ka mikro, malim i srednjim preduzećima, odnosno onim korisnicima kredita koji su u najvećoj mjeri osjetili posljedice krize izazvane epidemijom. Ovim mjerama se proširuje obuhvat korisnika kredita koji imaju pravo na moratorijum, odobravanje i restrukturiranje kredita uz preferencijalni regulatorni tretman, na sektore koji su, na osnovu prethodne urađene analize, prepoznati kao najpogođeniji posljedicama pandemije. Takođe, dalje se olakšava restrukturiranje kredita fizičkim licima: propisana je mogućnost produženja roka otplate za najviše pet godina korisnicima kredita kojima je zarada smanjena više od 10% kao posljedica epidemije, i klijentima se omogućava korišćenje moratorijuma do šest mjeseci u slučajevima kada se produženjem roka otplate od pet godina ne može očuvati neopterećeni dio zarade. Uvedena je i mogućnost da banke prilikom restrukturiranja i klasifikacije kredita na koje se primjenjuje Odluka o makroprudencijalnim mjerama koje se odnose na kredite koje banke odobravaju fizičkim licima, i u slučaju kada kredit nije obezbijeđen kolateralom u skladu sa propisima, mogu ugovarati duži rok od prethodno utvrđenog, i to do pet godina na način da krajnji rok dospijeća ne bude duži od 10 godina. Ovaj paket mjera sadrži i mogućnost da banke, pri procjeni kreditne sposobnosti korisnika kredita i raspoređivanja stavki aktive u odgovarajuću klasifikacionu grupu, mogu za vrijeme trajanja odluke da isključe finansijske pokazatelje korisnika kredita koji se odnose na 2020. (profitabilnost, likvidnost, kapitalizovanost, zaduženost i novčani tokovi u toj godini).

Sedim setom mjera, usvojenim krajem marta 2021., produžava se rok za trajanje moratorijuma na otplatu kredita za fizička lica korisnike kredita kod banaka (uključujući i kredite kod mikrokreditnih finansijskih institucija i lizing društava), i to najduže do 31. XII 2021. Ranije utvrđeni spisak ugroženih djelatnosti je proširen uključivanjem dodatne djelatnosti koja je prepoznata kao ugrožena.

Osmim setom mjera, usvojenim krajem aprila 2021., proširuje se obuhvat fizičkih lica korisnika kredita banaka koji imaju pravo na moratorijum na otplatu kredita, na lica kojima nije isplaćena neto zarada više od tri mjeseca prije podnošenja zahtjeva za uspostavljanje moratorijuma. Takođe, ovim setom mjera je propisano da banka može, zaključno do 30. VI 2021., uz prethodno odobrenje Centralne banke, odobriti kredit ili drugu izloženost prema jednom licu, odnosno grupi povezanih lica, tako da ukupna izloženost prema tom licu, odnosno grupi povezanih lica prelazi propisane limite izloženosti.

Devetim setom mjera, iz maja 2021., pravo na moratorijum na otplatu kredita stiču i korisnici kredita banaka čiji su ukupno ostvareni prihodi u 2020. najmanje 50% niži u odnosu na 2019.

Centralna banka će nastaviti sa praćenjem efekata usvojenih i dalje preduzimati blagovremene korake za usvajanje novih mjera iz svoje nadležnosti, a sve sa ciljem ublažavanja posljedica epidemije i očuvanja stabilnosti finansijskog sistema.

Centralna banka je na inicijativu banaka, koja je upućena preko Udruženja banaka Crne Gore krajem jula 2020., odlučila da preduzme i mjere za **odlaganje primjene Zakona o kreditnim institucijama i Zakona o sanaciji kreditnih institucija** (koja je trebalo da počne 01. I 2021.). Ova odluka je donijeta s obzirom na brojne okolnosti koje otežavaju poslovanje, a sa ciljem da se rasterete kapaciteti banaka i omogući im se da se u potpunosti posvete sprovođenju mjera za ublažavanje efekata COVID 19, kao i aktivnostima za sprovođenje AQR-a kao prioritetnim zadacima. U tom smislu su pripremljene i usvojene radne verzije izmjena i dopuna ova dva zakona, kojim je predloženo odlaganje njihove primjene za godinu dana (od 01. I 2022.) u odnosu na prethodno utvrđeni termin. Predlozi zakona su donijeti na Skupštini 20. I 2021., a Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o kreditnim institucijama i Zakon o izmjenama Zakona o sanaciji kreditnih institucija stupili su na snagu 26. I 2021.

Budući da je Zakonom o izmjenama Zakona o sanaciji predviđen još jedan pravni osnov, u vezi vrijednovanja prije sanacije, Savjet CBCG je u aprilu 2021. usvojio Odluku o bližem načinu vrednovanja imovine i obaveza prije preduzimanja mjera sanacije ili smanjenja ili konverzije relevantnih instrumenata kapitala. Navedenom Odlukom vrši se usklađivanje regulative iz oblasti bankarstva sa Delegiranom regulativom Evropske komisije (EU) 2018/345 o dopuni Direktive 2014/59/EU Evropskog parlamenta i Savjeta u pogledu regulatornih tehničkih standarda kojima se određuju kriterijumi koji se odnose na metodologiju za vrednovanje vrijednosti imovine i obaveza institucija i subjekata. Ovom Odlukom se takođe uspostavljaju pravila koja definišu osnov metodologije za vršenje procjena čiji je cilj utvrđivanje procjene vrijednosti imovine i obaveza kreditne institucije, prije preduzimanja mjera sanacije ili smanjenja ili konverzije relevantnih instrumenata kapitala.

U cilju jačanja kapaciteta CBCG u pogledu sanacije kreditnih institucija uspostavljena je saradnja sa Centralnom bankom Slovenije i Centralnom bankom Mađarske, pri čemu su predstavnici sanacije navedenih institucija podijelili sa predstavnicima CBCG svoje znanje i iskustvo iz primjene sanacionih propisa i mjera u svojim zemljama, što je imalo pozitivan uticaj na razvoj sanacione funkcije CBCG.

CBCG trenutno radi na dodatnom usaglašavanju Zakona o sanaciji kreditnih institucija sa Direktivom 2019/879/EU o izmjeni Direktive 2014/59/EU u pogledu kapaciteta pokrivanja gubitaka i dokapitalizacije kreditnih institucija i investicionih društava i Direktive 98/26/EZ (**BRRD II**), sa ciljem poboljšanja operativnog izvršenja sanacije kreditnih institucija, jačanja nadležnosti organa za sanaciju i prevazilaženja zakonskih neizvjesnosti.

Osim toga, CBCG radi na kreiranju internih procedura, kao i priručnika za sanaciju koji će na sveobuhvatan način adresirati sve relevantne dokumente objavljene od strane Evropskog bankarskog autoriteta - EBA (RTS, ITS, smjernice), kao i dokumente koji su objavljeni od strane Jedinstvenog odbora za sanaciju – SRB i Odbora za finansijsku stabilnost – FSB.

Procjena kvaliteta aktive crnogorskog bankarskog sistema obavlja se u skladu sa smjernicama i najboljom praksom propisanom priručnikom ECB od 2018. Ugovor o pružanju usluga za upravljanje projektom procjene kvaliteta aktive (asset quality review) banaka u Crnoj Gori potpisan je sa revizorskom kućom Ernest&Young. Shodno operativnom planu, sve dosadašnje aktivnosti odvijaju se predviđenom dinamikom i pored otežanih okolnosti izazvanih COVID-19 pandemijom. Selekcijom portfolija ostvarena je pokrivenost RWA (rizikom ponderisane aktive) bankarskog sektora u visini od 84,43%. Završene su aktivnosti na radnom bloku 1, 2 i 3. Trenutno se finalizuju aktivnosti na provjeri kvaliteta podataka za radne blokove 4, 5, 6, 7 i 8, nakon čega će biti finalizovane aktivnosti na radnom bloku 9. Procesom AQR-a obuhvaćeno je svih 13 banaka u crnogorskom bankarskom sistemu. Nakon dobijanja konačnih rezultata biće kreirani planovi za eventualnu dokapitalizaciju banaka.

U izvještajnom periodu od 1. I do 15. VI 2021., Upravni odbor Fonda za zaštitu depozita je usvojio Izvještaj o radu Fonda za zaštitu depozita za 2020. i finansijske iskaze sa mišljenjem nezavisnog revizora.

Normativne aktivnosti Agencije za nadzor osiguranja u periodu 01. I - 15. VI 2021. bile su usmjerene na finalizaciju izmjena Pravilnika o deponovanju i ulaganju tehničkih rezervi tehničkih rezervi društava za osiguranje, na bazi inicijativa prispjelih od Nacionalnog biroa osiguravača i društava za osiguranje. Po prispjelim inicijativama, Agencija za nadzor osiguranja je predložila Ministarstvu finansija i socijalnog staranja izmjene, kojima se uvodi mogućnost ulaganja svih vrsta tehničkih rezervi u jedinice investicionih fondova i zajmove pravnim licima, uz određene uslove. Pravilnik je objavljen u "Sl. list CG" broj 68/21.

U pomenutom periodu, Agencija za nadzor osiguranja donijela je i sljedeće podzakonske akte:

- Pravilnik o izmjenama Pravilnika o sadržini izvještaja, obavještenja i drugih podataka koje Udruženje Nacionalni biro osiguravača Crne Gore dostavlja Agenciji za nadzor osiguranja i o načinu i rokovima njihovog dostavljanja ("Sl. list CG" broj 54/21);
- Pravilnik o izmjenama Pravilnika o bližim kriterijumima i načinu obračunavanja tehničkih rezervi za rezervisane štete ("Sl. list CG" broj 54/21);
- Pravilnik o izmjenama Pravilnika o načinu utvrđivanja i praćenja likvidnosti društva za osiguranje, odnosno društva za reosiguranje ("Sl. list CG" broj 54/21);
- Odluka o izmjenama Odluke o načinu procjenjivanja aktive društava za osiguranje ("Sl. list CG" broj 54/21);
- Pravilnik o sadržaju izvještaja i drugih obavještenja i podataka koji se dostavljaju Agenciji za nadzor osiguranja i o načinu i rokovima njihovog dostavljanja ("Sl. list CG" broj 56/21) i
- Tehničko uputstvo o načinu i formatu izvještavanja Agencije za nadzor osiguranja ("Sl. list CG" broj 59/21).

Svi pobrojani pravilnici vezani su za nove zahtjeve izvještavanja, koji su inkorporirani u novom IT sistemu Agencije sa čijom se primjenom počinje od jula 2021.godine i kojima se obezbjeđuje veći kvalitet i opseg podataka koje subjekti nadzora dostavljaju Agenciji za nadzor osiguranja, a koji su potrebni za adekvatno praćenje poslovanja subjekata nadzora i kretanja na tržištu osiguranja, kako bi Agencija adekvatno ostvarivala svoju nadzornu funkciju.

Prema preliminarnim podacima za period od 01. I - 31. V 2021. na tržištu osiguranja u Crnoj Gori fakturisano je 39,7 mil. EUR bruto premije, što predstavlja rast od 4,8% u odnosu na isti period u 2020., i to: rast premije neživotnog osiguranja za 6,3% i pad premije životnog osiguranja za 1,3%. Dominantno učešće od 81,4% u ukupnoj bruto fakturiranoj premiji ostvarila su neživotna osiguranja, dok su životna osiguranja učestvovala sa 18,6%. U odnosu na uporedni period u 2020. rastu bruto premije u periodu od 01. I - 31. V 2021. naviše je doprinio rast u vrstama Osiguranje od odgovornosti za upotrebu motornih vozila za 6,5% i Osiguranje od odgovornosti za upotrebu vazduhoplova za 452%, dok je najveći pad ostvaren u vrsti Osiguranje motornih vozila (kasko) za 6% i vrsti Zdravstveno osiguranje za 10,9%.

Komisija za tržište kapitala je u martu 2021. dostavila Ministarstvu finansija i socijalnog staranja radne verzije sledećih zakona:

- **Zakon o alternativnim investicionim fondovima** (usklađivanje sa Direktivom 2011/61/EU - AIFM)
- **Zakon o otvorenim investicionim fondovima sa javnom ponudom** (usklađivanje sa Direktivom 2009/65/EC i Direktivom 2014/91/EU - UCITS)
- **Zakon o penzionim fondovima** (usklađivanje sa Direktivom 2011/61/EU - IORP)

Sa ciljem kontinuiranog unapređenja regulatornog okvira, Komisija za tržište kapitala je u izvještajnom periodu usvojila sledeća podzakonska akta:

- Pravila o izmjenama i dopunama Pravila o načinu evidentiranja zatvorenih ponuda hartija od vrijednosti u slučajevima kada se ne emituju putem javne ponude i/ili se ne uključuju u trgovanje ("Sl. list CG", br. 09/21)
- Pravila o izmjenama i dopunama Pravila o načinu evidentiranja emisija hartija od vrijednosti unaprijed poznatim sticaocima u slučajevima kada se ne emituju putem javne ponude i/ili se ne uključuju u trgovanje ("Sl. list CG", br. 09/21)
- Pravila o izmjenama i dopunama Pravila o bližem sadržaju i načinima sastavljanja i dostavljanja izvještaja investicionih društava i njihovih filijala ("Sl. list CG", br. 29/21);

U prvih pet mjeseci 2021. na tržištu kapitala su zabilježena pozitivna kretanja osnovnih parametara. Ukupan promet na Montenegroberzi je iznosio 29,7 mil €. što predstavlja povećanje od 115% u odnosu na uporedni period prethodne godine. Berzanski indeksi MNSE10 i MONEX bilježe rast od 13% odnosno 12,13%. Tržišna kapitalizacija bilježi rast od 1,46% u odnosu na početak godine.

POGLAVLJE 10: INFORMATIČKO DRUŠTVO I MEDIJI

3.10.1. Mreže i usluge elektronskih komunikacija

3.10.1.1. Normativni okvir

Agencija za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost je, shodno Zakonu o elektronskim komunikacijama, donijela:

- Pravilnik o obrascu tehničkog rješenja korišćenja radio-frekvencija („Službeni list Crne Gore“, broj 5/21);
- Odluku o utvrđivanju novčane vrijednosti boda na osnovu koje se obračunava visina godišnje naknade za korišćenje radio-frekvencija za 2021. godinu (Broj 0901-121/1 od 14. I 2021. godine);
- Odluku o utvrđivanju novčane vrijednosti boda na osnovu koje se obračunava visina godišnje naknade za korišćenje brojeva i/ili adresa za 2021. godinu (Broj 0901-290/1 od 21. I 2021. godine);
- Odluku o utvrđivanju visine godišnje naknade za vršenje poslova regulacije i nadzora tržišta elektronskih komunikacija za 2021. godinu (Broj 0901-3271/1 od 27. V 2021. godine);
- Odluka o pokretanju ponovnog postupka analize relevantnih tržišta („Službeni list Crne Gore“, broj 32/21);
- Odluka o usvajanju metodologija za izradu i implementaciju *bottom-up* LRIC troškovnih modela (Broj 0901-3294/1 od 27. V 2021. godine).

3.10.1.2. Ostvareni rezultati

Savjet Agencije je donio privremeno odobrenje za korišćenje radio-frekvencija iz opsega 174-230 MHz za realizaciju radiokomunikacione mreže za emitovanje digitalnog zemaljskog radija DAB+, broj 0505-769/3 od 04. III 2021. godine, kojim je privrednom društvu Radio-difuzni centar d.o.o. Podgorica u dozvoljeno testiranje radiokomunikacione opreme u Glavnom gradu Podgorica na period od 90 dana.

Shodno programskim planovima Agencije, nakon sprovedenog postupka javne nabavke, izabrani konsultant je uradio i Agenciji isporučio dokument Studija o strategiji uvođenja 5G mobilnih komunikacionih mreža u Crnoj Gori, broj 0102-3844/30-2020 od 24. 03. 2021. godine.

Operator Crnogorski Telekom A.D. je 10. V 2021. godine podnio zahtjev za utvrđivanje tehničkih i operativnih uslova za sprovođenje testiranja 5G tehnologije kroz instalaciju po jedne testne 5G NR radio bazne stanice u opštinama Berane i Bijelo Polje, koje bi bile realizovane korišćenjem dijela frekvencijskih resursa iz opsega 1920-1980/2110-2170 MHz, za čije korišćenje ovaj operator već ima odobrenje Agencije. Budući da je zahtjev bio u potpunosti saglasan sa Zakonom o elektronskim komunikacijama, Planom namjene radio-

frekvencijskog spektra („Službeni list Crne Gore“, br. 89/20 i 104/20) i Planom raspodjele radio-frekvencija iz opsega 1920-1980/2110-2170 MHz za MFCN sisteme („Službeni list Crne Gore“, broj 127/20), Savjet Agencije je donio:

- Rješenje privrednom društvu Crnogorski Telekom A.D. Podgorica, broj 0504-2972/2 od 27. V 2021. godine, o utvrđivanju tehničkih i operativnih uslova za privremeno korišćenje odobrenih radio-frekvencija iz opsega 1920-1980/2110-2170 MHz za realizaciju 5G NR radio bazne stanice na lokaciji TKC Berane, opština Berane u cilju testiranja radiokomunikacione opreme, u trajanju od 30 dana i
- Rješenje privrednom društvu Crnogorski Telekom A.D. Podgorica, broj 0504-2973/2 od 27. V 2021. godine, o utvrđivanju tehničkih i operativnih uslova za privremeno korišćenje odobrenih radio-frekvencija iz opsega 1920-1980/2110-2170 MHz za realizaciju 5G NR radio bazne stanice na lokaciji TKC Bijelo Polje, opština Bijelo Polje u cilju testiranja radiokomunikacione opreme, u trajanju od 30 dana.

Implementacija sljedeće faze smanjenja cijena usluga rominga u državama Zapadnog Balkana će početi 01. VII 2021. godine. Glavna karakteristika ove faze smanjenja cijena rominga u regionu Zapadnog Balkana je primjena tzv. "roming kao kod kuće" sistema naplate (eng. *"roaming like at home"*). To praktično znači da će se korisnicima iz Crne Gore kada koriste usluge rominga (regulisane usluge poziva, SMS, pristup Internetu) u državama Zapadnog Balkana naplaćivati iste cijene kao da navedene usluge koriste u mreži svog matičnog operatora u Crnoj Gori. U cilju implementacije ove faze u smanjenju cijena usluga rominga, Agencija je sprovela sve aktivnosti koje su predviđene Sporazumom o smanjenju cijena usluga rominga u javnim mobilnim komunikacionim mrežama u regionu Zapadnog Balkana i donijela odgovarajuće akte za implementaciju ove faze, u skladu sa potpisanim Sporazumom i propisima Evropske Komisije. Navedeni akti, koje je Agencija donijela su:

- Odluka kojom je Crnogorskom Telekomu, Telenoru i Mtelu naložila da od 1. VII 2021, primijene sljedeći korak u smanjenju cijena usluga rominga u državama Zapadnog Balkana, broj 0102-6675/1 od 18. XII 2020,
- Pravilnik o utvrđivanju detaljnih pravila o primjeni "politike fer korišćenja", o metodologiji procjene održivosti ukidanja dodatnih naknada za regulisane maloprodajne usluge rominga i o zahtjevu koji podnosi operator za potrebe te procjene, broj 0102-6675/2 od 18. XII 2020, kojim su precizno propisane situacije u kojima operatori mogu da odstupe od mehanizma naplate koji je propisan Odlukom.

Savjet Agencije je 11. III 2021. usvojio Odluku o pokretanju ponovnog postupka analize relevantnih tržišta ("Službeni list Crne Gore", broj 32/21). Odlukom je utvrđena lista relevantnih tržišta saglasno Preporuci Evropske komisije o relevantnim tržištima u sektoru elektronskih komunikacija koja su podložna prethodnoj regulaciji 2014/710/EU od 09. XII 2014, a ne saglasno važećoj Preporuci Evropske komisije o relevantnim tržištima usluga od 18. XII 2020. godine, jer važeći Zakon o elektronskim komunikacijama sadrži transponovane odredbe regulatornog okvira Evropske unije iz 2009. godine.

U toku su aktivnosti na sprovođenju analiza pet relevantnih tržišta:

- Veleprodajno tržište završavanja (terminacije) poziva u sopstvenoj telefonskoj mreži koji se pružaju na fiksnoj lokaciji;
- Veleprodajno tržište završavanja (terminacije) poziva u sopstvenoj mobilnoj telefonskoj mreži;
  - a) Veleprodajni lokalni pristup koji se pruža na fiksnoj lokaciji;
  - b) Veleprodajni centralni pristup koji se pruža na fiksnoj lokaciji za proizvode za masovno tržište;
- Veleprodajni visokokvalitetni pristup koji se pruža na fiksnoj lokaciji.

Savjet Agencije je 14. I 2021. usvojio konačne odluke o prihvatanju sprovedenih aktivnosti operatora na Projektu računovodstvenog odvajanja i troškovnog računovodstva po CCA/LRIC metodologiji za mobilne i fiksnu mrežu za 2019. po „odozgo prema dolje“ pristupu (eng. *top-down*).

Nakon izrade Studije opravdanosti izrade troškovnih modela Agencije po BU LRIC metodologiji i izbora najpovoljnijeg ponuđača za nabavku konsultantskih usluga za izradu i implementaciju Bottom-up LRIC troškovnih modela za fiksnu i mobilnu mrežu, Agencija je u 2021. godini otpočela projekat izrade i implementacije troškovnih modela Agencije po „odozdo prema gore“ pristupu (eng. *bottom-up*). Savjet Agencije je nakon sprovedenog javnog konsultativnog postupka, donio Odluku o usvajanju metodologija za izradu i implementaciju *bottom-up* LRIC troškovnih modela, broj 0901-3294/1 od 27. V 2021. godine, i to: Metodologiju za izradu i implementaciju *bottom-up* LRIC troškovnog modela za mobilne elektronske komunikacione mreže i Metodologiju za izradu i implementaciju *bottom-up* LRIC troškovnog modela za fiksnu elektronsku komunikacionu mrežu.

3.10.1.3. Statistički podaci

Ukupan broj priključaka fiksne telefonije 31. V 2021. je iznosio 189.947 što odgovara penetraciji od 30,63%. U poređenju s prethodnom godinom, broj priključaka fiksne telefonije je manji za 1,07%. Od ukupnog broja priključaka fiksne telefonije na dan 31. V 2021. godine na fizička lica se odnosilo 86,47%, a na pravna lica 13,53% priključaka.

Na dan 31. V 2021. broj korisnika mobilne telefonije u Crnoj Gori iznosio je 1.080.880 što odgovara penetraciji od 174,33%. U odnosu na isti period prošle godine, broj korisnika je veći za 3,93%. Na kraju maja 2021. godine bilo je 59,36% ili 641.598 postpaid korisnika, dok je prepaid korisnika bilo 40,64% odnosno 439.282.

Ukupan broj priključaka fiksnog širokopojasnog pristupa internetu na dan 31. V 2021. je iznosio 186.494. Procentualni iznos po tehnologijama je: xDSL=29,20%, FTTx=40,99%, KDS-HFC=26,97%, WiFi=1,44%, WiMAX=1,21% i ostale tehnologije=0,19%. U odnosu na isti period prošle godine, broj širokopojasnih priključaka je veći za 2,01%.

Ukupan broj prepaid i postpaid korisnika mobilnih usluga koji su pristupili internetu (putem mobilnih telefona i modema) tokom maja 2021. godine je iznosio 546.497, pri čemu je 454.625 koristilo i 3G i 4G, a 421.185 samo 4G tehnologiju pristupa. Broj korisnika koji su pristupili internetu preko mobilnih mreža tokom maja 2021. godine bio je za 52% veći u odnosu na maj 2020. godine.

Uslugu prenosivosti broja u maju 2021. je iskoristilo 506 pretplatnika i to 457 pretplatnika mobilne telefonije i 49 pretplanika fiksne telefonije. U okviru usluga prenosivosti telefonskih brojeva, do 31. V 2021. godine ukupno je prenešeno 64.741 brojeva, od čega 15.158 brojeva u fiksnim i 49.583 brojeva u mobilnim mrežama.

U skladu s ciljevima definisanim Strategijom razvoja informacionog društva do 2020, u tabeli je dat pregled stanja postignutih ciljeva do 31. V 2021. godine, kao i ciljeva koji su bili predviđeni da se postignu do kraja 2020.

Indikator	Stanje iz Strategije 2017.	Stanje XII 2020	Plan 2020.	Stanje V 2021.
Dostupnost NGA širokopojasnog pristupa Procenat domaćinstava u području dostupnosti NGA (30 Mbit/s)	26,5%	80%	100%	80%
Penetracija fiksnih širokopojasnih priključaka (domaćinstva) Udio domaćinstava koja koriste najmanje fiksni širokopojasni pristup (2 Mbit/s)	53,3%	93,19%	100%	94,38%
Zastupljenost širokopojasnih priključaka velikih brzina Udio priključaka širokopojasnog pristupa internetu putem fiksne mreže velikih brzina (30 Mbit/s) u ukupnom broju fiksnih širokopojasnih priključaka	3,6%	67,38%	70%	68,59%
Penetracija fiksnih ultrabrzih širokopojasnih priključaka (domaćinstva) Udio domaćinstava koja koriste ultrabrzi fiksni širokopojasni pristup (100 Mbit/s)	0%	28,79%	50%	32,92%

3.10.1.4. Žalbe (operatora), rješavanje sporova, prigovori (pretplatnika)

U periodu od 1. I 2021. do 15. VI 2021, u oblasti zaštite korisnika javnih elektronskih komunikacionih usluga Agenciji je podnijeto ukupno 214 žalbi korisnika, po osnovu kojih je donijeto 187 odluka/rješenja i to: 50 žalbi je usvojeno u cjelosti, 49 žalbi je odbijeno, a u 72 slučaja je donijeto rješenje o obustavljanju postupaka zbog odustajanja od žalbe ili zbog postignutog poravnanja korisnika i operatora, dok je 16 žalbi riješeno na drugačiji način: odgovoreno, odbijeno kao neuredno, proslijeđeno Upravi za inspekcijske poslove. Kada su u pitanju tužbe na odluke Savjeta Agencije, a koje se odnose na zaštitu korisnika javnih elektronskih komunikacionih usluga, u periodu od 01. I 2021. do 15. VI 2021. Upravnom sudu Crne Gore je podnijeto 9 tužbi, od kojih je 5 tužbi podnijeto od korisnika a 4 od operatora.

Sporovi koje vodi Telenor oko naknada kod Upravnog suda Crne Gore su zaustavljeni do pravosnažnog okončanja ovog spora, osim spora za 2020. gdje Upravni sud još uvijek nije zakazao javnu raspravu niti donio odluku. Pravosnažno rješenje ovog spora može imati uticaja i na drugi spor pred Upravnim sudom koji Telenor vodi po tužbi na rješenje ove Agencije, broj 0205-5200/33 od 13. II 2020, kojim je odbijen zahtjev Telenora za naknadu štete u iznosu od 8.615.775,23 eura sa zateznom kamatom počev od 24. IX 2015. do isplate, kao neosnovan. Agencija je u ovom sporu dostavila odgovor na tužbu i spise predmeta. Usmena rasprava u ovom sporu je bila zakazana za maj 2021. godine, ali na zahtjev punomoćnika Telenora je odložena. Zaključno sa 15. VI 2021. godine novi termin nije zakazan.

Telenor je u međuvremenu, prije pravosnažnog okončanja spora pred Upravnim sudom, vezano za produženje prava korišćenja radio-frekvencija, pokrenuo novi spor po istom pitanju pred Privrednim sudom u kojem traži naknadu štete u iznosu od 8.615.775,23 eura sa zateznom kamatom počev od 24. IX 2015. Trenutno se vode dva spora u kojim Upravni sud i Privredni sud treba da odluče da li Telenor ima pravo na produženje prava korišćenja radio-frekvencija bez plaćanja nove naknade. Privredni sud je u septembru 2020. prekinuo spor do okončanja spora pred Upravnim sudom.

3.10.1.5. Međunarodna saradnja

Predstavnici Agencije su tokom 2021. učestvovali na redovnim Plenarnim skupštinama BEREK-a, sastancima Kontakt mreže BEREK-a i Generalnim skupštinama IRG-a, te učestvovali u radu ekspertske radne grupe BEREK-a.

Predstavnici Agencije su 7. IV 2021. prvi put, u statusu posmatrača, učestvovali na Plenarnoj skupštini Evropske mediteranske regulatorne grupe (EMERG). Dana 15. VI 2021. godine Agencija je postala 23. član EMERG-a.

Operativni komunikacioni centar 112 (OKC 112)

Pozivi prema broju "112" primaju se preko centara 112 u Podgorici (centralna regija), Bijelom Polju (sjeverna regija) i Baru (južna regija). Obavljeno je testiranje e-Call-a i isti je uspješno pušten u rad 11. II 2021.

3.10.2. Usluge informatičkog društva

3.10.2.1. Normativni okvir

Vlada je 8. IV 2021. donijela Zakon o izmjenama Zakona o informacionoj bezbjednosti („Sl. list CG”, br. 67/21).

Ministarstvo javne uprave, digitalnog društva i medija započelo je aktivnosti na izradi Strategije sajber bezbjednosti 2022-2026 i Strategije digitalne transformacije 2022-2026.

U okviru aktivnosti na izradi Strategije sajber bezbjednosti, pripremljen je plan aktivnosti i isti je prezentovan na sjednici Savjeta za informacionu bezbjednost. Završen je proces javnih konsultacija. Formirana je radna grupa koju čine predstavnici institucija, civilnog sektora i akademske zajednice i održan je inicijalni sastanak. Definisani su osnovni strateški ciljevi i zaduženja sa rokovima izrade.

Kada je u pitanju izrada Strategije digitalne transformacije, takođe je završen proces konsultacija sa zainteresovanom javnošću. Formirana je radna grupa sačinjena od predstavnika ključnih organa državne uprave, relevantnih predstavnika biznis zajednice i ICT sektora, NVO sektora i domaćih i međunarodnih eksperata. U toku je izrada sveobuhvatne analize stanja koja će rezultirati identifikovanjem prioritarnim ciljevima. Osim toga, Ministarstvo javne uprave, digitalnog društva i medija je, u saradnji sa Privrednom komorom, pokrenulo određenu vrstu hub-platfome kojoj mogu pristupiti stručnjaci iz različitih oblasti od značaja za digitalnu transformaciju, kako bi tokom izrade strategije ostvarili što bolji opseg konsultacija za svim relevantnim akterima u društvu.

3.10.2.2. Ostvareni rezultati

U registar kvalifikovanih davalaca elektronskih usluga povjerenja upisana su četiri davaoca, pri čemu je Ministarstvo unutrašnjih poslova nekomercijalni davalac, dok su ostala tri komercijalni davaoci. Tako, građani Crne Gore, s ličnom kartom kao elektronskom javnom ispravom, besplatno dobijaju certifikat za elektronsku identifikaciju i kvalifikovani certifikat za kvalifikovani elektronski potpis. U evidenciju davalaca elektronskih usluga povjerenja upisana su četiri davaoca elektronskih usluga povjerenja.

U funkciji je jedinstveni informacioni sistem za elektronsku razmjenu podataka između državnih organa i organa državne uprave, koji ima za cilj unapređenje efikasnosti i efektivnosti rada javne uprave u pribavljanju podataka po službenoj dužnosti.

Portal Vlade Crne Gore gov.me je od 17. V 2021. dostupan na novoj platformi za svih 12 ministarstava, Vladu Crne Gore, Premijera i Potpredsjednika. Portal stavlja građanina u prvi plan, sa naglaskom na reorganizaciju ključnih sadržaja i implementaciju kvalitetne navigacije i pretrage na nivou cijele platforme. Brojna su unapređenja u odnosu na staru verziju koja, između ostalog, podrazumijevaju upotrebu tehnološki savremene platforme, punu primjenu standarda pristupačnosti, mogućnost čitanja sadržaja sa sajta po prvi put, itd.

3.10.2.3. Statistički podaci

Na Portalu otvorenih podataka, na kojem je započela proaktivna objava podataka organa vlasti u otvorenom formatu, trenutno je objavljeno 140 skupova podataka od strane 20 institucija i 15 tema. Portal je integrisan sa evropskim Portalom otvorenih podataka, pa su od trenutka integracije, nacionalni data setovi dostupni i na ovom portalu.

Na Portalu e-uprave postavljeno je 524 elektronskih usluga iz nadležnosti 46 institucija, od čega je 157 elektronskih i 367 informativnih. Na Portalu eUprave aktivno je: 181 usluga za fizička lica, 322 za pravna i 20 usluge za javnu upravu.

Uspostvaljen je Katalog usluga elektronske uprave na web portalu Vlade u skladu sa Zakonom o elektronskoj upravi. Do referentnog datuma evidentirano je više od 200 usluga od čega je 91 usluga elektronskog tipa (https://www.gov.me/e-servisi?sort=published_at).

Na posebnoj stranici portala e-uprave - *e-Participacija*, koja ujedno predstavlja sistem za elektronske javne rasprave i omogućava komentarisanje i prilaganje dokumenata, od 1. I 2021. je objavljeno 116 javnih poziva.

Ukupan broj sajber incidenata koji je prijavljen CIRT-u, zaključno na dan 15. VI, iznosi 295 incidenata.

Ukupan broj certifikata za elektronski potpis prikazan je u tabeli:

<i>Izdavalac</i>	<i>Napomena: Vrsta certifikata</i>	<i>Administrativna taksa</i>	<i>Ostali troškovi (troškovi certifikata)</i>	<i>Broj izdatih certifikata koji su validni</i>	<i>Rok važenja</i>	<i>Kome se mogu izdati certifikati?</i>	<i>Kada su certifikati počeli da se izdaju?</i>	<i>Pravni osnov</i>
Crnogorski Telekom A.D. Podgorica		0	30 € (sa PDV)	4.167	3 godine	Pravnim licima	Mart 2021	Cjenovnik elektronskih usluga povjerenja Crnogorsk

	Napredni elektronski potpis							og Telekoma
Ministarstvo unutrašnjih poslova	Elektronski certifikati koji se nalaze na ličnoj karti (certifikat za elektronsku identifikaciju I certifikat za elektronski potpis). Navedeni broj se odnosi na broj izdatih ličnih karata.	0	0	42467	10 godina	Građani ma	31.Mart 2020	Zakon o ličnoj karti
Pošta Crne Gore	Digitalni potpis na tokenu	0	30-110 €	2.172	3 godine	Građani ma i pravnim licima	Dec 2010	Cjenovni list usvojen od strane Upravnpg odbora Pošte
	Napredni elektronski potpis			196				
	Napredni elektronski pečat			14				
Coreit	Kvalifikovani sertifikat za kvalifikovani elektronski potpis (na QSCD tokenu)	0	80 €	108	3 godine	Građani ma i pravnim licima	2 Dec 2020	Coreit cjenovnik za izdavanje digitalnih certifikata br. 769/2020

	Kvalifikovani sertifikat za napredni elektronski potpis/pečat	0	30 €	9.898	3 godin e	Građani ma i pravnim licima	2 Dec 2020	Coreit cjenovnik za izdavanje digitalnih certifikata br. 769/2020
Ministarstvo javne uprave, digitalnog društva i medija	Napredni elektronski potpis	0	0	oko 50	3 godin e	Organim a državne uprave + drugim organim a koji su predviđ eni zakono m	Nov 2009	Zakon o elektronsk oj identifikaci ji I elektronsk om potpisu, ranije Zakon o elektronsk om potpisu

3.10.3. Audiovizuelna politika

3.10.3.1. Normativni okvir

Započet je rad na izmjenama i dopunama Zakona o medijima i Zakona o nacionalnom javnom emiteru Radio i Televizija Crne Gore, kao i izradi Zakona o audiovizuelnim medijskim uslugama, na osnovu analize Savjeta Evrope, radi potpunog usklađivanja s pravnom tekovinom EU, čije je usvajanje planirano do kraja 2021.

Radi utvrđivanja jasnih ciljeva, pravaca razvoja i budućih planova u obezbjeđivanju povoljnog okruženja za slobodu medija, protoka ideja i mišljenja u ostvarivanju javnog interesa, koje će dovesti do uređenog medijskog ambijenta, stvaranja uslova za održiv rad medija kao i unapređenja medijske saradnje, Programom rada Vlade predviđena je izrada Medijske strategije 2021-2025 sa Akcionim planom za 2021/2022 godinu, čije su aktivnosti već počele, u toku je formiranje radne grupe za izradu Predloga Strategije.

Dana 12. I 2021, stupio je na snagu Pravilnik o pravima i obavezama emitera tokom kampanje za izbore za odbornike u Skupštini opštine Nikšić, koji će biti održani 14. marta 2021. godine ("Sl. list CG", br. 5/21).

Dana 15. III 2021. godine, stupio je na snagu Pravilnik o pravima i obavezama emitera tokom kampanje za izbore za odbornike u Skupštini opštine Herceg Novi, koji će biti održani 09. maja 2021. godine ("Sl. list CG", br. 31/21).

Dana 7. V 2021, stupila je na snagu Odluka o izmjeni Odluke o listi događaja od posebnog značaja za javnost u Crnoj Gori ("Sl. list CG", br. 48/21), kojim je proširena lista ovih događaja tako da ona sad obuhvata sve utakmice crnogorskih seniorskih muških i ženskih fudbalskih, košarkaških, rukometnih, odbojkaških i vaterpolo reprezentacija, kod kuće i u gostima. Na taj način je otklonjena razlika u tretmanu ovih sportova. Prilikom donošenja ove odluke, Savjet Agencije za elektronske medije (SAEM) je imao u vidu značaj popularizacije svih sportova.

3.10.3.2. Ostvareni rezultati

Pokrenut je Kontinuirani dijalog Vlade sa medijima na osnovu kojeg je započeta izrada dokumenta „Banka potreba“ koji će predstavljati ključni dokument potreba svih medija u Crnoj Gori. Cilj izrade pomenute baze jeste prepoznavanje izazova u radu medija i sklapanje partnerstava sa državnim organima i drugim institucijama kako bi smo kroz snažno zajedničko djelovanje pronašli sistemski rješenja za pomenute poteškoće u funkcionisanju istih.

Dodatno, imajući u vidu značaj medija u borbi protiv pandemije izazvane virusom COVID19, Vlada je preduzela mjere podrške medijima kroz Konkurs za dodjelu budžetskih sredstava za kreiranje informativnih i edukativnih sadržaja u dnevnim štampanim medijima i na internetskim publikacijama u vezi sa procesom vakcinacije protiv koronavirusa i epidemiološkim mjerama i aktivno radi na pronalaženju modela za pružanje podrške i drugim medijima. Shodno zaključku Vlade iz 2017, prepoznajući otežane uslove poslovanja komercijalnih elektronskih emitera, Vlada je otkupila dugovanja komercijalnih emitera prema Radio difuznom centru za ovu godinu.

Započete su aktivnosti za uspostavljanje Fonda za podsticanje pluralizma i raznovrsnosti medija u okviru kojeg će se izdvojiti finansijska sredstva za komercijalne: dnevne i nedeljne štampane medije i internetske publikacije, kao i za elektronske medije, čime će se doprinijeti pluralizmu i raznovrsnosti sadržaja od javnog interesa, te biti pozitivan podstrek za njihovu održivost.

Agencija za elektronske medije (AEM) je u martu 2021. objavila⁵: Analizu vidljivosti žena i muškaraca u informativnim emisijama nacionalnih televizija, Izvještaj o medijskom predstavljanju za lokalne izbore u Nikšiću i u maju 2021. Izvještaj o medijskom predstavljanju za lokalne izbore u Herceg Novom.

---

⁵Dostupno na sajtu AEM www.aemcg.org.

Imajući u vidu složenost situacije i značajno otežano poslovanje crnogorskih emitera, Savjet AEM-a je donio odluku da se komercijalni i javni emiteri oslobode obaveze plaćanja naknade za emitovanje za drugi kvartal 2021. godine. Takođe, Savjet AEM-a je donio odluku da se komercijalni i javni emiteri pet TV programa, koji učestvuju u realizaciji projekata „Uči doma“, oslobode obaveze plaćanja i druge kvartalne rate naknade za emitovanje za 2021. godinu. Odluka je donijeta u aprilu 2021, a biće realizovana nakon dobijanja pozitivne ocjene od strane Agencije za zaštitu konkurencije da je ova mjera u skladu sa pravilima o državnoj pomoći.

Na osnovu člana 129 stav 3 Zakona o elektronskim medijima ("Sl. list CG", br. 46/10, 40/11, 53/11, 6/13, 55/16, 92/17 i 82/20), AEM je dana 28. V 2021. godine objavila Pregled podataka o transparentnosti vlasništva pružalaca AVM usluga u Crnoj Gori za 2020. godinu. Ovaj dokument sadrži podatke o fizičkim i pravnim licima koja su u toku 2020. godine neposredno ili posredno postala imaoци akcija ili udjela u pružaocima AVM usluga. Pregled je objavljen u „Službenom listu Crne Gore“ i na veb sajtu AEM.

3.10.3.3. Statistički podaci

U periodu od 1. I do 15. VI 2021, AEM-u je dostavljeno:

- 14 prigovora na rad emitera. U prvostepenom postupku, odbijeno je pet, a prihvaćeno osam prigovora. U toku je jedan postupak po prigovoru na rad emitera.
- jedan prigovor na rad kablovskog operatora, na koji je odgovoreno dopisom.

U postupcima po prigovoru ili službenoj dužnosti, u periodu od 1. I do 15. VI 2021, AEM je izrekla 60 upozorenje emiterima, od čega osam u postupcima po prigovorima i 52 u postupcima po službenoj dužnosti.

U istom periodu, protiv kablovskih operatora su pokrenuta dva postupka po službenoj dužnosti, koja su obustavljena.

U drugostepenom postupku, podnijeta je jedna žalba na rješenje doneseno u postupku po anonimnom prigovoru na rad emitera, koja je odbijena.

U istom periodu, AEM je izdala jedno novo odobrenje za emitovanje i to Odobrenje za emitovanje specijalizovanog informativnog televizijskog programa "Parlamentarni program" (Odobrenje za emitovanje br. O-TV-J-9). U istom periodu postupajući po osnovu obavještenja privrednog društva "Maxko" d.o.o. iz Kotora, Agencija je donijela Rješenje o prestanku važenja Odobrenja za emitovanje opšteg radijskog programa "Radio Skala" br. O-R-K 35.

Šest emitera je prihvatio zaključivanje protokola o reprogramu duga.

AEM je pokrenula dva postupka prinudne naplate i vodila četiri stečajna postupka.

Dana 28. I 2021. godine, AEM je objavila Izvještaj o stanju tržišta usluga distribucije radio i televizijskih programa do krajnjih korisnika sa stanjem na dan 31. XII 2020. Broj priključaka za distribuciju radio i televizijskog programa putem različitih platformi sa uslovnim pristupom iznosi 239.550. U poređenju sa brojem priključaka na kraju 2019, broj korisnika Pay-TV usluga je veći za 3.551 ili 1,50%. Posmatrajući samo učešće platformi sa uslovnim pristupom, KDS distribucija sa učešćem od 44,53% drži vodeću poziciju na tržištu usluga distribucije radio i TV programa do krajnjih korisnika. Slijede IPTV (29,88%) i DTH (22,24%). DVB-T2 ima učešće od 3,35%. U posmatranom periodu prosječna cijena osnovnog paketa je iznosila 11,12€ (najviša 15,99€, najniža 5,66€). U osnovnom paketu korisnicima je dostupno, u prosjeku, 92 televizijskih kanala (najviše 233, najmanje 17).

3.10.3.5. Međunarodna saradnja

Kroz razne online formate, predstavnici AEM su učestvovali u nastavku realizaciji regionalnog projekta Evropske unije i Savjeta Evrope „Sloboda izražavanja i sloboda medija u Jugoistočnoj Evropi” (JUFREX2), pokrenutog radi unapređenja slobode izražavanja i slobode medija u skladu sa standardima Savjeta Evrope i Evropske unije. Ovaj projekat se sprovodi u okviru programa „Horizontalni mehanizam za Zapadni Balkan i Tursku 2019–2022“ (Horizontal Facility II).

U cilju podizanja nivoa medijske i informacione pismenosti među studentkinjama/studentima, nastavnicama/nastavnicima, roditeljima, Fakultet političkih nauka je, u saradnji sa Agencijom za elektronske medije, i tokom 2021. nastavio je projekat „Medijska i informaciona pismenost u jugoistočnoj Evropi u funkciji razvoja kritičkog mišljenja i zagovaranja mladih“. Projekat je dio zajedničkog regionalnog programa „Dijalog za budućnost: Unapređenje dijaloga i društvene kohezije unutar i između Bosne i Hercegovine, Crne Gore i Srbije“, koji u Bosni i Hercegovini (Fakultet političkih nauka/Univerzitet u Sarajevu), Srbiji (Fakultet političkih nauka/Univerzitet u Beogradu) i Crnoj Gori sprovode UNESCO, UNICEF i UN. U okviru navedenog projekta sprovedene su sljedeće aktivnosti: **dvije trodnevne online radionice** za nastavnike osnovnih i srednjih škola, kao i za studente novinarstva posvećene temama *“Medijski opismenjeni predavači - preduslov za kvalitetno obrazovanje zamera i generacije alfa”* i *“Medijskom i informacionom pismenošću protiv izazova u digitalnom svijetu”*; **izrada tri tutorijala za roditelje**, u saradnji sa Udruženjem „Roditelji“; **jednodnevna online radionica za djecu osnovnih škola** na temu „Sigurno surfovanje“; **izrada edukativnih materijala za roditelje** o tome *kako aktivirati aplikacije za nadzor upotrebe uređaja, kako podesiti ključne bezbjednosne postavke na TikToku i Instagramu, kome i kako prijaviti zloupotrebe na internetu i kako zaštititi djecu na internetu* i **organizacija tri online predavanja za roditelje** putem Facebook stranice sa portala Roditelji.me.

U posmatranom periodu, skoro 250 nastavnika, studenata i učenika osnovnih škola je učestvovalo na online radionicama, dok je online predavanja pregledalo više od 20.000 roditelja.

3.10.3.6. Operativna i finansijska nezavisnost

Zbog isteka mandata tri člana SAEM, nakon sprovedenih javnih poziva, imenovana su dva nova člana, a jedan član je imenovan drugi put.

Skupština na Četvrtoj sjednici Prvog redovnog (proljećnjeg) zasijedanja u 2021. 11. VI 2021, nije usvojila Izvještaj o finansijskom poslovanju i Izvještaj o radu Agencije za elektronske medije za 2019. godinu.

U skladu sa čl. 14. i 15 Zakona o medijima („Sl. list CG ", broj 82/20), AEM je na svom veb sajtu objavila Evidenciju o uplatama medijima po osnovu oglašavanja i drugih ugovorenih usluga u toku 2020. godine i istu dostavila Ministarstvu javne uprave, digitalnog društva i medija.

AEM je nabavila softver za snimanje i arhiviranje emitovanih programskih sadržaja, sa alatima kojima je moguće izvršiti relevantne analize ovih sadržaja u cilju unapređenja rada Sektora za monitoring. Njegovom primjenom značajno će se skratiti vrijeme obrade podataka, koje je do sada bilo zasnovano na isključivo radno vrlo intenzivnom obezbjeđivanju značajnog obima kvantitativnih pokazatelja koji se odnose na emitovane sadržaje. Na taj način obezbjeđuje se da AEM nastavi da bude strateški koncipirana kao organizacija koja se u ostvarivanju svoje regulatorne uloge temelji na mikro administrativnom sistemu, uz zadržavanje broja zaposlenih u Sektoru za monitoring na optimalnom nivou.

3.11. POGLAVLJE 11: POLJOPRIVREDA I RURALNI RAZVOJ

Usljed okolnosti izazvanih pandemijom virusa COVID-19, proces usklađivanja sa Zajedničkom poljoprivrednom politikom EU je znatno usporen. Međutim, Crna Gora je nastavila da slijedi aktivnosti planirane revidiranim Akcionim planom, kao i u skladu sa Programom pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji 2021-2023 (PPCG).

U prvoj polovini 2021. intenzivirano je sprovođenje UN FAO projekta za uspostavljanje sistema FADN u Crnoj Gori. Kako bi se ubrzala primjena projektnih aktivnosti, u martu 2021. angažovana je jedna osoba zadužena za IT pitanja (da bi se osiguralo sprovođenje tehničkih poslova do kraja tekuće godine). Na osnovu prethodno razvijene specifikacije softvera, tender za nabavku softvera objavljen je 7. VI 2021. U narednom periodu, nakon tenderske procedure, nakon procesa izbora kompanije i razvoja softvera, vršiće se obuka zaposlenih i prikupljanje podataka. Da bi se uspostavio kompletan sistem, projekat će biti produžen do kraja 2023.

Imajući u vidu da je proces izrade sektorskih studija u završnoj fazi i da će se koristiti kao osnova za izradu Strategije, proces izrade nove Strategije i Akcionog plana započeće u drugoj polovini od 2021.

U toku je postupak registracije prvog crnogorskog Panela za organoleptičku ocjenu maslinovog ulja, što je značajan korak u unaprjeđenju kontrole kvaliteta maslinovog ulja.

Objekat „Kuća maslina“ je završen, a postupak uknjižavanja je u toku. Površina zgrade je 621,3 m², a ukupna vrijednost je 994.000,00 eura. Objekat sadrži: prostor za preradu i proizvodnju ulja isključivo prema EU standardima, prostor za pakovanje i etiketiranje ulja, prostor za održavanje radionica, seminara, prodajni i izložbeni prostor.

Uz podršku MIDAS projekta, u toku je nabavka linije za proizvodnju maslinovog ulja koja će biti smještena u „Kući maslina“. Kapacitet opreme je 350-500 kilograma na sat.

Edukativni treninzi za proizvođače vina započeli su u maju 2021. Proizvođači vina su nastavili da se obučavaju o evidentiranju podataka u vinskom sektoru i značaju geografskih oznaka za vina. Pored toga, u saradnji sa stručnjakom iz Slovenije, u završnoj smo fazi pripreme ToR-a za elektronski registar vina.

Uz podršku Svjetske banke, nastavljene su aktivnosti na izgradnji i uspostavljanju druge regionalne kancelarije u Beranama i započete su aktivnosti na uspostavljanju treće regionalne kancelarije u Nikšiću.

Direktorat za plaćanja radi na definisanju sopstvenih zahtjeva za informacionu bezbjednost i kontinuitet poslovanja u slučaju katastrofa u skladu sa zahtjevima ISO 27002, tako da je pripremljen Plan kontinuiteta poslovanja i plan za oporavak od katastrofa.

Do 15. VI 2021. Direktorat za plaćanja zaposlio je 9 službenika, po osnovu ugovora o djelu ili na neodređeno. Na dan 15. VI 2021. Direktorat za plaćanja ima 84 zaposlena službenika (ne uključujući zaposlene u internoj reviziji).

Prema posljednjim ažuriranim podacima, trenutno je u Registar poljoprivrednih gazdinstava (Sistem za jedinstvenu identifikaciju korisnika podrške) upisano 14.713 gazdinstava, što je 585 gazdinstava više u odnosu na prethodni izvještajni period.

Prema posljednjim ažuriranim podacima, trenutno je u LPIS-u upisano 2.624 gazdinstava, što je za 14 gazdinstava više u odnosu na prethodni izvještajni period. Registrovano je ukupno 7.134 parcela, odnosno za 103 više u odnosu na prethodni izvještajni period, odnosno 3,604.4 ha, što je više za 43.4 ha u odnosu na prethodni izvještaj.

U 2017. prvi put Direktorat za plaćanje je počeo sa jednom mjerom - podrška po površini. Raspisan je Javni poziv za dodjelu podrške po površini, koja pokriva organsku proizvodnju, radi testiranja LPIS-a i izgradnje sistema za Jedinstveni zahtev za podršku, kao i postepeno preuzimanje direktnih mjera podrške od strane Direktorata za plaćanja..

Nastavljeno je preuzimanje IAKS mjera na jedinstvenom obrascu za podnošenje zahtjeva.

U drugom kvartalu 2018. Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja objavilo je tender za izradu dijela aplikacije u oblasti plaćanja u okviru ugovora za sistem upravljanja zahtjevima za podršku sa geoprostornom aplikacijom. U toku 2020. podnošenje zahtjeva za direktnu podršku i ruralna plaćanja vezana za proizvodnju, koje implementira Direktorat za plaćanja, evidentira se kroz ovu aplikaciju.

Sistem Evidencije zahtjeva izrađuje se u skladu s preporukama ostvarenim kroz:

- Mjere direktnih plaćanja dizajnirane za Crnu Goru i usklađene sa EU (podržana od EuropeAid / 132633 / C / SER / multi / 389025);
- Definisace se lista unakrsnih provjera (podržana od EuropeAid / 132633 / C / SER / multi / 389792);
- Izradiće se tok rada aplikacije (podržan od EuropeAid / 132633 / C / SER / multi / 389792);

U 2020. Direktorat za plaćanja implementira IAKS mjere kroz sistem Evidencije zahtjeva. Ovim je uspostavljen Jedinstveni zahtjev, gdje je podnošenje zahtjeva u značajnoj mjeri u skladu sa zahtjevima EU. Unakrsne provjere se vrše između RPG, SIZEP i Životinjskog registra tokom podnošenja zahtjeva. Modul za administrativnu kontrolu je djelimično izgrađen. Kontrola na terenu se radi na bazi analize rizika. Odabir uzorka za kontrolu na terenu, kontrola na terenu i kalkulacija plaćanja je u papirnoj formi.

U 2021. nastavilo se sa izgradnjom sistema, Direktorat za plaćanja je preuzeo implementaciju svih mjera direktne podrške po površini koje su propisane nacionalnim zakonodavstvom. Implementacijom mjera iz 2020. Direktorat za plaćanja je pokrenuo nadogradnju sistema u cilju poboljšanja sistema unakrsnih provjera.

Plaćanja koje su u okviru IAKS-a u Crnoj Gori su proizvodno vezana. Sistem unakrsnih usklađenosti nije uspostavljen.

3.11.3. Implementacija IPARD programa

Po dobijanju obavještenja EK u januaru 2021. o usvajanju IPARD II programa verzija 1.3, kojim je izvršena detaljna razrada Mjere 7 "Diverzifikacija gazdinstva i razvoj poslovanja" i izmjena budžetske alokacija Programa u odnosu na Mjeru 7, IPARD II program verzija 1.3 je zvanično usvojena u martu 2021.

Upravljačko tijelo je u skladu sa dostavljenim okvirima mjera i upustvima za izradu IPARD III programa, u martu EK dostavila prvi nacrt IPARD III programa.

Skupština je u aprilu usvojila Predlog Zakona o potvrđivanju sporazuma o izmjenama Sektorskog Sporazuma između Vlade Crne Gore i Evropske komisije kojim se utvrđuju pravila za upravljanje i sprovođenje finansijske pomoći Unije Crnoj Gori u okviru Instrumenta prepristupne podrške za oblast politike „Poljoprivreda i ruralni razvoj“ (IPARD).

U cilju nesmetane implementacije Mjere 7 "Diverzifikacija gazdinstva i razvoj poslovanja", Vlada je usvojila podzakonske akte u aprilu i junu, čime su se stekli uslovi za raspisivanje prvog javnoga poziva za Mjeru 7, u konkretnom slučaju, podmjera 7.1 „Podrška investicijama za razvoj ruralnog turizma“.

U okviru Prvog javnoga poziva za Mjeru 1 podnijeto je 14 zahtjeva za isplatu tokom 2021. od 245 projekata koji su ugovoreni. Ukupan broj isplaćenih projekata za istu godinu je 22 (neki zahtjevi za isplatu podnešeni su u 2020.), sa vrijednošću investicije oko 0,9 miliona eura (s PDV-om), 0,74 miliona eura (bez PDV-a), a vrijednost isplaćene podrške je 0,5 miliona eura.

Do sada je ukupno isplaćeno 185 korisnika, sa vrijednošću investicije sa PDV-om 9,1 miliona eura, bez PDV-a 7,7 miliona eura, a vrijednost isplaćene podrške je preko 5 miliona EUR. Jedan korisnik je odbijen zbog neispunjavanja standarda u oblasti dobrobiti životinja.

Drugi javni poziv za Mjeru 1 objavljen je 24. II 2020. s trajanjem do 19. VIII 2020. Podnijeto je ukupno 180 zahtjeva za dodjelu podrške. Ukupna vrijednost zahtijevanih investicija skoro 21 miliona eura (sa PDV-om), odnosno 17,2 miliona eura (bez PDV-a), a potencijalni iznos podrške je 11,2 miliona eura.

Vrijednost ugovorenih investicija za period 1. I do 30. VI, za njih 52, iznosi skoro 5 miliona eura (bez PDV-a), potencijalna podrška je 3.4 miliona eura.

Ukupna vrijednost ugovorenih investicija do sada, za 113 ugovorenih zahtjeva, iznosi 8.4 miliona eura (bez PDV-a), dok je iznos podrške 5.7 miliona eura.

U okviru Drugog javnoga poziva za Mjeru 1, zahtjev za isplatu podnio je jedan korisnik. Ukupan zahtjevani iznos investicije je 20,300 eura sa PDV-om, 17,130.92 eura, dok je zahtjevani iznos podrške 11,991.64 eura. Zahtjev je u fazi pripreme za odobravanje plaćanja.

Od 20 sklopljenih ugovora u okviru Prvog javnog poziva za Mjeru 3, tokom 2021. podnijet je 1 zahtjev za isplatu. Isplaćena su 2 korisnika (jedan korisnik je predao zahtjev u 2020.) sa vrijednošću investicije 0,54 miliona eura (s PDV-om), 0,45 miliona eura (bez PDV-a) i iznosom podrške od 0,25 miliona eura.

Jedan korisnik je odbijen zbog neispunjavanja standarda u oblasti zaštite životne sredine, dok je za 8 korisnika vrijednost investicije sa PDV-om iznosila 5,1 miliona eura, bez PDV-a 4,2 miliona eura i vrijednost isplaćene podrške je 2,1 miliona eura.

U okviru Drugog javnog poziva za Mjeru 3 u naznačenom periodu u 2021. nema podnijetih zahtjeva za isplatu.

U okviru Drugog javnoga poziva za Mjeru 3, zahtjev za isplatu podnijela su tri korisnika, sa ukupnim zahtjevanim iznosom investicije 0,4 miliona eura sa PDV-om, 0,3 miliona eura bez PDV-a, dok je iznos zahtjevane podrške 0,2 miliona eura. Isplaćen je jedan korisnik sa iznosom investicije 56,543.54 eura sa PDV-om, odnosno 46,664.08 eura bez PDV-a i iznosom isplaćene podrške od 23,332.04 eura. Treći javni poziv za Mjeru 3 objavljen je 15. XII 2020.

Prijem zahtjeva za dodjelu podrške za ovaj Javni poziv je bio od 15. XII do 15. III 2021. ali je prijem zahtjeva produžen do 15. IV 2021.

Kroz ovaj Javni poziv, na raspolaganju je 11,3 miliona eura bespovratnih sredstava podrške.

U okviru ovoga poziva, podnijeto je 37 zahtjeva za dodjelu podrške. Naknadno je stigao još jedan zahtjev, koji je poslat u roku ali je pošta zalutala, dok je dostavljen jedan zahtjev bez podataka, tako da će informacije u nastavku biti date za 36 zahtjeva. Ukupna vrijednost traženih investicija je 27,8 miliona eura (sa PDV-om), odnosno skoro 23 miliona eura (bez PDV-a), a potencijalni iznos podrške je 11,5 miliona eura.

Zahtjevi su u fazi administrativne kontrole prije ugovaranja.

3.12. POGLAVLJE 12: BEZBJEDNOST HRANE, VETERINARSTVO I FITOSANITARNA POLITIKA

3.12.1. Implementacija Strategije i Akcionog plana – ažuriranje statusa

Strategija Crne Gore za transpoziciju i implementaciju pravne tekovine Evropske unije za Poglavlje 12 – Bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika sa sveobuhvatnim Akcionim planom i Posebnim Akcionim planom za suzbijanje i iskorijenjivanje klasične kuge svinja koja je usvojena 10. IX 2015. i ažurirana 26. XII 2019. Kontinuirano se sprovodila u izvještajnom periodu.

Do 31. III 2021. Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove dostavila je Evropskoj komisiji:

1. Izvještaj o realizaciji zaštitnih mjera za kontrolu i nadzor afričke kuge svinja u 2020. (SANTE/D4/2020/SI2.822986/ME);
2. Izvještaj o implementaciji mjera za nadzor kvrgave bolesti goveda u 2020. (SANTE/D4/2020/SI.2.836901 LSD);
3. Izvještaj o realizaciji programa monitoringa rezidua za 2020.;
4. Program monitoringa rezidua za 2021.;

Vlada je 22. IV 2021. usvojila Izvještaj o sprovođenju Nacionalnog plana za održivu upotrebu sredstava za zaštitu bilja za 2020.

Vlada je 6. V 2021. usvojila Treći izvještaj o realizaciji Nacionalnog programa za unapređenje kvaliteta sirovog mlijeka sa planom za postupanje sa neusaglašenim sirovim mlijekom za 2020.

Vladi su dostavljeni na usvajanje Četvrti izvještaj o realizaciji Nacionalnog programa za unaprjeđenje objekata za proizvode životinjskog porijekla i objekata za nusproizvode životinjskog porijekla za period od 01. I 2019. do 1. VI 2021. i Izmjene Nacionalnog programa za unaprjeđenje objekata za proizvode životinjskog porijekla i objekata za nusproizvode životinjskog porijekla.

3.12.2. Prenošenje pravne tekovine EU

3.12.2.1. Usvajanje okvirnog zakonodavstva

U svrhu daljeg usklađivanja i sprovođenja pravne tekovine, osnovana je Radna grupa za izradu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o dobrobiti životinja („Sl. list CG“, br. 14/08 i 47/15) uz učešće predstavnika nevladinog sektora. Izvještaj o sprovedenim javnim konsultacijama za izradu nacrta zakona je objavljen .

Dalje, izrađen je Program za kontrolu populacije pasa u Crnoj Gori.

Izrađen je Nacionalni plan za održivu upotrebu sredstava za zaštitu bilja za period od 2021. do 2026. a javna rasprava o održana je u periodu od 20. V - 9. VI 2021. (20 dana).

Sprovedene su aktivnosti u dijelu donošenja planova za usvajanje ili izmjene i dopune zakona zbog promjene pravne tekovine EU, naročito u dijelu novih propisa koji se odnose na: veterinarstvo, zdravstvenu zaštitu bilja i službene kontrole koji su dati kroz predlog Inovirane Strategije Crne Gore za transpoziciju i implementaciju propisa Poglavlja 12 – Bezbjednost hrane, veterina i fitosanitarna politika sa sveobuhvatnim Akcionim planom i Specifičnim akcionim planom za klasičnu kugu svinja.

3.12.2.2. Usvajanje sekundarnog zakonodavstva

U periodu od 1. I 2021. do 15. VI 2021. usvojeno je sljedeće sekundarno zakonodavstvo:

Bezbjednost hrane:

1. Uredba o izmjeni Uredbe o higijeni hrane („Sl. list CG“, broj 42/21);

IMPLEMENTACIJA

Pripremljen je Program mjera bezbjednosti hrane i hrane za životinje za 2021. koji se sastoji od 17 potprograma monitoringa, do njegovog usvajanja sprovode se mjere po programu iz 2020:

U Centralnom registru registrovanih objekata za proizvodnju, preradu i distribuciju hrane na dan 15. VI 2021, upisano je ukupno 14.072 objekata od kojih je: 88 objekata za preradu voća, povrća, žitarica na poljoprivrednim gazdinstvima i proizvodnja prerađenih proizvoda (vino, sokovi, džemovi, brašno i dr.); 5.023 objekata za prodaju na malo i veliko hrane (trgovina na malo i veliko, ugostiteljstvo, objekti javne ishrane); 2.884 za primarnu proizvodnju hrane životinjskog porijekla (pčelinjaci/med, uzgajališta riba i školji, proizvodnja jaja); 2.465 za preradu sirovog mlijeka na poljoprivrednim gazdinstvima i proizvodnja proizvoda od mlijeka (sir/kajmak); 3.612 poljoprivrednih proizvođača hrane biljnog porijekla (njive, voćnjaci, plastenici, staklenici i dr.).

Veterina, zootehnika i dobrobit životinja:

U periodu od 1. I 2021. do 15. VI 2021. usvojeno je sljedeće sekundarno zakonodavstvo:

1. Naredba o zabrani uvoza i tranzita pošiljki živine, ptica i proizvoda od živine i ptica radi sprečavanja unošenja visoko patogene avijarne influence (“Sl. list CG”, broj 43/2021);

Pripremljen je predlog Programa obaveznih mjera zdravstvene zaštite životinja za 2021. koji sadrži potprogramme monitoringa i nadzora bolesti životinja i zoonoza i do njegovog usvajanja sprovode se mjere po Programu iz 2020.

Redovno je ažurirana lista država iz kojih je zabranjen uvoz i tranzit pošiljki živih domaćih i divljih svinja, mesa i proizvoda od domaćih i divljih svinja u odnosno onih država u kojima

je potvrđena bolest Afričke kuge svinja, na osnovu podataka Međunarodne organizacije za zdravlje životinja i Evropske komisije.

Tokom 2021. Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove je nastavila sa sprovođenjem niza preventivnih mjera u cilju smanjenju rizika od unošenja i širenja bolesti afričke kuge svinja na teritoriji naše zemlje, kao i kampanju podizanja svijesti sa ciljem postizanje veće informisanosti o riziku od pojave ove bolesti, o obavezama i mjerama kojima se može spriječiti odnosno smanjiti rizik od pojave.

Obuke:

- od 2. do 19. II 2021. EuFMD obuka o FAST Nadzor bolesti divljih životinja;
- od 9. do 11. III 2021. organizovana je Ekspertska misija TAIEX 80632 za pripremu programa monitoringa rezidua za veterinarske lijekove i druge supstance i radionica 31. V do 1. VI 2021 za vetrinarske inspektore;
- od 24. do 27. V 2021. BTSF Obuka za kontrolu i monitoring zoonoza;
- od 7. do 11. VI 2021. održan je online trening Procjena rizika kod zdravlja i dobrobiti životinja, organizovan od strane Evropske komisije za tridesetak učesnika iz cijelog svijeta. Sastojao se iz predavanja i interaktivnih radionica i vježbi na temu analize rizike, uključujući procjenu rizika, ublažavanje rizika, upravljanje i komunikaciju. Fokus je bio na riziku od pojave bolesti u nekoj zemlji kao i na rizičnim tačkama koje se tiču dobrobiti farmskih životinja;

31. V 2021. Uprava je dostavila Evropskoj Agenciji za Bezbjednost Hrane (EFSA) godišnji izvještaj o pojavi zoonoza i bolesti prenosive hranom za 2020.

U periodu od 19. do 28. IV 2021. sprovedena je Audit misija EK za kontrolu zdravlja životinja (*Commission audit on animal health controls 2021-7270*).

Fitosanitarna politika:

U periodu od 1. I 2021. do 15. VI 2021. usvojeno je sljedeće sekundarno zakonodavstvo:

Zdravlje bilja

1. Pravilnik o načinu obavljanja pregleda, uslovima i načinu izdavanja biljnog pasoša („Sl. list CG”, broj 21/21);
2. Pravilnik o fitosanitarnim mjerama za sprečavanje unošenja i širenja štetnog organizma *Fusarium circinatum* Nirenberg & O'Donnell („Sl. list CG”, broj 27/21);
3. Naredba o hitnim mjerama radi sprečavanja unošenja i širenja štetnog organizma virusa Rose Rosette („Sl. list CG”, broj 69/21);

Instrukcije pripremljene za proizvođače i fitosanitarne inspektore:

1. Tehničke smjernice za preglede za izdavanje biljnih pasoša u proizvodnji sadnog materijala povrća za umnožavanje i rasada povrća, u cilju implementacije Pravilnika o načinu obavljanja pregleda, uslovima i načinu izdavanja biljnog pasoša;
2. Pravila za standardne postupke fitosanitarnih inspektora prilikom uvoza pošiljaka sjemenskog i merkantilnog krompira, način vršenja pregleda, uzorkovanje i izvještavanje;
3. Instrukcija za zdravstveni pregled listova celera *Apium graveolens* L.;
4. Uvoz plodova citrusa i dopunske izjave na fitosertifikatu-poređenje važećeg propisa i nove *Uredbe (EU) 2019/2072*.

Učešće u obukama:

- *BTSF on Plant Health Controls - Course 3b HO-FNEU Session 1.*

Izvještavanje:

U skladu sa obavezom izvještavanja Evropske Komisije vezano za pokrenutu proceduru odobravanja izvoza merkantilnog krompira u Evropsku Uniju, u izještajnom periodu poslat je izvještaj Evropskoj Komisiji o rezultatima posebnih nadzora nad karantinski štetnim organizmima na krompiru: *Technical results of the surveys of the potato pests of the last growing seasons 2019-2020 Montenegro.*

Registracija subjekata:

U izvještajnom periodu, upisano 30 subjekata u Registar proizvođača, prerađivača, uvoznika, distributera i skladištara bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom.

Pripremljen je Program fitosanitarnih mjera za 2021. sa Programom zdravstvene zaštite bilja: Posebnim nadzorima nad štetnim organizmima, Monitoring, izvještajno prognozni programi i fitosanitarne mjere, Obuke i Hitne fitosanitarne mjere.

U februaru 2021 vršene su i vanredne aktivnosti u vezi sa uklanjanjem gnijezda štetnog organizma bora - *Thaumetopoea pityocampa*.

U skladu sa Zakonom o nevladinim organizacijama („Sl. list CG“, br. 39/11 i 37/17) objavljeni su pozivi u cilju konsultacije zainteresovane javnosti za utvrđivanje prioriternih oblasti za raspodjelu sredstava nevladinim organizacijama u 2021. u programu „*Neka bude zeleno: zdravstvena zaštita bilja i održiva upotreba pesticida*“.

Sjeme i sadni materijal

Pripremljen je predlog Programa fitosanitarnih mjera za 2021. sa Programom kontrolnih ispitivanja proizvodnje sjemenskog i sadnog materijala.

Program sadrži sledeće potprograme:

1. Program kontrolnog ispitivanja sjemenskog materijala;
2. Program kontrolnog ispitivanja sadnog materijala;
3. Program kontrolnog ispitivanja matičnih stabala sadnog materijala:

4. Program kontrolnog ispitivanja sjemenskog i sadnog materijala na GMO.

U toku je postupak sertifikacije sjemenskog i sadnog materijala za 2021.

Sredstva za zaštitu bilja:

1. Lista aktivnih supstanci dozvoljenih za upotrebu u sredstvima za zaštitu bilja za 2021. godinu („Sl. list CG”, broj 20/21);

Pripremljen je predlog Programa fitosanitarnih mjera za 2021. sa Programom praćenja sredstava za zaštitu bilja sa potprogramima, do njegovog usvajanja sprovode se mjere po programu iz 2020.:

1. Registracija sredstava za zaštitu bilja;
2. Monitoring prometa sredstava za zaštitu bilja;
3. Sprovođenje specijalističkog kursa;
4. Monitoring uređaja za upotrebu pesticida;
5. Program post-registracijske kontrole sredstava za zaštitu bilja;
6. Post-registracijska kontrola sredstava za zaštitu bilja – rezistentnost;
7. Monitoring održive upotrebe pesticida;
8. Program integralne zaštite bilja – citrusi;
9. Program zaštite lisnatog povrća;
10. Monitoring upotrebe sredstava za zaštitu bilja u lisnatom povrću kroz praćenje rezidua;
11. Unaprjeđenje sistema za postupanja i upravljanja otpadom odnosno postupanja sa ambalažom nakon upotrebe pesticida;
12. Monitoring uticaja upotrebe pesticida na životnu sredinu;

IMPLEMENTACIJA

Crna Gora je u toku 2021. nastavila sa sprovođenjem Nacionalnog plana za održivu upotrebu sredstava za zaštitu bilja u skladu sa Akcionim planom za period 2016-2021. Sve planirane aktivnosti realizuju se u skladu sa Planom. Izveštaj o sprovođenju Nacionalnog plana za održivu upotrebu sredstava za zaštitu bilja za 2020. je usvojen 22. IV 2021.

Nastavljena je medijska kampanja u cilju podizanja svesti o održivoj upotrebi sredstava za zaštitu bilja, kao i obuka korisnika sredstava za zaštitu bilja za profesionalnu upotrebu, koja se kontinuirano sprovodi kao jedna od aktivnosti predviđenih Nacionalnim planom za održivu upotrebu sredstava za zaštitu bilja. U skladu sa nacionalnim Planom, sproveden je niz aktivnosti na uspostavljanju sistema za kontrolu uređaja za upotrebu sredstava za zaštitu bilja.

Komisija za pesticide nastavila je sa radom u 2021. Dana 13. I 2021, preko Webex aplikacije, održan je sastanak predstavnika Uprave za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne

poslove i Komisije za sredstva za zaštitu bilja sa predstavnicima kompanija za proizvodnju pesticida vezano za ubrzavanje priznavanje registracije sredstava za zaštitu bilja u Crnoj Gori. Održani sastanak je doprinio boljem razumjevanju postupka označavanja proizvoda u postupku priznavanju registracije, a prepoznata je i potreba za intenzivnijom komunikacijom.

U skladu sa Zakonom o nevladinim organizacijama („Sl. list CG“, br. 39/11 i 37/17) objavljeni su javni pozivi za konsultacije zainteresovanoj javnosti za utvrđivanje prioriternih oblasti za raspodjelu sredstava nevladinim organizacijama u 2021. u okviru programa „*Neka bude zeleno: zdravstvena zaštita bilja i održiva upotreba pesticida*“.

Rezidue pesticida

Pripremljen Program monitoringa rezidua pesticida u hrani biljnog i životinjskog porijekla za 2021.

3.12.3. Identifikacija i registracija životinja

U kontinuitetu se sprovode aktivnosti na jačanju svijesti vezano za aktivnosti na identifikaciji i registraciji pasa i odgovornog vlasništva, čipovanje pasa i izdavanje pasoša i upis u Registar kućnih ljubimaca.

Uz podršku MIDAS-a realizuje se unapređenje Veterinarskog Informacionog Sistema koji će unaprijediti i sistem za identifikaciju i registraciju životinja naročito u dijelu praćenja zdravstvenog statusa životinja, gazdinstva i područja i službenih kontrola.

U Vladinoj proceduri usaglašavanja je Program za kontrolu populacije pasa u Crnoj Gori.

U skladu sa Zakonom o nevladinim organizacijama („Sl. list CG“, br. 39/11 i 37/17) objavljeni su javni pozivi na konsultacije zainteresovanoj javnosti za utvrđivanje prioriternih oblasti za raspodjelu sredstava nevladinim organizacijama u 2021. u okviru programa „*Unapređenje uslova zaštite dobrobiti životinja u Crnoj Gori*“.

3.12.4. Strukturni zahtjevi za objekte za proizvodnju hrane i kvalitet sirovog mlijeka

Završno sa krajem 2020. u Crnoj Gori ostalo je još 67 neusaglašenih objekata za proizvodnju hrane životinjskog porijekla.

Odlukom o produženju rokova iz 2019. je definisano da subjekat kojem je na osnovu odobrenog Plana za unapređenje objekata izdato privremeno odobrenje za obavljanje djelatnosti sa rokom važenja od 31. XII 2020, 2021, 2022, 2023, 2024., a koji nije u mogućnosti da do ovog datuma otkloni sve neusaglašenosti predviđene Planom unapređenja, dužan je da u periodu od 1. II 2020. do 1. IX 2020. podnese Upravi zahtjev za produženje rokova u odobrenom Planu unapređenja, sa novim datumima otklanjanja pojedinih neusaglašenosti i datumom konačnog završetka unapređenja objekata. Krajnji rok za otklanjanje neusaglašenosti je 31. XII 2025.

Nakon podnošenja zahtjeva i zapisnika nadležnog inspektora, Uprava je odobrila nove rokove za unapređenje i donijela novo privremeno odobrenje za obavljanje djelatnosti do datuma završetka unaprjeđenja objekta datog u inoviranom Planu unaprjeđenja.

U skladu sa navedenom Odlukom od ukupnog broja neusaglašenih objekata (67 objekata), Upravi su podnijeta 52 zahtjeva za produženje roka za unapređenje objekata za hranu životinjskog porijekla koji su razvrstani u kategoriju III, a preostalih 15 će postupiti po rokovima utvrđenim u ranije osobrenim Planovima unaprjeđenja.

U tabeli ispod dat je uporedni prikaz stanja objekata u poslovanju hranom životinjskog porijekla 2014. i prikazom stanja na 1. VI 2021:

Kategorija	Potpuno usaglašeni sa EU zahtjevima 2014.	Potpuno usaglašeni sa EU zahtjevima, 1.6.2021.
Sektor mesa	2	17
Sektor mlijeka	0	10
Sektor proizvoda ribarstva	1	7
Ostalo (jaja, skladišta sa T režimom)	0	34
Ukupno	3	68

Tabelarni prikaz realizacije NPUO:

Djelatnost	Ukupan broj objekata u Crnoj Gori nakon kategorizacije 2015/2016	Objekti usaglašeni sa EU zahtjevima jul 2017 Datum usvajanja NPUO	Objekti usaglašeni sa EU zahtjevima Prvi izvještajni period 01.06.-31.12.2017	Objekti usaglašeni sa EU zahtjevima Drugi izvještajni period 01.01-30.-06.2018	Objekti usaglašeni sa EU zahtjevima Treći izvještajni period 01.07-31.12.2018	Objekti usaglašeni sa EU zahtjevima Četvrti izvještajni period 1.1.2019-31.6.2021	Ukupan broj objekata usaglašenih sa EU zahtjevima	Ukupan broj objekata neusaglašenih sa EU zahtjevima	Ukupan broj objekata neusaglašenih/ usaglašenih
klanice-papkari*	6	2	1	1	1	0	5	15	20
klanice-živina	4	2	0	0	0	0	2	2	4
mesne preradevine	2	0	0	0	1	0	1	0	1
prerada mesa	28	2	1	3	1	3	9	19	28
obrada crijeva	2	1	0	0	0	0	1	1	2
prerada mlijeka	29	5	2	1	2	0	10	15	25

proizvodi ribarstva	7	5	0	0	0	0	5	0	5
centri za školjke	2	0	2	0	0	0	2	0	2
pakovanje jaja	6	2	1	0	0	0	3	3	6
skladištenje hrane	54	23	7	0	1	0	30	10	40
UKUPNO	156	42	14	5	7	5	68	65	133

Napomena: U izvještajnom periodu došlo je do određenih promjena: neki objekti su prestali sa radom, neka skladišta su iz registra odobrenih objekata brisana jer u skladu sa propisima o registraciji objekata obavljaju djelatnost koja podliježe registraciji a ne odobravanju.

Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja je blagovremeno planiralo i uočilo potrebu za pružanje podrške subjektima za unapređenje objekata. U ovom periodu, subjekti su u procesu unapređenja objekata imali mogućnost korišćenja dostupnih IPARD like fondova. Određeni broj subjekata koristio je ova sredstva, ali su investicije još uvijek u toku.

Dodatno, nove Mjere IPARD su opredijeljene za unapređenje objekata za hranu u cilju dostizanja EU zahtjeva za bezbjednost hrane, tako da će subjekti biti u mogućnosti da i dalje koriste dostupna sredstva za unapređenje objekata.

Što se tiče objekata za nus proizvode životinjskog porijekla, u izvještajnom periodu, nije bilo nikakvih izmjena u odnosu na dostavljeni NPUO, te su i dalje 4 usaglašena i 2 neusaglašena objekta.

Kategorija proizvoda	Usaglašeni sa EU zahtjevima	Neusaglašeni sa EU zahtjevima	UKUPNO
Koža i vuna	4	2	6
UKUPNO	4	2	6

3.12.5. Kvalitet sirovog mlijeka

Vlada je 6. V 2021. usvojila Treći izvještaj o realizaciji Nacionalnog programa za unapređenje kvaliteta sirovog mlijeka sa planom za postupanje sa neusaglašenim sirovim mlijekom za 2020. U skladu sa aktivnostima i mjerama koje su definisane Nacionalnim programom za unapređenje kvaliteta sirovog mlijeka sa planom za postupanje sa neusaglašenim sirovim mlijekom, svih deset aktivnosti je ili realizovano ili se realizuje kontinuirano planiranom dinamikom.

Pojedine aktivnosti, kao što je uspostavljanje baze podataka gazdinstava na kojima se proizvodi sirovo mlijeko i proizvodi od mlijeka, kao i uspostavljanje informacionog sistema za Laboratoriju za mljekarstvo, nijesu realizovane u planiranom roku, ali je realizacija u toku. Naime, opredjeljenje Ministarstva i Uprave da koriste MIDAS 2 projekat za finansiranje ovih pozicija, obuhvaćenih širim aktivnostima, odnosno uspostavljanjem sveobuhvatnog

veterinarskog informacionog sistema, obezbijediće značajno kvalitetnije i preciznije podatke o kvalitetu sirovog mlijeka, a time i kvalitetnije odluke o narednim koracima i mjerama za unaprjeđenje. Iz tog razloga, kašnjenje u realizaciji aktivnosti je prihvatljivo i očekivanja su da će početkom 2022. Laboratorijski informacioni menadžment sistem (LIMS) biti stavljen u funkciju.

Laboratorija za mljekarstvo radi proračun geometrijske sredine mikrobioloških parametara (mikroorganizmi i somatske ćelije) kvaliteta sirovog mlijeka u skladu sa Uredbom, u Excel programu do uspostavljanja gorepomenutog LIMS-a u okviru integrisanog VIS-a.

Dodatno, u cilju unaprjeđenja objekata za preradu mlijeka na poljoprivrednim gazdinstvima planirane su mjere u Agrobudžetu za 2021. kao i mjera kroz IPARD – Mjera 7.

3.12.6. Sakupljanje i tretman leševa životinja i nus proizvoda životinjskog porijekla

U skladu sa Planom upravljanja nusproizvodima životinjskog porijekla koji nisu namijenjeni ishrani ljudi sa Akcionim planom, koji je usvojen 21. VI 2018. i dostavljen EK, aktivnosti se sprovode kontinuirano.

U 2021, u pogledu implementacionih aktivnosti, završen je i odobren biznis plan kojim je definisana organizacija sakupljanja i postupanja sa nus proizvodima u Crnoj Gori. Za komplementarni dio (nabavka vozila za sakupljanje, sabirni centri i sl.) koji je trebao biti realizovati kroz IPA 2018, aplicirano je u IPA 2020 imajući u vidu da su sredstva IPA 2018 upotrebljena u druge namjene zbog COVID-19 epidemije.

3.12.7. EU akreditacija poljoprivrednih proizvoda za izvoz

Sektor za bezbjednost hrane je tokom 2021. sprovodio potrebne aktivnosti na postupcima za akreditaciju poljoprivrednih proizvoda za izvoz u EU u skladu sa zahtjevima subjekata u poslovanju hranom koji su zainteresovani za izvoz na tržište EU. Do 15. VI 2021. na listi EU se nalaze sljedeći objekti po djelatnostima:

Redni broj	Broj objekta	Naziv	Grad	Region
Odjeljak I: Meso domaćih papkara				
1	114	Goranović	Nikšić	Nikšić
2	226	Mesopromet	Bijelo Polje	Bijelo Polje
3	240	Mesopromet	Bijelo Polje	Bijelo Polje
Odjeljak VI: Proizvodi od mesa				
4	70	Interprodukt	Cetinje	Cetinje

5	02	Goranović	Nikšić	Nikšić
6	226	Mesopromet	Bijelo Polje	Bijelo Polje
7	240	Mesopromet	Bijelo Polje	Bijelo Polje
8	29	Gradina Company	Rožaje	Rožaje
Odjeljak VIII: Proizvodi ribarstva				
9	71	Monte fish	Tivat	Tivat
10	04	Rozafa	Podgorica	Podgorica
Odjeljak IX: Sirovo mlijeko, mliječni proizvodi, kolostrum i proizvodi na bazi kolostruma				
11	168	Porodična farma Miljanić d.o.o.	Nikšić	Nikšić
Odjeljak X: Jaja i proizvodi od jaja				
12	52	Rebra Commerce	Herceg Novi	Herceg Novi
13	181	Agromont	Nikšić	Nikšić
14	183	Alkosest	Danilovgrad	Danilovgrad
Odjeljak XIII: Obradeni želuci, bešika i crijeva				
15	23	Darma	Podgorica	Podgorica
16	240	Mesopromet	Bijelo Polje	Bijelo Polje
Odjeljak XII: Topljena mast i čvarci				
17	226	Mesopromet	Bijelo Polje	Bijelo Polje
Odjeljak III: Ostala postrojenja za sakupljanje ili rukovanje nusproizvodima životinjskog porekla (tj. neprerađeni / neobrađeni materijali)				
18	18	Gradina company	Rožaje	Rožaje
19	20	Mesopromet	Bijelo Polje	Bijelo Polje
20	59	Miniko	Nikšić	Nikšić

Dodatno, do 15.VI 2021. nominovana su još tri preduzeća (ASK, Odjeljak VIII; TURO, Odjeljak VI; HM DURMITOR, Odjeljak I i V).

Takođe, Crna Gora je stavljena na listu zemalja sa odobrenim planovima monitoringa rezidua i za mlijeko (Implementaciona Odluka Komisije (EU) 2017/903 od 23. V 2017. o izmjeni Odluke 2011/163/EU o odobravanju planova koje su dostavile treće zemlje u skladu sa članom 29. Direktive Savjeta 96/23/EZ).

Crna Gora

Goveda	Ovce/koze	Svinje	Kopitari	Živina	Akvakultura	Mlijeko	Jaja	Zečevi	Divljač	Divljač iz uzgoja	Med
x	x	x		x	x	x	x				x

U skladu sa FVO misijom objekata za preradu mlijeka i već stavljenih objekata za proizvode od mesa na EU listu (novembar 2017), Crna Gora je sprovela aktivnosti u skladu sa datim preporukama po Izvještaju o sprovedenoj inspekciji.

Sektor za fitosanitarne poslove je tokom 2021. sprovodio potrebne aktivnosti na postupcima za akreditaciju poljoprivrednih proizvoda za izvoz u EU u skladu sa zahtjevima za izvoz na tržište EU.

Nakon Monitoring misije sprovedene u periodu od 5. do 14. XI 2019. s ciljem priznavanja Crne Gore kao zemlje slobodne od fitopatogene bakterije *Clavibacter michiganensis* ssp. *sepedonicus*, što je i uslov za izvoz merkantilnog krompira na teritoriju Evropske Unije, Crna Gora je i u 2021. nastavila s aktivnostima u skladu sa procedurama EK. U skladu sa obavezom izvještavanja Evropske Komisije vezano za pokrenutu proceduru odobravanja izvoza merkantilnog krompira u Evropsku Uniju, u izještajnom periodu poslat je izvještaj Evropskoj Komisiji o rezultatima posebnih nadzora nad karantinski štetnim organizmima na krompiru: *Technical results of the surveys of the potato pests of the last growing seasons 2019-2020 Montenegro*.

Crna Gora je 7. VI 2021. dobila informaciju u vezi sa zahtjevom Crne Gore za izuzeće za krompir (trenutno stanje: obrađen je i prihvaćen zahtjev Crne Gore da bude priznata kao slobodna od *Clavibacter sepedonicus*). Tokom Stalnog odbora za biljke, životinje, hranu i hranu za životinje (odeljak Zdravlje biljaka), održanog u Briselu 25. i 26. V 2021. države članice su predstavile predlog za izmjenu tačke 17. Aneksa VI Provedbene uredbe (EU) 2019/2072 koja pojašnjava da će Crnoj Gori biti dozvoljeno da u Uniju uvede proizvodni krompir. Nacrt teksta je sada na internim konsultacijama u Komisiji.

3.12.8. Ažuriranje informacija o kontroli bolesti

3.12.8.1. Bolest kvrgave kože

Poslednji slučaj LSD-a u Crnoj Gori zabilježen je 10. X 2016. na nevakcinisanom grlu. Od tada je LSD u potpunosti pod kontrolom i do danas Crna Gora nije imala nijedan slučaj. Vakcinacija svih prijemčivih goveda se sprovodila četiri godine zaredom u periodu od 2016 do 2019, a od 1. I 2020. u Crnoj Gori se ne vrši vakcinacija protiv LSD.

Mjere nadzora LSD definisaće se Programom obaveznih mjera zdravstvene zaštite životinja i Programom nadzora LSD u 2021. koji su bazirani na pravnoj tekovini EU i preporukama EK, OIE-a i zaključcima GF-TADs-a, a do usvajanja ovih programa sprovode se mjere pasivnog nadzor za ovu bolest.

Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove dostavila je Evropskoj komisiji do 31. III 2021. Izvještaj o implementaciji mjera za nadzor kvrgave bolesti goveda u 2020. (SANTE/D4/2020/SI.2.836901 LSD).

Zbog situacije uzorkovane pandemijom COVID-19 nije bilo moguće sprovesti sve aktivnosti u vezi s aktivnim nadzorom.

3.12.8.2. Bolest plavog jezika

Nakon pojave bolesti plavog jezika na teritoriji Crne Gore, 11. VIII 2016. od marta 2017. sprovedena je vakcinacija goveda i ovaca. Vakcinacija se u kontinuitetu sprovodila 3 godine (2017, 2018 i 2019.), tako da je imunološki zaštićeno preko 80% populacije goveda i ovaca.

Od 01. I 2020. prestala je vakcinacija protiv plavog jezika. Crna Gora u cilju dobijanja status slobodne zemlje od plavog jezika sprovedi program nadzora.

3.12.8.3. Afrička kuga svinja

Afrička kuga svinja nikada nije zabilježena u Crnoj Gori. UBHVFP sprovodi sve preventivne mjere koje mogu doprinijeti smanjenju rizika od pojave i širenja bolesti afričke kuge svinja na teritoriji naše zemlje, kao i kampanju podizanja svijesti.

Redovno je ažurirana lista država iz kojih je zabranjen uvoz i tranzit pošiljki živih domaćih i divljih svinja, mesa i proizvoda od domaćih i divljih svinja u odnosu onih država u kojima je potvrđena bolest Afričke kuge svinja, na osnovu podataka Međunarodne organizacije za zdravlje životinja i Evropske komisije.

Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove dostavila je Evropskoj komisiji do 31. III 2021. Izvještaj o realizaciji zaštitnih mjera za kontrolu i nadzor afričke kuge svinja u 2020. (SANTE/D4/2020/SI2.822986/ME).

Mjere nadzora AKS definisaće se Programom obaveznih mjera zdravstvene zaštite životinja i Programom nadzora afričke kuge svinja u 2021. koji su bazirani na pravnoj tekovini EU i preporukama EK, OIE-a do usvajanja ovih programa sprovode se mjere pasivnog nadzor za ovu bolest.

3.12.8.4. Klasična kuga svinja

Strategijom Crne Gore za transpoziciju i implementaciju pravne tekovine Evropske unije za poglavlje 12 - bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika uključen je prestanak vakcinacije protiv ove bolesti. Kao dio Strategije, sačinjen je i od strane EK odobren i Posebni

akcioni plan za kontrolu i iskorjenjivanje klasične kuge svinja kod domaćih i divljih svinja u Crnoj Gori, nakon prestanka vakcinacije.

Od 01. I.2020. ne sprovodi se vakcinacija svinja protiv klasične kuge svinja u Crnoj Gori.

Mjere nadzora klasične kuge svinja definišaće se Programom obaveznih mjera zdravstvene zaštite životinja i Programom nadzora klasične kuge svinja u 2021. koji su bazirani na pravnoj tekovini EU i preporukama EK, OIE-a do usvajanja ovih programa sprovode se mjere pasivnog nadzor za ovu bolest.

3.12.9 Administrativni/institucionalni kapaciteti

Novi Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Uprave za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove je izrađen i dostavljen na mišljenje nadležnim organima.

BEZBJEDNOST HRANE

U skladu s Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta Uprave za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove Sektor za bezbjednost hrane organizuje poslove kroz tri odsjeka:

SEKTOR ZA BEZBJEDNOST HRANE	Broj sistematizovanih radnih mjesta	Broj zaposlenih na dan 1.09.2017.	Broj zaposlenih 30.06.2018.	Broj sistematizovanih radnih mjesta 4.04.2019.	Broj zaposlenih 30.08.2019.	Broj zaposlenih 31.12.2020.	Broj zaposlenih 15.06.2021.
Pomoćnik direktora	1	1	1	1	1	1	1
Odsjek za registraciju, odobravanje i praćenje objekata za proizvodnju, prerađu i distribuciju hrane, hrane za životinje i nus proizvoda životinjskog porijekla	9	2	4	9	6	6	6
Odsjek za opšte zahtjeve bezbjednosti hrane	3	1	2	5	2	3	3
Odsjek za inspekciju hrane	38	13	14	24	14	14	14
UKUPNO	51	17	21	39	23	24	24

VETERINARSKA POLITIKA

U skladu s Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta Uprave za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove, Sektor za veterinu organizuje poslove kroz tri odsjeka:

SEKTOR ZA VETERINU	Broj sistematizovanih radnih mjesta	Broj zaposlenih na dan 1.09.2017.	Broj zaposlenih 30.06.2018.	Broj sistematizovanih radnih mjesta 4.04.2019.	Broj zaposlenih 30.06.2019.	Broj zaposlenih 31.12.2020.	Broj zaposlenih 15.06.2021.
Pomoćnik direktora	1	1	1	1	1	1	1

Odsjek za zdravlje, zaštitu dobrobiti životinja i identifikaciju i registraciju	10	5	5	8	7	6	6
Odsjek za međunarodni promet	4	2	3	4	3	3	3
Odsjek za veterinarsku inspekciju	23	20	20	22	18	14	14
UKUPNO	38	28	29	35	29	24	24

FITOSANITARNA POLITIKA

U skladu s Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta Uprave za bezbjednost hrane, vetrinu i fitosanitarne poslove, Sektor za fitosanitarne poslove organizuje poslove kroz četiri odsjeka:

SEKTOR ZA FITOSANITARNE POSLOVE	Broj sistemizovanih radnih mjesta	Broj zaposlenih na dan 01.09.2017.	Broj zaposlenih 30.06.2018.	Broj sistemizovanih radnih mjesta 4.04.2019.	Broj zaposlenih 30.06.2019.	Broj zaposlenih 31.12.2020.	Broj zaposlenih 15.6.2021.
Pomoćnik direktora	1	1	1	1	1	1	1
Odsjek za zdravstvenu zaštitu bilja	5	3	3	4	3	3	3
Odsjek za sjeme, sadni materijal, GMO, zaštitu biljnih sorti i biljne genetičke resurse	5	2	2	4	2	1	1
Odsjek za sredstva za zaštitu i ishranu bilja	5	2	2	4	2	2	2
Odsjek za fitosanitarnu inspekciju	23	14	16	24	16	17	17
UKUPNO	39	22	24	37	24	24	24

U skladu sa Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mesta, osnovan je Odsjek za reviziju službenih kontrola i sistematizovana su 4 radna mesta koja nisu popunjena.

PROJEKTI

MIDAS II

1. Uspostavljanje održivog sistema za upravljanje nus proizvodima životinjskog porijekla:

Izrađen je biznis plan sa finansijskim projekcijama, tehnološki plan sa tehničkim karakteristikama i dizajnom objekta i plan upravljanja sa operativnim planom sakupljanja i

prerade. U toku je usaglašavanje finalnog izvještaja. U sljedećoj fazi Vlada treba da donese odluku o izgradnji ovog objekta.

2. Unaprjeđenje fitosanitarne laboratorije:

Zavšena je izrada biznis plana i potrebne dokumentacije za akreditaciju fitosanitarne laboratorije. U toku je usaglašavanje Sporazuma o regulisanju međusobnih prava i obaveza za funkcionisanje Nacionalne referentne fitosanitarne laboratorije između Ministarstva, Univerziteta i Biotehničkog fakulteta. U toku je izrada glavnog projekta. Očekuje se da poziv za izbor za izvođača radova bude objavljen u IV kvartalu 2021.

3. Veterinarski informacioni sistem:

Projekat je započeo 2. XI 2020. i traje do 2. XI 2022, vrijednost ugovora 1.050 miliona eura. U okviru ovog projekta biće razvijen sveobuhvatan sistem za upravljanje veterinarskim informacijama (VIS) za UBHVFP kao nacionalnog referentnog tijela za zdravlje životinja, bezbjednost hrane i veterinarsko javno zdravlje, u skladu sa zakonskim okvirom koji pokriva bezbjednost hrane, zdravlje životinja, dobrobit životinja i zdravlje biljaka u Crnoj Gori. Aktivnosti teku u skladu sa planiranom dinamikom.

3. ADEWB - Regionalna akcija za iskorjenjivanje bolesti životinja na zapadnom Balkanu

„Regionalna akcija za iskorjenjivanje bolesti životinja na zapadnom Balkanu“ u Albaniji, Bosni i Hercegovini, Republici Sjevernoj Makedoniji, Crnoj Gori, Srbiji i Kosovu.

Ovaj projekt, daće važan doprinos u pripremi ovih zemalja na evropskom putu, kontroli i iskorjenjivanju važnih životinjskih bolesti na zapadnom Balkanu, uspostavljanjem solidne platforme za prekograničnu saradnju sa veterinarskim službama susjednih zemalja i država članica EU, te poboljšanje pristupa poljoprivrednih proizvoda sa zapadnog Balkana unutrašnjem tržištu i tržištima zemalja koje nisu članice EU.

3.13 POGLAVLJE 13: RIBARSTVO

3.13.1. Administrativni kapaciteti

Imajući u vidu da je u prethodnom izvještajnom periodu Generalnoj direktorici u Direktoratu za ribarstvo prestao mandat, Rješenjem o određivanju vršiteljke dužnosti od 29. IV 2021. imenovana je nova Generalna direktorica .

Novim Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, od 1. IV 2021. izmijenjena je struktura Direkcije za strukturne mjere, tržište i državnu pomoć i preimenovana je u Direkciju za strukturne mjere, državnu pomoć, EU fondove i organizaciju tržišta u ribarstvu i akvakulturi, čime se stvorila osnova za formiranje strukture za realizaciju mjera podrške ribarima kroz MIDAS 2 projekat u okviru Direktorata za ribarstvo i jačanje administrativnih kapaciteta za buduće sprovođenje EU Fonda za pomorstvo i ribarstvo.

3.13.3. Ostvareni rezultati

Aktivnost sakupljanja socio-ekonomskih podataka za refentnu 2019. je sprovedena u septembru 2020. u skladu sa sporazumom koji je Ministarstvo poljoprivrede potpisalo sa Generalnom komisijom za ribarstvo Mediterana (GFCM) i u junu 2021. je pripremljen Nacrt izvještaja sa obrađenim podacima.

Nastavljena je implementacija Programa prikupljanja podataka (DCF-DCRF) u dijelu koji se odnosi na prikupljanje komercijalnih podataka o ulovu, dok je biološko uzorkovanje onemogućeno uslijed pandemije COVID-19.

Nastavljeno je sa realizacijom projekta „Održivi i inovativni lanac vrijednosti poljoprivrednih i ribarskih proizvoda u cilju unaprijeđenja tržišta za MSP“ – „Food4Health“, koji pripada INTERREG IPA II prekograničnom programu saradnje za Albaniju, Italiju i Crnu Goru. U izvještajnom periodu su u potpunosti završeni radovi nadogradnje zgrade Instituta za biologiju mora, dok je u toku procedura nabavke opreme radi stavljanja u funkciju laboratorije za inovativna istraživanja iz oblasti marikulture i mrijestilišta kamenica (*Ostrea edulis*).

31. III 2021. završena je realizacija projekta „Zajednički participativni model upravljanja i instrument za zaštitu i očuvanje priobalnog i morskog biodiverziteta i unaprijeđenje održivog korišćenja morskih obalnih resursa – BLUE LAND“. Glavni rezultati BLUE LAND projekta su: Analiza regulatornog okvira; Predlog pravnog rješenja za potencijalnu zaštitu predloženog područja; Plan upravljanja Blue Land područjem Crne Gore; Protokoli između zainteresovanih strana, a takođe je realizovana aktivnost zaštite ekosistemskog servisa – dine

na Velikoj plaži Ulcinj, koja je obuhvatila ograđivanje i označavanje dijela dina sa autohtonom florom u dužini od 1050 m.

Nastavljena je implementacija projekta "Institucionalni razvoj i jačanje poljoprivrede u Crnoj Gori" - MIDAS II, koji je finansiran iz kredita Svjetske banke i čija implementacija je planirana u periodu od 2018-2023. Ostvaren je sledeći napredak u projektom planiranim aktivnostima:

- Grantovi za privredne ribare sa mora – pripremljen je Operativni priručnik kojim su, između ostalog, definisane procedure podnošenja prijave, odobravanje investicija i dodjele podrške, koji je usaglašen sa procedurama Svjetske Banke. Radi realizacije Operativnog programa pripremljen je promotivni materijal, napravljen plan promotivne kampanje, te planirano objavljivanje Javnog poziva za realizaciju podrške nakon usvajanja Agrobudžeta 2021. ;
- Rekonstrukcija i opremanje ribarskih luka: angažovana konsultantska kompanija za izradu procjene uticaja na životnu sredinu i socijalnih uticaja za buduću ribarsku luku na lokaciji Rt Đeran sprovodi istraživanja o pogodnosti lokacije za izgradnju luke i izradu preliminarnog dizajna luke; u okviru AD Marina Bar su pokrenute sve neophodne aktivnosti u rešavanju imovinsko pravnih pitanja kako bi se stvorio pravni osnov za početak rekonstrukcije dijela ove marine za ribarsku luku; započete su aktivnosti na stvaranju preduslova za prepoznavanje ribarske luke Zelenika za vez plovila sa područja Bokokotorskog zaliva;
- Institut za biologiju mora – neophodna oprema za opremanje akvarijuma je isporučena i instalirana, te je 10. VI 2021. zvanično i otvoren za posjetioce.

Nastavljene su aktivnosti na implementaciji Evropske strategije za Jadransko – jonski region (EUSAIR), naročito u pogledu implementacije prvog stuba Strategije koji se odnosi na Plavi rast i kojim zajedno koordiniraju Crna Gora i Grčka. Tematska nadzorna grupa za Plavi rast (TSG1) je u izvještajnom periodu održala redovni sastanak TSG1 7. V 2021. i uzela aktivno učešće na Petom godišnjem Forumu sa temom „Poboljšanje konkurentnosti proizvodnje u slatkovodnoj akvakulturi u Jadransko-jonskom regionu“ koji je održan u Beogradu, Srbija u periodu 28-29. I 2021. i na Šestom godišnjem Forumu sa temom „Održive strategije za Plavi rast i inovacije“, koji je održan u Izoli, Slovenija u periodu od 11-12 V 2021.

3.14. POGLAVLJE 14: SAOBRAĆAJNA POLITIKA

3.14.1. Drumski saobraćaj

3.14.1.1. Normativni okvir

U periodu od 1. januara – 15. juna 2021. godine, u oblasti drumskog saobraćaja je usvojeno sledeće:

- Pravilnik o posebnim uslovima za vozila kojima se obavlja javni prevoz u drumskom saobraćaju i prevoz za sopstvene potrebe ("Sl. list CG", broj 12/21).
- Plan održavanja minimalnog broja polazaka prevoznika u javnom međugradskom linijskom prevozu putnika ("Sl. list CG", broj 59/21).

3.14.2. Željeznički saobraćaj

3.14.2.2. Ostvareni rezultati

U oblasti željeznice u naznačenom periodu urađeno je sljedeće:

Formirana je nova Radna grupa za Zakon o željeznici koja je intenzivirala rad na ovom aktu kako bi zakon bio usvojen na Vladi u IV kvartalu ove godine. U ovom periodu završen je projekat nove Metodologije za naplatu trasa vozova (regulativa 909/2015) i kreiranje indikatora za višegodišnje ugovora o održavanju i modernizaciji infrastrukture. Sprovedene su obuke za upravljača infrastrukturom, prevoznike, regulatora i Ministarstvo kapitalnih investicija

Završeni su izvještaji o investicijama u željezničkoj infrastrukturi za 2020. godinu i Nacionalnom programu željezničke infrastrukture za period 2018 -2020. i dati Vladi na usvajanje. U 2020. godini za projekte na željeznici uloženo je 10,3 miliona eura.

Sprovedena je kontrola stanja pružnih prelaza od strane Ministarstva i određeni su prioriteti u optimizaciji i popravci pružnih prelaza.

Usvojenim budžetom za 2021. godinu odobrena je kupovina mehanizacije za održavanje pruga, pomoćnog voza za otklanjanje posljedica vanrednih događaja, 3 nova elektromotorna voza i odobreno zaduživanje za generalni remont 20 km pruge, sanaciju 3 čelična mosta i modernizaciju i opremanje depoa i radionica.

3.14.3.Pomorski saobraćaj

3.14.3.1.Normativni okvir

Na osnovu Zakona o sigurnosti pomorske plovidbe ("Sl. list CG", br. 62/13, 47/15, 71/17 i 77/20), donešeni su sledeći podzakonski akti:

- Pravilnik o izbjegavanju sudara na moru ("Sl. list CG", broj 49/21);
- Pravilnik o listi brodskih isprava, zapisnika i knjiga, svjedočanstava i brodskih dokumenata koji se provjeravaju prilikom inspeksijskog pregleda nad stranim plovnim objektima ("Sl. list CG", broj 49/21);
- Pravilnik o boravku plovnog objekta u raspremi u unutrašnjim morskim vodama i teritorijalnom moru Crne Gore ("Sl. list CG", broj 47/21);
- Pravilnik o izgledu oznake za slobodan prevoz putnika i/ili stvari u unutrašnjem pomorskom saobraćaju ("Sl. list CG", broj 47/21);
- Pravilnik o obrascima zapisnika i rješenja koja donosi inspektor nad stranim plovnim objektima i obrascima identifikacionih isprava inspektora ("Sl. list CG", broj 47/21).

3.14.4. Vazdušni saobraćaj

3.14.4.1. Normativni okvir

Donijet je Zakon o potvrđivanju Sporazuma između Vlade Crne Gore i Vlade Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Sjeverne Irske koji se odnosi na vazdušni saobraćaj („Međunarodni ugovori CG“, broj 2/21).

Sljedeći podzakonski akti su usvojeni u toku perioda 1. januar 2021– 15. juna 2021. godine:

- Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o kriterijumima i standardima za nesmetanu upotrebu operativnih površina, objekata, uređaja i oprema na helidromima („Sl. list CG“, broj 11/21);
- Pravilnik o uslovima za koordinisano uvođenje data link usluga u Jedinstveno evropsko nebo („Sl. list CG“, broj 19/21);
- Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o standardima i kriterijumima za nesmetanu upotrebu operativnih površina, objekata, uređaja i oprema na aerodromu („Sl. list CG“, broj 26/21);
- "Pravilnik o dopunama Pravilnika o koordinisanom uvođenju govorne komunikacije sa razmakom govornih kanala od 8,33 kHz za Jedinstveno evropsko nebo („Sl. list CG“, broj 28/21);
- Pravilnik o dopunama Pravilnika o načinu identifikacije vazduhoplova, karakteristikama i interoperabilnosti sistema za nadzor za Jedinstveno evropsko nebo („Sl. list CG“, broj 28/21);
- Pravilnik o dopunama Pravilnika o uslovima i načinu dodjele i upotrebe kodova Mod S interogatora za Jedinstveno evropsko nebo („Sl. list CG“, broj 28/21);

- Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o kontinuiranoj plovidbenosti vazduhoplova i vazduhoplovnih proizvoda, djelova i uređaja i o odobravanju organizacija i osoblja koji obavljaju ove poslove („Sl. list CG“, broj 33/21);
- Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o posadi vazduhoplova („Sl. list CG“, broj 33/21);
- Pravilnik o uslovima i načinu obavljanja vazdušnih operacija jedrilicama i uslovima za izdavanje dozvola članovima letačke posade jedrilica („Sl. list CG“, broj 44/21);
- Pravilnik o detaljima pravilima za implementaciju mrežnih funkcija u upravljanju vazdušnim saobraćajem („Sl. list CG“, broj 51/21);
- Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o zahtjevima i administrativnim procedurama koje se odnose na aerodrome („Sl. list CG“, broj 55/21).

3.15. POGLAVLJE 15: ENERGETIKA

3.15.1. Sigurnost snabdijevanja

3.15.1.1. Ostvareni rezultati

U skladu sa Zakonom o energetici, Ministarstvo kapitalnih investicija je u februaru 2021. objavilo na svojoj internetskoj stranici Izvještaj o realizaciji energetskeg bilansa za 2020.

3.15.2. Ugljovodonici

3.15.2.1. Ostvareni rezultati

Koncesionari su 2. aprila 2021.godine počeli bušenje prve istražne bušotine u podmorju Crne Gore. Planirano je da bušenje prve bušotine traje ukupno 180 dana.

3.15.3. Obnovljivi izvori energije

3.15.3.1. Ostvareni rezultati

Male hidroelektrane (mHE)

Privredno društvo "MHE Vrbnica"d.o.o. Podgorica dobilo je upotrebnu dozvolu za izgrađenu malu hidroelektranu „Vrbnica” na vodotoku Vrbnica u Opštini Plužine, 24. XII 2020, dok je status povlašćenog proizvođača dobilo 19. I 2021.

Za četiri mHE stekli su se uslovi za upotrebu predmetnih objekata: mHE "Štitska" na vodotoku Štitska rijeka 13. IV 2021. (Opština Andrijevića), mHE „Umska” na vodotoku Umski potok, 13. IV 2021. (Opština Andrijevića), mHE "Krkori" na gradski vodovod u Opštini Andrijevića 23. IV 2021. i mHE "Miolje polje" na dijelu vodovoda Opštine Berane, 28. IV 2021.

Status povlašćenog proizvođača su stekla sljedeća privredna društva za šest izgrađenih malih hidroelektrana: "MHE Vrbnica" doo, Podgorica za mHE „Vrbnica” (19. I 2021. - Opština Plužine), "Manira Hydro" doo, Mojkovac za mHE "Potok Mišnića" (10. III 2021. - Opština Mojkovac), "Vodovod i kanalizacija" doo, Andrijevića za mHE "Krkori" (20. V 2021. - Opština Andrijevića), "Benergro" doo, Berane za mHE "Miolje polje" (25. V 2021. - Opština Berane) i "Hidroenergija Andrijevića" doo, Andrijevića za mHE "Štitska" i mHE "Umska" (25. V 2021. - Opština Andrijevića).

Vlada je na sjednici od 29. IV 2021. donijela zaključke kojim se raskida Ugovor o koncesiji za izgradnju malih hidroelektrana na vodotoku Komarača sa privrednim društvom "Normal Company" doo, Podgorica i Ugovor o koncesiji za izgradnju malih hidroelektrana na vodotoku Murinska, sa konzorcijumom koga čine: "Elektrotehna" doo, Berane i „Industriaiimport–Industriaiimpex” ad, Podgorica.

Na sjednici održanoj 8. IV 2021, Vlada je prihvatila Sporazum o raskidu Ugovor o koncesiji na osnovu energetske dozvole za izgradnju male hidroelektrane "Bare Kraljske" na dijelu vodotoka Vranještica sa privrednim društvom "PM Hydro" doo, Podgorica. Pomenuti sporazum je potpisan 21. IV 2021.

Solarne elektrane

SE Briska gora

Vlada je 4. II 2021. prihvatila četvrtu izmjenu Ugovora o zakupu zemljišta za izgradnju solarne elektrane.

3.15.4. Energetska efikasnost

3.15.4.1. Ostvareni rezultati

Ministarstvo kapitalnih investicija je nastavilo koordinaciju realizacije projekata na unapređenju energetske efikasnosti namijenjenih javnom sektoru i sektoru domaćinstava, a kako slijedi:

Energetska efikasnost u Crnoj Gori (MEEP)

U okviru prve faze projekta (MEEP1), koja se završila u martu 2018., energetski je unaprijeđeno 25 javnih objekata (devet obrazovnih i 16 zdravstvenih). Sredstva za drugu fazu projekta (MEEP2) obezbijedena su kreditom od strane Međunarodne banke za obnovu i razvoj u iznosu od 6 miliona eura. Druga faza projekta započela je 1. IX 2018. i trajaće do 31. XII 2023. Predmet MEEP 2 projekta je poboljšanja energetske karakteristika novih 20 zdravstvenih objekata, a radiće se na uspostavljanju:

- monitoring sistema za praćenje, koji će na prvom mjestu pratiti nivo komfora u zdravstvenim objektima i
- održivog sistema finansiranja projekata energetske efikasnosti u javnom sektoru. Održivi sistem finansiranja, omogućiće da se nakon realizacije druge faze projekta, radovi na primjeni mjera energetske efikasnosti u ostalim zdravstvenim objektima, finansiraju iz ušteda koje se ostvaruju u adaptiranim zdravstvenim objektima.

Od početka realizacije MEEP 2, ukupno je adaptirano 5 zdravstvenih objekata, i to: domovi zdravlja u Rožajama, Beranama, Plavu i Ulcinju i Opšta bolnica u Baru.

U okviru MEEP 2, u izvještajnom periodu, su sprovedene sljedeće aktivnosti:

- U aprilu 2021. godine završeni su radovi na objektima: Specijalna bolnica Risan, Specijalna bolnica Dobrota i Dom zdravlja Tivat, a koji su započeti u junu 2020. Vrijednost radova za navedene objekte je 1.149.745,89 eura.

- Izrada preostale dokumentacije za potrebe izvođenja radova za objekte: Dom zdravlja Herceg Novi, Dom zdravlja Bar, Dom zdravlja Blok V i Dom zdravlja Podgorica-Konik je u toku.

Program energetske efikasnosti u javnim zgradama – faza II (EEPPB II)

Drugom fazom „Programa energetske efikasnosti u javnim zgradama” obuhvaćena je primjena mjera energetske efikasnosti u odabranim obrazovnim i socijalnim ustanovama i administrativnim objektima, kao i primjena pratećih mjera, koje obuhvataju podršku u ispunjavanju obaveza proisteklih iz Zakona o efikasnom korišćenju energije. Implementacija druge faze je započela januara 2015, dok je završetak planiran za avgust 2021.

3.15.5. Nuklearna energija, nuklearna sigurnost i zaštita od jonizirajućih zračenja

3.15.1. Ostvareni rezultati

Vlada je 8. IV 2021. usvojila Izvještaj o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Strategije za smanjenje rizika od katastrofa za 2020. godinu. Deseti nacionalni izvještaj o primjeni Izmijenjene Evropske socijalne povelje za 2020. godinu usvojen je na sjednici Vlade Crne Gore održane 15. IV 2021. godine. Izvještaj je, između ostalog, obuhvatio odgovore na pitanja Komiteta u vezi zaštite od jonizujućih zračenja, radijacione i nuklearne sigurnosti i bezbjednosti, zaštite zaposlenih od jonizujućih zračenja, izlaganja stanovništva jonizujućem zračenju, upravljanja radioaktivnim otpadom, kao i pitanja vezana za sadržaj radionuklida u vodi za piće.

Na sjednici održanoj 20. V 2021. Vlada je dala saglasnost na Program rada i Finansijski plan D.O.O. „Centar za ekotoksikološka ispitivanja“- Podgorica (CETI) za 2021. godinu. CETI, čiji je osnivač Država, predstavlja ovlašćeno pravno lice, između ostalih, za vršenje stručnih poslova iz oblasti zaštite od jonizujućih zračenja, uključujući sprovođenje programa sistematskog ispitivanja radioaktivnosti u životnoj sredini. Osim navedenog, CETI ima dozvolu za upravljanje radioaktivnim otpadom i dozvolu za prevoz radioaktivnih materijala.

U okviru sprovođenja *Ugovora o neproliferaciji nuklearnog oružja (NPT)*, *Sporazuma o zaštitnim mjerama*, *Dodatnog protokola i Protokola o malim količinama*, Međunarodnoj agenciji za atomsku energiju (MAAE) DANA 28. I 2021. i 26. IV 2021. dostavljena su dva nacionalna izvještaja i izjava o nuklearnim materijalima u Crnoj Gori (XXXV i XXXVI).

Dana 9. II 2021. godine potpisan je Ugovor o ustupanju opreme na korišćenje broj 01-28/3 u cilju jačanja kapaciteta D.O.O. „Centar za ekotoksikološka ispitivanja“ za unapređenje sistema upravljanja kvalitetom vazduha. Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i

urbanizma je kroz regionalni projekat Međunarodne agencije za atomsku energiju RER7012 „Unapređenje inventara izvora aerosola upotrebom nuklearnih analitičkih tehnika kao podrška upravljanju kvalitetom vazduha”, na osnovu Okvirnog programa za saradnju Crne Gore sa Međunarodnom agencijom za atomsku energiju (2014-2020) (CPF), obezbijedilo opremu koja se sastoji od višetlasnog absorpcionog instrumenta za određivanje koncentracije crnog ugljenika, ukupne vrijednosti 4.700,00 eura.

Izrađen je i realizovan Ugovor male vrijednosti o saradnji između Ministarstva ekologije, prostornog planiranja i urbanizma i Društva sa ograničenom odgovornošću „Centar za ekotoksikološka ispitivanja” u vezi pružanja posebnih usluga mjerenja iz oblasti jonizujućih zračenja uz primjenu akreditovanih metoda iz gamaspektrometrije i dozimetrije u cilju ispunjavanja međunarodne obaveze prema Međunarodnoj agenciji za atomsku energiju u okviru sprovođenja Ugovora o neproliferaciji nuklearnog oružja (NPT), Sporazuma o zaštitnim mjerama, Dodatnog protokola i Protokola o malim količinama. Ugovor je potpisan dana 25. I 2021.

Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma je na zahtjev Uprave za inspeksijske poslove – ekološka inspekcija (inspekcija za zaštitu od zračenja) kroz regionalni projekat Međunarodne agencije za atomsku energiju „Jačanje regulatorne infrastrukture za zaštitu od zračenja“ na osnovu Okvirnog programa za saradnju Crne Gore sa Međunarodnom agencijom za atomsku energiju (2014-2020) (CPF), obezbijedila opremu koja se sastoji od gama i neutronskeg identifikatora RID 2 ULK NGH.

Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma je obezbijedilo 500 detektora radona, kao donacija, ukupne vrijednosti 2.075 eura, u okviru regionalnog projekta tehničke saradnje RER9153 „Jačanje regionalnog kapaciteta za kontrolu dugoročnih rizika zbog radona u stanovima i na radnim mjestima“, koji je podržan od strane Međunarodne agencije za atomsku energiju (MAAE), u cilju daljih aktivnosti na sprovođenju Programa zaštite od radona s Akcionim planom za period 2019-2023. godina. Detektori, čija se isporuka očekuje do kraja jula ove godine, predviđeni su za istraživanje kojim će biti obuhvaćeno pugušćenje mreže i mjerenja koncentracije radona u boravišnim prostorima u radonski prioritetnim područjima na sjeveru Crne Gore (Šavnik, Plužine, Petnjica i Mojkovac).

U toku 2021. godini nastavljeno je sa redovnim servsiranjem neophodnih finansijskih sredstava za sigurno i bezbjedno održavanje i upravljanje skladištem radioaktivnog otpada, kao i za skladištenje iskorišćenih radioaktivnih izvora i radioaktivnog otpada bez vlasnika (orfan) koji se obezbjeđuju iz budžeta, shodno članu 38 Zakona o zaštiti od jonizujućeg

zračenja i radijacionoj sigurnosti ("Sl. list CG", br. 56/09, 58/09, 40/11, 55/16). Shodno potpisanom Ugovoru o korišćenju privremenog skladišta radioaktivnog otpada i Aneksu Ugovora mjesečno su se u 2021. godini isplaćuju rate sa pozicije Ministarstva ekologije, prostornog planiranja i urbanizma u iznosu od 4.166,67 €.

Na osnovu odredbi Zakona o inspekcijском nadzoru ("Sl. list Republike CG", broj 039/03, „Sl. list CG", br. 76/09, 57/11, 18/14, 11/15, 52/16), Zakona o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti ("Sl. list CG", br. 56/09, 58/09, 40/11, 55/16), Zakona o upravnom postupku ("Sl. list CG", br. 56/14, 20/15, 40/16, 37/17), Zakona o prekršajima ("Sl. list CG", br. 001/11, 006/11, 039/11, 032/14, 43/17, 51/17) i na osnovu Krivičnog zakonika Crne Gore, ("Sl. list Republike CG", br. 070/03, 013/04, 047/06, „Sl. list CG", br. 040/08, 025/10, 073/10, 032/11, 064/11, 040/13, 056/13, 014/15, 042/15, 058/15, 44/17, 49/18) inspektorka za zaštitu od jonizujućeg zračenja je periodu **1. I 2021- 31. V 2021:**

- **izvršila 17 inspekcijских nadzora** za kontrolu lica koja obavljaju radijacionu djelatnost;
- **donijela 29 rješenja koja se odnose na preduzimanje određenih mjera i radnji** u cilju otklanjanja utvrđenih nepravilnosti, mjerenja stepena individualnog spoljašnjeg izlaganja profesionalno izloženih lica, vršenja zdravstvenih pregleda profesionalno izloženih lica koja rade u zoni jonizujućih zračenja, dozimetrijskim ispitivanjima i kontroli radne sredine i mjerenja radi sprovođenja programa osiguranja i kontrole kvaliteta za izvore jonizujućeg zračenja, kao i pribavljanja rješenja o ispunjenosti propisanih uslova za korišćenje izvora jonizujućeg zračenja.

Shodno odredbama Zakona o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti ("Sl. list CG", br. 56/09, 58/09, 40/11, 55/16) radi otkrivanja i sprečavanja nedozvoljenog prometa radioaktivnog i nuklearnog materijala preko granice Crne Gore, na graničnim prelazima kontrola radioaktivnosti na različite robe, a posebno na otpadni metal, vrši se ručno od strane ovlašćenih stručnih lica D.O.O. „Centar za ekotoksikološka ispitivanja“ i A.D. „Institut za crnu metalurgiju“. U periodu 1. I -31. V 2021, ukupno je sprovedeno **18265 kontrola na radioaktivnost za uvoz/izvoz ili tranzit** metala, metalnih proizvoda i sirovina, kao i građevinskih proizvoda (10226 izvršenih od strane D.O.O. “Centar za ekotoksikološka ispitivanja” i 8039 od strane Instituta za crnu metalurgiju AD Nikšić), shodno Kontrolnoj listi i Spisku roba koje podliježu kontroli radioaktivnosti.

Na osnovu baze podataka iz informacionog sistema koju vodi, Agencija za zaštitu životne sredine je u periodu 1. I - 31. V 2021. godine izdala **ukupno 24 dozvole** i to: dozvole za

obavljanje radijacione djelatnosti (3), dozvole za privremeno obavljanje radijacione djelatnosti (1), dozvole za promet izvora jonizujućeg zračenja – uvoz (10), dozvole za promet izvora jonizujućeg zračenja – izvoz (2), dozvole za promet izvora jonizujućeg zračenja – tranzit (0) i dozvole za prevoz izvora jonizujućeg zračenja (8).

Shodno Zakonu o prevozu opasnih materija („Sl. list CG“ br. 33/14, 13/18), Ministarstvo unutrašnjih poslova - Direktorat za zaštitu i spašavanje je u periodu 1. I 2021- 31. V 2021. **izdao 10 saglasnosti za prevoz opasnih materija (klasa 7)** u postupku redovne procedure izdavanja dozvola za promet radioaktivnih materijala, koje izdaje Agencija za zaštitu životne sredine.

U dijelu izrade prostorno-planske dokumentacije data su mišljenja na nacрте i predloge dokumenata sa aspekta zaštite od jonizujućih zračenja u pogledu primjene strateških, programskih i planskih dokumenata, kao i nacionalnih propisa u ovoj oblasti (Prostorno urbanistički plan opštine Gusinje; Izmjena i dopuna DUPa Topolica III opština Bar; Prostorno urbanistički plan opštine Plav; Izmjene i dopune Detaljnog urbanističkog plana Zlatica B u Glavnom gradu Podgorica; DUP Lijeva obala Lima; Lokalna studija lokacije „Donji Štoj“ Opština Ulcinj).

U dijelu ispunjavanja obaveze u primjeni propisa iz oblasti zaštite od jonizujućih zračenja, Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma je, na zahtjev JZU Dom zdravlje Bijelo Polje, izdalo mišljenje u vezi namjere korišćenja mobilnog rendgen aparata u Covid ambulanti. Osim toga, Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma je, na zahtjev italijanskog Konzorcijuma dalo tumačenje odredbi Zakona o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti za potrebe uvoza radioaktivnih izvora za ispitivanja ugljovodonika u podmorju Crne Gore.

U periodu 5 - 31. V 2021. izvršena je revizija i evaluacija tehničke saradnje sa Međunarodnom agencijom za atomsku energiju koje je obuhvatila sve projekte tehničke saradnje koji su se realizovali u Crnoj Gori u periodu 2008-2021. godina. Osim nacionalnih, revizijom i evaluacijom su bili obuhvaćeni i regionalni i interregionalni projekti koji su se realizovali u istom periodu.

U toku je sprovođenje projekta EuropeAid/140203/DH/SER/MULTI – „Jačanje kapaciteta zemalja zapadnog Balkana za pripremu i odgovor u slučaju radioloških i nuklearnih vanrednih situacija, tehnička pomoć za donosioce odluka“ (“Emergency Preparedness and

Response in the Western Balkan Region in case of radiological and nuclear emergencies, technical support for decision makers" – JRODOS), koji je odobren u okviru Instrumenta za saradnju u oblasti nuklearne sigurnosti. Osim Crne Gore, korisnici ovog projekta su: Albanija, Bosna i Hercegovina, Kosovo (po UNSCR 1244/1999), Sjeverna Makedonija i Srbija. Implementaciona agencija je Konzorcijum kojim predsjedava ENCO iz Austrije a korisnici projekta su predstavnici nadležnih institucija država Zapadnog Balkana za oblast zaštite od jonizujućih zračenja, radijacione i nuklearne sigurnosti i bezbjednosti. Cilj projekta je uspostavljanje sistema za procjenu rizika posredstvom JRODOS platforme, koja će pomoći Crnoj Gori da prati stanje i donosi odluke u slučaju radiološke ili nuklearne hitne vanredne situacije. Projekat je počeo da se realizuje 2020. godine i trajaće tri (3) godine. Ukupna vrijednost projekta je 780.000 eura. U ime Crne Gore učestvuju predstavnici: Ministarstva unutrašnjih poslova, Ministarstva ekologije, prostornog planiranja i urbanizma, Zavoda za hidrometeorologiju i seizmologiju, Agencije za zaštitu životne sredine i D.O.O. „Centar za ekotoksikološka ispitivanja“.

U martu i aprilu 2021. Crna Gora je, na zahtjev Evropske komisije, iskazala potrebe u oblasti rane najave radiološkog ili nuklearnog akcidenta u cilju pripreme višekorisničkog projekta koji će biti posvećen unapređenju sistema rane najave u državama Zapadnog Balkana - Early Warning Radiation Monitoring Networks (EWRMN). Vrijednost projekta je projektovana na 1.400.000 eura.

3.16. POGLAVLJE 16: POREZI

3.16.1. Normativni okvir

Skupština je 27. V 2021. donijela **Zakon o izmjenama i dopuni Zakona o porezu na dodatu vrijednost** ("Sl. list CG", broj 59/21), kojim je uvedeno povećanje nivoa oporezivog prometa kao uslova za registraciju za PDV, sa 18.000€ na 30.000€. Takođe, propisano je da se promet i uvoz jaja oporezuje po sniženoj stopi PDV-a od 7%. Pored navedenog, Zakon propisuje pravno-tehničko usklađivanje pojmova sadržanih u Zakonu o porezu na dodatu vrijednost sa pojmovima sadržanim u Zakonu o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Konvenciji UN o pravima lica sa invaliditetom, na način da se termini: „invalida u invalidskim kolicima“ zamjenjuju riječima „lica sa invaliditetom“.

Skupština je 27. V 2021. donijela **Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o porezu na dohodak fizičkih lica** ("Sl. list CG", broj 59/21), kojim je propisano oslobođenje od plaćanja dijela poreza na dohodak fizičkih lica na zaradu koja nije veća od prosječne mjesečne zarade u Crnoj Gori, ukoliko poslodavac u toku 2021. godine zaposli lice na neodređeno vrijeme koje se prije zapošljavanja najmanje tri mjeseca nalazilo na evidenciji Zavoda za zapošljavanje, pod uslovom da je zapošljavanjem došlo do povećanja broja zaposlenih u odnosu na 31. decembar 2020. godine i da novozaposleno lice nije bilo uposleno kod lica koje je osnivač ili povezano lice sa poslodavcem kod koga zasniva radni odnos. Oslobođenje od plaćanja dijela poreza na dohodak fizičkih lica je moguće ostvariti u trajanju od tri godine, na način da se u 2021. godini poslodavac oslobađa 90% poreza, u 2022. godini 60% poreza i u 2023. godini 30% poreza. Takođe, Zakonom je propisana nova stopa poreza na dohodak fizičkih lica od 80%, na neprijavljeni prihoda koji je utvrđen na osnovu razlike između vrijednosti imovine na kraju i na početku kalendarske godine umanjene za iznos prijavljenog dohotka. Pored navedenog, Zakon propisuje nove oblike izdataka koji se u poreske svrhe priznaju kao rashod u iznosu do 3% ukupnog prihoda, i to: socijalna, smanjenje siromaštva, zaštitu lica sa invaliditetom, društvenu brigu o djeci i mladima, pomoć starijim licima, zaštitu i promovisanje ljudskih i manjinskih prava, vladavinu prava, razvoj civilnog društva i volonterizma, evroatlanske i evropske integracije Crne Gore, umjetnost, tehničku kulturu, unapređenje poljoprivrede i ruralnog razvoja, održivi razvoj, zaštitu potrošača, rodnu ravnopravnost, borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala i borbu protiv bolesti zavisnosti. Takođe, Zakon propisuje pravno-tehničko usklađivanje pojmova sadržanih u Zakonu o porezu na dohodak fizičkih lica sa pojmovima sadržanim u Zakonu o životnom partnerstvu lica istog pola.

Skupština je 27. V 2021. donijela **Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o doprinosima za obavezno socijalno osiguranje** ("Sl. list CG", broj 59/21), kojim je propisano oslobođenje od plaćanja dijela doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje na zaradu koja nije veća od prosječne mjesečne zarade u Crnoj Gori, ukoliko poslodavac u toku 2021. godine

zaposli lice na neodređeno vrijeme koje se prije zapošljanja najmanje tri mjeseca nalazilo na evidenciji Zavoda za zapošljavanje, pod uslovom da je zapošljavanjem došlo do povećanja broja zaposlenih u odnosu na 31. XII 2020. i da novozaposleno lice nije bilo uposleno kod lica koje je osnivač ili povezano lice sa poslodavcem kod koga zasniva radni odnos. Oslobođenje od plaćanja dijela doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje je moguće ostvariti u trajanju od tri godine, na način da se u 2021. godini poslodavac oslobađa 90% doprinosa, u 2022. godini 60% doprinosa i u 2023. godini 30% doprinosa. Takođe, Zakon propisuje da pravo na povraćaj više plaćenog doprinosa ima isključivo obveznik doprinosa koji je sam platio doprinose na obavezno socijalno osiguranje, odnosno kojem je u njegovo ime i u njegovu korist plaćen doprinos iz osnovice koja prelazi iznos najviše godišnje osnovice za kalendarsku godinu.

Vlada je 18. II 2021. godine donijela **Uredbu o izmjenama i dopunama Uredbe o obilježavanju duvanskih proizvoda i alkoholnih pića akciznim markicama** („Službeni list CG“, broj 28/21), kojom je propisan nov sadržaj i izgled akciznih markica za obilježavanje duvanskih proizvoda i alkoholnih pića, kao i upotreba bezbjedonosnog QR koda i digitalnih i drugih sigurnosnih elemenata. Shodno citiranoj uredbi, Uprava prihoda i carina je u februaru o.g., počela sa implementacijom sistema za elektronsko upravljanje akciznim markicama koji omogućava akciznim obveznicima automatizovanu komunikaciju sa nadležnim carinskim organom, u cilju efikasnije naplate akcize i borbe u suzbijanju sive ekonomije, kao i daljeg usklađivanja sa Direktivom (EC) 118/2008 (Direktiva o opštem režimu za akcize). Navedenom uredbom je omogućeno elektronsko odobravanje, narudžba i izdavanje akciznih markica, kao i elektronsko vođenje evidencija o izdatim, iskorišćenim i neiskorišćenim akciznim markicama za duvanske proizvode i alkoholna pića čime se obezbjeđuje dodatna transparentnost u praćenju kretanja proizvoda obilježenih crnogorskim akciznim markicama. Ova aplikacija je pored carinskih organa, dostupna i svakom građaninu koji posjeduje mobilni telefon apple ili android, preko kojih je moguće identifikovati svaku akciznu markicu i proizvod za koji je izdata.

Naime, akcizne markice za obilježavanje duvanskih proizvoda i alkoholnih pića koje se izdaju putem navedenog, sistema, pored novog izgleda, sadrže i bezbjedonosni QR kod, te niz digitalnih i drugih sigurnosnih elemenata. Ovim rješenjem su uvažene odredbe Odluke Evropske komisije o tehničkim standardima za bezbjedonosne karakteristike za duvanske proizvode, br.C(2017) 8435, za sprovođenje Direktive Evropskog parlamenta br. 2014/40, kao i odredbe Zakona o potvrđivanju Protokola o eliminaciji nezakonite trgovine duvanskim proizvodima („Sl. List CG“ – međunarodni ugovori, br. 5/17), u vezi sa Okvirnom Konvencijom Svjetske zdravstvene organizacije o kontroli duvana (FCTC). Novom tehnologijom štampanja akciznih markica unaprijediće se efikasnost carinske službe u suzbijanju nezakonite trgovine duvanskim proizvodima, što je u skladu sa preporukama Evropske Komisije.

Predlogom Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o akcizama, koji se nalazi u skupštinskoj proceduri, predlaže se povećanje specifične akcize na cigarete, u cilju daljeg usaglašavanja sa Direktivom Savjeta 2011/64/EU od 21. VI 2011. o strukturi i stopama akciznih dažbina za prerađeni duvan. Takođe, predloženim zakonskim rješenjem, izvršiće se redefinisane visine akcize na ostale duvanske proizvode, povećanje visine akcize na nesagorijevajući duvan kao i uvođenje akcize na duvan za žvakanje i duvan za šmrkanje (burmut). Predloženim zakonom planirano je i povećanje visine akcize na gazirana pića sa dodatkom šećera ili drugih sredstava za zaslađivanje ili aromatizaciju, kao i uvođenje akcize na proizvode od šećera, kakao i sladoled u cilju smanjenje negativnog trenda upotrebe ovih proizvoda na zdravlje stanovništva. Pored navedenog, predloženim zakonom je planirano i povećanje visine akcize na pivo kao i povećanje akcize na pjenušava vina, ostala pjenušava fermentisana pića i uvođenje akcize na ostala nepjenušava fermentisana pića.

Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o poreskoj administraciji, nalazi se u skupštinskoj proceduri. Navedenim Predlogom zakona vrši se usklađivanje važećeg Zakona o poreskoj administraciji sa Direktivom Savjeta 2011/16/EU o administrativnoj saradnji u oblasti oporezivanja (DAC 1), kao i izmjenama navedene direktive i to: Direktivom Savjeta 2014/107/EU u vezi obavezne automatske razmjene informacija u oblasti oporezivanja (DAC 2), Direktivom Savjeta 2016/881/EU u vezi obezbjeđivanja informacija o izvršenim transakcijama između povezanih lica (DAC 4) i Direktivom Savjeta 2016/2258 u vezi pristupa poreskog organa informacijama za sprječavanje pranja novca (DAC 5), čime će se obezbijediti pravni okvir za razvoj sistema razmjene informacija između nadležnih organa, koji će doprinijeti jačanju nacionalnih poreskih sistema i poboljšanju naplate poreza.

Predlog Zakona o potvrđivanju Ugovora između Crne Gore i Knjaževine Monako o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja i sprječavanju izbjegavanja plaćanja poreza na dohodak, nalazi se u skupštinskoj proceduri. Navedenim Predlogom zakona omogućava se sprovođenje navedenog ugovora u cilju zaštite rezidenata Crne Gore i Monaka od dvostrukog oporezivanja koje destimulativno djeluje na međunarodno poslovanje i investiranje. Takođe, navedeni ugovor ima za cilj da otkloni poreske barijere razmjeni roba i usluga, kretanju lica i kapitala kao i transferu tehnologije i znanja i na taj način stimuliše strana investiranja i obezbijedi pozitivna dejstva poreskih podsticaja.

Uredba o izmjenama Uredbe o uslovima i kriterijumima objavljivanja liste poreskih dužnika, je usvojena na sjednici Vlade Crne Gore od 11. VI 2021. Navedenom uredbom predviđeno je da se na listi poreskih dužnika, koju poreski organ objavljuje kvartalno, nađu i poreski dužnici koji su uložili žalbu, odnosno pokrenuli upravni spor. Takođe, u cilju poštovanja načela jednakosti, navedenom uredbom propisana je obaveza da poreski organ kvartalno objavljuje i listu 100 najvećih poreskih dužnika kod kojih je pokrenut stečajni postupak, jer se i u tom slučaju radi o poreskim dužnicima koji imaju dospjele a neizmirene poreske obaveze.

3.16.2. Operativni kapaciteti i kompjuterizacija

Projekat "Reforma Poreske administracije" (finasiran kreditom Svjetske banke) koji podrazumijeva uvođenje IRMS (Integrisanog informacionog sistema) kao i modernizaciju poslovnih procesa u skladu sa važećim trendovima digitalizacije usluga poreskim obveznicima sastoji se iz tri faze. U prvoj fazi, završen je FRD dokumenta (opis budućeg stanja poslovnih procesa). U drugoj fazi, završen je projektni zadatak u vezi DWH skladišta podataka i slijedi objavljivanje tendera. U toku je rad na trećoj fazi iz akcionog plana vezano za čišćenje podataka.

Dodatno, sistem za e-fiskalizaciju postao je operativan 01. I 2021., sa prelaznim rokom primjene od 6 mjeseci. Primjena sistema on line fiskalizacije u realnom vremenu, počela je od 1. VI 2021., za sve obveznike u skladu sa Zakonom.

Započet je proces kojim se registracija osnivanja privrednog subjekta obavlja elektronskim putem. Novine u Zakonu o privrednim društvima („Sl. List CG“ broj 65/20), koje ujedno predstavljaju poboljšanje u odnosu na prethodno zakonsko rješenje: Stvoreni su normativni preduslovi za uvođenje potpune elektronske registracije preduzeća. Donijet je Zakon kojim je predviđeno da se originalnom dokumentacijom smatra i elektronski dokument u skladu sa zakonom kojim se uređuje elektronski dokument.

Stupanjem na snagu novog Pravilnika o načinu i vođenju CRPS-a, njegov sastavni dio čini i Jedinstvena registraciona prijava, kojom su objedinjene sve registracije (osnivanje, promjene, brisanje) koje se vrše u CRPS-u, čime je pojednostavljena procedura u odnosu na prethodni način registracije, odnosno postojanje 16 različitih obrazaca za svaku registraciju ponaosob.

Nastavljena je tehnička pomoć kroz projekat tehničke pomoći sredstvima Višekorisničke IPA-e koju pružaju eksperti MMF-a, na osnovu TADAT procjene odrađene na kraju 2015. Tehnička pomoć je predviđena nakon održanog godišnjeg koordinacionog sastanka zemalja Zapadnog Balkana, i za naredni period biće vezana za kratkoročnu pomoć do aprila 2022. u oblasti poreske kontrole, struktuiranja poreskog duga, implementacije modernog pristupa upravljanja rizicima kod poštovanja poreskih propisa; kao i za dugoročnu pomoć (3-4 godine) u pogledu sveobuhvatne reforme Uprave prihoda i carina.

Nastavljene aktivnosti vezane za procjenu spremnosti administracije za razmjenu informacija AEOI (2023) uz tehničku pomoć predstavnika OECD-a /Globalni forum o transparentnosti i razmjeni informacija u poreske svrhe (po zahtjevu, automatski, spontano). U toku su aktivnosti vezane za CDS "Povjerljivost i zaštita podataka" ISM na osnovu sačinjene Preliminarne procjene zrelosti i plana aktivnosti za naredni period.

3.17. POGLAVLJE 17: EKONOMSKA I MONETARNA UNIJA

3.17.1. Ekonomska politika

Vlada je 1. IV 2021. usvojila **Program ekonomskih reformi za Crnu Goru za period 2021-2023**, u kojem su predstavljene i posljednje makroekonomske projekcije, kao i procjena uticaja određenih projekata koji se finansiraju iz javnih izvora. Prilikom izrade projekcija makroekonomskih indikatora korišten je postojeći model Ministarstva finansija, kao i novi model, koji je Ministarstvo finansija razvilo kroz projekat „Podrška za procjenu makroekonomskog uticaja strukturnih reformi", u okviru podrške iz IPA Programa 2014 Evropske unije za Crnu Goru. Novorazvijeni model znatno je unaprijedio proces finansijskog programiranja kroz strukturirane ekonometrijske i bihevioralne jednačine putem kojih se sagledavaju trendovi u razvoju ključnih ekonomskih pokazatelja i procjena uticaja pojedinih javnih politika na razvoj ekonomije.

Vlada je 12. III 2021. usvojila **Revidirane smjernice makroekonomske i fiskalne politike za period 2021-2023**, kojima su ažurirane projekcije rasta bruto domaćeg proizvoda (BDP-a) i drugih makroekonomskih indikatora za period od 2020-2023, i kojima se utvrđuje srednjoročni budžetski okvir sa limitima potrošnje potrošačkih jedinica prvog nivoa.

3.17.2. Monetarna politika

U februaru 2021, tokom sprovođenja Misije MMF-a za procjenu zaštitnih mehanizama CBCG, identifikovana je potreba za izmjenama i dopunama Zakona o CBCG, te je na preporuku MMF-a, Centralnoj banci odobrena tehnička pomoć za ovu aktivnost koju će, u saradnji sa Evropskom komisijom, realizovati MMF-ov Sektor za pravne poslove.

3.18. POGLAVLJE 18: STATISTIKA

3.18.1. Statistička infrastruktura

Kada je u pitanju zvanična statistika u Crnoj Gori, u okviru ukupne državne institucionalne reforme koju je realizovala nova Vlada Uprava za statistiku Crne Gore ostala je i dalje nezavisan organ.

Vlada usvojila je u martu 2021. Izvještaj o realizaciji Godišnjeg plana za 2020. godinu koji je pripremio MONSTAT sa ciljem informisanja Vlade o realizovanim aktivnostima na nivou cjelokupnog statističkog sistema. U 2020. realizovano je 208 ili 99% statističkih istraživanja definisanih Godišnjim planom zvanične statistike za 2020. godinu.

Vlada je takođe 22. IV 2021. usvojila i Izvještaj o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Strategije razvoja zvanične statistike 2019. - 2023. godine (za period 2019. - 2020.).

Kada su u pitanju administrativni kapaciteti Uprave za statistiku, u skladu sa Uredbom o organizaciji i načinu rada državne uprave (od 7. XII 2020.), pripremljen je i usvojen novi Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Uprave za statistiku, koji je Vlada usvojila 05. IV 2021. Ovim pravilnikom sistematizovano je ukupno 169 radnih mjesta. Trenutni broj zaposlenih je 97.

3.18.2. Makroekonomska statistika

U skladu sa Kalendarom objavljivanja statističkih podataka za 2021., u izvještajnom periodu objavljeni su podaci kvartalnog BDP-a za IV kvartal 2020. i I kvartal 2021. po potrošnoj metodi u skladu sa ESA 2010 metodologijom. Podaci su dostavljeni Eurostat-u putem EDAMIS programa za transmisiju podataka u SDMX formatu bez korišćenja SDMX konvertora. Uz podršku aktuelnog IPA 2017 višekorisničkog projekta Uprava za statistiku je nastavila sa radom na daljoj harmonizaciji statistike nacionalnih računa sa ESA 2010 metodologijom i proizvodnjom inputa za popunjavanje varijabli u okviru tabela definisanih mjerilima za zatvaranje, a kroz projektne aktivnosti: unaprijeđenje obračuna godišnjih i kvartalnih podataka nacionalnih računa, rad na uvođenju i razvoju sektorskih nefinansijskih računa i razvoju integrisanog sistema za proizvodnju tabela ponude i upotrebe.

U okviru statistike cijena nastavljen je rad na daljoj harmonizaciji statistike cijena sa međunarodnim standardima. Sa tim u vezi, harmonizovani indeks potrošačkih cijena (HICP) i paritet kupovne moći (PPP) su u velikoj mjeri usklađeni sa standardima EU. Početkom marta 2021., MONSTAT je poslao sve obavezne setove podataka putem novog SDMX formata za slanje, i nastavlja sa redovnom transmisijom podataka.

Takođe, nastavljen je rad na unaprijeđivanju kvaliteta podataka, praćenju istog u vidu redovne izrade Izvještaja o kvalitetu i referentnih metapodataka.

U oblasti proizvođačkih cijena, u okviru IPA 2017 projekta, MONSTAT je započeo rad na obračunu agregata za proizvođačke cijene industrijskih proizvoda (Output prices - total). Za preračun serije za period od 2005. - 2009. planiran je backcasting uz ekspertsku pomoć.

U statistici spoljne trgovine robama nastavljen je rad na daljoj harmonizaciji ove statistike sa međunarodnim standardima. Zahtijevani setovi podataka spoljnotrgovinske robne razmjene na mjesečnom nivou se redovno dostavljaju EUROSTAT-u putem Edamisa.

U posmatranom periodu, uz podršku IPA 2017 projekta, pripremljene su detaljne metodološke specifikacije za potrebe slanja podataka spoljnotrgovinske robne razmjene prema novoj strukturi podataka (DOC MET 400 format).

Takodje, u cilju dalje harmonizacije sa EU standardima, nastavljen je rad na aktivnostima u vezi razvoja statistike spoljnotrgovinske robne razmjene prema karakteristikama preduzeća (TEC). Tokom prethodnog perioda analizirali smo postojeći statistički sistem koji uključuje: analizu postojećih izvora podataka važnih za TEC, strukturu podataka iz različitih izvora podataka, mogućnosti povezivanja raspoloživih podataka, tehnički kapacitet i IT alate. Povezivanje statističkih podataka iz Biznis registra, strukturne biznis statistike, statistike stranih filijala i spoljnotrgovinske robne razmjene, izvršeno je za referentnu 2019., uz podršku IPA 2017 projekta, i započet je rad na pripremi zahtijevanih setova podataka.

Podaci spoljnotrgovinske robne razmjene prema fakturnoj vrijednosti (TIC), na godišnjem nivou za referentnu 2020., su dostavljeni EUROSTAT-u u skladu sa zahtijevanim formatom podataka.

3.18.3. Poslovna statistika

U Odsjeku statistike kratkoročnih indikatora, sve domenske statistike (industrija, građevinarstvo, trgovina na malo i usluge) se sprovode u skladu sa metodološkim okvirom definisanim Regulativom (EZ) br. 1165/98. Zahtijevani podaci se redovno dostavljaju EUROSTAT-u putem e-Damisa uz kontinuirani rad na redovnim aktivnostima shodno Kalendaru objavljivanja statističkih podataka i unaprijed definisanim rokovima. Metapodaci za 2020. godinu su ažurirani za sve kratkoročne statistike putem Metadata Handler-a, u skladu sa zahtjevima Eurostat-a.

U skladu sa novim zahtjevima FRIBS regulative (EU) 2019/2152 u statistici građevinarstva, podaci za varijable Building permits: dwellings (B:411) i Building permits: m² useful floor area (B:412) su kalendarski i sezonski prilagođeni korišćenjem Jdementra+ softvera i prosljeđeni Eurostatu u zahtijevanom SDMX formatu putem EDAMIS web portala.

Statistika trgovine na malo od januara 2021. počinje da koristi administrativni izvor podataka. U skladu sa ovom promjenom, podaci za 2020. su preračunati. Nova zahtijevana

promenljiva prema FRIBS regulativi (EU) 2019/2152 -G473: Trgovina na malo motornim gorivima je izračunata i prosljeđena Eurostatu.

Objavljeni su podaci o broju i strukturi poslovnih subjekata u Crnoj Gori za 2020. U cilju smanjenja opterećenosti izvještajnih jedinica promjenjen je metod istraživanja sa anketnog na kombinovani metod za Istraživanje o poslovanju velikih i srednjih preduzeća. U navedenom periodu intenzivirane su aktivnosti na ažuriranju Statističkog registra prostornih jedinica u cilju priprema za Popis stanovništva, domaćinstava i stanova.

3.18.4. Socijalna statistika

Kada je u pitanju Popis stanovništva, koristiće se tradicionalni metod. Monstat je predlog Zakona o popisu dostavio Ministarstvu finansija i socijalnog staranja, koji je shodno Uredbi Vlade zadužen za predlaganje zakona i organizovanje javne rasprave. Usvajanje Zakona o popisu stanovništva planirano je za IV kvartal 2021. shodno Programu rada Vlade za 2021. godinu.

U izvještajnom periodu objavljena su sva saopštenja za 2020. shodno Kalendaru objavljivanja statističkih podataka za 2021. godinu. Podaci o broju umrlih lica po sedmicama kao poseban zahtjev usljed pandemije COVID-19 šalju na mjesečnom nivou Eurostatu.

Iz oblasti azila sve tražene mjesečne i kvartalne tabele se regularno šalju.

Što se tiče statistike migracija, iz oblasti nelegalnih migracija (EIL) poslate su kvartalne tabele za I kvartal 2021. koje je Eurostat po prvi put uveo 2021. godine.

Anketa o dohotku i uslovima života (EU-SILC) sprovodi se redovno od 2013. godine. U martu 2021. podaci za 2019. godinu sa longitudinalnim ponderima poslani su Eurostatu putem eDAMIS-a. Terenski rad za SILC 2021 započeo je 7. VI i trajaće do 6. VIII 2021.

U izvještajnom periodu od 01. I do 15. VI 2021., kada je ESSPROS istraživanje u pitanju, prikupljeni su i obrađeni podaci za 2019. (preliminarni podaci) i 2018. (konačni podaci). Izvještaj o kvalitetu za neto modul za referentnu 2018. godinu je dostavljen i validiran od strane Eurostata u skladu sa definisanim rokovima.

Uprava za statistiku sprovodi istraživanje o upotrebi informaciono-komunikacionih tehnologija u preduzećima, domaćinstvima i od strane pojedinaca od 2011. u skladu sa EU regulativama. Podaci za istraživanje o upotrebi IKT u domaćinstvima i od strane pojedinaca, kao i istraživanje o upotrebi IKT u preduzećima su prikupljeni krajem aprila. Metadata izvještaj za Istraživanje o upotrebi informaciono-komunikacionih tehnologija u preduzećima je poslat Eurostatu 28. V 2021.

Prema Godišnjem planu zvanične statistike za 2021. godinu, Uprava za statistiku sprovodi redovno istraživanje o Inovativnim aktivnostima preduzeća za period 2018. - 2020. Upitnik o Inovativnim aktivnostima za period 2018. - 2020. je pripremljen u skladu zahtjevima Eurostat-a. Metodologija koja se koristi u ovom statističkom istraživanju u skladu je sa

međunarodnim zahtjevima (OSLO priručnik). Početkom maja upitnici su poslani na teren i u toku je prikupljanje podataka.

U oblasti statistike kriminala, u okviru projekta IPA 2017-Kriminal i statistika krivičnog pravosuđa, radna grupa za mapiranje krivičnih djela sa krivičnim zakonodavstvom EU nastavila je kontinuirani rad na usklađivanju predloženog mapiranja nacionalnih krivičnih djela prema Međunarodnoj klasifikaciji kriminala u statističke svrhe (ICCS).

3.18.5. Poljoprivredna statistika

U oblasti strukturalne statistike formirana je organizaciona struktura za pripremu i sprovođenje predstojećeg Popisa poljoprivrede. U okviru organizacione strukture, pored predstavnika iz Uprave za statistiku uključeni su i nacionalni eksperti ispred Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede i Biotehničkog fakulteta. Pripremljen je Poslovnik o radu Komisije i njenih tijela, dokument definisanje praga na nacionalnom nivou, kao i dokument sa varijablama NS/NE (non-significant i non-existing) i ADM (administrative data), a sve u cilju priprema za sprovođenje Popisa poljoprivrede sa visokim nivoom kvaliteta.

U oblasti agroekološke statistike, preliminarni podaci o prometu pesticida dostavljeni su Eurostatu putem e-DAMIS za 2019. u XII 2020. godine u skladu sa Regulativom (EK) 1185/2009 koja se odnosi na statistiku pesticida. U oblasti statistike pesticida EUROSTAT-u je dostavljen i Quality Report AEI-ESQRS-A-ME-2019-000, krajem marta 2021. Po prvi put u Crnoj Gori sprovedeno je Pilot istraživanje o upotrebi pesticida na poljoprivrednim gazdinstvima. Sproveden je terenski rad u periodu od 21. IX - 10. XI 2020. Projekat je završen u planiranom roku i Završni izvještaj je dostavljen Eurostatu u aprilu 2021.

U oblasti statistike organske proizvodnje, preliminarni podaci o organskoj statistici za 2020. su poslani Eurostatu 16. VI 2021. u skladu sa EU reg 834/2007 i implementacionom Reg 889/2008 o organskoj proizvodnji i označavanju organskih proizvoda.

3.18.6. Statistika životne sredine

U oblasti računa u životnoj sredini, u okviru uspostavljenog sistema za obračun Računa materijalnih tokova (MFA), radi se na pripremi obračuna za period 2016. - 2020.

U oblasti statistike šumarstva, preračunom vremenskih serija, kreirani su uslovi za eksperimentalno postavljanje sistema za ekonomski račun u šumarstvu, te se radilo na analizi izvora za nedostajuće podatke.

3.18.7. Dodatno povezivanje

U izvještajnom periodu Uprava za statistiku je poslala Eurostatu putem Edamis web portala i Edamis web aplikacije podatke iz 28 domena. U navedenom periodu poslato je 100 različitih datasetova. Konstantno se radi na povećanju broja podataka različitih domena i datasetova koji se šalju preko Edamisa

Uprava za statistiku osim podataka redovno šalje i metapodatke statističkih istraživanja. Tokom izvjestajnog perioda poslato je 75 metadata setova korišćenjem web aplikacije koju je razvio Eurostat - European Statistical System Metadata Handler (ESS MH). Podaci koji se šalju koristeći ESS MH Standarde koje moraju da ispune metapodaci su SIMS (Single Integrated Metadata Structure) ili ESMS (Euro SDMX Metadata Structure).

Tokom izvještajnog perioda nastavljene su aktivnosti na stvaranju preduslova za unapređenje diseminacije zvanične statistike odnosno implementaciju dinamičkog web sajta.

POGLAVLJE 19: SOCIJALNA POLITIKA I ZAPOSŁJAVANJE

Radni odnosi

Skupština je 27. V 2021. donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o radu, kojim su propisane dodatne funkcije po osnovu kojih zaposlenom mogu da miruju prava iz rada i po osnovu rada, i to funkcija državnog sekretara i starješina organa državne uprave odnosno lokalne uprave. Takođe, utvrđeno je da iznos minimalne zarade u neto iznosu ne može biti manji od 250 eura, s tim što je primjena navedene norme odložena za 1. oktobar 2021. Navedenim zakonom je takođe propisana izmjena koja se odnosi na prestanak radnog odnosa po sili zakona sa dodadašnjih 67 godina života i 15 godina staža osiguranja, na 66 godina života i 15 godina staža osiguranja uz smanjivanje granice za odlazak u penziju po osnovu rada na radnim mjestima na kojima se staž osiguranja računa sa uvećanim trajanjem, s tim što će se ova izmjena zakona primjenjivati od 1. januara 2022. godine.

Administrativni kapaciteti

U Direktoratu za rad i zapošljavanje u Ministarstvu ekonomskog razvoja, u okviru tri direkcije, sistematizovano je 17 radnih mjesta, od čega su pet u okviru Direkcije za radne odnose, četiri u okviru Direkcije za poslove zaštite i zdravlja na radu i osam u okviru Direkcije za pristup tržištu rada (koja je nastala spajanjem dvije Direkcije).

Zaštita i zdravlje na radu

U periodu od 1. januara do 15. juna 2021. Inspekcija rada je izvršila ukupno 5.024 inspeksijska pregleda (u oblasti radnih odnosa i zapošljavanja 3.520 i u oblasti zaštite i zdravlja na radu 1.504). Od ukupnog broja pregleda 746 je izvršeno po inicijativama zaposlenih, građana i drugih podnosilaca (708 iz oblasti radnih odnosa i zapošljavanja i 38 iz oblasti zaštite i zdravlja na radu). Utvrđeno je ukupno 1.516 nepravilnosti.

Inspekcija rada je istom periodu evidentirala samo tri slučaja radnog angažovanja djece u neformalnom radu starosti od 15 do 18 godina. Inspektori su poslodavcima donijeli ukazivanje za otklanjanje nepravilnosti, odnosno pribavljanja potrebne dokumentacije (ljekarsko uvjerenje i saglasnost roditelja), kako bi se ispunili zakonski uslovi za rad tih lica. Inspekcija rada nije evidentirala slučajeve koji bi se mogli tretirati kao najgori oblik radnog angažovanja djece u bilo kojoj djelatnosti.

U navedenom periodu Inspekciji rada prijavljene su i izvršen je uviđaj 7 povreda na radu i sve su bile teške povrede (nije bilo smrtnih slučajeva i kolektivnih povreda na radu), i to: 3 u građevinskom sektoru, 1 u proizvodnji, 1 u distribuciji električne energije i 2 u službi zaštite i spašavanja (protivpožarna zaštita). U dijelu opremljenosti inspektora rada za rad, 43 inspektora imaju 24 vozila, laptop sa modemom za pristup internetu, mobilni štampač (ne svi), mobilni skener (ne svi). Inspektori za oblast zaštite i zdravlja na radu imaju: zaštitne

šljemove, zaštitne čizme, vodonepropusne fluorescentne jakne, 2 foto aparata (ne svi), dok inspektori rada za oblast radnih odnosa i zapošljavanja tu opremu nemaju.

Na osnovu odredbi Zakona o zaštiti od nejonizujućih zračenja („Službeni list Crne Gore“, br. 35/13), Zakona o upravnom postupku („Sl. list Crne Gore“, br. 56/14, 20/15, 40/16, 37/17), Agencija za zaštitu životne sredine je periodu 1. I 2021-31. V 2021. izdala:

- Dozvolu Institutu "SIGURNOST", Podgorica, za stručno osposobljavanje i provjeru stručne osposobljenosti profesionalno izloženih lica i lica odgovornih za sprovođenje mjera zaštite od nejonizujućih zračenja ("Službeni list Crne Gore", br. 015/21 od 15.02.2021);
- Dozvolu za obavljanje stručnih poslova zaštite od nejonizujućih zračenja institutu "SIGURNOST" Podgorica ("Službeni list Crne Gore", br. 006/21, 015/21)
- Dozvolu za obavljanje stručnih poslova zaštite od nejonizujućih zračenja Elektrotehničkom fakultetu, Podgorica ("Službeni list Crne Gore", br. 002/21) i to:
  - ✓ mjerenja nivoa nejonizujućih zračenja
  - za mjerenje nivoa elektromagnetnih polja koja generišu radiokomunikacioni predajnici i to za mjerenje nivoa električnog polja frekvencije između 30 MHz i 6 GHz
  - ✓ davanje stručnog mišljenja o ispunjavanju uslova za korišćenje izvora nejonizujućih zračenja
  - za elemente elektroenergetskog sistema koji su izvori elektromagnetnih polja i druge izvore niskofrekvencijskih elektromagnetnih polja koji nijesu radiokomunikacioni predajnici
  - za radiokomunikacione predajnike.

Takođe, na zahtjev Instituta „SIGURNOST“, Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma je dalo tumačenje odredbi Zakona o zaštiti od nejonizujućih zračenja ("Sl. list CG", br. 35/13).

Inspektor za zaštitu od zračenja je periodu 1. I 2021-31.V 2021:

- **izvršio 28 inspekcijskih nadzora** za kontrolu lica koja posjeduju izvor nejonizujućih zračenja;
- **donio 19 rješenja koja se odnose na preduzimanje određenih mjera i radnji** u cilju otklanjanja utvrđenih nepravilnosti, mjerenja nivoa elektromagnetnog polja, dobijanje dozvola za korišćenje izvora nejonizujućih zračenja.

Održana je virtuelna radionica u organizaciji Međunarodne telekomunikacione unije 27. IV 2021, o rezultatima regionalne procjene za Evropu o ograničenjima izloženosti elektromagnetnim poljima i izazovima u komunikaciji. Održana je virtuelna radionica u organizaciji Međunarodne telekomunikacione unije (ITU) sa sjedištem u Ženevi 10. V 2021. o izloženost ljudi elektromagnetnim poljima (EMF) zbog digitalnih tehnologija.

Socijalni dijalog

U cilju stvaranja uslova za funkcionisanje Socijalnog savjeta, Vlada je 14. januara imenovala svojih osam predstavnika u ovom tripartitnom tijelu. U periodu od 1. januara do 15. juna 2021. Socijalni savjet Crne Gore je održao tri, dok je Predsjedništvo Savjeta održalo pet sjednica.

Vanrednoj sjednici Socijalnog savjeta, održanoj u februaru 2021, uoči skupštinske rasprave o povećanju minimalne zarade, prisustvovali su predsjednik Skupštine i predsjednik Vlade. U skladu sa aktivnostima usmjerenim na unapređenje socijalnog dijaloga, u duhu dobre prakse i sa težnjom da se poboljša i unaprijedi proces konsultacija sa socijalnim partnerima, Savjet je preporučio da utvrđivanje iznosa minimalne zarade treba da bude rezultat pregovora kroz socijalni dijalog. Socijalni partneri su saglasni da je uvećanje minimalne zarade potrebno, te da se ono realizuje u III kvartalu 2021. kada se očekuje otpočinanje oporavka privrede i ekonomske aktivnosti. Takođe, Savjet je ocijenio da je neophodno napraviti detaljnu i sveobuhvatnu analizu svih fiskaliteta i parafikaliteta na rad, radi daljeg podsticanja zapošljavanja.

Socijalni savjet je tematskom sjednicom "Dostojanstveni rad za sve: Dostojanstvo, jednakost i antidiskriminacija LGBTIQ osoba u sferi zapošljavanja i radnih odnosa", dao svoj doprinos realizaciji Strategije za unapređenje kvaliteta života LGBTIQ osoba u Crnoj Gori 2019-2023. U radu tematske sjednice učestvovali su eksperti Međunarodne organizacije rada, UN-a i predstavnici nevladinog sektora u čijem fokusu interesovanja i djelovanja su prava LGBTQ osoba. U toku je rad na izradi novog Opšteg kolektivnog ugovora, koje je završnoj fazi pregovara. U izvještajnom periodu registrovano deset kolektivnih ugovora.

Politika zapošljavanja

Prema podacima iz četiri sprovedena kvartalna istraživanja kroz Anketu o radnoj snazi tokom 2020, u Crnoj Gori broj zaposlenih u odnosu na prethodnu godinu je smanjen za 10%, a broj nezaposlenih u odnosu na prethodnu godinu je povećan za 10,1%. Broj neaktivnog stanovništva u odnosu na prethodnu godinu je povećan za 9,6%. Stopa aktivnosti za 2020. godinu je 53,3%, stopa zaposlenosti je 43,8%, stopa nezaposlenosti je 17,9% i stopa neaktivnosti je 46,7%.

Prema administrativnim podacima Monstata, u periodu januar – april 2021, prosječan broj zaposlenih je na nivou od 82,7% u odnosu na isti period prethodne godine, dok je prosječan broj nezaposlenih lica u istom periodu veći za 43,7% u odnosu na isti period prethodne godine.

Na evidenciji Zavoda za zapošljavanje Crne Gore, na dan 15. VI 2021. nalazila su se 56.107 lica, što je 14.716 lica (35,55%) više u odnosu na isti dan 2020. Udio žena u ukupnom broju registrovanih nezaposlenih lica povećan je sa 57,92% na 58,54%. Nezaposleni mladi (15-24) su činili 10,04% ukupno registrovanih nezaposlenih lica, što je više u odnosu na isti period prethodne godine kada su činili 8,89% ukupno registrovanih nezaposlenih. Broj lica sa

invaliditetom je 11.085 od čega je 61,18% žena. Najveći broj ovih lica 9.897 ili 89,28% su nezaposlena lica koja su status lica sa invaliditetom i procenat invaliditeta ostvarila u skladu sa Zakonom o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom. Na evidenciji se nalazili i 1.476 Roma i Egipćana (55,56% žena) koji aktivno traže zaposlenje.

Započete su aktivnosti u pravcu reforme Zavoda za zapošljavanje Crne Gore kroz digitalizaciju. Naime, u maju 2021. godine završena je implementacija projekta „Ublažavanje učinaka Covid-19 na svijet rada u Crnoj Gori“ od strane MOR-a, a uz finansijsku podršku Fonda za dobro upravljanje. U okviru navedenog projekta revidirane su ukupno 67 internih procedura Zavoda na lokalnom i centralnom nivou, u cilju poboljšanja efikasnosti u pružanju inkluzivnih usluga svim korisnicima. Online registracija i podnošenje zahtjeva putem interneta biće dostupni javnosti tokom jula tekuće godine. Takođe, pripremljena je online aplikacija za potrebe Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom, čime će se preopterećenost administrativnim poslovima i složenim procedurama smanjiti. Pripremljen je Akcioni plan za interoperabilnost baza podataka koji oslikava potrebne korake za unaprjeđenje i razvoj ICT sistema Zavoda za povlačenje podataka iz registara u kojima ti podaci i nastaju. Takođe, pripremljen je i modul za izvještavanje po osnovu online prijave koji će omogućiti jednostavnije prikupljanje podataka i informacija za potrebe analiza i izvještavanja.

Jačanje operativnih kapaciteta sprovedeno je kroz dvije obuke za nove mjere uključujući mjeru „Activate Women“, ali i kroz obuke za dizajn, monitoring i evaluaciju postojećih mjera aktivne politike zapošljavanja. „Activate Women“ predstavlja pilot projekat aktivne politike zapošljavanja, koji je namijenjen aktivaciji mladih žena sa djecom predškolskog uzrasta, a uz finansijsku podršku EK i MOR.

Ministarstvo ekonomskog razvoja preduzima aktivnosti u cilju uvođenja programa „Garancija za mlade“ u Crnoj Gori. Uvođenje programa posebno je značajano u trenutku povećane ukupne nezaposlenosti, naročito mladih, usljed negativnih posledica pandemije Covid 19 po ekonomiju, a samim tim i tržište rada. Formiran je Radni tim kojeg, pored predstavnika MER-a, kao nadležnog resora za politike rada i zapošljavanja čine i predstavnici: Ministarstva prosvjete, nauke, kulture i sporta, Uprave za sport i mlade, Zavoda za zapošljavanje, Ministarstva finansija i socijalnog staranja, Unije poslodavaca i Privredne komore, kao i tri predstavnika NVO koje se bave pitanjima obrazovanja i zapošljavanja mladih. U cilju blagovremenog i strateškog planiranja, Crna Gora je predvidjela finansiranje programa Garancije za mlade kroz Strateški odgovor IPA III za period 2023-2024, kao instrument za korišćenje sredstava Ekonomskog i investicionog plans za Zapadni Balkan iz oktobra 2020. godine. IPA tek treba da se odobri od strane EK.

U izvještajnom periodu, uz podršku Regionalnog savjeta za saradnju, pripremljena je Evaluacija mjera aktivne politke tržišta rada u Crnoj Gori. Pored analize pojedinačnih programa, Evaluacija sadrži i prijedloge za unaprijeđenje aktivne politike zapošljavanja.

U skladu sa raspoloživim sredstvima za realizaciju mjera aktivne politike zapošljavanja, Zavod za zapošljavanje je započeo realizaciju Programa „Podsticaja za sezonsko zapošljavanje”. Programom je predviđena dodjela subvencija poslodavcima iz privatnog sektora koji svoju djelatnost obavljaju u sektoru usluga smještaja i ishrane, za zapošljavanje 550 nezaposlenih mladih lica i žena, u trajanju od tri mjeseca. U toku su aktivnosti na obradi i ocjeni zahtjeva podnijetih od strane poslodavaca na konkurs za realizaciju navedenog programa.

Zavod za zapošljavanje i Međunarodna organizacija rada su, u martu tekuće godine, zaključili Sporazum o realizaciji Pilot projekta “Aktiviranje žena”. Projekat podrazumijeva aktivaciju žena od 25 do 34 godine kroz dodjelu grantova za nezaposlene žene sa djecom predškolskog uzrasta i kroz subvencionisanu obuku na radnom mjestu, kako bi se ublažili efekti pandemije na svijet rada u Crnoj Gori. Opšti cilj pilot projekta je promovisanje mogućnosti integracije mladih žena na tržište rada nakon pandemije COVID- 19, dok je specifični cilj jačanje kapaciteta crnogorskih institucija tržišta rada za dizajniranje, sprovođenje i procjenu inovativnih mjera na tržištu rada, kao dio odgovora na COVID-19 koji bi olakšao uključivanje mladih žena u nepovoljnom položaju, na tržište rada. Za finansiranje Pilot projekta „Aktiviranje žena” Zavodu za zapošljavanje Crne Gore su obezbijedena sredstva u iznosu od 112.000,00 USD.

U okviru Programa grantova za samozapošljavanje koji se finansira iz IPA fondova, a koji sprovodi Zavod za zapošljavanje Crne Gore, 16. IV 2021. je raspisan treći javni poziv za dodjelu bespovratnih sredstava , koji je rezultirao predajom 1033 projektna predloga. Indikativni iznos koji je na raspolaganju za treći javni poziv je 1.181.000 eura, čime se može isfinansirati oko 160 novih korisnika granta.

Evropski i socijalni fond

Trenutno stanje u pogledu priprema za korišćenje ESF-a U okviru *Sektorskog operativnog programa za zapošljavanje, obrazovanje i socijalne politike – SOPEES 2015-2017* (tzv. Program EU i Crne Gore za zapošljavanje, obrazovanje i socijalnu zaštitu), potpisano je 19 ugovora od planiranih 25 na ukupan iznos od 12,772.118,80 eura, što čini 70,95% ukupne vrijednosti Programa – 18.000.000,00 eura. Tokom prve polovine 2021. godine nastavljene su aktivnosti koje su se odnosile na intenzivno praćenje ugovorenih projekata i izradu dokumentacije i pokretanje i evaluaciju u okviru preostalih poziva predviđenih u okviru Programa. Iste su se odvijale na zadovoljavajućem nivou.

S obzirom na to da je u avgustu 2020. godine potpisan je Finansijski sporazum za godišnji Akcioni dokument „*Podrška pametnom i inkluzivnom rastu - zapošljavanje i socijalna inkluzija 2020*“ (IPA 2020) u vrijednosti od 7,7 miliona eura od čega je za podršku za oblast tržišta rada i socijalne politike izdvojeno oko 6,5 miliona eura, započelo se sa izradom tenderske dokumentacije u skladu sa planom nabavke i planom plaćanja istog.

U cilju jačanja operativnih kapaciteta Zavoda za zapošljavanje Crne Gore (ZZZCG) za realizaciju aktivnih mjera zapošljavanja kroz digitalizaciju, Međunarodna organizacija rada (MOR) sprovodi projekat "Jačanje operativnih kapaciteta ZZZ-a za sprovođenje usluga za tržište rada i mjera aktivne politike zapošljavanja Crne Gore putem digitalizacije 2021-2022" u vrijednosti od 374,114.00€. Projekat je započeo sa realizacijom 15. II 2021. U prvoj polovini 2021. MOR je finalizovao Početni izvještaj projekta. Akcija je započela fazom kapitalizacije (8 nedelja), gdje je MOR sa predstavnicima ZZZCG i Ministarstva ekonomskog razvoja verifikovao rezultate prethodnih projekata i intervencija koji su usko povezani sa sprovođenjem akcije.

U okviru sprovođenja aktivnosti koja se odnosi na unapređenje pristupačnosti javnim zgradama koja se finansira iz IPA 2018 Akcionog dokumenta „Podrška vladavini prava i temeljnim pravima“ u nadležnosti Ministarstva pravde, 1. IX 2020. je započeta realizacija projekta „Unapređenje pristupačnosti javnih ustanova i centara za socijalni rad u Crnoj Gori“ i izrada Glavnog projekta. Projekat je vrijedan 166,240.00€.

Socijalna inkluzija i zaštita

Plan transformacije u JU Zavod „Komanski most“ usvojen je za period treći kvartal 2020. - treći kvartal 2024. Od kraja februara 2020. implementira se projekat Institucionalna transformacija JU Zavod „Komanski most“- razvoj usluge „*Stanovanje uz podršku*“. U skladu sa tim, adaptiran je i opremljen paviljon C. Organizovane su obuke za stručne radnike, stručne saradnike i saradnike zaposlene u JU Zavod „Komanski most“ na temu pripreme života korisnika za samostalan život u otvorenoj zajednici, kao i pristupi u radu u okviru nove usluge. Skala procjena izrađuje se na osnovu jedinstvene forme, posebno osmišljene da pokrije sve segmente života korisnika, njihovog funkcionisanja, znanja i ograničenja. Na osnovu skale definisan je širi spisak od 35 korisnika koji su procijenjeni kao mogući korisnici usluge „*Stanovanje uz podršku*“. Da bi procjena bila objektivna, u najboljem interesu korisnika, pored stručnih radnika i stručnih saradnika zaposlenih u Zavodu, dodatno su angažovani i treneri. Oni su kao eksterni eksperti posjetili ustanovu, obavili individualne razgovore sa svima i pregledali postojeće dosijee. Na osnovu toga dali su svoja mišljenja koja su se poklopila sa postojećom procjenom stručnih radnika, tako da je iz ovog šireg spiska izdvojeno 10 najfunkcionalnijih korisnika koji se pripremaju u paviljonu C. Takođe, sprovedena je i stručna procjena od strane angažovanog saradnika prof. dr neuropsihijatrije koji je izvršio procjenu osnovnog primarnog intelektualnog invaliditeta, odnosno komorbiditeta sa psihijatrijskim dijagnozama. Na taj način izvršen je izbor 10 najfunkcionalnijih korisnika koji će ući u fazu pripreme u paviljon C. Pomenuti korisnici su dobili saglasnosti od staratelja i nadležnih Centara za socijalni rad, kao i njihova stručna mišljenja. Stručni tim je dalje za pomenute korisnike izradio mjesečne i dnevne planove podrške. Takođe, u skladu sa zahtjevima struke paviljon C je opremljen svim potrebnim didaktičkim materijalima koji su koncipirani kako bi na jedan konkretan i jasan način omogućili korisnicima da usvoje nepohodne vještine i znanja. U narednom periodu cilj je da

pripremljene korisnike izmjestimo u stambene jedinice, a da se u okviru postojećeg paviljona C formira „Škola životnih vještina“ kroz koju bi značajan broj korisnika u skladu sa individualnim planom podrške praktično prošao kroz program koji im je neophodan za samostalan život u otvorenoj zajednici. U skladu sa pomenutim individualnim procjenama korisnika, dalji tok transformacije ustanove će pratiti njihove individualne potrebe na osnovu kojih će se razvijati dalje usluge.

Do danas uspostavljene su usluge podrške za život u zajednici i to:

- Usluga dnevnog boravka za djecu sa smetnjama i teškoćama u razvoju - 17 dnevnih boravaka;
- Usluga dnevnog boravka za odrasla i stara lica sa invaliditetom – do 1. V 2021. funkcionisalo je 13 dnevnih boravaka kroz projekat „*Nastavak reforme sistema socijalne i dječje zaštite*“ koji Ministarstvo finansija i socijalnog staranja realizuje uz tehničku podršku UNDP-a (dnevni boravak čiji je pružalac usluge JU Dom starih „Grabovac“ Risan ne finansira se kroz navedeni projekat);
- Usluga pomoć u kući za odrasla i stara lica sa invaliditetom;
- Usluga dnevnog boravka za djecu sa problemima u ponašanju - 3 dnevna boravka;
- Usluga pomoć u kući za djecu sa smetnjama i teškoćama u razvoju;
- Usluga stanovanja uz podršku se obezbjeđuje mladom licu koje je bilo dijete bez roditeljskog staranja do 23 godine života u Podgorici, Danilovgradu i Bijelom Polju.

Od 1. I 2021. nastavljeno finansiranje savjetodavno – terapijskih usluga za SOS telefon za odrasla i stara lica koji su žrtva zlostavljanja, zanemarivanja, nasilja u porodici i eksploatacije ili kod kojih postoji opasnost da će postati žrtve, čiji je pružalac SOS telefon za žrtve nasilja Nikšić i za SOS telefon za djecu i mlade koji su žrtva zlostavljanja, zanemarivanja, nasilja u porodici i eksploatacije ili kod kojih postoji opasnost da će postati žrtve, čiji je pružalac JU Dječji dom „Mladost“ Bijela.

Ministarstvo finansija i socijalnog staranja, nastavilo je sa postupkom licenciranja pružalaca usluga u sistemu socijalne i dječje zaštite. Ministarstvo je u periodu od 1. I do 15. VI 2021. izdalo 9 licenci a Zavod za socijalnu i dječju zaštitu izdao je 46 licenci.

Usluga smještaja u ustanovu obezbjeđuje se u kontinuitetu za odrasla i stara lica sa invaliditetom kod sledećih pružalaca:

- JU Dom starih „Grabovac“ u Risnu - 246 korisnika
- JU Dom starih „Bijelo Polje“ u Bijelom Polju - 164 korisnika
- JU Dom starih „Pljevlja“ u Pljevljima - 53 korisnika
- Dom starih u Danilovgradu - 45 korisnika
- Dom starih „Nana“ u Danilovgradu - 27 korisnika
- JU Zavod „Komanski most“ - 115 korisnika

Povećani su kapaciteti za uslugu smještaja, osnovani su Javna ustanova za smještaj odraslih lica sa invaliditetom i starih lica u Podgorici (smještajni kapacitet za 270 korisnika) i Javna

ustanova za smještaj odraslih lica sa invaliditetom i starih lica u Nikšiću (smještajni kapacitet za 208 korisnika).

U kontinuitetu se obezbjeđuje i usluga smještaja djece bez roditeljskog staranja i djece čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama u JU Dječjem domu „Mladost“ Bijela – za 90 korisnika i djece sa problemima u ponašanju u JU Centru “ Ljubović“ – 34 korisnika.

Antidiskiminacija

Akcioni plan za sprovođenje Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za period 2017-2021 za 2021. sa Izvještajem o realizaciji Akcionog plana za 2019-2020. je pripremljen i trenutno je u proceduri usvajanja.

Započet je rad na pripremi nove Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za period 2022-2027. koji će biti usaglašen sa Evropskom strategijom 2020-2030.

U dijelu rodne ravnopravnosti, fokus u I i II kvartalu 2021. je bio na izradi četvrtog po redu strateškog dokumenta za rodnu ravnopravnost za period 2021-2025. Prethodno je, tokom 2020, u saradnji sa Misijom OSCE-a u Crnoj Gori sprovedena eksterna evaluacija Plana aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti 2017-2021. godine (u daljem tekstu: PAPRR)⁶

Evaluacija PAPRR-a je izrađena u cilju dobijanja nezavisne i sistemske procjene uspješnosti sprovedenih aktivnosti koje su predviđene ovim dokumentom. Nalazi evaluacije su dali strateške smjernice za novi strateški dokument iz oblasti rodne ravnopravnosti.

U trećem kvartalu 2020, započete su pripreme za izradu novog strateškog dokumenta za period 2021-2025. Uz podršku Misije OEBS-a angažovane su tri ekspertkinje za izradu buduće Nacionalne strategije rodne ravnopravnosti. Formirana je Radna grupa, sastavljena od 35 predstavnika relevantnih institucija i NVO sektora. Predstavnice Zaštitnika ljudskih prava i sloboda i Agencije za elektronske medije učestvovala su u svojstvu posmatračica. Radna grupa je putem zoom platforme, od početka decembra 2020. godine do kraja marta 2021, održala je šest sastanka.

Na osnovu analize stanja u oblasti rodne ravnopravnosti, a imajući u vidu opredjeljenje Crne Gore da izgradi državu i društvo u skladu sa nacionalnim i međunarodnim standardima ljudskih prava i rodne ravnopravnosti, Nacionalna strategija rodne ravnopravnosti ima sljedeću viziju: Za društvo u kojem sve žene i muškarci i osobe drugačijih polnih i rodnih identiteta imaju jednake mogućnosti da doprinesu održivom razvoju Crne Gore i da jednako uživaju u njegovim dobrobitima. Kako bi se ostvarila navedena vizija, kao centralni strateški cilj definisano je: Dostizanje višeg nivoa rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori do 2025. godine.

---

⁶ <https://mmp.gov.me/ResourceManager/FileDownload.aspx?rid=415714&rType=2&file=>

Rasprava o Nacrtu nacionalne Strategije rodne ravnopravnosti 2021-2025 sa Akcionim planom 2021-2022 započeta je objavljivanjem 5. V 2021. Javnog poziva na sajtu Ministarstva pravde, ljudskih i manjinskih prava i na portalu e-uprave i trajala je 20 dana od dana objavljivanja ovog poziva.

Javna rasprava o nacrtu NSRR je dodatno unaprijedila kvalitet ovog dokumenta i povećala povjerenje i osjećaj udjela i vlasništva građana i građanki Crne Gore a cio proces javne rasprave, kroz pet *online* okruglih stolova (13.maja, 14.maja, 18.maja, 19.maja i 20.maja 2021. sa ukupno 74 učesnika), te kroz pisane sugestije i predloge je okarakterisala snažna interaktivnost svih koji su definisani kao ključni činioci u ovom procesu. Sugestije prikupljene sa okruglih stolovasu sistematizovane prema operativnim ciljevima, i jednim dijelom ugrađene u dokument. Pored toga, jedan broj konstruktivnih predloga u formi preporuka prosljeđene su nadležnim ministarstvima na dalju proceduru. U pitanju su preporuke koje su ocijenjene korisnim, a koje su predmet drugih strateških dokumenata i iste su upućene relevantnim organima na razmatranje i usvajanje, kako bi se ispoštovao princip horizontalne i vertikalne usaglašenosti strateških dokumenata.

Pripremljen je Nacrt Nacionalne strategije za rodnu ravnopravnost 2021-2025 sa Akcionim planom 2021-2022 i isti upućen Generalnom sekretarijatu Vlade na mišljenje, nakon čega će biti upućen Vladi na donošenje.

3.20. POGLAVLJE 20: PREDUZETNIŠTVO I INDUSTRIJSKA POLITIKA

3.20.1. Normativni okvir

U oblasti turizma, donijet je Pravilnik o obrascu licence za obavljanje turističke djelatnosti koja se izdaje turističkoj agenciji („Sl. list CG", broj 27/21) u cilju unapređenja sadržine obrasca za obavljanje djelatnosti turističke agencije.

U završnoj fazi je izrada Programa razvoja zdravstvenog turizma Crne Gore 2021-2023, s Akcionim planom. U maju mjesecu je realizovana i javna rasprava o Nacrtu pomenutog Programa, čije se usvajanje očekuje najkasnije do kraja III kvartala 2021. Programom razvoja zdravstvenog turizma Crne Gore 2021-2023, s pratećim Akcionim planom će se na osnovu analize stanja definisati ključne mjere i ciljevi za intenzivniji razvoj ovog oblika turizma, kako bi se stvorili preduslovi za jači i brži razvoj i afirmaciju ove grane i doprinijelo kreiranju novih radnih mjesta. Ovaj dokument će doprinijeti unapređenju zakonodavnog okvira za razvoj zdravstvenog turizma, poboljšanje i jačanje ukupne zdravstvene infrastrukture, pozicioniranje i prepoznavanje Crne Gore kao destinacije zdravstvenog turizma.

U izvještajnom periodu otpočete su i aktivnosti na planu izrade Strategije razvoja turizma Crne Gore 2021-2025 s Akcionim planom, čije se donošenje očekuje do kraja 2021. U saradnji s Ministarstvom ekonomskog razvoja, kancelarija Programa Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP) u Podgorici angažovala je konsultanta koji treba da pruži podršku u izradi ovog važnog dokumenta. U toku je i formiranje multidisciplinarnе Radne grupe koja će raditi na ovom sveobuhvatnom dokumentu, a u čiji će sastav biti uključeni i predstavnici NVO sektora. U ovom dokumentu će biti definisani pravci i prioriteti razvoja turizma u periodu 2021-2025 kako bi se trasirao još dinamičniji razvoj turizma koji predstavlja jednu od ključnih privrednih grana crnogorske ekonomije, s ciljem generisanja dodatnih prihoda i novih radnih mjesta.

3.20.1.1. Statistika

Prema zvaničnim podacima MONSTAT-a, u periodu januar - april 2021. u kolektivnom smještaju (hoteli i slični objekti), evidentirano je 57.395 turista i 143.839 ostvarenih noćenja, što je manje za 36,2%, odnosno 25,4% u odnosu na isti period 2020. Broj dolazaka domaćih turista povećan je za 1,0%, uz pad noćenja za 9,8%, dok su strani turisti ostvarili 43,8% manje dolazaka i 31,2% manje noćenja. Strani turisti su učestvovali s 73,2% u ostvarenim dolascima i 67,2% u realizovanim noćenjima.

Prema preliminarnom izvještaju Centralne banke Crne Gore, prihodi od ino-turista, u prvom kvartalu 2021. iznosili su 25,2 miliona eura, što je u odnosu na isti period 2019. manje za 44,0%.

3.20.2. Principi preduzetničke i industrijske politike

U skladu s kontinuiranim aktivnostima na implementaciji strategija u okviru preduzetničke politike, Vlada je u martu 2021. usvojila Izvještaj o realizaciji Akcionog plana Strategije za cjeloživotno preduzetničko učenje 2020-2024, za 2020. Takođe, pripremljena je Strategija za razvoj ženskog preduzetništva 2021-2024, koja će, nakon dobijanja potrebnih mišljenja nadležnih organa, tokom III kvartala biti upućena Vladi na donošenje. Takođe, u toku je priprema Akcionog plana za sprovođenje Strategije razvoja mikro, malih i srednjih preduzeća 2018-2022, za 2021-2022.

Kao nastavak aktivnosti koje su realizovane u sklopu implementacije Programa za unapređenje konkurentnosti privrede za 2020. (podržano 332 preduzeća kroz 13 programskih linija, u ukupnom iznosu od 1.894.877,45 eura), u toku je priprema Programa za unapređenje konkurentnosti privrede za 2021, kojim će se nastaviti s sprovođenjem finansijskih i nefinansijskih podsticajnih mjera kroz više različitih programskih linija.

Program za unapređenje konkurentnosti privrede za 2021. će biti usmjeren na prioritete za rješavanje posljedica izazvanih Covid19 krizom i obuhvatiće 7 programskih linija, od kojih se pet odnosi na finansijsku podršku, a dvije programske linije na nefinansijsku podršku privredi, kako bi se ostvarili potpuni efekti svake od njih u onim segmentima razvojnih politika koje targetiraju privrednu aktivnost u post-covid periodu. Realizacija programskih linija kroz dodjelu bespovratnih sredstava će uticati na dalji razvoj industrije i prerađivačko-proizvodnih kapaciteta, digitalizacije i uvođenja međunarodnih standarda, podrške mladima, zanatlijama i ženama u biznisu, razvoj cirkularne ekonomije, pružanje mentoring usluga i razvoj preduzetništva. Ujedno, Program sadrži i inovativnu komponentu, koja se ogleda u digitalizaciji čitavog procesa kroz podnošenje prijava korisnika elektronskih putem i brže i efikasnije obrade zahtjeva.

Ukupan budžet opredijeljen za realizaciju Programa za unapređenje konkurentnosti privrede za 2021. je 3 miliona eura.

Takođe, u susret novom Okvirnom Programu jedinstvenog tržišta (Single Market Program-SMP), Pismo o interesovanju za učešće u Programu upućeno je nadležnom DG Growth, koji je najavio početak pregovora o učešću u ovom Programu.

Implementacija Strategije pametne specijalizacije vrši se na osnovu Akcionog plana implementacije za period 2019-2020, koji je usvojen 26. IX 2019. U toku je izvještavanje o realizaciji Akcionih planova za 2019. i 2020, a usvajanje Izvještaja je planirano za treći kvartal 2021.

U skladu sa Zakonom o inovacionoj djelatnosti („Sl. list CG“, broj 82/20) Vlada je 11. VI 2021. usvojila Odluku o osnivanju Društva sa ograničenom odgovornošću „Fond za inovacije Crne Gore“, kao posebne institucije zadužene za implementaciju programa Strategije pametne specijalizacije. Izgradnja kapaciteta nedavno usvojenog Fonda predviđena je projektom podrške UNDP Ministarstvu ekonomskog razvoja, kao i kroz IPA 2020 tehničku pomoć. Početak implementacije podrške inovacijama putem Fonda očekuje se početkom 2022.

Vlada je 17. VI 2021. usvojila Odluku o obrazovanju Savjeta za inovacije i pametnu specijalizaciju. U skladu s novim zakonskim rješenjem u oblasti inovacione djelatnosti, Savjet upravlja inovacionom djelatnošću kroz ostvarivanje saradnje organa državne uprave, jedinica lokalne samouprave, privrede i drugih subjekata.

U toku je formiranje interesorske radne grupe koja će pripremiti Operativni program Strategije pametne specijalizacije. Usvajanje Programa je planirano za IV kvartal 2021, što je bila jedna od preporuka EK prilikom odobravanja strategije za Crnu Goru.

3.20.3. Unapređenje poslovnog ambijenta

U skladu s članom 4 Zakona o administrativnim taksama („Sl. list CG“, broj 18/19), odnosno članom 2 Zakona o lokalnim komunalnim taksama („Sl. list CG“, broj 18/19), Vlada daje prethodnu saglasnost lokalnim samoupravama na pomenute odluke. Vlada je dala saglasnost na Predlog odluke o lokalnim administrativnim taksama za sljedeće opštine: Tuzi, Danilovgrad, Bijelo Polje, Kolašin, Mojkovac, prijestonica Cetinje, Glavni grad Podgorica, Nikšić, Bar, Herceg Novi, Andrijevića, Kotor, Gusinje, Šavnik, Žabljak, Petnjica, Plav, Rožaje, Berane, Pljevlja, Plužine i Budva.

Takođe, Vlada je dala saglasnost na Predlog odluke o lokalnim komunalnim taksama za sljedeće opštine: Bijelo Polje, Nikšić, Glavni grad Podgorica, Kolašin, Tuzi, Danilovgrad, Prijestonica Cetinje, Mojkovac, Andrijevića, Budva, Kotor, Gusinje, Ulcinj, Bar, Herceg Novi, Pljevlja, Žabljak, Šavnik, Tivat, Plav, Rožaje, Plužine i Petnjica.

U vezi sa navedenim, utvrđeno je da je veći broj taksi zadržan na nivou ili niži od tarifnih stavova važećih Odluka o lokalnim administrativnim taksama. Naime, novom odlukom o lokalnim administrativnim taksama izvjestan broj taksi je ukinut. Procenat ukinutih taksi za navedene opštine kreće se u rasponu od 21% do 77% u odnosu na važeću odluku. Na taj način uzimajući u obzir procentualno smanjenje iznosa taksi po opštinama, dolazimo do podatka da se prosječno smanjenje iznosa taksi kreće u rasponu od 35% do 60%.

Takođe, kod Predloga odluka o lokalnim komunalnim taksama izvjestan broj taksi je ukinut u rasponu od 48% do 85% u odnosu na važeću odluku. Uzimajući u obzir procentualno smanjenje iznosa taksi po opštinama, dolazimo do podatka da se prosječno smanjenje iznosa taksi kreće u rasponu od 25% do 85%.

U cilju unapređenja usluga dostupnih na portalu e-Uprave, kontinuirano se radi na obezbjeđivanju što većeg broja usluga koje će biti dostupne građanima i privredi. Na Portalu

e-uprave je zaključno sa 30. VI 2021. bilo aktivno 523 elektronskih usluga iz nadležnosti 47 institucija, od čega je 157 elektronskih i 367 informativnih. Od navedenog broja ukupnih e-usluga na portalu, 322 se odnosi na usluge za pravna lica, 181 za fizička i 20 usluge za upravu.

U dijelu unapređenja efikasnosti državne administracije, tokom 2021. su pokrenute brojne aktivnosti koje su usmjerene na poboljšanje sistema pružanja e-Usluga, sa ciljem da se poveća broj prioriternih i ostalih elektronskih usluga.

Na Portalu eUprave, u posebnom modulu eLicence koji obuhvata biznis licenciranje, kontinuirano se kreiraju i ažuriraju elektronske usluge, sve u cilju transparentnog informisanja zainteresovanih lica o svim administrativnim procedurama za dobijanje i obnavljanje licenci za obavljanje privredne djelatnosti, uz mogućnost elektronskog podnošenja zahtjeva za dobijanje biznis licenci. U okviru modula eLicence objavljeno je 320 eLicenci.

Imajući u vidu da Vlada prepoznaje digitalizaciju kao jedan od prioriteta u razvoju crnogorskog društva, poštujući procese koji mogu efikasno uticati na poboljšanje kvaliteta i životnog standarda crnogorskih građana, Ministarstvo javne uprave, digitalnog društva i medija je započelo konsultacije u cilju pripreme Strategije digitalne transformacije Crne Gore 2022-2026.

U dijelu unapređenja poslovnog ambijenta, kako bi se osigurao dalji napredak u procesu registracije preduzeća, na 11. sjednici Savjeta za konkurentnost usvojen je „Akcioni plan za poboljšanje pozicije Crne Gore na Doing Business listi“.

Pored toga, implementaciju pomenutog Akcionog plana prati radna grupa za reformu procesa registracije preduzeća, kojom koordinira Sekretarijat Savjeta za konkurentnost, a članovi RG su predstavnici javnog i privatnog sektora. Do sada je Radna grupa imala nekoliko radnih sastanaka. Pored aktivnosti definisanih ovim Akcionim planom, Sekretarijat je takođe organizovao radionicu za predstavnike Centralnog registra privrednih subjekata i javne uprave o primjeni Zakona o privrednim društvima.

Pored elektronske registracije privrednog subjekta (jednočlanog društva sa ograničenom odgovornošću, čiji je osnivač rezidentno fizičko lice, čiji je osnivački ulog jedan euro), koja je dostupna od decembra 2020, sprovode se aktivnosti u cilju potpune elektronske registracije svih privrednih subjekata. U tom cilju, elektronska registracija će se obavljati putem aplikacije koja će omogućavati podnosiocima zahtjeva:

- Podnošenje dokumenata u jednom koraku, potpisivanjem kvalifikovanim elektronskim potpisom;
- Uplata taksi za CRPS i Službeni list elektronski, putem POS terminala.

Cjelokupna poreska administracija treba da bude zasnovana na modernizovanim poslovnim procesima zasnovanim na sisemskoj analizi rizika, a koji će u krajnjem doprinijeti efikasnijoj

naplati javnih prihoda iz svih izvora privredne djelatnosti. Registar nameta sadrži spisak nameta na državnom i lokalnom nivou, koje su u obavezi da plaćaju fizička i pravna lica. Osnovni cilj kreiranja ovog registra je centralizacija podataka o nametima koji se naplaćuju u Crnoj Gori, na državnom i lokalnom nivou, a u cilju pojednostavljenja procesa poslovanja i povećanja transparentnosti.

Registar omogućava javnom sektoru da ima uvid u opterećenost nametima po sektorima privrede, analizira neophodnost postojećih nameta i na osnovu tih inputa donosi odluku u kojim slučajevima se namet može smanjiti, odložiti ili ukinuti. Ova baza treba da pomogne donosiocima odluka pri izradi nove regulative i utvrđivanja novih nameta. S druge strane, za privredu ovakav registar omogućuje da na transparentan način vrši uvid u listu nameta i iznos istih za oblasti koje se odnose na njihovo poslovanje, kao i mogućnost da unaprijed izračunaju i planiraju troškove koji se odnose na njihove obaveze prema javnom sektoru. Registar je dinamična baza koja se mijenja u skladu s izmjenama regulative koja propisuje namete na državnom i lokalnom nivou. Nameti koji su sadržani u ovom registru su: akcize, dažbine, donacije, doprinosi, hartije od vrijednosti, kamate, krediti, kazne, naknade, porezi i prirezi, pozajmice, prihodi, prodaja, takse, troškovi i carine.

Trenutni broj nameta u Registru je 2297, broj razvrstanih nameta je 27925, dok broj propisa u kojima su definisani osnov ili iznos nameta jeste 835.

U cilju veće svrsishodnosti i transparentnosti, baza podataka o licencama dodata je u Registar nameta. Takođe, u cilju intenziviranja aktivnosti na usvajanju regulative koja će definisati pojam „nameta“, vođenje i način rada Registra, kao i vlasništvo nad Registrom, izrada zakona o Registru nameta je u završnoj fazi.

3.20.4. Instrumenti preduzetničke i industrijske politike

Ministarstvo ekonomskog razvoja je u izvještajnom periodu pratilo i sufinansiralo inovativne grantove, odobrene po Konkursu za dodjelu grantova za inovativne projekte (2018-2020), kao i Konkursu za dodjelu grantova za inovativne projekte (2019), u skladu s redovnim finansijskim monitoringom i eksternom nezavisnom evalucijom polugodišnjih izvještaja odobrenih projekata.

Na osnovu pozitivno ocijenjenih polugodišnjih izvještaja, ukupno 8 projekata iz 2018. je finalizovano, od kojih je jedan završni izvještaj na evaluaciji.

Od osam projekata odobrenih u 2019, tri su dobila odobrenje za odlaganje roka realizacije (rok na 6 mjeseci u odnosu na prvobitni rok i uključuje 2021). Za sve projekte je uredno

dostavljen izvještaj o napretku koji je pozitivno ocijenjen od strane međunarodnih evaluatora.

Investiciono-razvojni fond Crne Gore (IRFCG) je u periodu 1. I – 15. VI 2021. odobrio 79 plasmana u vrijednosti od 52,6 miliona eura. Od navedenog iznosa odobreno je 61 dugoročnih kredita u vrijednosti od 9 miliona eura, 3 kratkoročna kredita u vrijednosti od 2 miliona eura i 15 novih aranžman otkupa potraživanja (faktoring) s ukupnom vrijednošću realizacije faktoringa od 41,4 miliona eura.

U cilju dalje podrške privredi za ublažavanje negativnih efekata pandemije Covid19, 31 III 2021. je usvojen program podrške likvidnosti privrednicima za ublažavanje posljedica izazvanih pandemijom Covid19. Usvajanjem ovog programa podrške obezbijediće se posebna pomoć mikro, malim i srednjim preduzećima čija je likvidnost ugrožena usled negativnog uticaja pandemije Covid19. Ova mjera će omogućiti različitim ciljnim grupama, neophodnu finansijsku podršku, a sve u cilju održavanja tekuće likvidnosti i očuvanja radnih mjesta.

Takođe u aprilu 2021, IRFCG je potpisao ugovor o kreditu s Francuskom razvojnom agencijom (AFD) u iznosu od 50.000.000,00 eura namijenjenih finansiranju klimatskih projekata, projekata ugroženih grupa klijenata, kao i projekata u opštinama s indeksom razvijenosti ispod prosjeka u Crnoj Gori, čime će se dati podstrek daljem regionalnom razvoju i smanjenju razlika u razvijenosti između regiona i opština Crne Gore.

U okviru Programa grantova za samozapošljavanje koji se finansira iz IPA fondova, a koji sprovodi Zavod za zapošljavanje Crne Gore, u periodu od 1. I do 15. VI 2021, raspisan je treći javni poziv za dodjelu bespovratnih sredstava (16 aprila 2021), koji je rezultirao predajom 1033 projektna predloga. Indikativni iznos koji je na raspolaganju za treći javni poziv je 1.181.000 eura, čime se može isfinansirati oko 160 novih korisnika granta.

3.20.4.1. Aktivnosti na planu ublažavanja negativnih posljedica izazvanih COVID-19

U cilju umanjenja negativnih posljedica nastalih poremećajem u poslovanju privrednih društava usljed epidemije Covid19, u toku 2021, u segmentu targetiranom prema privredi od strane Ministarstva ekonomskog razvoja, realizovan je Program subvencionisanja zarada zaposlenih za I kvartal 2021. za privredne subjekte za koje je utvrđeno da im je poslovanje i nakon ukidanja i/ili ublažavanja mjera, ugroženo u velikoj mjeri. Zbog potrebe da se privreda dodatno osnaži kroz direktno subvencionisanje zarada zaposlenih nastavljena je implementacija Programa u II kvartalu 2021, s primarnim ciljem očuvanja radnih mjesta i stvaranja pretpostavki za brži oporavak ekonomije. U okviru navedenih programa za period januar-jun 2021. isplaćeno je 23.815 zahtjeva za subvencije u ukupnom iznosu od 27,54 miliona eura. Isplata je izvršena za subvencionisanje 100.078 zarada zaposlenih, koji su radno angažovani u oko 3.900 privrednih subjekata.

Navedni Programi su sastavni dio širih paketa mjera podrške privredi i građanima za I i II kvartal 2021, nastalih nakon opsežnih konsultacija s predstavnicima privrede. U fokusu novog paketa podrške za I kvartal 2021, mjere su usmjerene na rješavanje aktuelne socio-ekonomske situacije izazvane virusom Covid19, i isti nije obuhvatio redovne aktivnosti, razvojne projekte i mjere koje primarno nijesu kreirane za ovu svrhu. Mjere su usmjerene na podršku održavanja nivoa zaposlenosti, pospješivanje likvidnosti, povećanje broja turista, stabilnosti poljoprivrede kao i podršku ranjivim kategorijama stanovništva, pri čemu je procjena ukupnog direktnog i indirektnog fiskalnog uticaja realizacije mjera oko 163 miliona eura.

Mjere podrške građanima i privredi za II kvartal 2021. komplementarne su mjerama iz I kvartala i obuhvataju mjere podrške ranjivim kategorijama stanovništva i mjere podrške privredi. Kreditna podrška privredi, koja je rezultat međuresorne saradnje unutar Vlade, kao i značajnih pregovora Vlade s međunarodnim finansijskim institucijama je najznačajnija komponenta, pored podrške privrednim subjektima kroz subvencionisanje zarada. Navedenim II paketom mjera podrške privredi produženi su rokovi za određene mjere iz I kvartala, kao i rok realizacije Covid19 državne pomoći do 31. XII 2021. i ujedno povećan limit iznosa državne pomoći po privrednom subjektu sa prethodnih 800.000 eura na 1.200.000 eura. Omogućena je i dodjela jednokratne finansijske pomoći za turističke vodiče koji su evidentirani kao nezaposlena lica u Zavodu za zapošljavanje Crne Gore. Za implementaciju mjera podrške privredi i građanima u II kvartalu 2021, predviđeno je oko 166 miliona eura za bespovratna sredstva, olakšice i kreditnu podršku privredi, kao i posebnu pomoć građanima.

Mjere podrške oporavku turističke privrede

U cilju ublažavanja posljedica pandemije Covid19, a imajući na umu da je sektor turizma i putovanja jedan od najpogodjenijih nastalom krizom, Vlada je kroz Program podrške privredi i građanima za I i II kvartal 2021, kreirala i realizuje podršku pružaocima u sektoru turizma i ugostiteljstva kroz 4 mjere:

1. Podrška privredi kroz subvencionisanje zarada;
2. Subvencionisanje turističkih agencija organizatora putovanja tj. turoperatora;
3. Dodjela turističkih vaučera zdravstvenim i prosvjetnim radnicima – podrška izdavaocima “privatnog” smještaja i
4. Dodjela jednokratne finansijske pomoći za turističke vodiče.

3.20.5. Industrijska politika

U skladu s planom implementacije i monitoringa Industrijske politike Crne Gore 2019-2023, Vlada je 3. VI 2021. usvojila Izvjestaj o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Industrijske politike Crne Gore 2019-2023, za 2020. Shodno ustaljenoj proceduri, uz koordinaciju

Ministarstva ekonomskog razvoja, dokument je pripremljen i dodatno usaglašen s predstavnicima relevantnih ministarstava, institucija i predstavnika udruženja privatnog sektora u okviru Koordinacionog tijela za implementaciju Industrijske politike na operativnom nivou.

U cilju implementacije politike industrijskog razvoja u toku 2020, od ukupno 78 aktivnosti koje su sistematizovane u okviru 17 operativnih ciljeva, uspješno je realizovano 50 aktivnosti (65%), dok je djelimično realizovano 19 aktivnosti, a 9 aktivnosti nijesu realizovane, dok su istovremeno implementirane 2 nove aktivnosti. U dijelu novih aktivnosti, koje nijesu bile predviđene Akcionim planom za 2020, jedna se odnosi na implementaciju Programa za grantove za samozapošljavanje od strane Zavoda za zapošljavanje Crne Gore u okviru kojeg su dodijeljeni grantovi za samozapošljavanje za sektore industrije i otvorena nova radna mjesta, a od strane IRFCG realizovana je podrška namijenjena smanjenju negativnih efekata pandemije korona virusa, i u okviru nje odobreni krediti za očuvanje likvidnosti. Implementiran je značajan broj programskih aktivnosti i projekata, pri čemu određeni broj aktivnosti u toku 2020. nije realizovan usled epidemije virusa Covid19, pri čemu je fokus podrške usmjeren na mjere koje su u uslovima Covid19 krize sprovedene kroz implementaciju Mjera podrške privredi za II, III I IV kvartal 2020, kao i pitanje nedovoljne likvidnosti i odgovarajuće kreditne podrške privredi.

Posmatrano u finansijskom smislu, ukupno realizovana ulaganja u funkciji sprovođenja Akcionog plana za 2020. iznose oko 349 miliona eura, što u odnosu na planirana ulaganja predstavlja 87,8% realizacije Akcionog plana. Posmatrajući strukturu realizacije prema 4 ključna strateška cilja politike, najviše sredstava uloženo je za realizaciju aktivnosti u okviru drugog strateškog cilja *Unapređenje investicija i finansija za modernizaciju industrije* 58,8%, u iznosu od 205,2 miliona eura. Za realizaciju prvog strateškog cilja *Unapređenje infrastrukture i poslovnog ambijenta za efikasniji industrijski razvoj* utrošeno je 111,2 miliona eura, što predstavlja 31,9%, dok je za realizaciju trećeg *Podsticanje inovacija, transfera tehnologije i razvoja preduzetništva* i četvrtog cilja *Unapređenje pristupa tržištu* utrošeno znatno manje sredstava u iznosu 30,8 miliona eura i 1,7 miliona eura respektivno, što procentualno iskazano iznosi 8,8% i 0,5%.

Posmatrano po strukturi izvora finansiranja, sredstva javnog sektora učestvuju sa 60,6% u strukturi realizacije ukupnih ulaganja i u najvećoj mjeri se odnose na finansiranje od strane IRFCG u iznosu od 187.788.994,91 eura, dok sredstva privatnih investitora učestvuju sa 24,4% u ukupnoj realizaciji, uz opredjeljujući uticaj investicija u energetskom sektoru i unapređenju ICT infrastrukture u iznosu od približno 66 miliona eura. Za realizaciju aktivnosti iz Akcionog plana za 2020, oko 9,8% sredstava je realizovano kroz nacionalni budžet, dok je procentualno učešće donatorskih programa i IPA sredstava u ukupno realizovanim ulaganjima na nivou od 3,3% i 1,8%, respektivno.

Imajući u vidu da je u pitanju Izvještaj o implementaciji Akcionog plana Industrijske politike nakon druge godine implementacije, analizirana je i uspješnost ostvarenja indikatora učinka na nivou operativnih ciljeva. Realizacija aktivnosti koje su planirane kroz Akcioni plan za period 2019-2020 doprinijela je uspješnom ostvarenju 14 indikatora učinka, dok sa druge strane ciljna vrijednost za 2020. nije ostvarena kod 10 indikatora učinka, uz napomenu da je uglavnom riječ o neispunjenju ili manjem odstupanju od zadate ciljne vrijednosti, a ne i o padu prethodno utvrđenih baznih vrijednosti. S obzirom na metodologiju izvještavanja, odnosno period za koji se objavljuje analiza, kod 13 međunarodnih indikatora učinka Indeks globalne konkurentnosti (GCI), Indeks lakoće poslovanja (Doing Business) i Akta o malim preduzećima (SME Policy Index), nijesu bili raspoloživi podaci za pripremu poređenja početne, ciljne i ostvarene vrijednosti u 2020.

Imajući u vidu izazove za rast konkurentnosti industrije, ostvarene rezultate realizacije Akcionog plana Industrijske politike za period 2019-2020, zatim stepen ostvarenosti operativnih ciljeva i pratećih indikatora učinka za prethodne dvije godine sprovođenja, Izvještaj je obuhvatio i ključne preporuke za definisanje i realizaciju mjera na nivou svakog strateškog cilja i pojedinačnih operativnih ciljeva, s posebnim akcentom na aktivnosti koje nijesu realizovane u 2020.

Zbog kompleksnosti implementacije Industrijske politike, efikasna koordinacija na sprovođenju svih utvrđenih aktivnosti obezbjeđuje se kroz strukturu Koordinacionog tijela za implementaciju Industrijske politike Crne Gore 2019-2023. U skladu s izmijenjenom organizacionom strukturom shodno Uredbi o načinu rada i organizacije državne uprave, formirano je ново Koordinaciono tijelo za implementaciju Industrijske politike 2019-2023, koje će u svom djelokrugu imati dodatni fokus na uspostavljanju koordinacije i konzistentnosti Industrijske politike sa S3 strategijom, kao i s utvrđenim prioritetima strukturnih reformi iz Programa ekonomskih reformi, čime se omogućava intenzivnija saradnja unutar i između ministarstava na tehničkom i političkom nivou u cilju obezbjeđenja dosljednosti i usklađenosti između različitih ključnih nacionalnih strategija i programa. Takođe, imajući u vidu da Ministarstvo ekonomskog razvoja u skladu s novom organizacijom, u svom djelokrugu nadležnosti pored Industrijske politike ima i Strategiju pametne specijalizacije kao i poglavlje Strukturnih reformi iz Programa ekonomskih reformi, uspostavljeni mehanizam će doprinijeti boljoj koordinaciji ključnih razvojnih politika i kontinuiranom sinhronizovanom praćenju procesa njihove implementacije.

Dodatno, u cilju daljeg doprinosa sveukupnom procesu koordinacije i implementacije, Izvještaj o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Industrijske politike, za 2020. je razmatran na sjednici Savjeta za konkurentnost u junu, kako bi se osigurala intenzivnija saradnja unutar i između ministarstava na tehničkom i političkom nivou, i drugih relevantnih zainteresovanih strana, što je u skladu sa prepourukama EK.

U skladu sa Programom rada Vlade, u završnoj fazi su aktivnosti na izradi Akcionog plana za implementaciju za period 2021-2022.

3.21. POGLAVLJE 21: TRANS-EVROPSKE MREŽE

3.21.1. Saobraćajne mreže

3. 21.1.1. Ostvareni rezultati

Kada je riječ o izgradnji prioritetne dionice Smokovac-Mateševo, autoputa Bar-Boljare, do kraja izvještajnog perioda završeno je oko 95% radova. Istovremeno sa izvođenjem radova na prvoj dionici, u toku je bila izrada projektne dokumentacije za tri naredne dionice autoputa Bar-Boljare čija izrada bi trebala da bude završena u toku 2022. godine, i to: idejnog projekta i elaborata procjene uticaja na životnu sredinu i društvo za dionicu Mateševo-Andrijevića, idejnog projekta i elaborata procjene uticaja na životnu sredinu i društvo za dionicu Smokovac-Farmacija, i idejnog rješenja za dionicu Andrijevića-Boljare. Takođe je nastavljen proces projektovanja za obilaznicu oko Budve na trasi Brze saobraćajnice duž crnogorskog primorja u zoni Jadransko-jonskog koridora, i očekuje se idejni projekat i elaborat procjene uticaja na životnu sredinu i društvo za čitavu obilaznicu oko Budve budu završeni u toku 2022. godine.

3.22. POGLAVLJE 22: REGIONALNA POLITIKA I KOORDINACIJA STRUKTURNIH INSTRUMENTATA

3.22.1. Ostvareni rezultati

Tokom izvještajnog perioda, kada je riječ o implementaciji pretpristupne pomoći EU, nastavljene su redovne aktivnosti u vezi sa programiranjem i sprovođenjem programa i projekata. Zbog reorganizacije Vlade, aktivnosti u vezi sa sprovođenjem Akcionog plana za ispunjavanje zahtjeva kohezione politike EU biće nastavljene i u narednom periodu, nakon ponovnog uspostavljanja Radne grupe za ovo poglavlje.

U oblasti programiranja, tokom 2021. godine nastavlja se priprema za programe IPA 2021 i IPA 2022, kao prvih programa Ipe III. Drugi nacrti prijedloga projekata za Ipu 2021 i prvi nacrti prijedloga za Ipu 2022 trenutno su u pripremi. Primjenom novog pristupa programiranju, sa fokusom na strateški značaj i zrelost projekata, koriste se sve lekcije naučene iz prethodnog perioda. Pored toga, pripremljen je prvi nacrt Strateškog odgovora, koji definiše prioritete podrške u svakoj oblasti Ipe III, na osnovu smjernica iz nacrta IPA programskog okvira.

Kada je riječ o Jedinstvenoj listi prioritetnih infrastrukturnih projekata (*Single project pipeline - SPP*), Vlada je ponovo uspostavila Nacionalnu investicionu komisiju (NIK) u martu 2021. godine, a prva sjednica u novom sastavu održana je 1. juna 2021. godine. Pored redovnih zadataka, NIK je odlučila da ažurira SPP do kraja 2021. godine, zbog racionalizacije za planiranje investicija, posebno u pogledu mogućnosti koje nudi Ekonomski i investicioni plan EU za Zapadni Balkan.

Što se tiče praćenja i evaluacije, nastavljene su redovne aktivnosti u ovoj oblasti u skladu sa procedurama za IPA programe i projekte.

3.23. POGLAVLJE 23: PRAVOSUĐE I TEMELJNA PRAVA

3.23.1. Pravosuđe

3.23.1.1. Normativni okvir

Vlada je 22. IV 2021. utvrdila Predlog zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika Crne Gore. Navedenim izmjenama i dopunama predloženo je pooštavanje kaznenih raspona za krivična djela protiv polne slobode, u kojima su oštećeni djeca i maloljetna lica.

Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava, uz prethodno pribavljeno pozitivno mišljenje svih članova Sudskog savjeta, pripremiolo je Predlog Zakona o izmjenama Zakona o Sudskom savjetu i sudijama i Predlog zakona o izmjenama Zakona o sudovima.

Predlogom zakona o izmjenama Zakona o Sudskom savjetu i sudijama unapređuju se odredbe zakona koje se odnose na predlaganje kandidata za predsjednika Vrhovnog suda od strane Opšte sjednice Vrhovnog suda, na način da se povećava broj kandidata između

kojih Sudski savjet može da izabere predsjednika Vrhovnog suda. Predlogom zakona o izmjenama Zakona o sudovima preciziraju se odredbe zakona koje normiraju rad Opšte sjednice Vrhovnog suda, prilikom odlučivanja u postupku predlaganja kandidata za predsjednika Vrhovnog suda, a u cilju usaglašavanja navedenih odredbi sa Predlogom zakona o izmjenama Zakona o Sudskom savjetu i sudijama kojima se uređuje predlog za izbor predsjednika Vrhovnog suda.

3.23.1.2. Strategijski okvir

Vlada je 13. V 2021. usvojila Godišnji izvještaj o sprovođenju Akcionog plana za implementaciju Strategije reforme pravosuđa 2019–2022, za 2020. Shodno Izvještaju, u periodu od 1. I do 31. XII 2020, od ukupno 115 dospelih aktivnosti realizovano je 82 aktivnosti (71%), djelimično je realizovana 21 aktivnost (18%), a bilo je i 12 nerealizovanih aktivnosti (11%).

U toku je izrada novog Akcionog plana za implementaciju Strategije reforme pravosuđa 2019–2022, za period 2021–2022, čije usvajanje je predviđeno Programom rada Vlade za četvrti kvartal 2021.

Vlada je 6. V 2021. usvojila Godišnji izvještaj o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Programa razvoja alternativnog rješavanja sporova 2019.-2021. Prema Izvještaju u periodu od 1. I do 31. XII 2020. od ukupno 115 dospelih aktivnosti realizovano je 24 aktivnosti, odnosno 64,86%. Šest aktivnosti, odnosno 16,21% od ukupnog broja predviđenih aktivnosti nije realizovano iz objektivnih razloga. Djelimično je realizovano sedam aktivnosti, odnosno 18,91%.

3.23.1.3. Organi upravljanja

Kada je riječ o administrativnim kapacitetima Sekretarijata Sudskog savjeta, od ukupno 54 sistematizovana radna mjesta popunjena su 42 radna mjesta. U izvještajnom periodu nije bilo novih zapošljavanja.

Budžet Sudskog savjeta za 2021. još uvijek nije određen. Prema projekcijama i dostupnim informacijama, biće umanjen za 2-3 miliona eura u odnosu na odobreni budžet za 2020, što će bitno uticati na funkcionisanje sudskog sistema.

3.23.1.4. Nezavisnost i nepristrasnost

U periodu od 1. I do 15. VI 2021. izabrane su četiri sudije i jedan predsjednik suda. Izabran je predsjednik Osnovnog suda u Plavu. U istom periodu, izabrano je 20 kandidata za osnovne sudove.

U ovom periodu nije bilo postupaka napredovanja sudija. U izvještajnom periodu konstatovan je prestanak sudijske funkcije za 15 sudija i to: pet zbog ispunjenja uslova za starosnu penziju, devet na lični zahtjev i jedan zbog smrti sudije.

U toku su postupci za izbor predsjednika Vrhovnog suda Crne Gore, osnovnih sudova Berane i Kolašin, kao i oglasi za napredovanje za troje sudija Apelacionog suda Crne Gore, i 15 kandidata za sudije osnovnih sudova i 10 kandidata za sudije za prekršaje.

U izvještajnom periodu, u radu je bilo ukupno 1020 zahtjeva za izuzeće sudija, od čega je riješeno 960. U 653 predmeta donijeto je rješenje kojim je zahtjev za izuzeće usvojen. Sudije su podnijele 803 zahtjeva za izuzeće, dok su stranke podnijele ukupno 157 zahtjeva.

U periodu od 1. I do 15. VI 2021. podnijeto je 12 molbi za pomilovanje (45 predmeta je prenijeto iz 2020.), od kojih je u dva predmeta obustavljen postupak saglasno Zakonu o pomilovanju. Predsjednik Crne Gore donio je 21 odluka uzimajući u obzir predmete koji su prenijeti iz ranijeg izvještajnog perioda. Trenutno su u radu 34 predmeta.

Tužilački savjet je u januaru 2021. raspisao javni poziv za izbor Vrhovnog državnog tužioca CG, koji je u junu 2021. obustavljen zbog stupanja na snagu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o Državnom tužilaštvu.

U januaru 2021. su objavljena četiri javna oglasa za izbor državnih tužilaca i to:

- za izbor jednog državnog tužioca u osnovnom državnom tužilaštvu na nivou Crne Gore, koji je obustavljen u junu zbog stupanja na snagu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o Državnom tužilaštvu;
- za izbor jednog državnog tužioca u Višem državnom tužilaštvu u Bijelom Polju, po sistemu napredovanja, a u martu je izvršen izbor po ovom oglasu;
- za izbor dva državna tužioca u Vrhovnom državnom tužilaštvu po sistemu napredovanja, a u aprilu je izvršen izbor po ovom oglasu;

- za izbor 11 rukovodilaca državnih tužilaštava, a u maju je izvršen izbor po ovom oglasu rukovodioca Višeg državnog tužilaštva u Podgorici i osam rukovodilaca osnovnih državnih tužilaštava u Pljevljima, Rožajama, Herceg Novom, Plavu, Nikšiću, Beranama, Ulcinju i Kolašinu, dok je u junu donijeta odluka o izboru rukovodioca Osnovnog državnog tužilaštva u Cetinju. Javni oglas za izbor rukovodioca Osnovnog državnog tužilaštva u Podgorici je obustavljen u junu zbog izmjene Zakona o Državnom tužilaštvu.

Po javnim oglasima iz prethodnog perioda, u januaru 2021. donijeta je odluka o izboru četiri državna tužioca po sistemu napredovanja, i to tri u Višem državnom tužilaštvu u Podgorici i jedan u Višem državnom tužilaštvu u Bijelom Polju. U februaru 2021, po internom oglasu iz prethodnog perioda, jedan državni tužilac je trajno dobrovoljno raspoređen u Osnovno državno tužilaštvo u Baru.

U junu 2021. Tužilački savjet je odredio vršioca dužnosti Vrhovnog državnog tužioca.

3.23.1.5. Odgovornost

U periodu od 1. I do 15. VI 2021, pokrenuto je 15 postupaka po inicijativama za utvrđivanje povrede Etičkog kodeksa od strane sudija. Riješeno je četiri inicijative i u ovim predmetima nije utvrđena povreda, Ostali postupci su u toku.

Tokom ovog perioda podnijeta su dva prijedloga za utvrđivanje disciplinske odgovornosti sudije. U jednom predmetu je utvrđena disciplinska odgovornost i utvrđena kazna smanjenje zarade 40 % u trajanju od četiri mjeseca, jedna inicijativa je odbijena.

U periodu od 1. I do 15. VI 2021. Komisija za Etički kodeks državnih tužilaca je imala u radu šest inicijativa radi utvrđivanja da li je ponašanje državnih tužilaca u skladu s Etičkim kodeksom državnih tužilaca. U postupku povodom tri inicijative je utvrđeno da ne postoji povreda Etičkog kodeksa, za dvije inicijative je utvrđeno da je bilo povreda Etičkog kodeksa od strane državnih tužilaca, dok je jedan postupak u radu.

U periodu od 1. I do 15. VI 2021. Disciplinsko vijeće je imalo u radu dva predmeta (jedan formiran u 2020. i jedan iz januara 2021). U jednom predmetu utvrđena je disciplinska odgovornost državnog tužioca i istom je izrečena disciplinska sankcija-novčana kazna, a u drugom predmetu donijeto je rješenje o obustavi postupka.

Vlada je 26. III 2021. utvrdila Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta Ministarstva pravde, ljudskih i manjinskih prava. Novom organizacionom strukturom Ministarstva poslovi inspeksijskog nadzora nad radom pravosudnih organa (sudova i državnih tužilaštava) i inspeksijskog nadzora nad zakonitošću obavljanja poslova notara i javnih izvršitelja, koji su se do tada vršili u okviru dva direktorata (Direktorata za organizaciju pravosuđa, krivično zakonodavstvo i nadzor i Direktorata za građansko zakonodavstvo i nadzor), objedinjeni su u Direktoratu za pravosuđe - Direkcija za nadzor.

Nadležnost ove Direkcije, pored ostalog, obuhvata vršenje nadzora nad radom pravosudnih

organa (sudova i državnih tužilaštava), kao i nadzor nad zakonitošću obavljanja poslova notara i Notarske komore i nadzor nad zakonitošću rada javnih izvršitelja i Komore javnih izvršitelja. Pravilnikom je sistematizovano ukupno pet izvršilaca (glavni pravosudni inspektor i četiri pravosudna inspektora), od kojih je trenutno popunjeno jedno mjesto pravosudnog inspektora, obzirom da je dvojici pravosudnih inspektora dana 1. V 2021. prestao radni odnos zbog ostvarivanja prava na starosnu penziju.

U skladu s Godišnjim planom nadzora za 2021, u periodu od 1. I do 31. V 2021, pravosudni inspektori, kao i jedan samostalni savjetnik I, koji je shodno Rješenju o prenosu ovlašćenja vrši poslove nadzora nad zakonitošću obavljanja poslova notara i Notarske komore i nadzor nad zakonitošću rada javnih izvršitelja i Komore javnih izvršitelja, izvršili su inspekcijski nadzor u sedam osnovnih sudova, tri suda za prekršaje i sedam odjeljenja za prekršaje, Višem sudu za prekršaje Crne Gore, tri osnovna državna tužilaštva, Specijalnom državnom tužilaštvu i Vrhovnom državnom tužilaštvu, zatim nadzor nad zakonitošću obavljanja poslova 23 notara i nadzor nad zakonitošću rada 12 javnih izvršitelja.

Redovnim nadzorom nad zakonitošću obavljanja poslova notara utvrđene su dvije nepravilnosti kod dva notara, koje se odnose na povezivanje pojedinih notarskih zapisa i spajanja predmeta ovjere prepisa potpisa jemstvenikom. Na utvrđene nepravilnosti Ministarstva pravde, ljudskih i manjinskih prava je ukazalo notarima i naložilo uklanjanje istih tako da su pojedine nepravilnosti već uklonjene, dok će se otklanjanje drugih zbog njihove vrste kontrolisati ubuduće tokom redovnog nadzora.

Kod ostalih navedenih subjekta nadzora nije bilo utvrđenih nepravilnosti u radu.

U navedenom periodu, po inicijativi stranaka tj. po osnovu 14 predstavki kontrolisano je postupanje javnih izvršitelja u tim predmetima. U osam predstavki je utvrđeno da nema osnova za pokretanje disciplinskog postupka protiv javnih izvršitelja, dok je postupanje u šest predstavki u toku.

3.23.1.6. Profesionalnost i stručnost

U periodu od 1. I do 15. VI 2021. nije bilo utvrđivanja ocjena za sudije.

U periodu od 1. I do 15. VI 2021. sproveden je postupak ocjenjivanja za jednog specijalnog tužioca u postupku redovnog ocjenjivanja i tri državna tužioca izabrana na mandat, koji su ocjenjeni posle dvije godine rada.

3.23.1.7. Kvalitet pravosuđa

Kada je riječ o administrativnim kapacitetima Sekretarijata Centra za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu, od ukupno sistematizovanih 19, popunjeno je 16 radnih mjesta.

Opredijeni Budžet za rad Centra u 2021. iznosi 419,999.00 eura, što je ispod zakonskog minimuma (čl. 53 Zakona o Centru) i može da dovede do nemogućnosti sprovođenja programa obuka utvrđenih zakonima (Zakon o Centru za obuku u sudstvu i državnom

tužilaštvu, Zakon o Sudskom savjetu i sudijama, Zakon o Državnom tužilaštvu, Zakon o pripravnicima u sudovima i Državnom tužilaštvu i pravosudnom ispitu).

Centar je u periodu od 1. I do 15. VI 2021. samostalno ili u saradnji sa državnim institucijama, međunarodnim partnerima i NVO sektorom sproveo 31 aktivnost kontinuirane obuke (od kojih 20 onlajn) sudija i državnih tužilaca, odnosno 45 dana obuke, u kojima je učestvovalo ukupno 653 učesnika. U pomenutim obukama su, u slučaju spriječenosti sudija i državnih tužilaca, mogućnost učešća imali i savjetnici u sudovima i državnim tužilaštvima, a na iste su u zavisnosti od teme pozivani advokati, predstavnici Uprave policije, notari, izvršitelj i dr).

Pored prethodno pomenutog, u periodu od 1. I do 15. VI 2021, posredstvom Centra, a na poziv za učešće u onlajn obukama organizovanim od strane međunarodnih partnera (na regionalnom, evropskom i svjetskom nivou), na 31 aktivnost obuke upućeno je 77 predstavnika crnogorskog pravosuđa. Od pomenutih 31 aktivnosti, 14 aktivnosti se odnosi na saradnju Centra sa Evropskom mrežom za obuku u pravosuđu – EJTN, u kojima je učestvovalo je 48 predstavnika crnogorskog pravosuđa.

Kada je u pitanju realizacija teorijskog dijela Programa inicijalne obuke za kandidate za sudije i kandidate za državne tužioce, u periodu od 1. I do 15. VI 2021, sprovedeno je ukupno 102 dana teorijske obuke. Program je sproveden za tri grupe polaznika i to: 10 kandidata za sudije osnovnih sudova, šest kandidata za državne tužioce i osam kandidata za sudije za prekršaje. Ukupno 102 dana teorijske obuke je sprovedeno. U označenom periodu, u realizaciji teorijskog dijela Programa inicijalne obuke, učestvovalo je ukupno 28 predavača. Na sprovođenju praktičnog dijela obuke angažovano je 25 mentora. Programski odbor za inicijalnu obuku je u periodu od 1. I do 15. VI 2021, a nakon završenog teorijskog i praktičnog dijela Programa inicijalne obuke, utvrdio konačan predlog ocjene za osam kandidata/tkinja za sudije za prekršaje.

U okviru teorijskog dijela Programa stručnog osposobljavanja pripravnika u sudovima i državnom tužilaštvu, u periodu od 1. I do 15. VI 2021. Centar je organizovao 13 onlajn obuka za 141 pripravnika.

U okviru posebnog Programa obuke za savjetnike u sudovima i državnom tužilaštvu (donesen 23. XII 2019), u 2021, u periodu od 1. I do 15. VI 2021. Centar je organizovao sedam dvodnevni obukana kojima je prisustvovao ukupno 121 savjetnik (86 savjetnika u sudovima i 35 savjetnika u državnim tužilaštvima). Pored pomenutog programa, savjetnici u sudovima i državnim tužilaštvima su učestvovali na još jednoj obuci koja je organizovana u saradnji sa Centrom za demokratiju i ljudska prava – CEDEM, u kojima je učestvovalo 17 savjetnika.

Centar je u periodu od 1. I do 15. VI 2021. sproveo dvije dvodnevne obuke vezane za unaprjeđenje znanja nosilaca pravosudne funkcije o pravu Evropske unije, u kojima je učestvovalo 50 učesnika.

U periodu od 1. I do 15. VI 2021. predstavnici Sekretarijata Centra su aktivno učestvovali na obukama koje je Evropska mreža za obuku u pravosuđu (EJTN) organizovala za predstavnike institucija za obuku zemalja članica i posmatrača EJTN.

U okviru projekta „Odgovornost i profesionalizam u pravosudnom sistemu Crne Gore“, koji sprovodi Savjet Evrope, a koji je dio programskog okvira Evropske unije i Savjeta Evrope pod nazivom „Horizontalan program za Zapadni Balkan i Tursku II“ početkom juna 2021. otpočele su aktivnosti koje će biti posvećene procjeni potreba za obukama i unaprjeđenje programa i metoda obuka.

Početkom juna 2021. potpisan je zapisnik o primopredaji projekta Integralnog Informacionog Sistema Centra u formi onlajn portala zatvorenog tipa, za registrovane korisnike. Ključni rezultat ovog projekta je Informacioni Sistem koji treba da olakša i ubrza procese rada zaposlenih u Centru, a eksternim korisnicima sistema da olakša informisanje.

U cilju realizacije aktivnosti iz Programa razvoja informaciono-komunikacionih tehnologija pravosuđa 2021-2023, završena je faza modifikacije zatvorskog informacionog sistema za potrebe Uprave za izvršenje krivičnih sankcija. Takođe, završena je priprema produkcije sa migracijom podataka iz starog PRIS-a u novi informacioni sistem, a sprovedene su i obuke korisnika za rad u sistemu. Puštanje sistema u rad sa svim modulima planirano je u julu ove godine.

Usljed pandemije izazvane virusom COVID-19 i nemogućnosti izvođača sa kojim je potpisan ugovor o razvoju ISP-a došlo je do kašnjenja u fazi realizacije razvoja softvera.

Izabran je izvođač od strane Delegacije EU koji će da razvije novi softver za Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava. Ovaj projekat se finansira kroz IPA 2018 sredstva i planirana je centralizacija manjih registara kaznene i prekšajne evidencije u jedno softversko rješenje, zbog optimizacije poslovnih procesa i lakšeg administriranja rješenja. U toku je izrada analize poslovnih procesa za prvu fazu projekta - registar novčanih kazni. Planirano je da projekat traje 18 mjeseci.

3.23.1.8. Efikasnost

U periodu od 1. I do 31. V 2021. Ustavni sud je primio 689 predmeta, od kojih 632 čine predmeti po ustavnim žalbama. U istom periodu, riješeno je ukupno 589 predmeta, od kojih su 554 ustavne žalbe.

Sudovi su u periodu od 1. I do 15. VI 2021. imali u radu ukupno 1155 izvršnih predmeta, od čega je riješeno 861 predmet, a 294 se nalazi u radu.

Kada je riječ o Iv predmetima (izvršenje na osnovu vjerodostojne isprave), tokom izvještajnog perioda sudovi su imali u radu ukupno 467 predmeta, od čega je 430 riješeno, a 37 predmet se nalazi u radu.

U periodu od 1. I do 15. VI 2021, ukupno 58 predmeta je delegirano sudovima. Osnovni sudovi su delegirali 37 predmeta.

Od ukupnog broja, 21 predmet delegiran je Višem sudu u Podgorici i Višem sudu u Bijelom Polju.

Ukupan broj neriješenih starih predmeta ("crveni omoti"), starijih od tri godine je 4583. Ukupan broj neriješenih predmeta starijih od pet godina, koji su u radu kod sudova je 1860.

3.23.1.9. Bavljenje ratnim zločinima na nivou države

Pred Višim sudom u Podgorici nije bilo predmeta u radu zbog krivičnog djela ratni zločini.

U periodu od 1. I do 15. VI 2021, Specijalno državno tužilaštvo je formiralo i postupalo u četiri predmeta povodom zamolnica za pružanje međunarodne pravne pomoći Tužilaštva – Tužiteljstva Bosne i Hercegovine i Okružnog javnog tužilaštva Trebinje, kojima je traženo preduzimanje radnji saslušanja određenih lica u svojstvu osumnjičenih, te prikupljanje određenih podataka i obavještenja.

Povodom zamolnica upućenih od strane nadležnih organa Bosne i Hercegovine i Županijskog državnog odvjetništva u Zagrebu iz ranijeg perioda, Specijalno državno tužilaštvo je postupalo u pet predmeta u kojima je prikupilo tražene podatke, saslušavalo lica u svojstvu osumnjičenih i tražene podatke i zapisnike dostavilo nadležnim organima država molilja.

U Specijalnom državnom tužilaštvu je u periodu od 1. I do 15. VI 2021. formiran jedan predmet povodom ostvarene saradnje sa Tužilaštvom Bosne i Hercegovine u pravcu ustupanja krivičnog gonjenja jednog lica, državljanina Crne Gore, koji je izvršio krivično djelo ratnog zločina na teritoriji BiH.

U jednom predmetu iz ranijeg perioda, završen je izviđaj i nakon analize svih prikupljenih podataka i dokaza, ocijenjeno je da nema osnova za krivično gonjenje bilo kojeg lica za bilo koje krivično djelo za koje se gonjenje preduzima po službenoj dužnosti.

Građanski predmeti zbog tužbi za naknadu nematerijalne štete

Sudovi su imali ukupno u radu 52 predmeta povodom tužbi oštećenih za naknadu nematerijalne štete zbog pretrpljenih i budućih duševnih bolova zbog umanjene životne aktivnosti, pretrpljenih fizičkih bolova i pretrpljelog straha.

Od tog broja, riješen je 41 predmet, na način što su tužbe usvojene u potpunosti ili djelimično, a dosuđen ukupan iznos na ime naknade nematerijalne štete iznosi 230.699,6 eura. U 16 (od 41) predmeta su presude postale pravosnažne.

Postupci su u toku u preostalim 13 predmeta - tri kod Osnovnog suda u Podgorici, šest kod Osnovnog suda u Nikšiću i četiri kod Osnovnog suda u Cetinju (koji su riješeni nepravosnažnim presudama i u toku su postupci za odlučivanje po izjavljenim žalbama pred Višim sudom u Podgorici). U svim predmetima, ročišta se redovno zakazuju.

Svi tužioci su oštećena lica krivičnim djelom ratni zločini, iz predmeta Morinj.

3.23.2. Borba protiv korupcije

3.23.2.1 Institucionalni okvir

Agencija za sprječavanje korupcije

Kada su u pitanju ljudski resursi u Agenciji za sprječavanje korupcije (ASK), trenutan broj zaposlenih na neodređeno vrijeme je 55, od 75 predviđenih važećim Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta. Mjesta su nepopunjena jer nije usvojen Budžet Crne Gore i nije se mogao napraviti Kadrovski plan niti raspisati oglas preko Uprave za kadrove, shodno važećim zakonskim propisima.

Agencija je u navedenom periodu finalizovala projekat u saradnji sa Američkom ambasadom u Crnoj Gori, koji je započet u 2020. Finalni dio projekta je aplikacija koja je puštena u produkciju i nalazi se na web portalu Agencije. Ova aplikacija je usko vezana za kontrolu političkih subjekata i praćenje izbornih kampanja. U svojoj prvoj fazi, aplikacija putem interaktivne mape omogućava krajnjim korisnicima uvid u sve bilborde koje su politički subjekti zakupili, a koje je Agencija primijetila u toku kampanje.

U cilju što veće transparentnosti Agencija je unaprijedila postojeću analitiku na svojoj web stranici na način što je omogućila uvid u evidencije političkih subjekata sa brojem osvojenih mandata kao i odgovarajuću pretragu po raznim kriterijumima. Takođe, omogućen je uvid u informacije o dostavljenim izvještajima političkih subjekata.

Takođe, ASK je nastavila sa praksom potpune transparentnosti rada i otvorenosti za medije i nevladin sektor, kroz odgovore na sva novinarska pitanja, redovna saopštenja za medije, press konferencije, učešće na okruglim stolovima, redovne radne sastanke i dane otvorenih vrata za nevladine organizacije, kontinuirano objavljivanje informacija na nalogima Agencije na društvenim mrežama Twitter i Facebook.

3.23.2.2. Bilans ostvarenih rezultata

Preventivne mjere

Prema evidenciji ASK, ukupan broj organa vlasti koji su odredili menadžera integriteta od 1. I 2016. do 31. V 2021. je 702 (97,8% od ukupnog broja organa vlasti). U periodu januar - maj 2021, sedam organa vlasti je prvi put donijelo rješenje o određivanju menadžera. U istom periodu, četiri organa vlasti su prvi put usvojila i ASK dostavila plan integriteta u štampanoj i elektronskoj formi. U pitanju su novoformirani organi vlasti i organi koji zbog nedostatka kadrovskih kapaciteta nijesu bili u mogućnosti da ranije ispune zakonsku obavezu određivanja menadžera integriteta ili formiranja radne grupe za izradu plana integriteta.

Ukupno je 697 organa vlasti ASK dostavilo plan integriteta od 1. I 2016, čime je 97,1% organa vlasti ispunilo zakonsku obavezu usvajanja plana integriteta. Evidencija organa vlasti ažurirana je u skladu sa novom uredbom o organizaciji i načinu rada državne uprave, zbog

čega je broj organa vlasti, menadžera integriteta i planova integriteta manji u odnosu na podatke iz I Priloga Izvještaju EK o Crnoj Gori. Naime, izmjenama Uredbe je broj ministarstava smanjen sa 17 na 12, a statistika predstavljena u I prilogu izvještaju EK obuhvatala je ministarstva i organe uprave čije su nadležnosti, shodno izmjenama Uredbe, preuzeli novoformirani organi državne uprave. Agencija je u maju 2021. obavijestila sve novoformirane organe da su u obavezi da odrede menadžera integriteta i usvoje novi plan integriteta. Kao primjer, ažurirana statistika obuhvata Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta kao jedinstveni organ vlasti, koji je u obavezi da odredi jednog menadžera integriteta i usvoji novi plan integriteta, pa je iz statistike obrisan broj menadžera integriteta i planova integriteta četiri ministarstva čije je nadležnosti preuzelo novoformirano Ministarstvo.

ASK je do 31. V 2021. dostavljeno ukupno 675 izvještaja o sprovođenju plana integriteta u 2020. Ukupno 573 organa vlasti popunila su 2020. upitnik za procjenu efikasnosti i efektivnosti plana integriteta. Imajući u vidu da je plan integriteta po pravilu dvogodišnji dokument, u 2020. je dostavljeno 627 revidiranih planova integriteta, odnosno novih planova integriteta za naredni dvogodišnji period, dok je u periodu januar - maj 2021. osam organa donijelo novi plan integriteta. U prvih pet mjeseci 2021, održano je 765 konsultacija sa menadžerima integriteta i organizovane su dvije onlajn obuke. ASK je izradila Izvještaj o donošenju i sprovođenju planova integriteta za 2020, koji je Savjet ASK usvojio u martu 2021. Osim analize svih planova integriteta i izvještaja o njihovom sprovođenju, Izvještaj obuhvata procjenu efikasnosti i efektivnosti svih planova integriteta, sa preporukama za njihovo dalje unapređenje.

U oblasti lobiranja, u periodu januar - maj 2021. podniet je zahtjev za izdavanje odobrenja za obavljanje djelatnosti lobiranja od strane fizičkog lica koje je 2020. obrisano iz registra lobista jer je prestalo da važi odobrenje koje je 2017. izdato tom licu. Podnijeti zahtjev je odobren i fizičko lice je ponovo upisano u registar lobista. Agenciji je u istom periodu dostavljen i zahtjev za ponovni upis jednog pravnog lica u registar, imajući u vidu da je prethodne godine donijeto rješenje o brisanju tog pravnog lica iz registra lobista. Zahtjev je odobren i pravno lice je ponovo upisano u registar lobista. U registar lobista je trenutno upisano šest lobista i jedno pravno lice. Agencija je inicirala promjenu članova Komisije za polaganje ispita za obavljanje djelatnosti lobiranja, iz razloga što je postojećoj komisiji, koja imenovana 11. II 2016, istekao mandat. Čeka se imenovanje člana Komisije iz redova Ministarstva javne uprave, digitalnog društva i medija, kako bi bio organizovan novi ispit.

U periodu od 1. I do 31. V 2021. podnijeto je 64 prijava zviždača, od kojih njih 13 anonimno. Zviždači su u ovom periodu, najviše prijavljivali nepravilnosti u postupanju organa na lokalnom nivou (9.7%), kršenje propisa iz radnih odnosa (43.5%), nepravilnosti u postupanju državnog organa i organa uprave (16%), nepravilnosti u radu pravosudnih organa (13%) i ostalo. Pokrenuta su tri postupka po službenoj dužnosti. U jednom postupku je utvrđeno ugrožavanje javnog interesa koje upućuje na postojanje korupcije i data je jedna preporuka organu vlasti za otklanjanje korupcijskog rizika, koja je realizovana, u drugom

nije, dok je treći postupak u toku. ASK je u ovom periodu okončala i dva postupka pokrenuta po službenoj dužnosti iz 2020. u kojima je utvrđeno ugrožavanje javnog interesa koje upućuje na postojanje korupcije, date su ukupno tri preporuke koje su realizovane, dok je jedan postupak, u smislu člana 57 ZSK, proslijeđen na dalju nadležnost Specijalnom državnom tužilaštvu.

Pred ASK su od 1. I do 31. V 2021. bila ukupno 124 postupka po prijavama zviždača i po službenoj dužnosti (uključujući 57 postupaka iz prethodne godine). ASK je okončala 15 postupaka po prijavama zviždača, od kojih je u sedam utvrđeno postojanje ugrožavanja javnog interesa koje upućuje na postojanje korupcije. S tim u vezi, ASK je dala ukupno deset preporuka zakonskim obveznicima za unapređenje transparentnosti i otklanjanje korupcijskih rizika, od čega su realizovane četiri (za ostale preporuke rok realizacije dopijeva u narednom periodu). Realizovane su i tri preporuke iz 2020. date zakonskim obveznicima za unapređenje transparentnosti i otklanjanje korupcijskih rizika.

Ovim je već premašen broj postupaka po prijavama u kojima je utvrđeno postojanje ugrožavanja javnog interesa u odnosu na sve prethodne godine.

Nadležnim tužilaštvima ustupljeno je pet prijava zviždača, koji postupci su u toku, dok je za jedan postupak iz prethodnog perioda nadležno tužilaštvo dostavilo povratnu informaciju da je prijava odbačena. ASK je 12 prijava zviždača prosljedila drugim nadležnim institucijama, od kojih je za tri dobijena povratna informacija – u jednom slučaju je utvrđeno postojanje nepravilnosti, dok u ostalim nije.

Podnijeta su tri zahtjeva za zaštitu zviždača. Dva postupka su pozitivno riješena, tj. ASK je donijela mišljenja u kojima je utvrdila da je nastala šteta po zviždača i u tom smislu dala dvije preporuke poslodavcu o tome šta treba preduzeti da bi se nastala šteta otklonila, dok je jedan postupak obustavljen u smislu člana 61 ZSK. Rok za realizaciju ovih preporuka još nije dospio. ASK je u okončala i jedan postupak po zahtjevu za zaštitu zviždača iz 2020. i donijela mišljenje u kojem je utvrdila da je nastala šteta po zviždača i u tom smislu dala tri preporuke poslodavcu o tome šta treba preduzeti da bi se nastala šteta otklonila. Sve tri preporuke su realizovane.

U oblasti sprečavanja sukoba interesa, ASK je, postupajući po svim primljenim zahtjevima za davanje mišljenja, od 1. I do 31. V 2021. dala 84 mišljenja koja su obavezujuća za javne funkcionere. Mišljenja su se prije svega odnosila na situacije u kojima može da se nađe javni funkcioner u toku vršenja javne funkcije: sukob interesa i izuzeće u raspravi i odlučivanju, ograničenja u vršenju funkcija, obavljanje nespojivih funkcija i poslova, članstvo u organima upravljanja i nadzornim organima, članstvo u radnim tijelima, primanje naknada, kao i na ograničenja po prestanku funkcije, zaključenju ugovora, primanje donacija i sponzorstava, status javnih funkcionera.

ASK je od početka godine do 31. V 2021. pokrenula 132 postupka, dok je okončala 94 upravna postupka (uključujući i ranije godine) zbog sukoba interesa i povrede ograničenja u vršenju javnih funkcija i tačnosti podataka iz izvještaja o prihodima i imovini, od čega je u 78,72% (74) predmeta utvrđeno kršenje Zakona o spečavanju korupcije (36 po službenoj dužnosti i 38 po inicijativi). U 20 predmeta utvrđeno je da javni funkcioneri nijesu prekršili zakon. U jednom predmetu je postupak obustavljen dok je jedan predmet dostavlje nadležnom tužilaštvu.

Na osnovu datih mišljenja ASK, od 1. I do 31. V 2021. osam javnih funkcionera je podnijelo ostavke na javne funkcije. Struktura ostavki je sljedeća: jedan predsjednik odbora direktora u javnom preduzeću, dva člana odbora direktora u javnim preduzećima, jedan član radnog tijela organa državne uprave, i četiri odbornika. Takođe, nakon donijetih mišljenja ASK, konstatovano je i jedno razrješenje člana organa upravljanja sportske organizacije, kao i jedna ostavka na članstvo u organu upravljanja pravnog lica u kojem je opština vlasnik.

Od 1. I do 31. III 2021, nakon donijetih konačnih odluka Agencije u upravnom postupku, organi vlasti su postupili u 13 predmeta: u jednom predmetu je izrečena disciplinska mjera – novčana kazna u iznosu 20% mjesečne zarade u jednom mjesecu; u osam predmeta je izrečena disciplinska mjera – opomena; u jednom predmetu organ vlasti je zaključio da nije nadležan da sprovede disciplinski postupak; u jednom predmetu organ vlasti je obavijestio o namjeri o daljem postupanju (čekaju pravosnažnost Odluke), u jednom predmetu je izdato upozorenje, dok je u jednom predmetu organ odgovorio da će navedenu odluku cijeniti prilikom ponovnog imenovanja.

U periodu od 1. I do 31. V 2021. ASK je dostavljeno ukupno 7.836 izvještaja o prihodima i imovini koji su prošli proces softverske i administrativne provjere. Statistika dostavljenih izvještaja o prihodima i imovini u navedenom periodu 2021. je sljedeća: 5.828 redovnih godišnjih izvještaja o prihodima i imovini, 781 izvještaja koji se dostavljaju u roku od 30 dana od dana stupanja na funkciju, 36 izvještaja na zahtjev ASK, 226 izvještaja u slučaju uvećanja imovine preko 5.000 eura. Takođe, obrađeno je još 965 izvještaja o prihodima i imovini koji se podnose po prestanku javne funkcije i to 560 koji se podnosi u roku od 30 dana od dana prestanka javne funkcije, 405 godišnjih i dvogodišnjih Izvještaja po prestanku javne funkcije.

Provjera izvještaja o prihodima i imovini se odvija shodno Godišnjem planu provjere za 2021, koji je donijet u skladu sa preporukama eksperta Savjeta Evrope. U smislu tačnosti i potpunosti podataka pokrenuta je provjera 1020 izvještaja o prihodima i imovini i to 956 izvještaja u skladu sa godišnjim planom provjere, 58 po službenoj dužnosti, 5 izvještaja na zahtjev pravnog ili fizičkog lica i 1 postupak na anonimn zahtjev. U periodu od 1. I do 31. V 2021. realizovana je provjera 453 izvještaja o prihodima i imovini. U decembru 2020. je donijet Godišnji plan provjere Izvještaja o prihodima i imovini za 2021.

U oblasti kontrole finansiranja političkih partija od 1. I do 31. V 2021. dostavljena je 41 odluka o visini članarine za 2021. Dostavljen je i 51 godišnji finansijski izvještaj za 2020.

Izvršena je kontrola 92 izvještaja političkih subjekata o redovnom radu.

Kada je u pitanju izvještavanje organa vlasti o redovnom radu političkih subjekata, objavljeno i iskontrolisano 26 Odluka o visini budžetskih sredstava za finansiranje redovnog rada političkih subjekata i tri odluke kod opština koje su imale privremeno finansiranje. Takođe, objavljene su i iskontrolisane 24 Odluke o visini budžetskih sredstava za finansiranje redovnog rada ženskih organizacija u političkom subjektu i tri odluke kod opština koje su imale privremeno finansiranje. Agencija je izvršila kontrolu redovnog rada šest političkih subjekata, kroz dostavljene izvode sa redovnog računa gdje su prikazana prikupljena i utrošena sredstva političkih subjekata u periodu od 1. I do 1. III 2021. i na osnovu dostavljene dokumentacije i izjašnjenja konstatovala da nije došlo do kršenja Zakona, odnosno da politički subjekti koji su učestvovali u izbornoj kampanji za izbor odbornika u Skupštini opštine Nikšić nijesu vršili plaćanje izborne kampanje sa svojih računa za redovno poslovanje u navedenom periodu.

Agencija je donijela i objavila na svojoj internet stranici dva Plana kontrole i nadzora za izbornu kampanju u Skupštini opštine Nikšić i Skupštini opštine Herceg Novi.

U periodu izborne kampanje, Agenciji su dostavljena 93 izvještaja političkih subjekata, od čega 56 izvještaja o priložima tokom kampanje, 11 privremenih izvještaja o troškovima, 12 izvještaja o medijskom oglašavanju tokom kampanje, 14 izvještaja o troškovima tokom kampanje. U periodu izborne kampanje, dostavljeno je 3.050 izvještaja organa vlasti i pravnih lica u toku kampanje, i to: 471 odluka o zapošljavanju, 1.523 putnih naloga, 616 analitičkih kartica, 146 izvoda o potrošnji budžetske rezerve i socijalnim davanjima, 183 odluka o potrošnji budžetske rezerve, 63 ugovora o pružanju medijskih usluga i 48 cjenovnika. Agencija za sprječavanje korupcije je izvršila kontrolu finansiranja i medijskog predstavljanja 12 političkih subjekata/izbornih lista koje su potvrđene, odnosno 12 otvorenih izbornih računa.

Tokom izborne kampanje izvršeno je 114 kontrola mjesečne potrošnje organa vlasti, šest kontrola otpisa duga fizičkim licima za pružene komunalne usluge od strane privrednih društava, 11 kontrola zapošljavanja, kao i 32 kontrole na terenu. U dijelu iskazanih troškova izvršena je suštinska i dubinska kontrola aktivnosti političkih subjekata i njihovih prikupljenih i utrošenih sredstava u kampanji, u skladu s usvojenom metodologijom izrađenom uz ekspertsku podršku. Kontrola je obuhvatila monitoring i analizu objavljenih podataka, upoređivanje objavljenih i dostavljenih podataka i direktan uvid u dokumentaciju prilikom terenskih kontrola. Evidentirano je i kontrolisano 247 zabilježenih aktivnosti političkih subjekata, 20 pružalaca usluga političkim subjektima u vrijednosti od 208.527,75 eura i izvršena analiza i provjera dostavljenih izvještaja i upućeno četiri dopisa za izjašnjenje i dopunu političkim subjektima u kojima je konstatovano 16 nepravilnosti, a koje se većinom odnose na nedostavljanje tačnih ili potpunih podataka u izvještaju ili kompletne prateće dokumentacije.

Kod davaoca priloga, izvršena je kontrola 14 propisanih zabrana, odnosno izvršena je provjera i kontrola 2.246 lica davaoca priloga političkim subjektima za redovan rad u 2020. i izbornu kampanju u 2021. Provjera je izvršena kod Ministarstva pravde, ljudskih i manjinskih prava (uvid u kaznenu evidenciju) i Ministarstva unutrašnjih poslova (uvid u birački spisak) i s tim u vezi konstatovano da dva lica koja su dala prilog političkom subjektu nijesu bila upisana u birački spisak, dok su četiri lica pravosnažno osuđena za krivična djela sa elementima korupcije. Upućeni su predlozi za pokretanje prekršajnih postupak protiv četiri lica i jednog političkog subjekta.

ASK je u periodu od 1. I do 31. V 2021. primila i postupala po šest prigovora za izbornu kampanju (od čega se jedan odnosi na izbornu kampanju iz 2020).

Sprovedene aktivnosti i izvršene kontrole u toku izborne kampanje za izbor odbornika u Skupštini opštine Nikšić sadržane su u Izveštaju o sprovedenom nadzoru i izvršenoj kontroli finansiranja izborne kampanje, koji je objavljen na internet stranici Agencije.

Kad je u pitanju antikorupcijska procjena zakona, odnosno procjena podložnosti propisa korupciji, ASK je periodu od 1. I do 15. V 2021. izradila Mišljenje na Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o državnom tužilaštvu, Mišljenje na Predlog zakona o Tužilaštvu za organizovani kriminal i korupciju, Mišljenje na Zakon o sportu i Mišljenje na Odluku o Nacionalnom savjetu za borbu protiv korupcije na visokom nivou, a trenutno se u radu nalaze Mišljenje na Odluku o načinu i kriterijumima za rješavanje stambenih potreba funkcionera i Mišljenje na Zakon o izmjenama i dopunama Opšteg zakona o obrazovanju i vaspitanju.

ASK je u prvih pet mjeseci 2021. zbog kršenja antikorupcijskih zakona iz svoje nadležnosti, pokrenula ukupno 633 prekršajna postupka (496 zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka i izdato je 137 prekršajnih naloga), što je za 15% više nego tokom čitave 2020. Ovo je prevashodno generisano boljom organizacijom rada ASK.

Okončano je ukupno 305 postupaka, uključujući i postupke po zahtjevima iz prethodnih godina i izdate naloge (208 novčanih kazni i 68 opomena). Ukupan iznos novčanih kazni, uključujući i realizovane naloge, iznosi 51.334 eura.

ASK je, zbog kršenja antikorupcijskih zakona iz svoje nadležnosti, podnijela ukupno 496 zahtjeva za pokretanje prekršajnih postupaka nadležnim sudovima za prekršaje. Okončano je ukupno 236 postupaka (uključujući i one po zahtjevima iz prethodnih godina). Ukupan iznos novčanih kazni je 35.310 eura.

Nastavljajući s realizacijom preporuka Evropske komisije o direktnom izricanju prekršajnih kazni za kršenje zakona iz nadležnosti Agencije, ASK je u prvih pet mjeseci 2021. izdala 137 prekršajnih naloga po različitim osnovima, što je više nego ukupno za tri prethodne godine (2018 - 21; 2019 - 40; 2020 - 42).

Zbog kršenja Zakona o sprječavanju korupcije, podniet je 481 zahtjev i izdata 102 naloga. Sudovi su po podnietim zahtjevima izrekli novčane kazne u ukupnom iznosu od 32.030 eura, a po izdatim nalozima naplaćeno je 12.393 eura.

Zbog kršenja odredaba Zakona o finansiranju političkih subjekata i izbornih kampanja, podnieto je 15 zahtjeva i izdato 35 naloga. Sudovi su po podnietim zahtjevima izrekli novčane kazne u iznosu od 3.280 eura, a po izdatim nalozima naplaćeno je 3.631 eura.

ASK u kontinuitetu realizuje preporuku eksperata Evropske komisije koja se odnosi na oduzimanje imovinske koristi stečene izvršenjem prekršaja. S tim u vezi, u zahtjevima za pokretanje prekršajnih postupaka koje dostavlja nadležnim sudovima za prekršaje, osim što zahtijeva osudu i kažnjavanje okrivljenog za izvršeni prekršaj, ASK kontinuirano predlaže oduzimanje imovinske koristi stečene izvršenjem prekršaja, što je najčešće praksa u postupcima zbog kršenja zakonskih ograničenja u vršenju javne funkcije. ASK je u jednom slučaju od nadležnih sudova za prekršaje zahtijevala oduzimanje imovinske koristi koja je stečena izvršenjem prekršaja, u oblasti ograničenja u vršenju javnih funkcija. Na osnovu predloga za oduzimanje imovinske koristi, osim izricanja novčanih kazni, sudovi su u dva predmeta koji su ASK dostavljeni od strane suda, oduzeli imovinsku korist stečenu izvršenjem prekršaja u ukupnom iznosu od 8.654 eura.

Represivne mjere

U periodu od 1. I do 15. VI 2021, Viši sud u Podgorici je imao ukupno u radu 32 predmeta protiv 118 okrivljenih (fizičkih i pravnih) lica. Sud je riješio osam predmeta protiv 16 okrivljenih lica, od čega su dva predmeta protiv dva okrivljena lica riješena osuđujućim presudama. U preostalih šest predmeta protiv 14 okrivljenih lica, donijeta su rješenja o obustavi postupka.

U riješenim predmetima (dva), donijeta je presuda na osnovu sporazuma o priznanju krivice, kojom je jedno lice zbog krivičnog djela zloupotreba službenog položaja iz čl. 416 st. 2 u vezi st. 1 i čl. 23 KZ CG, osuđeno na kaznu zatvora u trajanju od šest mjeseci i izrečena novčana kazna u iznosu od 3.000 eura. Presuda je pravosnažna.

U drugom predmetu, koji je riješen presudom u redovnom postupku i izrečena kazna zatvora u trajanju od šest mjeseci, presuda nije postala pravosnažna.

U periodu od 1. I do 15. VI 2021, Specijalno državno tužilaštvo je pokrenulo istrage zbog krivičnih djela visoke korupcije u osam predmeta protiv 48 fizičkih i sedam pravnih lica. U istom periodu, Specijalno državno tužilaštvo je podiglo dvije optužnice protiv osam fizičkih lica i jednog pravnog lica i zaključilo sporazum o priznanju krivice sa jednim fizičkim licem.

Finansijske istrage su pokrenute u četiri predmeta protiv 30 fizičkih i dva pravna lica.

Privremene mjere obezbjeđenja zabrane otuđenja i opterećenja nepokretnosti donijete su u dva predmeta. Navedene privremene mjere su u jednom predmetu određene na parceli

morske obale površine 100m², objektu površine 300m², ukupno procijenjene vrijednosti od oko 690.000,00 eura, dok su u drugom predmetu određene privremene mjere na marini 7.422m², doku 2.306m², zgradi brodogradnje 2.823m², pašnjaku 6.091m², zemljištu 1.057m², pristaništu 804m², pomoćnoj zgradi u privredi 527m², poslovnoj zgradi u privredi 205m², dvorištu 241m², porodičnoj stambenoj zgradi 193m², šumi 275m², servisnom objektu 37m² i zemljištu 181m².

3.23.3 Temeljna prava

U prvom kvartalu 2021. Zaštitnik je, uz prethodno mišljenje Administrativnog odbora Skupštine od 18. V 2021. donio novi Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Službe Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, koji se primjenjuje od 2. VI 2021. Ovaj Pravilnik je usklađen sa izmjenama i dopunama Zakona o državnim službenicima i namještenicima („Sl. list CG“, br. 2/18, 34/19 i 8/21). Važećim Pravilnikom je, kao i prethodnim, predviđen isti broj radnih mjesta tj. 35 radnih mjesta od čega je popunjeno 30. Na ovaj broj treba dodati starješinski kadar, odnosno Zaštitnika i zamjenice, odnosno pet osoba u rukovodnoj strukturi koji nijesu dio administrativne strukture. Stručni poslovi se obavljaju u okviru grupa poslova predviđenih Pravilnikom, i to: oblast pravosuđa, javne uprave i opšte nadležnosti, oblast zaštite od zlostavljanja, bezbjednost i logistička podrška Nacionalnom preventivnom mehanizmu za zaštitu od mučenja, oblast prava djeteta, mladih i socijalne zaštite i oblast zaštite od diskriminacije, ranjivih grupa i rodne ravnopravnosti.

U periodu od 1. I do 15. VI 2021. nije bilo novih zapošljavanja u instituciji Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore.

3.23.3.1 Usklađivanje s pravnom tekovinom EU i međunarodnim standardima

Zakonodavni okvir za funkcionisanje institucije je u najvećem dijelu usaglašen s pravnom tekovinom EU i međunarodnim standardima. Preostaje usaglašavanje sa preporukama međunarodnih tijela u pogledu jačanja administrativnih kapaciteta, načina izbora nosilaca funkcija (uz model koji bi eliminisao mogućnost blokade procesa) te jačanje finansijske nezavisnosti u skladu s preporukama EU, Savjeta Evrope i UN. Takođe, saglasno preporukama nadležnih komiteta UN planirano je dalje jačanje međunarodne saradnje i ispunjenja preporuka na implementaciji UN Konvencije o pravima osoba s invaliditetom i Konvencije o pravima djeteta te preporuka ECRI i Savjetodavnog komiteta za prava manjina.

Institucija Zaštitnika ljudskih prava i sloboda sačinila je poseban izvještaj „Položaj djece u domovima učenika/internatima u Crnoj Gori“, koji je 14. VI 2021. predstavljen na konferenciji za medije.

U obrazloženju akata koje donosi, Zaštitnik u kontinuitetu primjenjuje praksu evropskih sudova.

Saradnja s Evropskim sudom za ljudska prava

U toku izvještajnog perioda, crnogorski sudovi svih nivoa su se pozvali na praksu Evropskog suda za ljudska prava u ukupno 40 predmeta. Napominjemo da ovaj podatak najvjerojatnije ne odražava stvarnu sliku pozivanja na praksu Evropskog suda, jer unošenje ovih podataka u Pravosudni informacijski sistem (PRIS) nije automatski, već zavisi isključivo od sudija i pomoćnog osoblja.

Evropski sud je u odnosu na Crnu Goru u ovom izvještajnom periodu odlučio u četiri predmeta i to putem presude odlučio u dva predmeta i to: Baranin i Vukčević protiv Crne Gore, u kojoj je utvrđena povreda procesnog aspekta člana 3 Konvencije i Asanović protiv Crne Gore, u kojoj je utvrđena povreda člana 5 stav 1 Konvencije; dok je putem odluke (odluke o neprihvatljivosti predstavke) odlučio u dva predmeta i to: Knežević protiv Crne Gore i Martinović protiv Crne Gore.

Crna Gora je nastavila da dostavlja Akcione planove i Akcione izvještaje u predviđenim rokovima, tako da je Komitet ministara Savjeta Evrope u odnosu na Crnu Goru zatvorio dva predmeta i to: Stjepović protiv Crne Gore i Madžarović i drugi protiv Crne Gore.

Pred Komitetom ministara Savjeta Evrope - Odjeljenjem za izvršenje presuda Evropskog suda za ljudska prava, trenutno se nalazi pod nadzorom četiri predmeta i to: Siništaj i dr. protiv Crne Gore, Bigović protiv Crne Gore, Nešić protiv Crne Gore i Drašković protiv Crne Gore. U odnosu na navedene predmete, Komitetu ministara su upućeni na razmatranje Akcioni planovi, odnosno Akcioni izvještaji.

Crna Gora je i dalje zadržala vodeću poziciju u odnosu na zemlje regiona kada je u pitanju izvršenje presuda Evropskog suda. U tom smislu, ni jedan predmet se nije našao pod posebno pojačanim nadzorom Komiteta ministara, kao nadzornog tijela nadležnog za praćenje izvršenja presuda Evropskog suda.

Kancelarija zastupnika nastavila je sa praksom širenja svijesti o konvencijskim i evropskim standardima, obezbjeđivanja ujednačene i jedinstvene primjene prava i upoznavanja sa praksom Evropskog suda, radi zaštite ljudskih prava i osnovnih sloboda na nacionalnom nivou.

U saradnji sa AIRE Centrom iz Londona, a uz podršku Britanske ambasade u Podgorici, izdat je Priručnik s odabranim slučajevima iz novije prakse Evropskog suda za ljudska prava, koji daje detaljan prikaz, analizu i interpretaciju ključnih presuda iz 2019. i 2020.

3.23.3.2 Djelotvorna primjena ljudskih prava

Zaštitnik u svom radu i postupanju: ukazuje, upozorava, kritikuje, predlaže ili preporučuje. Zaštitnik je ovlašćen da daje preporuke postupajući po pritužbama građana. Po preliminarnim podacima, u periodu od 1. I do 31. V 2021. Zaštitnik je imao u radu 424 predmeta po pritužbama.

Sprečavanje mučenja i nečovječnog postupanja

Zaštitnik je u 2021. po preliminarnim podacima formirao 61 predmet u ovoj oblasti. Pritužbe su se odnosile na rad: Uprave za izvršenje krivičnih sankcija (33), Uprave policije (11), Ministarstvo pravde i ljudskih i manjinskih prava (jedan), organ nije određen (jedan), Osnovnog tužilaštva (jedan), Klinički centar Crne Gore (jedan), redovne sudove (13) itd.

Prema preliminarnim podacima, jedan predmet se odnosio na zabranu mučenja, koji je okončan- nepostupanjem - neblagovremena pritužba.

Prema praksi institucije, porast broja pritužbi na rad Uprave za izvršenje krivičnih sankcija u odnosu na prethodnu godinu uslijedio je zbog ograničenja nastalih usljed epidemioloških rizika, posebno ona koja se tiču kontakata zatvorenih lica sa porodicama i spoljašnjim svijetom.

U periodu od 1. I do 1. VI 2021. obavljeno je 12 obilazaka, u kojima je tim Nacionalnog preventivnog mehanizma (NPM) obišao Centre i Odjeljenja bezbjednosti policije, Dom za stare Bijelo Polje, Prihvatilište za strance u Spuzū, Granične prelaze Dobrakovo i Sukobin. Ovi obilasci su realizovani shodno Planu obilazaka za 2021. Zaštitnik kao NPM je produžio važenje sporazuma o tehničkoj saradnji sa UNHCR-om i pratnji prinudnih udaljenja, u vezi sa čim je realizovana i prva zajednička aktivnost u vidu zajedničke posjete prihvatilišta za strance. O sprovedenoj posjeti će biti sačinjen poseban izvještaj u skladu sa metodologijom rada NPM-a.

Savjetnici Zaštitnika za poslove zaštite i prevencije torture obavili su dva nadzora nad postupcima prinudnog udaljenja više stranih državljana u periodu od januara do juna 2021. Preventivni rad organizovan je i kroz različite načine komunikacije sa nadležnim organima zvaničnom korespondencijom, elektronskom poštom, telefonom, a sve u cilju prikupljanja i razmjene informacija.

Takođe, principi Evropskog komiteta za sprječavanje mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (CPT), vezani za tretman lica lišenih slobode u kontekstu pandemije zaraze koronavirusom (COVID-19), su u potpunosti ispoštovani u zatvorskom sistemu.

Urađen je godišnji izvještaj Ministarstva unutrašnjih poslova o poštovanju preporuka Evropskog komiteta za prevenciju torture i nehumanog i ponižavajućeg tretmana i kažnjavanja i po osnovu preporuka Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2020.

Nadalje, Ministarstvo unutrašnjih poslova je u sklopu svojih redovnih nadležnosti izvršilo nadzor u CB Podgorica i CB Nikšić. Nadzor je takođe obavljen u organizacionim jedinicama Uprave policije koje raspolažu prostorijama za zadržavanje.

Nakon izvršenih upravnih nadzora može se dati zaključak da je Uprava policije uz podršku Ministarstva unutrašnjih poslova posvećena primjeni Evropske konvencije o ljudskim

pravima i odgovorno sprovodi preporuke Komiteta Savjeta Evrope za sprječavanje mučenja i nečovječnih ili ponižavajućih kazni i postupaka (CPT). Ministarstvo i Uprava policije u kontinuitetu ulažu napore na izgradnji policijske kulture koja ne prihvata solidarisanje sa službenicima koji neprofesionalno postupaju i koja zlostavljanje građana smatra nedopustivim. Takođe veliki napori se ulažu i za obezbjeđivanje uslova za zadržana lica.

Kada su u pitanju prostorije za zadržavanje urađen je presjek trenutnog stanja u organizacionim jedinicama Uprave policije koje raspolažu prostorijama za zadržavanje i dati su sledeći komentari: ukupno 23 organizacione jedinice Uprave policije raspolažu sa prostorijama za zadržavanje od čega četiri organizacione jedinice raspolažu sa prostorijama za zadržavanje koje nisu u funkciji (OB Tivat, SP Šavnik, SP Petnjica i SP Andrijevića), a tri organizacione jedinice raspolažu sa po jednom prostorijom koja nije u funkciji (OB Plav, OB Cetinje i OB Kolašin), pored kojih imaju po jednu prostoriju koja se koristi; od ukupno 48 prostorija za zadržavanje, 15 prostiprija je namijenjeno za zadržavanje lica ženskog pola, po jedna za zadržavanje lica sa invaliditetom odnosno maloljetnih lica (CB Podgorica), dok je za zadržavanje lica muškog pola određena 31 prostorija, uz napomenu da se i prostorije za zadržavanje lica ženskog pola po potrebi koriste se za zadržavanje muškaraca; prostoriju za ljekarski pregled ima jedino CB Podgorica a saslušanja lica i razgovori sa advokatima obavljaju se u kancelarijama; nacionalni standardi u pogledu površine ispunjeni su kod 45 prostorija dok kod tri prostorije nisu (OB Mojkovac dva, CB Budva; CPT standardi u pogledu površine i dimenzija ispunjeni su kod 29 prostorija a nisu ispunjeni kod 19 prostorija; navedenih 48 prostorija opremljeno je sa ukupno 79 kreveta. Takođe, predmetnim izvještajem su predviđene preporuke za aktivnosti koje treba unaprijediti.

Shodno informacijama dobijenim od tužilaštva u izvještajnom periodu, formirano je ukupno šest predmeta, protiv 23 lica, zbog krivičnih djela mučenje iz čl.167 st.2 u vezi st.1 Krivičnog zakonika CG, zlostavljanje iz čl. 166 a st.2 u vezi st.1 Krivičnog zakonika CG, iznuđivanje iskaza iz čl. 166 st.1 Krivičnog zakonika CG i pomoć učiniocu poslije učinjenog krivičnog djela iz čl. 387 KZCG, izvršenih od strane policijskih službenika, dok nije bilo formiranih predmeta učinjenih od strane službenika UIKS-a.

Optužni predlog je podignut pred nadležnim sudovima protiv pet lica, u odnosu na tri lica je obustavljen postupak, dok je u odnosu na 15 lica, izviđaj u toku.

U UIKS su pokrenuta tri disciplinska postupka zbog povrede službene dužnosti ali nijedna povreda nije sadržala elemente zloupotrebe položaja ili prekoračenje ovlašćenja u službi u vezi mučenja ili nečovječnog postupanja prema licima lišenim slobode.

Reforma zatvorskeg sistema

U cilju unapređenja tehničke bezbjednosti, u izvještajnoj godini izvršena je nabavka bezbjednosne opreme.

Između UIKS-a i Njemačke nevladine organizacije „Help-Hilfe zur Selbsthilfe“ potpisan je Memorandum o razumijevanju 12. IV 2021. u okviru projekta “Socijalno-ekonomsko osnaživanje u regionu zapadnog Balkana”. Projektni zadatak je rekonstrukcija obekata za uzgoj svinja, mašina za pletenje čelične žice i stručne obuke zatvorenika, koji će se realizovati u tekućoj godini.

Sloboda izražavanja

Vlada je 22. IV 2021. donijela Odluku o obrazovanju Komisije za praćenje postupanja nadležnih organa u istragama slučajeva prijetnji i nasilja nad novinarima, ubistava novinara i napada na imovinu medija („Sl. list CG”, broj 53/21).

Kao prioritet u radu novoformirane Komisije, označeni su najteži i najozbiljniji slučajevi napada na novinare/ke, ali i oni kojima u skorjoj budućnosti prijeti zastara odnosno tekućim slučajevima.

Zadaci Komisije su da: utvrdi plan i dinamiku prikupljanja činjenica i utvrđivanja drugih okolnosti koje su u vezi sa istragama iz člana 1 ove odluke i da u tu svrhu ostvari saradnju sa organima nadležnim za vođenje tih istraga; na osnovu dobijenih informacija i sagledanih okolnosti u vezi sa vođenim istragama, sačini pregled dosadašnjeg toka vođenih istraga; pripremi mišljenje o djelotvornom načinu na koji bi se vođenje istrage moglo unaprijediti i da u tu svrhu predloži konkretne mjere koje bi trebalo preduzeti. Komisiju čine predstavnici/e medija i medijskih asocijacija, MUP-a, Uprave policije, ANB-a i Tužilaštva I dužna je da o svom radu podnosi izvještaj Vladi Crne Gore svaka četiri mjeseca.

Ministarstvo javne uprave, digitalnog društva i medija radi na izmjenama i dopunama Zakona o medijima i Zakona o nacionalnom javnom emiteru Radio i Televizija Crne Gore, kao i izrada Zakona o audiovizuelnim medijskim uslugama radi potpunog usklađivanja sa standardima pravne tekovine EU.

Ministarstvo je takođe pokrenulo Kontinuirani dijalog sa medijima kako bi se upoznao sa svim izazovima u radu medija, i započelo se sa izradom „Banke potreba“ koja će predstavljati ključni dokument potreba svih medija u Crnoj Gori. Cilj izrade pomenute baze jeste prepoznavanje izazova u radu medija i sklapanje partnerstava sa državnim organima i drugim institucijama kako bi smo kroz snažno zajedničko djelovanje pronašli sistemski rješenja za pomenute poteškoće u funkcionisanju istih.

Dodatno, imajući u vidu značaj medija u borbi protiv pandemije izazvane virusom COVID-19, Ministarstvo je preduzelo mjere podrške medijima kroz Konkursa za dodjelu budžetskih sredstava za kreiranje informativnih i edukativnih sadržaja u dnevnim štampanim medijima i na internetskim publikacijama u vezi sa procesom vakcinacije protiv koronavirusa i epidemiološkim mjerama i aktivno radi na pronalaženju modela za pružanje podrške i drugim medijima. Kroz snažno partnerstvo sa Ministarstvom ekonomskog razvoja,

prepoznajući otežane uslove poslovanja komercijalnih elektronskih emitera, Vlada je otkupila dugovanja komercijalnih emitera prema Radio difuznom centru za ovu godinu.

Ministarstvo je preuzelo aktivnosti koje se odnose na uspostavljanje Fonda za podsticanje pluralizma i raznovrsnosti medija u okviru kojeg će se izdvojiti finansijska sredstva za komercijalne: dnevne i nedeljne štampane medije i internetske publikacije, kao i za elektronske medije, čime će se doprinijeti pluralizmu i raznovrsnosti sadržaja od javnog interesa, te biti pozitivan podstrek za njihovu održivost.

U periodu od 1. I do 31. V 2021. u evidencijama Uprave policije, registrovano je ukupno 10 događaja napada na novinare i/ili medijske kuće, a koji su posljedica njihovog profesionalnog angažovanja. Od navedenog broja, nadležni državni tužilac je pet događaja kvalifikovao kao krivično djelo koje se goni po službenoj dužnosti i svi događaji su rasvijetljeni i izvršioci procesuirani. U dva događaja, nadležni državni tužilac je ocijenio da nema elemenata izvršenja krivičnog djela po službenoj dužnosti, dok su u tri događaja spisi predmeta dostavljeni nadležnom državnom tužiocu na ocjenu, odlučivanje i pravnu kvalifikaciju.

Komisiji za praćenje postupanja nadležnih organa u istragama slučajeva prijetnji i nasilja nad novinarima, ubistva novinara i napada na imovinu medija, dostavljene su tražene informacije i dokumentacija za četiri predmeta.

Zaštitnik je više puta reagovao saopštenjima za štampu i putem društvenih mreža (Instagram) u vezi sa slučajevima zloupotrebe slobode izražavanja, napadima na predstavnike medija, kolumniste i druge ličnosti iz javnog života Crne Gore, kao i diskriminatornim i govorom mržnje.

Reakcije su se takođe zasnivale na čestim incidentima i napetostima u predizbornom periodu (lokalni izbori), skrnavljenju verskih zgrada i spomenika, napadima na pripadnike LGBTI zajednice, nacionalističkom skandiranju navijača, itd. Dajemo link za svaki pojedinačni slučaj.

Ombudsman je 31. III 2021. Skupštini podnio Godišnji izveštaj koji se odnosi na 2020.

Prava žena i rodna ravnopravnost

U izvještajnom priodu, Operativni tim za borbu protiv porodičnog nasilja i nasilja nad ženama (MUP), sastao se u formi sjednica četiri puta. UNICEF je postao član posmatrač, sa ciljem ekspertske i tehničke podrške radu Tima. U izradi je analiza o dosadašnjim rezultatima i pozicioniranju Tima, u skladu sa preporukama GREVIO komiteta.

Aktivnosti Direkcije za rodnu ravnopravnost u Ministarstvu pravde, ljudskih i manjskih prava u I i II kvartalu 2021. bile su fokusirane na izradu Nacionalne strategije rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori 2021-2025.

Rasprava o Nacrtu nacionalne Strategije rodne ravnopravnosti 2021-2025 sa Akcionim planom 2021-2022 započela je objavljivanjem 5. V 2021. Javnog poziva na sajtu Ministarstva pravde, ljudskih i manjinskih prava i na portalu e-uprave i trajala je 20 dana od dana objavljivanja ovog poziva. Javna rasprava o nacrtu NSRR je dodatno unaprijedila kvalitet ovog dokumenta i povećala povjerenje i osjećaj udjela i vlasništva građana i građanki Crne Gore a cio proces javne rasprave, organizovane od strane Direkcije za rodnu ravnopravnost, kroz formu pet online okruglih stolova (13. V, 14. V, 18. V, 19. V i 20. V 2021. s ukupno 74 učesnika/ca) te kroz pisane sugestije i predloge je okarakterisala snažna interaktivnost svih koji su definisani kao ključni činioци u ovom procesu. Time je ojačan cilj da ovaj dokumenet bude odraz potreba korisnika/ca.

Pripremljen je Nacrt nacionalne strategije za rodnu ravnopravnost 2021-2025. i s Akcionim planom 2021-2022 je upućen Vladi na donošenje.

U izvještajnom periodu, u crnogorskim sudovima, primljeno je ukupno 69 predmeta krivičnog djela nasilje u porodici, u kojima je ukupno 73 lica optuženo. Ukupan broj predmeta u radu u izvještajnom periodu, bio je 141, a predmeti su se vodili protiv ukupno 148 okrivljenih. Riješen je 71 predmet, u kojem je osuđeno 74 lica, a u odnosu na jedno lice, donijeta je oslobađajuća presuda. Na kraju izvještajnog perioda, ostalo je u radu 72 predmeta koji se vode protiv ukupno 75 lica.

U pogledu strukture izrečenih krivičnih sankcija, najviše je izrečeno uslovnih osuda – 33, zatim kazni zatvora – 25, šest izvršilaca je osuđeno na kaznu kućnog zatvora, a četiri na kaznu rada u javnom interesu. Osim kazni, u izvještajnom periodu izrečeno je i 12 mjera bezbjednosti. U izvještajnom periodu, ukupno 59 presuda je postalo pravosnažno i sve su osuđujuće.

Sudovi za prekršaje su u periodu od 1. I do 31. V 2021. imali ukupno u radu 1.260 predmeta iz oblasti Zakona o zaštiti od nasilja u porodici. Ukupno je završeno 595 ili 47,22% predmeta. Navedeni predmeti su završeni na način što je izrečeno: novčanih kazni 169 kazni zatvora 37; uslovnih osuda 108; opomena 63; šest vaspitnih mjera; u šest predmeta je odbačen zahtjev; u 41 predmetu je obustavljen postupak, u 142 predmeta donijeta oslobađajuća odluka, dok su 23 predmeta riješena na drugi način. Takođe, ukupno je izrečeno 175 zaštitnih mjera, i to najčešće zabrana uznemiravanja i uhođenja (86).

U 595 riješenih predmeta, ukupno je bilo 817 žrtava nasilja, od čega 696 ili 85,19% punoljetnih i 121 ili 14,81% maloljetnih.

Od ukupno 696 punoljetnih žrtava nasilja u porodici, u 472 predmeta ili 67,82%, žrtve su bile žene, a u 224 ili 32,18% slučajaja - muškarci. Od ukupno 121 maloljetnih žrtava nasilja u porodici, u 71 predmetu su žrtve bile muškog pola, a u 50 predmeta, žrtve su ženskog pola.

Prema podacima Uprave policije, u periodu od 1. I do 31. V 2021. nadležnim tužiocima podnijete su 94 krivične prijave za 84 krivična djela nasilje u porodici ili porodičnoj zajednici,

protiv 95 lica, od kojih je 80 muškog pola (dva maloljetna lica), a 15 ženskog pola. Žrtve izvršenih krivičnih djela nasilja u porodici su 121 oštećeno lice, od kojih su 50 muškog i 71 ženskog pola. Od ukupnog broja oštećenih, 25 su maloljetna lica (12 muškog i 13 ženskog pola).

U periodu od 1. I do 31. V 2021. Uprava policije je podnijela 551 prekršajnu prijavu zbog 661 izvršenog prekršaja iz Zakona o zaštiti od nasilja u porodici, protiv 627 lica, od kojih je 496 muškog pola (11 maloljetnih lica), a 131 ženskog pola.

Žrtve izvršenih prekršaja su 678 lica, od kojih 292 muškog, a 386 ženskog pola. Od ukupnog broja oštećenih, 102 su maloljetna lica (63 muškog i 39 ženskog pola).

Službenici Uprave policije su, u skladu sa članom 28 Zakona o zaštiti od nasilja u porodici, u 18 slučajeva donijeli naredbu učiniocu nasilja udaljenje ili zabranu vraćanja u stan ili drugi prostor za stanovanje, dok su, u skladu sa članom 37 Zakona o zaštiti od nasilja u porodici, podnijeli 36 prekršajnih prijavi za zanemarivanje.

Registровано je 14 krivičnih djela koja se dovode u vezi s nasiljem među srodnicima i to: devet krivičnih djela Nedavanje izdržavanja, tri krivična djela Oduzimanje maloljetnog lica, jedno krivično djelo Nedoovoljeno držanje oružja i eksplozivnih materija i jedno krivično djelo Nedoovoljene polne radnje u vezi sa Obljuba sa djetetom. U dva slučaja registrovano je izvršenje krivičnog djela Teško ubistvo u pokušaju i Teško ubistvo.

Izrađen je nacrt Plana aktivnosti Uprave policije za povećanje broja policijskih službenica za period 2021-2022.

Obrazovan je Radni tim za umrežavanje žena u bezbjednosnom sektoru. Tim čini 10 predstavnica Ministarstva odbrane, Ministarstva unutrašnjih poslova, Vojske Crne Gore, Uprave policije i Agencije za nacionalnu bezbjednost.

Prava djeteta

Vlada je usvojila Izvještaj o realizovanim aktivnostima obuhvaćenih Akcionim planom za realizovanje Strategije inkluzivnog obrazovanja za 2020. u nadležnosti Ministarstva prosvjete. Shodno programu "Ka praktičnim učeničkim i nastavničkim inkluzivnim kompetencijama" koji se realizuje u partnerstvu sa UNICEF-om realizovano je: obuka za 40 škola na temu karakteristike djece sa smetnjama u razvoju, prilagođavanje, izrada didaktičkih i nastavnih sredstava; obuka za 40 škola za prepoznavanje i intervenisanje u situacijama pojave nasilja nad decom s posebnim obrazovnim potrebama; radionica: Integrisanje asistivne tehnologije At i potpomognute komunikacije AAC u okviru rada mobilnih timova; sprovedena anketa u odnosu na aktuelno funkcionisanje učenika/ca s posebnim obrazovnim potrebama u osnovnim i srednjim školama (on-line, a broj anketiranih oko 900); urađen je model uloga u školi (procjena, podrška, praćenje, organizacija, praksa) uz razvojni i materijal za prevazilaženje negativnog uticaja Covid na učenike/ce s posebnim obrazovnim potrebama.

Nadalje, Ministarstvo prosvjete je izradilo tematski materijal po obrazovnim programima srednjih stručnih škola za praktičnu nastavu.

Takođe, Izabrani su centri za dnevni boravak u opštinama Pljevlja, Kotor, te gradskoj opštini Golubovci, s ciljem povezivanja s vrtićima i osnovnim školama.

Kako bi se zaštitila prava djece u postupku pred sudom, prostorije u četiri suda su adaptirane. Tako je u osnovnim sudovima u Podgorici, Nikšiću, Bijelom Polju i u Višem sudu u Bijelom Polju, uz donatorsku pomoć UNICEF-a, opremljena po jedna prostorija kako bi se omogućila puna primjena standarda UN-a, Savjeta Evrope i EU koji se odnose na pravosuđe po mjeri djeteta, a koji podrazumijevaju pravo djeteta na informisano izražavanje mišljenja o pitanjima koja ga se tiču, u prostorijama u kojima se osjeća komforno i bezbjedno.

Ministarstvo zdravlja je realizovalo sledeće specifične ciljeve Strategije za prevenciju i zaštitu djece od nasilja (2017-2021): kroz projekat UNICEF-a realizovana je obuka patronažnih sestara kojom su obuhvaćene sve patronažne sestre u Crnoj Gori kao I obuka trenerica patronažnih sestara za superviziju; napravljen je plan razvijanja psiho-socijalnih tretmana u zdravstvenim ustanovama u okviru primarne zdravstvene zaštite - centri za mentalno zdravlje i odjeljenja za psihijatriju u opštim bolnicama; u okviru redovnog stručnog usavršavanja psihologa/škinja i psihijatara/rica obuka „Obavljanje uzrasno adekvatnog intervju sa decom žrtvama nasilja“.

Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava je učestvalo u izradi nove Strategije Savjeta Evrope za prava djeteta 2022-2027, kroz organizovanje konsultacija sa djecom iz Crne Gore, kako bi se čuo njihov glas.

Socijalno ugroženi i lica s invaliditetom

Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Ministarstva pravde, ljudskih i manjinskih prava pitanje zaštite lica s invaliditetom podignut je na veći nivo kroz fomiranje posebnog Direktorata za zaštitu i jednakost lica sa invaliditetom. Trenutno su u ovom Direktoratu zaposlena tri službenice/ka i v.d. generalna direktorica. Takođe, Ministarstvo je pripremlilo Akcioni plan za 2021. za implementaciju Strategije o zaštiti osoba sa invaliditetom od diskriminacije i promovisanje ravnopravnosti za period 2017-2021, kao i Izvještaj o realizaciji Akcionog plana za 2019-2020. Dokument je u proceduri usvajanja na Vladi Crne Gore.

Nadalje, Ministarstvo je u fazi pripremanja nove Strategije za zaštitu osoba sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za period od 2022. do 2027. UNDP je omogućio ekspertsku podršku za razvijanje ovog dokumenta. Dokument će biti harmonizovan sa sa Evropskom strategijom 2020-2030.

Ministarstvo ekonomskog razvoja je u aprilu 2021. započelo sa realizacijom projekta „Reforma sistema utvrđivanja invaliditeta“. Ovaj reformski proces obuhvata šest sektora: socijalnu zaštitu, zapošljavanje, penzijsko-invalidsko osiguranje, boračku zaštitu,

obrazovanje i zdravlje gdje očekujemo da će jedna jedinstvena komisija vještačiti invaliditet, nasuprot trenutnoj situaciji gdje čak 30 komisija na različite načine procjenjuje invaliditet.

Homoseksualci, biseksualci, transrodne osobe i interseksualci (LGBTI)

U izvještajnom periodu, Tim povjerenja LGBTI zajednice i Uprave policije sačinio je pregled aktivnosti u 2020. s planovima za dalju organizaciju rada tima. Održana su tri sastanka na kojima su razmatrani konkretni slučajevi, definisani su plan obuka i program daljeg rada koji je zbog trenutne epidemiološke situacije stopiran. Obuke policijskih službenika/ca koje nisu do sada realizovane, uvrštene su plan za 2021.

U periodu od 1. I do 31. V 2021. podnijete su dvije prijave protiv dva lica, koje se odnose na uvrjedljive i diskriminišuće komentare upućene putem društvene mreže Facebook na račun LGBTI osoba.

Uprava policije ima razvijenu mrežu LGBTI kontakt policijskih službenika/ca, koji se nalaze u svakom centru i odjeljenju bezbjednosti Uprave policije, a koji su i u ovom periodu bili na raspoloženju LGBTI osobama u slučaju bilo kakve potrebe za profesionalnim kontaktom, podrškom i pomoći.

Uprava policije je uputila predlog mjera iz Akcionog plana za 2021. za implementaciju Strategije za unaprjeđenje kvaliteta života LGBTI osoba u Crnoj Gori za period 2019–2023. Nacionalnom timu za koordinaciju praćenja primjene Strategije, kao i Izvještaj o realizaciji Akcionog plana za 2020, na koji je dato pozitivno mišljenje od strane Nacionalnog tima, kao i Generalnog sekretarijata Vlade.

Formirana je Radna grupa za izradu podzakonskih akata za primjenu Zakona o životnom partnerstvu lica istog pola, koju je osnovao MUP, a čiji su članovi predstavnici MUP-a i Uprave policije, kao i predstavnici NVO koji se bave zaštitom LGBTI prava.

Proceduralna prava

Primijećen je značajan porast broja pritužbi koji se odnosi na ekstradiciju i prinudno udaljenje stranaca, u kojima Zaštitnik u kontinuitetu usmjerava pojačanju pažnju.

Zaštita manjina

Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava formiralo je Komisiju za praćenje sprovođenja Strategije manjinske politike 2019-2023, i izradu Akcionog plana za period 2021. i 2022. koja je održala sastanak 10. V 2021. Komisiju čine predstavnici/e: Ministarstva pravde, ljudskih i manjinska prava, Ministarstva unutrašnjih poslova, Ministarstva prosvjete, nauke kulture i sporta, Ministarstvo javne uprave, digitalnog društva i medija, Savjeta svih manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u Crnoj Gori, Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava, Centra za razvoj i očuvanje kulture manjina Crne Gore, Uprave za kadrove, Univerziteta Crne Gore, Javnog servisa Crne Gore, Zajednica opština Crne

Gore, i Uprave za statistiku (Monstat). Uloga Komisije je da prati realizaciju usvojenih planskih dokumenata u ovoj oblasti kao i koordinaciju i zajedničko izvještavanje.

Takođe, 10. IV 2021. je formiran novi saziv Bošnjačkog vijeća u Crnoj Gori, dok je 12. VI 2021. formirano Hrvatsko nacionalno vijeće Crne Gore.

Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava je 3. IV 2021. objavilo Javni poziv zainteresovanim nevladinim organizacijama koji se bave zaštitom i unapređenjem prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica za konsultacije u cilju sačinjavanja Sektorske analize za utvrđivanjem prijedloga prioriternih oblasti od javnog interesa i potrebnih sredstava za finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija u oblasti zaštite i unapređenja prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica za 2021.

Romi i Egipćani

S namjerom da podstakne upis u predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje djece romske i egipćanske populacije, Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta, u saradnji s Ministarstvom pravde, ljudskih i manjinskih prava, nevladinim organizacijama i školama, tokom aprila, 2021. je pripremila niz ohrabrujućih poruka namijenjenih roditeljima i djeci RE zajednice, da je obrazovanje jedini pravi put za djecu RE zajednice, njihovu inkluziju i bolju budućnost.

U Podgorici, Beranama, Cetinju i Nikšiću, za period januar/jun, obezbjeđen je besplatan prevoz za oko 600 učenika/učenica osnovnih škola RE zajednice.

Nastavilo se sa angažovanjem saradnika/ca u socijalnoj inkluziji RE u obrazovanju. Ova praksa je pokazala kao izuzetno korisna jer obuhvata djecu RE zajednice sistemom obrazovanja kao i zbog smanjenja drop-outa. Angažovano je 22 saradnika/ca (medijatora) u osnovnim školama: u Podgorici, Nikšiću, Baru, Beranama, Ulcinju, Herceg Novom i Tivtu.

Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta je obezbijedilo sredstva za isplatu stipendija za srednjoškolce/ke i student/kinje romske i egipćanske zajednice za period januar/jun, školske i akademske 2020/2021. u iznosu od 67,500.00 eura. Stipendija za učenike/učenice srednjih škola iznosi 60,00 eura (150 srednjoškolaca/ki) dok za studente/kinje, stipendija iznosi 150,00 eura (15 studenata/kinja). Takođe, studentima/studentkinjama RE zajednice je omogućen besplatan boravak u studentskom domu.

Ministarstvo zdravlja je angažovalo tri saradnika/ce u zdravstvenoj zaštiti Roma/kinja i Egipćana/ki, dva u Podgorici i jednog u Beranama shodno Akcionim planom za 2021.za realizaciju Strategije za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana 2021-2025.

Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava je u maju 2021.sačinilo informaciju o realizovanim aktivnostima u vezi eliminacije rasne diskriminacije u Crnoj Gori u odnosu na Zaključke Komiteta za eliminaciju rasne diskriminacije (CERD) sa 102. zasijedanja.

Primijećeno je da romska populacija i pored društvene marginalizacije i dalje nema predstavnika u Skupštini Crne Gore, što je onemogućava da se i kroz učešće u parlamentarnom životu crnogorskog društva bori za unaprijeđenje ostvarivanja svojih prava. Podsjećamo, da na tome Zaštitnik insistira već duži niz godina. Radi rješavanja ovog problema potrebno je novelirati Zakon o izboru odbornika i poslanika na način koji će omogućiti predstavnicima ove populacije da se na bazi jednakosti sa drugima bore za učešće u parlamentarnom životu.

U znak obilježavanja Međunarodnog dana Roma, ove godine Zaštitnik je sa predstavnicima Crvenog krsta posjetio grupu preduzetnika - pripadnika ovih manjinskih naroda i nacionalnih zajednica na Koniku u Podgorici. Ocijenjeno je da je zapošljavanje i obrazovanje Roma i Egipćana najbolji put za njihovu integraciju u zajednicu i kvalitetniji život. Crveni krst otvorio je u decembru prve biznis inkubatore za pripadnike romske i egipćanske populacije, kojima su stvoreni uslovi da samostalno, legalno privređuju i zarađuju za svoju porodicu. Za sada je uključeno devet radnika: stolar, četiri frizera (dva ženska i dva muška), kozmetičarka, dva električara i šnajderka.

Interno raseljena lica (IRL)

U periodu od 1. I do 31. V 2021, interno raseljena lica su podnijela ukupno 8583 zahtjeva za odobravanje stalnog nastanjenja. Od ovog broja riješeno je 8541 zahtjeva, dok je po 42 zahtjeva postupak u toku. Od 8541 riješenih predmeta, za 7363 lica zahtjev je usvojen i odobren im je stalni boravak, 251 zahtjeva je odbijeno, dok je 927 predmeta odbačeno/obustavljeno (u pitanju su dupli ili nepotpuni zahtjevi).

Interno raseljena lica su podnijela ukupno 1.543 zahtjeva za odobravanje privremenog boravka do tri godine. Od ovog broja, riješeno je 1.461 zahtjeva, dok je po 82 zahtjeva postupak u toku. Od 1.461 riješenih predmeta, za 445 lica zahtjev je usvojen i odobren im je privremeni boravak, 17 zahtjeva su odbijena, dok je 999 predmeta odbačeno/obustavljeno (u pitanju su dupli ili nepotpuni zahtjevi).

Zaštita ličnih podataka

U Agenciji za zaštitu ličnih podataka i slobodan pristup informacijama, od ukupno sistematizovanih 28 radnih mjesta sa 47 izvršioaca, u toku prvih pet mjeseci 2021. definisane poslove i zadatke je obavljalo 30 izvršilaca (63,83%).

U periodu od 1. I do 31. V 2021. ukupno je izvršeno 50 nadzora. Od tog broja sedam se odnosi na redovan nadzor, dok se 35 odnosi na vanredan nadzor. Od 35 vanrednih nadzora, po osnovu podnijetih zahtjeva za zaštitu prava sprovedeno je ukupno 6 nadzora, dok je preostalih 26 nadzora izvršeno po osnovu podnijete inicijative. Osam provjera postupanja po zapisniku (kontrolni nadzori) je izvršeno.

REDOVNI I VANREDNI NADZOR – Izvještajni period: 1. I do 31. V 2021.

NADZORI	Redovni nadzor	Po osnovu zahtjeva za zaštitu prava	Po osnovu inicijative	Kontrolni nadzor
50	7	6	29	8

U ovom periodu izdato 12 saglasnosti za uspostavljanje zbirke ličnih podataka, odnosno za uvođenje video nadzora, Savjet Agencije je utvrdio šest mišljenja u vezi sa primjenom Zakona o zaštiti podataka o ličnosti, a upućeno je 33 dopisa kojima je Agencija, tumačeći odredbe Zakona o zaštiti podataka o ličnosti, bila u funkciji saradnje sa rukovodocima. Podnjeta su dva zahtjeva za pokretanje prekšajnog postupka kod nadležnog suda za prekršaje.

Slobodan pristup informacijama

U periodu od 1. I do 31. V 2021. u Agenciji je zaprimljeno ukupno 1566 žalbi. Agencija je na dan 31. V 2021. razdužila ukupno 1173 predmeta, dok je u 393 predmeta u toku postupak.

3.24. POGLAVLJE 24: PRAVDA, SLOBODA, BEZBJEDNOST

3.24.1. Migracije

Pripremljen je Nacrt Strategije o migracijama i reintegraciji povratnika u Crnoj Gori, za period 2021-2025, s Akcionim planom za 2021. i 2022. Tokom posljednje sedmice februara 2021, posredstvom TAIEX eksperata, izvršena je ekspertiza predmetne Strategije. Preporuke eksperata koje je angažovala EK dostavljene su početkom juna 2021. i u toku je postupak ugrađivanja ovih preporuka u tekst Strategije i AP.

Pravilnik o izmjeni Pravilnika o obrascima, bližim uslovima i načinu izdavanja dozvole za privremeni boravak i dozvole za privremeni boravak i rad („Sl. list CG“, broj 37/21) donijet je 7. IV 2021. Ključna izmjena koju ovaj pravni akt uvodi jeste da će se od 1. VII 2021. primjenjivati i odredba kojom je definisano da se dokazom o posjedovanju sredstava za izdržavanje za izdavanje dozvole za privremeni boravak i rad smatra pisana ponuda poslodavca za zapošljavanje stranca na određenom radnom mjestu u kojoj je naveden minimalni iznos zarade koji ne može biti manji od minimalne zarade u Crnoj Gori.

Readmisija

U periodu 1. I – 15. VI 2021, nije zaključen nijedan protokol o readmisiji s državama članicama EU.

U periodu 1. I – 15. VI 2021, nije zaključen nijedan sporazum o readmisiji s trećim državama.

3.24.1.1. Statistika – readmisija

Prema podacima Uprave policije, u periodu 1. I – 31. V 2021, shodno sporazumima o readmisiji u skraćenom postupku, od granične policije Hrvatske prihvaćeno je jedno lice, od granične policije Srbije 17 lica, dok je od granične policije Bosne i Hercegovine prihvaćeno 50 lica. Predata su dva lica graničnoj policiji Srbije, te nije bilo lica predatih graničnoj policiji Albanije i graničnoj policiji Kosova.

Takođe, u skladu sa Sporazumom o readmisiji, nije bilo tranzita lica preko teritorije Crne Gore.

Organizacione jedinice Granične policije dale su saglasnost za privremeni boravak u odnosu na 7.052 zahtjeva, odnosno 6.118 saglasnosti za produženje privremenog boravka stranim državljanima.

CG – EU

U periodu 1. I – 31. V 2021. od strane država članica EU u redovnom postupku readmisije, primljeno je ukupno 59 zahtjeva za readmisiju, koji su se odnosili na prihvatanje ukupno 83 lica.

Od broja primljenih zahtjeva pozitivno je riješeno 29 zahtjeva, odnosno data je saglasnost za prihvatanje ukupno 49 lica. Negativno je riješeno 30 zahtjeva, odnosno nije data saglasnost za prihvatanje 34 lica.

CG – susjedne države

U periodu 1. I – 31. V 2021. od strane država s kojima se Crna Gora graniči, u redovnom postupku readmisije, primljeno je ukupno 16 zahtjeva za readmisiju, koji su se odnosili na prihvatanje ukupno 16 lica. Od broja primljenih zahtjeva pozitivno je riješeno 10 zahtjeva, odnosno data je saglasnost za prihvatanje ukupno 10 lica. Negativno je riješeno šest zahtjeva, odnosno nije data saglasnost za prihvatanje šest lica.

U redovnom postupku, u periodu 1. I – 31. V 2021. u države s kojima se Crna Gora graniči vraćeno je ukupno 20 lica.

3.24.1.2. Statistika - raseljena i interno raseljena lica (RL/IRL)

U periodu od 7. XI 2009 (datum stupanja na snagu Zakona o dopunama Zakona o strancima), zaključno s 31. V 2021, raseljena lica i interno raseljena lica su podnijela ukupno 15.257 zahtjeva za odobravanje stalnog nastanjenja i privremenog boravka do tri godine. Od ovog broja riješeno je 15.120 zahtjeva, dok je po 137 zahtjeva postupak u toku.

Od 15.120 riješenih predmeta, za 12.395 lica zahtjev je usvojen i odobren je stalni boravak ili privremeni boravak do tri godine, 295 zahtjeva je odbijeno, dok je 2.430 predmeta odbačeno/obustavljeno (u pitanju su dupli ili nepotpuni zahtjevi).

Razvrstano po kategorijama, ova statistika izgleda na sljedeći način:

Interno raseljena lica (IRL)

U periodu 1. I – 31. V 2021, interno raseljena lica su podnijela ukupno 8.583 zahtjeva za odobravanje stalnog nastanjenja. Od ovog broja riješen je 8.541 zahtjev, dok je po 42 zahtjeva postupak u toku. Od 8.541 riješenog predmeta, za 7.363 lica zahtjev je usvojen i odobren im je stalni boravak, 251 zahtjev je odbijen, dok je 927 predmeta odbačeno/obustavljeno (u pitanju su dupli ili nepotpuni zahtjevi).

Raseljena lica

U periodu 1. I – 31. V 2021, raseljena lica su podnijela ukupno 4.737 zahtjeva za odobravanje stalnog nastanjenja. Od ovog broja, riješeno je 4.736 zahtjeva, dok je po jednom zahtjevu postupak u toku. Od 4.736 riješenih predmeta, za 4.352 lica zahtjev je usvojen i odobren im je stalni boravak, 24 zahtjeva je odbijeno, dok je 360 predmeta odbačeno/obustavljeno (u pitanju su dupli ili nepotpuni zahtjevi).

Privremeni boravak do tri godine – Interno raseljena lica

U periodu 1. I – 31. V 2021, interno raseljena lica su podnijela ukupno 1.543 zahtjeva za odobravanje privremenog boravka do tri godine. Od ovog broja, riješen je 1.461 zahtjev, dok je po 82 zahtjeva postupak u toku. Od 1.461 riješenog predmeta, za 445 lica zahtjev je usvojen i odobren im je privremeni boravak, 17 zahtjeva je odbijeno, dok je 999 predmeta odbačeno/obustavljeno (u pitanju su dupli ili nepotpuni zahtjevi).

Privremeni boravak do tri godine – Raseljena lica

U periodu 1. I – 31. V 2021, raseljena lica su podnijela ukupno 320 zahtjeva za odobravanje privremenog boravka do tri godine. Od ovog broja, riješeno je 315 zahtjeva, dok je po pet zahtjeva postupak u toku. Od 315 riješenih predmeta, za 171 lice zahtjev je usvojen i odobren im je stalni boravak, tri zahtjeva su odbijena, dok je 141 predmet odbačen/obustavljen (u pitanju su dupli ili nepotpuni zahtjevi).

Čl. 220 novog Zakona o strancima

Shodno članu 220 novog Zakona o strancima, raseljena lica i interno raseljena lica su podnijela ukupno 74 zahtjeva za odobravanje stalnog nastanjenja. Od ovog broja riješeno je 67 dok je po sedam zahtjeva postupak u toku. Od 67 riješenih predmeta, za 64 lica zahtjev je usvojen i odobren im je stalni boravak, dok su tri predmeta odbačena (u pitanju su dupli ili nepotpuni zahtjevi).

Nedozvoljen prelazak državne granice (Čl. 405 KZ)

Prema podacima Specijalnog državnog tužilaštva, u periodu 1. I – 15. VI 2021. nije bilo naredbi o sprovođenju istrage, podignuta je jedna optužnica protiv dva lica i donijeta je jedna zatvorska kazna i jedna novčana kazna kao sporedna.

Prema podacima Uprave policije, u periodu 1. I – 31. V 2021, u Crnoj Gori registrovano je 1.244 migranata, od čega 1.078 u unutrašnjosti i 166 na granici, što je za 14% manje u odnosu na isti period 2020. Boravak je prijavilo 149.706 stranaca, 21% više u odnosu na isti period 2020. Svi registrovani migranati (1.244) izrazili su namjeru za međunarodnu zaštitu.

Radom granične policije u nezakonitom prelasku državne granice spriječeno je i procesuirano 98 lica, od čega 64 lica van graničnih prelaza i 34 lica na graničnim prelazima, dok je radom granične policije od nezakonitog prelaska državne granice na ulasku u Crnu Goru odustalo 1.492 lica. Korišćenjem sistema elektronskog nadzora državne granice detektovano je 70 nezakonitih prelazaka državne granice.

U periodu 1 – 27. I 2021. realizovana je „Frontex JO Montenegro – Maritime Operational Activities 2020“, koja je započela 14. X 2020.

„Frontex JO Montenegro Sea 2021“ otpočela je s realizacijom 27. I 2021, u crnogorskoj akvatoriji i priobalju Jadranskog mora. Planirano je da zajednička operacija traje do 26. I 2022, s mogućnošću nastavka. Potrebna koordinacija svih aktivnosti se vrši putem

intenzivne komunikacije NCC Podgorica preko FP Koordinatora iz Operativne sale NCC i ICC Koordinatora i pomoćnika ICC Koordinatora – službenika NCC-a Podgorica koji se nalaze u sjedištu Frontex-a u Varšavi – Poljska.

U toku aprila i maja 2021. službenici NCC Podgorica vršili su intenzivnu službenu komunikaciju sa svim partnerskim agencijama u Sredozemlju i Jadranu (Frontex – JO Themis, JO Albanija i JO Posejdon, Italije, Albanije, Grčke i Hrvatske) u dijelu razmjene operativnih podataka u vezi aktivnosti i plovidbe sumnjive jedrilice „SY Star Dance“, pod bugarskom zastavom, sa dva ukrajinska člana posade. Aktivnost je rezultirala presretanjem predmetnog plovila na koji je bilo ukrvano 35 migranata iz Avganistana, u akvatoriji Vieste (Pulja region) od strane italijanske *Guardia di Finanze*.

I u periodu 1. I – 31. V 2021. nastavljeno je s koordinacijom vazdušnog multisenzornog osmatranja crnogorskog priobalja i akvatorije Jadranskog mora upotrebom letjelica (Frontex-ovog FSAa: italijanskih *Guardia di Finanza* helikoptera HELO i *Guardia di Costiera* NEMO) u sklopu Frontex-ove „JO Montenegro Sea“.

U periodu 1. I – 31. V 2021, u cilju suzbijanja nezakonitih migracija i sprečavanja krijumčarenja roba na državnoj granici realizovano je 324 akcija, od čega samostalno 270 akcija, kao i 24 zasjede.

Nadzor plave i zelene granice

U periodu 1. I – 31. V 2021. na poslovima nadzora državne granice bilo je angažovano 6.987 patrola, od čega na kopnu 5.730 i 1.257 na vodi.

U periodu 1. I – 31. V 2021, shodno potpisanim protokolima i sporazumima o saradnji sa susjednim državama, realizovane su 102 zajedničke patrole s Republikom Albanijom, dok se s drugim susjednim državama nijesu realizovane zajedničke patrole zbog trenutne epidemijske situacije.

Posredstvom Zajedničkog centra za policijsku saradnju u Trebinju razmijenjeno je 278 informacija, dok su posredstvom Zajedničkog centra za policijsku saradnju u Plavu razmijenjene 62 informacije.

U periodu 1. I – 31. V 2021, provjerama na graničnim prelazima pronađeno je 330 lica, od čega 43 lica po nacionalnim potjernicama i poklapanje za 287 lica po potjernicama INTERPOL-a. Takođe, po potjernici INTERPOL-a pronađeno je 36 motornih vozila i 60 dokumenata. Nije dozvoljen ulazak u Crnu Goru za 335 lica.

Prihvatište za strance

U periodu 1. I – 31. V 2021. u Prihvatištu za strance bilo je smješteno 25 lica.

3.24.2. Azil

3.24.2.1. Statistički podaci

Direkcija za azil

U periodu 1. I – 31. V 2021, podnijeto je 139 zahtjeva za međunarodnu zaštitu. U ovom periodu donijeto je 115 rješenja o obustavi postupka po zahtjevu za međunarodnu zaštitu, dva rješenja o odbijanju zahtjeva kao neosnovanih, dok su ostali zahtjevi u postupku odlučivanja. U odnosu na zahtjeve podnijete u periodu 1. I – 31. V 2021, podnijete su dvije tužbe Upravnom sudu protiv odluka Ministarstva unutrašnjih poslova – Direkcije za azil.

Direkcija za prihvata i smještaj stranaca koji traže međunarodnu zaštitu (Centar za prihvata)

U periodu 1. I – 31. V 2021, u Direkciji za prihvata stranaca koji traže međunarodnu zaštitu na prihvata je primljeno ukupno 1.075 lica, od čega: 570 punoljetnih muškaraca (od čega: 143 u Odsjeku za prihvata – Spuž, 427 u Odsjeku za prihvata – Božaj); 182 maloljetnih muškaraca, svi sa pratnjom (od čega: 123 u Odsjeku za prihvata – Spuž, 59 u Odsjeku za prihvata – Božaj); 159 punoljetnih žena sa pratnjom (od čega: 106 u Odsjeku za prihvata – Spuž, 53 u Odsjeku za prihvata – Božaj); sedam punoljetnih žena bez pratnje (od čega: pet u Odsjeku za prihvata – Spuž, dvije u Odsjeku za prihvata – Božaj); 157 maloljetnih žena, sve sa pratnjom (od čega: 118 u Odsjeku za prihvata – Spuž, 39 u Odsjeku za prihvata – Božaj).

Direkcija za integraciju stranaca s odobrenom međunarodnom zaštitom i reintegraciju povratnika po readmisiji

U periodu 1. I – 31. V 2021, prema evidenciji Direkcije za integraciju stranaca sa odobrenom zaštitom i reintegraciju povratnika po readmisiji, bio je 41 stranac s odobrenom međunarodnom zaštitom. Od tog broja su 26 stranaca s odobrenim statusom azilanta, dok je 15 stranaca s odobrenom supsidijarnom zaštitom.

Od navedenog broja, 22 stranaca sa odobrenom zaštitom je ostvarivalo pravo na pomoć u integraciji, dok je za 19 lica protekao period od tri godine tokom kojeg se pruža pomoć prilikom integracije u crnogorsko društvo.

Pomoć u integraciji u društvo obuhvata izradu plana integracije s obzirom na njegove individualne potrebe, znanja, sposobnosti i vještine, pružanje pomoći radi realizacije izrađenog plana integracije i praćenje realizacije plana integracije. Preostalom broju stranaca s odobrenom međunarodnom zaštitom kojima je istekao period od tri godine za koji se donosi plan integracije, pruža se određena pomoć u procesu dalje integracije u crnogorsko društvo, shodno njihovim individualnim potrebama, znanju, sposobnostima i vještinama.

Svim strancima s odobrenom međunarodnom zaštitom, bez obzira na to da li su u procesu integracije ili im je to pravo prestalo, pružana je pomoć prilikom ostvarivanja prava na: rad (Vladinim novim Mjerama podrške građanima i privredi za prvi kvartal 2021, osam lica koja se nalaze na evidenciji ZZZ ostvarilo je pravo na jednokratnu pomoć u iznosu od 100 eura), zdravstvenu zaštitu, obrazovanje (predškolsku ustanovu je pohađalo jedno dijete, osnovnu školu osmoro, a srednju školu troje djece), socijalnu zaštitu, (novčana pomoć: petoro samaca

i jedna tročlana porodica ostvaruju pravo na novčanu pomoć; MOP su primile tri porodice i jedan pojedinac i dječiji dodatak je primilo četvoro djece. Vladinim novim Mjerama podrške građanima i privredi za prvi kvartal 2021. za korisnike materijalnog obezbjeđenja opredijeljena je jednokratna novčana nadoknada u iznosu od 50 eura po porodici s jednim ili dva člana i 100 eura po porodici s tri ili više članova), učenje crnogorskog jezika (devet lica je pohađalo kurs, od kojih je pet uspješno položilo isti), učenje crnogorske istorije i kulture (šest lica pohađa kurs), besplatnu pravnu pomoć.

3.24.3. Vizna politika

3.24.3.1. Normativni okvir

Odluke o privremenom oslobađanju od pribavljanja vize za državljane Republike Jermenije, Republike Kazahstan i Ruske Federacije objavljene su u „Sl. listu CG“ 17. III 2021, kada su i stupile na snagu. Njima je predviđeno da državljani R. Jermenije i R. Kazahstan, od 1. IV do 31. X 2021, mogu da ulaze, prelaze preko teritorije i borave u Crnoj Gori do 30 dana, a državljani Ruske Federacije do 90 dana, s važećom putnom ispravom, bez vize.

3.24.3.2. Prikaz statističkih podataka

U periodu 1. I – 15. VI 2021. na graničnim prelazima nijesu izdavane vize.

3.24.3.3. Vizni informacioni sistem (VIS)

U periodu 1. I – 15. VI 2021. nije vršena instalacija Viznog informacionog sistema (VIS) u diplomatsko-konzularnim predstavništvima Crne Gore.

3.24.4 Vanjske granice i Šengen

Vlada je 13. V 2021. usvojila Izveštaj o implementaciji Akcionog plana za sprovođenje Strategije integrisanog upravljanja granicom (IUG) u 2020. godini s Predlogom akcionog plana za sprovođenje Strategije integrisanog upravljanja granicom. Izveštajem se, između ostalog, navodi da je za potrebe kontrole na graničnim prelazima obezbijedena oprema za detekciju nedozvoljenog prometa radioaktivnih i nuklearnih materijala. Zaduženi su odgovorni nosioci aktivnosti da realizuju mjere utvrđene u AP za sprovođenje Strategije IUG za 2021. u cilju daljeg napretka na usklađivanju s obavezama iz procesa pregovora s EU i implementaciji pravila za oblast granične kontrole u skladu s odredbama Šengenskog zakonika o granicama i standardima za upravljanje vanjskim granicama EU.

Vlada je 13. V 2021, na predlog MUP-a, donijela i Akcioni plan za praćenje sprovođenja Šengenskog akcionog plana (ŠAP-a) za 2021. i zadužila je nosioce aktivnosti da realizuju mjere u cilju sveobuhvatnih priprema za usklađivanje sa zahtjevima Šengena.

Pregovori o zaključivanju Protokola o određivanju tromedne granične tačke između Crne Gore, Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske

Ministarstvo unutrašnjih poslova je 3. II 2021. uputilo hrvatskoj strani Inicijativu za usaglašavanje i pripremu za potpisivanje Protokola o određivanju tromeđne granične tačke između Crne Gore, Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske. Crnogorska strana obavijestila je hrvatsku stranu da je radna verzija Protokola koju je dostavila hrvatska strana prihvatljiva. Nakon molbe crnogorske strane, hrvatska strana je u maju 2021. dostavila radni tekst ovog Protokola, kako bi se predmetni Protokol dalje usaglasio, elektronskim putem, na svim jezicima triju država i nakon toga dogovorio termin i mjesto održavanja Trilateralnog sastanka, radi parafiranja ovog Protokola i u cilju sprovođenja unutrašnjih pravnih procedura potrebnih za potpisivanje Protokola u sve tri države.

Određivanje graničnih prelaza i utvrđivanje režima pograničnog saobraćaja sa susjednim državama, zarušavanje alternativnih puteva

Bosna i Hercegovina

Sporazum između Vlade Crne Gore i Vijeća ministara Bosne i Hercegovine o graničnim prelazima za pogranični saobraćaj i Sporazum između Vlade Crne Gore i Vijeća ministara Bosne i Hercegovine o sprovođenju graničnih provjera na zajedničkim graničnim prelazima i aneksi Sporazuma, potpisani su 20. V 2021. u Podgorici.

U Podgorici je 10. VI 2021. održan sastanak Mješovite crnogorsko-bosanskohercegovačke komisije za praćenje sprovođenja Sporazuma između Vlade Crne Gore i Vijeća ministara Bosne i Hercegovine o graničnim prelazima za međunarodni i pogranični saobraćaj. Na sastanku su razmatrana aktuelna pitanja saradnje, analizirana realizacija zaključaka s prethodnog sastanka Mješovite komisije, dinamika aktivnosti na uspostavljanju zajedničke granične kontrole, mogućnost privremene prekategorizacije graničnih prelaza za pogranični saobraćaj, pripreme za izdavanje pograničnih propusnica u cilju implementacije Sporazuma o graničnim prelazima za pogranični saobraćaj i usaglašavanje graničnih procedura u cilju pojednostavljenja prelaska državne granice za vrijeme ljetnje turističke sezone.

Dogovoreno je da se započne s izdavanjem pograničnih propusnica za prelaženje državne granice u režimu pograničnog saobraćaja u roku od šest mjeseci od dana početka primjene Sporazuma, u skladu s potpisanim Sporazumom.

Mješovita komisija je Posebnom odlukom, 10. VI 2021, odobrila privremenu prekategorizaciju graničnog prelaza za pogranični saobraćaj „Krstac – Krstac“, na putnom pravcu Nikšić-Gacko, u GP za međunarodni putnički saobraćaj, u periodu 15. VI - 1. X 2021, kako bi se dozvolio prelazak državne granice svim državljanima strana potpisnica i državljanima trećih država, u cilju smanjenja vremena zadržavanja na ostalim graničnim prelazima.

Republika Kosovo

Ministarstvo unutrašnjih poslova je 6. IV 2021. uputilo Ministarstvu unutrašnjih poslova Republike Kosovo Inicijativu za sprovođenje ranije potpisanog Elaborata za zaprečavanje

puteva pogodnih za nezakonite prelaske državne granice između dvije države, s ciljem sprečavanja i otkrivanja svih oblika prekograničnog kriminala i unapređenja bezbjednosnih sistema ove dvije države.

Saradnja s Frontex-om

Saradnja s Frontex-om se sprovodi na osnovu Radnog aranžmana između Uprave policije Crne Gore i Frontex-a o uspostavljanju operativne saradnje i Sporazuma o statusu između Crne Gore i EU o aktivnostima koje Evropska agencija za graničnu i obalsku stražu (Frontex) sprovodi u Crnoj Gori.

Na osnovu Radnog aranžmana između Uprave policije Crne Gore i Frontex-a o uspostavljanju operativne saradnje, realizuje se Zajednička operacija koordiniranih operativnih aktivnosti na koordinacionim tačkama: GP „Aerodrom Podgorica“, GP „Sukobin-Murićani“, GP „Božaj“, GP „Dobrakovo“ i GP „Kula“.

Koordinaciona tačka GP „Aerodrom Podgorica“ je bila aktivna u periodu 5-26. I 2021, da bi se od 6. VI 2021. ponovo aktivirala raspoređivanjem Frontex-ovih posmatrača iz Kategorije 1. Takođe, tokom prvih šest mjeseci 2021. aktivirane su i Koordinacione tačke na drumskim graničnim prelazima: „Sukobin“ od 27. I 2021, „Božaj“ od 25. III 2021, „Dobrakovo“ i „Kula“ od 19. V 2021. Kroz saradnju s raspoređenim posmatračima ostvareni su i određeni rezultati, naročito u pogledu otkrivanja krijumčarenih vozila i falsifikovanih isprava na GP „Sukobin-Murićani“ i GP „Božaj“. U saradnji s Frontex-om na GP „Sukobin-Murićani“, „Božaj“, „Dobrakovo“ i „Kula“, organizovane su obuke naših službenika, koje su sprovodila dva posmatrača raspoređena na GP „Sukobin“, a koji su ujedno eksperti za otkrivanje krijumčarenih vozila.

Nastavljene su zajedničke aktivnosti u cilju uspostavljanja NCC Podgorica u punom kapacitetu, kako bi isti postao model za ostale države Zapadnog Balkana. Pandemija COVID-19 je otežala realizaciju određenih aktivnosti.

Na osnovu Sporazuma o statusu između Crne Gore i EU o aktivnostima koje Evropska agencija za graničnu i obalsku stražu (Frontex) sprovodi u Crnoj Gori, do 27. I 2021. sprovedena je Zajednička operacija Crna Gora 2020 (JO Montenegro 2020), na Fokalnoj tački GP „Debeli Brijeg“ i u okviru iste operacije do 27. I 2021. sprovedena je operativna aktivnost na moru, nadzorom operativnog područja sredstvima iz vazduha. S ovim operativnim aktivnostima nastavljeno je i od 28. I 2021, bez prekida, u oba operativna područja, na osnovu operativnog plana za sprovođenje Zajedničke operacije Crna Gora 2021.

Tokom nadzora mora letjelicama angažovanim od strane Frontex-a obezbijeđen je onlajn prenos slike u realnom vremenu do NCC Podgorica, koja je Fokalna tačka i Frontex koordinacionog centra u Varšavi, u kojem su se tokom trajanja aktivnosti raspoređivala po dva službenika NCC Podgorica, u svojstvu koordinatora navedene aktivnosti. Pored toga, u

cilju podrške Fokalnoj tački eksperti iz država članica EU i Frontex osoblje angažuju se u sjedištu NCC Podgorica.

Takođe, kao važne aktivnosti za razmjenu iskustava i najboljih praksi, ističe se upućivanje službenika crnogorske policije kao posmatrača u Frontex-ovim koordiniranim operativnim aktivnostima na granici EU: jedan službenik s GP „Sukobin-Murićani“, u periodu 19. IV – 20. V 2021, na Fokal tački „Kapitan Andrevo“ (Bugarska), jedan službenik s GP „Aerodrom Tivat“, u periodu 18. V – 17. VI 2021, na Fokal tački „Aerodrom Ljubljana“ (Slovenija).

U cilju sagledavanja stanja i unapređenja saradnje na strateškom nivou, 23. II 2021. održan je onlajn sastanak između ministra unutrašnjih poslova i izvršnog direktora Frontex-a, na kojem je moderator bio NFPOC, službenik Sektora granične policije. Nakon sastanka, izvršnom direktoru Frontex-a, u pisanoj formi dostavljeni su prepoznati problemi koji otežavaju unapređenje saradnje, predlozi za njihovo rješavanje i predstavljene nove aktivnosti s Frontexom, koje između ostalog imaju za cilj dostizanje Šengen i EU standarda u oblasti granične bezbjednosti.

Donacije SR Njemačke i Sjedinjenih Američkih Država, kao i Sektorska budžetska podrška Evropske unije kontinuirano značajno doprinose unapređenju materijalnih kapaciteta granične policije.

U Podgorici je 10. II 2021. realizovana posjeta Upravi policije – Sektoru granične policije, od strane oficira za vezu Savezne policije Njemačke i istog dana u Tivtu potpisani su Protokoli i izvršena zvanična primopredaja patrolnog čamca, taktičke opreme, dva mobilna MDS detektora otkucaja srca i SMARDEC kamera sistem. Ukupna vrijednosti donirane opreme iznosi oko 756.220,00 eura.

Takođe, početkom februara 2021. realizovana je i donacija dva patrolna vazдушna čamca sa prikolicama, ukupne vrijednosti od 111.790,00 američkih dolara, shodno Ugovoru o donaciji koji je potpisan između Ministarstva pravde SAD, programa ICITAP i Uprave policije.

3.24.5. Pravosudna saradnja u građanskim i krivičnim stvarima

3.24.5.1. Normativni okvir

Ministar pravde, ljudskih i manjinskih prava potpisao je 19. III 2021. u Beogradu Međunarodni sporazum o razmjeni podataka u svrhe provjere izjava o imovini u organizaciji Regionalne antikoruptionske inicijative (RAI) između Crne Gore i Republike Srbije i Sjeverne Makedonije. Cilj sporazuma je da doprinose unapređenju sistema sprječavanja i suzbijanja korupcije, kao i opredijeljenost za unapređenje mehanizama međunarodne - regionalne saradnje na polju sprječavanja i suzbijanja korupcije.

3.24.5.2. Bilans ostvarenih rezultata

U periodu od 1. I do 15. VI 2021, u građanskoj materiji evidentiran je 341 predmet međunarodne pravne pomoći (174 ulazna i 167 izlaznih), dok je u krivičnoj materiji evidentirano 370 predmeta (173 ulazna i 197 izlaznih).

3.24.5.3. Međunarodna i regionalna saradnja

U periodu od 1. I do 15. VI 2021, zahtjeva za saradnju u krivičnim predmetima evidentirano je 33 predmeta, od kojih su sedam konkretnih predmeta (četiri ulazna i tri izlazna). Za ostale predmete saradnje sa Eurojust-om obrađena su opšta pitanja u vezi s upitnicima, obavještenjima, savjetima za podnošenje pisama, razmjenom zakonskih rješenja.

3.24.6. Policijska saradnja i borba protiv organizovanog kriminala

3.24.6.1. Međunarodna i regionalna saradnja

U periodu 1. I – 31. V 2021, u sklopu obrađivanih predmeta ostvareno je 22.656 komunikacija s INTERPOL-om (najčešća saradnja ostvarena s Njemačkom, Belgijom, Rumunijom, Srbijom, Poljskom, Rusijom), 200 komunikacija s inostranim policijskim oficirima za vezu (najviše s Turskom, Francuskom, Italijom, Španijom), 268 komunikacija s inostranim policijskim organizacijama i inostranim ambasadama (najviše s Kosovom, Njemačkom, Austrijom), 1.765 komunikacija s EUROPOL-om i jedna komunikacija sa SELEC Centrom.

Kancelarija za povraćaj imovine (*Asset Recovery Office* – ARO)

U periodu 1. I – 31. V 2021. obrađeno je 29 zahtjeva za identifikaciju imovine stečene kriminalnom aktivnošću, kojima su tražene provjere za 251 fizičko i 21 pravno lice. Od inostranih partnera zaprimljeno je 26 zahtjeva kojima su tražene provjere za 153 fizička lica i 21 pravno lice. Od organizacionih jedinica Uprave policije zaprimljena su tri zahtjeva za identifikaciju imovine u inostranstvu stečene kriminalnom djelatnošću, kojima su tražene provjere za 98 lica.

Ciljane potrage

U periodu 1. I – 31. V 2021, na osnovu međunarodnih potjernica raspisanih od strane NCB INTERPOL Podgorica u inostranstvu je lišeno slobode 15 lica (od kojih je pet članova OKG), dok je po osnovu međunarodnih potjernica raspisanih od strane inostranih NCB Interpol-a u Crnoj Gori lišeno slobode 24 lica (od kojih su 2 OKG).

Realizacijom pet aktivnih ciljanih potraga lišeno je slobode pet lica u inostranstvu (četiri su članovi OKG), kao i osam pasivnih ciljanih potraga kojom prilikom je lišeno slobode osam lica na teritoriji Crne Gore po međunarodnim potjernicama (od kojih dva člana OKG).

INICIJATIVE – PROJEKTI – AKCIJE

Saradnja s INTERPOL-om

U sklopu obrađivanih predmeta, posredstvom I24/7 INTERPOL-ovog komunikacionog kanala iz Crne Gore, te posredstvom kancelarije crnogorskog oficira za vezu u sjedištu Generalnog sekretarijata INTERPOL-a u Lionu, u periodu 1. I – 31. V 2021. ostvareno je 22.656 komunikacija s INTERPOL-om (najčešća saradnja ostvarena s Njemačkom, Belgijom, Rumunijom, Srbijom, Poljskom, Rusijom).

U periodu 1. I – 31. V 2021. nastavljena je saradnja u sljedećim aktivnostima/oblastima: INFRA RED – ciljane potrage i razmjena informacija za lica koja se potražuju po INTERPOL-ovim potjernicama; FTF Nexus – projekat Interpola u vezi stranih terorističkih boraca (NCB INTERPOL Podgorica daje značajan doprinos u razmjeni informacija kroz ovaj projekat, kako kroz ažuriranje liste stranih terorističkih boraca, tako i u razmjeni konkretnih operativnih informacija i vršenju konkretnih provjera po zahtjevima ostalih država članica INTERPOL-a); VENNLING – projekat INTERPOL-a posvećen vršenju provjera i razmjeni informacija svih država članica INTERPOL-a s Generalnim sekretarijatom INTERPOL-a, u cilju identifikovanja aktivnih terorističkih grupa i pružanja analitičke podrške INTERPOL-a u cilju poboljšanja kapaciteta država članica u borbi protiv prijetnji od terorizma; u INTERPOL-ovoj iARMS aplikaciji od strane NCB INTERPOL-a Podgorica kontinuirano se vrši unos oružja koje se potražuje na nacionalnom nivou, a u cilju njegovog pronalaženja i sprečavanja krijumčarenja ili korišćenja radi izvršenja krivičnih djela u inostranstvu.

Crnogorska policija je nastavila aktivno da koristi INTERPOL-ov FIND sistem (automatske provjere INTERPOL-ovih baza podataka za lica, dokumenata i vozila) i u periodu 1. I – 31. V 2021. izvršeno je: 2.676.555 provjera u INTERPOL-ovoj bazi traženih lica, na osnovu čega je lišeno slobode 24 lica; 2.661.326 provjera dokumenata u INTERPOL-ovoj bazi krađenih i izgubljenih dokumenata, pri čemu je utvrđeno 108 poklapanja, tj. pronađeno putnih isprava koje su se potraživale u INTERPOL-ovoj bazi podataka; 1.099.470 provjera vozila u INTERPOL-ovoj bazi krađenih vozila, na osnovu kojih je pronađeno i oduzeto 31 vozilo koje se potraživalo. Izvršen je unos 1.582 nevažećih crnogorskih putnih isprava u INTERPOL-ovu bazu otuđenih i izgubljenih putnih isprava, u cilju sprečavanja njihove zloupotrebe i eventualnog neovlaštenog korišćenja širom svijeta.

Crnogorska policija je u maju 2020. pristupila i učestvuje u projektu (analitički fajl) FINCAF, posvećen vršenju provjera vezanim za finansijski kriminal, u cilju razmjene informacija i operativnih saznanja za strateške i operativne ciljeve.

Sprovedene su aktivnosti na realizaciji INTERPOL-ovih projekata PANGAEA XIII (sprečavanje krijumčarenja i nelegalne distribucije farmaceutskih proizvoda) i OPSON IX (zajednička operacija INTERPOL-a i EUROPOL-a protiv falsifikovanih prehrambenih proizvoda i/ili i pića

koji ne ispunjavaju minimalne kvalitativne uslove), u saradnji s Upravom prihoda i carina, te započete aktivnosti na realizaciji projekata PANGEA IX i OPSON X.

NCB INTERPOL Podgorica nastavlja aktivnosti na primjeni INTERPOL-ovog sistema za prepoznavanje lica na osnovu fotografija, gdje se sve fotografije iz naših međunarodnih potjernica smještaju u INTERPOL-ovu bazu podataka radi potencijalnog poklapanja s fotografijama inostranih NCB koje su dostavljene INTERPOL-u na upoređivanje radi identifikacije NN počilaca krivičnih djela u inostranstvu.

Saradnja s EUROPOL-om

Zbog postizanja još efikasnijeg rada crnogorske policije, naročito u dijelu borbe protiv organizovanog kriminala i korupcije i međunarodne operativne saradnje s partnerskim službama, omogućeni su tehnički uslovi za direktan pristup EUROPOL-ovom SIENA sigurnom komunikacionom kanalu i Specijalnom policijskom odjeljenju. Kako su stvoreni tehnički uslovi za korišćenje SIENA od strane Odsjeka za suzbijanje teških krivičnih djela, tako će se u narednom periodu realizovati obuka za službenike, kako bi SIENA u toj organizacionoj jedinici bila potpuno operativna. U ovom momentu direktan pristup SIENA je omogućen sljedećim organizacionim jedinicama Uprave policije: Sektor za finansijsko-obavještajne poslove (FOJ), Odsjek za borbu protiv krijumčarenja droga i Specijalno policijsko odjeljenje.

Crna Gora ima kolidersku ulogu u dvije EMPACT aktivnosti: 4.1 – EMPACT oružje i eksplozivi i 3.3 – EMPACT za vatreno oružje kojim rukovodi Frontex (Granična policija – OA 3.3 - razvoj priručnika o detekciji oružja i eksploziva na spoljnim granicama EU).

Učešće crnogorske policije u toku 2021, pored koliderske uloge, potvrđeno je u 16 operativnih aktivnosti u okviru šest EMPACT oblasti: 01 – FII – neregularne migracije, 06 – FIA – krijumčarenje oružja, 07 – CCH – kanabis, kokain, heroin, 08 – SYD – sintetičke droge, 10 – CSE – sajber kriminal – seksualna eksploatacija djece i 13 – OPC – organizovani imovinski kriminal.

U toku 2021. izvršene su pripremne radnje za sprovođenje JAD – Dani zajedničke akcije (predstavnicima crnogorske policije su učestvovali na pripremnim sastancima). Započeta je predoperativna faza za SEE JAD 2021 – Vatreno oružje, narkotici, ilegalne migracije, čije realizacija se očekuje tokom septembra/oktobra 2021.

Imenovan je nacionalni koordinator za EMPACT na nivou pomoćnika direktora Uprave policije za Sektor za borbu protiv kriminala (v.d. pomoćnika direktora/rukovodilac Sektora za borbu protiv kriminala). Prvi sastanak Nacionalnih koordinatora, u online formatu, održan je 19. IV 2021.

Crnogorsko predsjedavanje Asocijacijom šefova policija zemalja jugoistočne Evrope - SEPCA

Uprava policije je, kao predsjedavajuća SEPCA-om, organizovala Prvu Generalnu skupština SEPCA, koja je održana u periodu 11-12. V 2021, u virtuelnom formatu.

Tokom prvog dana Skupštine, zemljama članicama SEPCA su se obratili generalni sekretar Interpol-a, kao i visoki predstavnici Europol-a, BK Austrija, Policije Italije, SELEC-a, PCC SEE Sekretarijata, ICITAP-a, DCAF Ljubljana, UNODC-a, OEBS-a, IACP-a, Odsjeka za bezbjednost i suzbijanje ozbiljnog i organizovanog kriminala, Odjeljenja za Zapadni Balkan (Kancelarija za spoljne poslove, zajednicu i razvoj predsjedavajućeg Berlinskog procesa), Globalne inicijative i CEPOL-a.

Partneri su razgovarali na temu „Polijska saradnja u borbi protiv transnacionalnog organizovanog kriminala u SEPCA regionu“ i pokazali spremnost da podrže ovu regionalnu inicijativu.

Uprava policije je posvetila posebnu pažnju jačanju operativne saradnje i poboljšanju razmjene informacija, pa je ostvarila saradnju s međunarodnim partnerima, i tokom drugog dana, SEPCA članicama predložila sljedeće zajedničke aktivnosti:

Austrija – prihvaćena je podrška u izradi SEPCA Strategije za period 2021-2024, uspostavljanju SEPCA operativnih radnih grupa (OTF) u skladu sa šest zajedničkih prioriteta definisanih SEPCA Izveštajem o procjeni prijetnji. Glavni cilj SEPCA Strategije je podrška zemljama članicama SEPCA u borbi protiv transnacionalnog organizovanog kriminala, postavljajući kvalitetne temelje za sprovođenje SEPCA Izveštaja o procjeni prijetnji.

Italija – prihvaćena je podrška koju će Regionalni projekat EU IPA 3 „Borba protiv teškog kriminala na Zapadnom Balkanu“ pružiti u ažuriranju SEPCA Izveštaja o procjeni prijetnji, koji će biti usklađen sa EU SOCTA, EU Strategijom za borbu protiv organizovanog kriminala 2021-2025, prioritetima EMPACT 2022+, kao nasljednika ciklusa politika EU. Takođe, podrška se ogleda u formiranju OTF za Visokorizične kriminalne grupe, obzirom da će to poglavlje biti uključeno u novoizrađeni Izveštaj o procjeni prijetnji.

PCC SEE – prihvaćena je podrška da se međusobno ojačaju vidljivost SEPCA i PCC SEE kroz učešće na strateškim i operativnim sastancima.

ICITAP – prihvaćena je podrška u dijelu organizacije sastanaka Operativne radne grupe (OTF) za pitanja ilegalnih migracija i krijumčarenja migranata, kao posebnog oblika transnacionalnog organizovanog kriminala.

OEBS – prihvaćena je podrška u organizaciji Konferencije o kompjuterskom kriminalu o suzbijanju internet radikalizacije koja dovodi do nasilnog ekstremizma i suzbijanju seksualnog iskorišćavanja djece na internetu.

INTERPOL – prihvaćena je podrška u konkretnim aktivnostima na polju borbe protiv finansijskog kriminala i istraga i borbi protiv trgovine ljudima.

Cilj Uprave policije kao predsjedavajućeg bio je da predstavi strateški pristup u adresiranju ključnih prioriteta, što će dalje poboljšati sinergiju podrške međunarodnih partnera i time osnaži administrativne i operativne kapacitete u SEE.

3.24.6.2. Kadrovski kapaciteti policije i tužilaštva u borbi protiv kriminala

U Specijalnom državnom tužilaštvu trenutno je zaposleno 49 lica i to: glavni specijalni tužilac, devet specijalnih tužilaca, jedan specijalni tužilac upućen na rad u Centar za edukaciju sudija i tužilaca, 34 državna službenika i namještenika i četiri namještenika angažovana po ugovoru o djelu.

U Upravi policije, usvajanjem Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Uprave policije iz marta 2021. došlo je do reorganizacije u okviru rada kriminalističke policije u sjedištu. Naime, Sektor kriminalističke policije i Sektor za borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije su prestali da postoje i formiran je Sektor za borbu protiv kriminala kojim su objedinjene linije rada pomenuta dva sektora.

Sektor za borbu protiv kriminala se sastoji od 12 organizacionih jedinica: Odsjek za suzbijanje opšteg kriminaliteta, Odsjek za suzbijanje privrednog kriminaliteta, Odsjek za sprečavanje i suzbijanje zloupotreba droga, Odsjek za suzbijanje krivičnih djela krijumčarenja i trgovine ljudima i ilegalnih migracija, Odsjek za specijalne istražne metode, Odsjek za kriminalističko-obavještajne poslove, Odsjek za međunarodnu operativnu policijsku saradnju INTERPOL-EUROPOL-SIRENE, Specijalno policijsko odjeljenje, Odsjek za suzbijanje teških krivičnih djela, Odsjek za borbu protiv krijumčarenja droga, Odsjek za zaštitu svjedoka i Odsjek za posebnu operativnu podršku.

U odnosu na borbu protiv teškog i organizovanog kriminala, od ukupnog broja sistematizovanih radnih mjesta u Sektoru za borbu protiv kriminala: u Specijalnom policijskom odjeljenju su sistematizovana 32 (do marta 2021. broj popunjenih radnih mjesta je bio 32, od marta – izmjenom Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Uprave policije – broj je umanjen za dva mjesta, tako da ih sada ima 30), u Odsjeku za suzbijanje teških krivičnih djela 22, u Odsjeku za borbu protiv krijumčarenja droga osam, u Odsjeku za zaštitu svjedoka 10 i u Odsjeku za posebnu operativnu podršku 15.

Kao podrška organizacionim jedinicama koje u nadležnosti imaju borbu protiv teškog organizovanog kriminala funkcionišu i sljedeće organizacione jedinice: Odsjek za specijalne istražne metode, Odsjek za kriminalističko-obavještajne poslove i Odsjek za međunarodnu operativnu saradnju INTERPOL-EUROPOL-SIRENE.

Izrada novog akta o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Uprave policije odnosno Ministarstva unutrašnjih poslova je u toku, a bazirana je na organizaciji policije propisanoj u novom Zakonu o unutrašnjim poslovima.

3.24.6.3. Razmjena podataka između policije i tužilaštva

Ministarstvo unutrašnjih poslova, u saradnji s ostalim uključenim institucijama, odmah nakon održanog X sastanka Pododbora za pravdu, slobodu i bezbjednost (u martu 2021), pristupilo je izradi **novog Sporazuma za unapređenje saradnje u oblasti kriminala o automatskoj razmjeni podataka između ključnih institucija**, koji je potpisan 7. V 2021. Cilj ovog Sporazuma je stvaranje odgovarajućih okvira za razmjenu podataka između pomenutih institucija, što je neophodno da bi policijska i pravosudna saradnja u krivičnim stvarima zaista bila efikasna. Takođe, novim Sporazumom su se na još bolji način definisali podaci i informacije koje mogu da razmjenjuju strane potpisnice. U iščekivanju Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori, uspostavljena su Pravila rada i već se krenulo s realizacijom aktivnosti u cilju uspostavljanja ovog sistema. Dogovor o sporazumu predstavlja korak naprijed prema evropskoj perspektivi, jer će na ovaj način doprinijeti da se Crna Gora uskladi s relevantnom pravnom tekovinom EU, uključujući direktan pristup svim relevantnim bazama podataka i njihovo ažuriranje.

Na osnovu Sporazuma za unapređenje saradnje u oblasti suzbijanja kriminala preduzete su sljedeće aktivnosti: usaglašena pravila rada; poslat zahtjev Telekomu za dobijanje tehničkih uslova za optičko povezivanje između institucija; napravljena tehnička specifikacija za opremu za instaliranje sistema za automatsku razmjenu podataka; zbog neusvajanja budžeta izvršeno povlačenje opreme u cilju konfiguracije opreme za ostvarivanje komunikacije; izvršeno kreiranje i testiranje servisa za pružanje podataka iz evidencija Uprave policije; izvršena konfiguracija opreme za sljedeće potpisnice sistema (Finansijsko-obavještajna jedinica, Uprava prihoda i carina, Vrhovno državno tužilaštvo, Sudski savjet, Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava).

Uskoro bi trebalo da dobijemo tehničke uslove za provlačenje optike do Ministarstva pravde, ljudskih i manjinskih prava i Uprave prihoda i carina, nakon čega će SIT pokrenuti nabavku za provlačenje optičkih kablova.

Dogovoreno je provlačenje optičkog kabla između data centara MUP-a i Sudskog savjeta. Izvršeno instaliranje uređaja i uvezivanje lokacija data centra MUP i UP, data centar Finansijsko-obavještajne jedinice, tehnička prostorija Vrhovno državno tužilaštvo, data centar Uprava carina. Uskoro će biti instalirani uređaji na lokacijama data centar Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava, data centar Sudski savjet, data centar Uprava prihoda i carina.

Trenutno se radi na privremenom obezbjeđivanju uređaja za ostale potpisnice Sporazuma dok se ne sprovedu potrebne nabavke. Nakon postavljanja uređaja na lokacijama biće omogućena vidljivost između servera institucija. Kako bi automatska razmjena podataka u potpunosti zaživjela neophodno je da nakon povezivanja i omogućavanja vidljivosti između sistema institucija sve institucije integrišu servise za podatke koji su im potrebni u svoja aplikativna rješenja.

3.24.6.4. Bilans ostvarenih rezultata

Prema podacima Specijalnog državnog tužilaštva, u periodu 1. I – 15. VI 2021. za krivična djela organizovanog kriminala donijete su naredbe o sprovođenju istrage u pet predmeta protiv 51 fizičkog lica. Podignute su optužnice u sedam predmeta protiv 16 fizičkih lica. Donijeta je presuda na kaznu zatvora protiv devet lica, 16 uslovnih kazni zatvora, 19 novčanih kao sporednih kazni, a za šest pravnih lica kazna se odnosila na prestanak rada i brisanje iz Centralnog registra privrednih subjekata. U navedenom periodu pokrenute su finansijske istrage u osam predmeta protiv 40 fizičkih lica.

U oblasti organizovanog kriminala zaključena su 33 sporazuma. Kazne su zatvorske, uslovne i novčane kao sporedne (koje su iznosile ukupno 149.000,00 eura, dok su troškovi postupka iznosili 15.798,16 eura i izvršena je uplata u humanitarne svrhe u iznosu od 2.000 eura, a materijalna šteta je iznosila 192.234,53 eura i ista je uplaćena u Budžet) i za pravna lica kazna – prestanak rada i brisanje iz registra Centralnog registra privrednih subjekata.

Evropska komisija je ponovila zabrinutost zbog široke upotrebe sporazuma o priznanju krivice, što dovodi do blage politike izricanja kazne. Kada je riječ o kaznenoj politici, kao osjetljivom i najvažnijem segmentu u represiji organizovanog kriminala, informišemo da je završen rad na Analizi kaznene politike za najteža krivična djela, uključujući organizovani kriminal i visoku korupciju. Vrhovni sud je analizirao krivična djela iz oblasti organizovanog kriminala i visoke korupcije i predložio određene preporuke, na osnovu kojih se očekuje dalje ujednačavanje kaznene politike.

Tokom perioda 1. I – 15. VI 2021, Viši sud u Podgorici je imao u radu 17 predmeta protiv 159 okrivljenih lica (118 fizičkih i 41 pravno lice).

Napominjemo da ovaj Izvještaj prikazuje novoprimljene predmete u radu nadležnih sudova, i da radi sagledavanja stanja o ukupnom broju predmeta, treba imati u vidu podatke iz ranijeg izvještajnog perioda.

Od ukupnog broja primljenih predmeta u 2021 (17), u posmatranom periodu je riješeno 12 predmeta protiv 25 okrivljenih lica, u kojima su donijete osuđujuće presude. Od tog broja (12), u 11 predmeta su okrivljeni (22) proglašeni krivim na osnovu sporazuma o priznanju krivice, dok je jedan predmet protiv tri okrivljena lica riješen presudom u redovnom krivičnom postupku.

Strukturu ovih predmeta čine krivična djela stvaranje kriminalne organizacije iz čl. 401a KZ CG (kao samostalna krivična djela) i krivična djela stvaranje kriminalne organizacije iz čl. 401a KZ CG u sticaju sa krivičnim djelima: teško ubistvo iz čl. 144 KZ CG; prevara iz člana 244 KZ CG; nedozvoljeno držanje oružja i eksplozivnih materija iz čl. 403 KZ CG; utaja poreza i doprinosa iz čl. 264 KZ CG, nedozvoljen prelaz državne granice i krijumčarenje ljudi iz člana 405 KZ CG; pripremanje djela protiv ustavnog uređenja i bezbjednosti Crne Gore iz člana 373

KZ CG; krivičnog djela pranje novca iz člana 268 KZCG; i neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga iz člana 300 KZ CG.

Shodno presudama na osnovu sporazuma o priznanju krivice, zbog krivičnih djela iz oblasti organizovanog kriminala, izrečene su kazne zatvora u rasponu trajanja od šest mjeseci do jedne godine, zbog samostalnog krivičnog djela stvaranje kriminalne organizacije iz čl. 401a KZ CG, dok su novčane kazne kao sporedne, izrečene u novčanim iznosima od 1.500,00 do 3.000,00 eura.

Zbog krivičnog djela stvaranje kriminalne organizacije iz čl. 401a KZ CG u sticaju s krivičnim djelom nedozvoljeno držanje oružja i eksplozivnih materija iz člana 403 KZ CG, izrečena je kazna zatvora u trajanju od jedne godine, dok je za krivično djelo stvaranje kriminalne organizacije iz čl. 401a KZ CG u sticaju s krivičnim djelom nedozvoljen prelaz državne granice i krijumčarenje ljudi iz člana 405 KZ CG izrečena kazna zatvora u trajanju od tri godine i dva mjeseca, kao i novčana kazna, kao sporedna, u iznosu od 15.000,00 eura.

Zbog krivičnih djela stvaranje kriminalne organizacije iz čl. 401a KZ CG u sticaju s krivičnim djelom utaja poreza i doprinosa iz čl. 264 KZ CG, u pet predmeta protiv 13 okrivljenih lica, donijeto je pet presuda (pravnosnažnih) kojima su okrivljeni proglašeni krivim na osnovu sporazuma o priznanju krivice. Struktura izrečenih krivičnih sankcija: za 11 okrivljenih lica (10 fizičkih i jedno pravno lice) izrečene su uslovne osude i novčane kazne u iznosima od 15.000 do 50.000 eura, dok su za dva lica izrečene kazne zatvora od šest mjeseci, kao i novčane kazne od 3.000,00 i 50.000,00 eura.

U strukturi riješenih predmeta, nalazi se i jedan predmet zbog krivičnog djela stvaranje kriminalne organizacije iz čl. 401a KZ CG u sticaju s krivičnim djelom pranja novca iz člana 268 KZ CG, koji je pravnosnažno riješen presudom donijetom na osnovu sporazuma o priznanju krivice, a kojim je jedno lice osuđeno na kaznu zatvora u trajanju od šest mjeseci i novčanu kaznu u iznosu od 3.000,00 eura.

U redovnom krivičnom postupku, zbog krivičnog djela stvaranje kriminalne organizacije iz čl. 401a KZ CG u sticaju s krivičnim djelom neovlašćena proizvodnja držanje i stavljanje u promet opojnih droga iz člana 300 KZ CG, osuđujućom presudom protiv tri okrivljena lica su izrečene kazne zatvora u trajanju od dvije godine do tri godine i pet mjeseci, i ova presuda nije postala pravnosnažna.

Prema podacima Uprave policije, u periodu 1. I – 31. V 2021. na području Crne Gore registrovano je 2.718 krivičnih djela. Od ukupnog broja registrovanih krivičnih djela, 462 je u trenutku izvršenja bilo s nepoznatim izvršiocom, od kojih je operativnim i drugim angažovanjem policijskih službenika rasvijetljeno 344 krivičnih djela ili 74,4%.

Registrovana su četiri ubistva (jedno kd teško ubistvo, jedno kd teško ubistvo u saizvršilaštvu i dva kd ubistvo), od kojih je jedno po nepoznatom izvršiocu i naknadno je rasvijetljeno. Kao posljedica sukoba i djelovanja organizovanih kriminalnih grupa

registrovano je jedno krivično djelo – kd teško ubistvo u saizvršilaštvu, izvršeno u prethodnom periodu, a otkriveno i procesuirano Specijalnom državnim tužilaštvu u aprilu 2021, kojom prilikom je prijavljeno 14 lica – članova OKG, od kojih se devet lica tereti za navedeno krivično djelo, a pet lica za teško ubistvo putem pomaganja.

Registrovano je 20 ubistava u pokušaju (šest kd teško ubistvo u pokušaju, 12 kd ubistvo u pokušaju, jedno kd teško ubistvo u pokušaju u saizvršilaštvu, jedno kd ubistvo u pokušaju u saizvršilaštvu), od kojih sedam po nepoznatom izvršiocu i sva su naknadno rasvijetljena. Od navedenog broja registrovanih ubistava u pokušaju, tri su posljedica sukoba organizovanih kriminalnih grupa, kojom prilikom je Specijalnom državnim tužilaštvu procesuirano ukupno 10 lica.

Pravovremenim, proaktivnim radom na suzbijanju djelovanja organizovanih kriminalnih grupa na teritoriji Crne Gore, u saradnji sa Specijalnim državnim tužilaštvom, u okviru tri predmeta kodnih naziva „M...“, „A...“ i „S...“, spriječeno je djelovanje organizovanih kriminalnih grupa koje su imale u planu lišavanje života najmanje pet lica, pripadnika organizovanih kriminalnih grupa (jedno lice u Budvi, jedno u Podgorici, dva na aerodromu Tivat, kao i jedno za sada nepoznato lice na području opštine Bar). Ove aktivnosti rezultirale su podnošenjem tri krivične prijave i šest izvještaja kao dopuna krivičnih prijava kojima je procesuirano 16 lica. Takođe, preduzimajući preventivne i pravovremene operativne mjere i radnje usmjerne prema BIL i članovima OKG koji djeluju na teritoriji Budve i sa njima povezanim licima iz regiona, te razmjenom informacija sa partnerskim službama iz regiona, kao i po osnovu uspostavljene kriminalističke kontrole nad više lica, prema operativnim podacima, spriječeno je izvršenje teškog krivičnog djela zbog koga su lišena slobode četiri državljana Danske, članovi OKG „Loyal to Familia“ i jedan crnogorski državljanin.

Nastavljene su operativne aktivnosti usmjerene prema BIL i pripadnicima OKG kroz obavještajni projekat „T...“, te je u periodu 1. I – 31. V 2021. izvršeno: 13.741 kontrola članova OKG, BIL i njima bliskih lica; 132 pretresa stambenih objekata i pmv koje koriste navedene kategorije lica; 1.832 kontrola ugostiteljskih objekata čiji su vlasnici, odnosno u kojima borave članovi OKG i BIL; sa članovima OKG i BIL na različite okolnosti obavljeno je 1.067 razgovora; protiv članova OKG i BIL podnijeto je 478 krivičnih i 358 prekršajnih prijava.

Otkrivena su tri krivična djela nedozvoljen prelazak državne granice i krijumčarenje ljudi, na koji način su kroz dvije krivične prijave procesuirana tri lica (dva lica koja su spriječena u namjeri da prokrijumčare dva lica prilikom izlaska iz Crne Gore, na graničnom prelazu „Debeli Brijeg“ i jedno lice koje je pokušalo da s teritorije Crne Gore na teritoriju Hrvatske ilegalno preveze pet kosovskih državljana).

U oblasti neregularnih migracija sprovode se aktivnosti u okviru istrage „J...“, u saradnji sa Specijalnim državnim tužilaštvom, koje su usmjerene ka međunarodnoj kriminalnoj grupi koja se bavi krivičnim djelima nedozvoljen prelaz državne granice i krijumčarenje ljudi. U

ovom predmetu se očekuje međunarodna policijska saradnja s oficirom za vezu Italije, NCB INTERPOL-om Atina i predstavnicima IPA 3 projekta.

Koruptivna krivična djela čine 33% ukupnog obima otkrivenog privrednog kriminala. Nadležnim državnim tužilaštvima podnijete su 32 krivične prijave i dva izvještaja kao dopuna krivične prijave, kojima je procesuirano 90 fizičkih i tri pravna lica, zbog počinjenih 112 koruptivnih krivičnih djela. Od ovog broja, SDT-u su podnijete četiri krivične prijave od kojih je jedna imala elemente organizovanog kriminala. U javnom sektoru su otkrivena 24 slučaja korupcije i prijavljena 52 lica, od kojih je 13 javnih funkcionera. Materijalna šteta počinjena koruptivnim krivičnim djelima iznosi 133.419.947 eura.

Prema podacima Vrhovnog državnog tužilaštva, u periodu 1. I – 31. V 2021. oduzeto je: 8.306,3 šteka cigareta, 132.560 kutija cigareta i 525 kg rezanog duvana. Ukupna vrijednost oduzetih cigareta je 268.313,2 eura.

ODUZIMANJE IMOVINE

Privremene mjere obezbjeđenja i privremeno oduzimanje imovine

Prema podacima Specijalnog državnog tužilaštva, u periodu 1. I – 15. VI 2021. u oblasti organizovanog kriminala podnijeta su dva prijedloga za određivanje privremenih mjera obezbjeđenja Višem sudu u Podgorici, u kojima su predmet tih mjera bile sljedeće nepokretne i pokretne stvari: marina 7.442 m², dok 2.306 m², zgrada brodogradnje 2.823 m², pašnjak 6.091 m², neplodno zemljište 1.057 m², pristanište 804 m², pomoćna zgrada u privredi 527 m², zgrade EPCG 5 m², poslovna zgrada u privredi 205 m², dvorište 241m², porodična stambena zgrada 193m², šuma 3. klase 275 m², servisni objekat za sport 37 m², zemljište 181 m², parcela morske obale površine 100 m² na kojoj je izgrađen četvorospratni objekat površine oko 300 m², procijenjene vrijednosti zemljišta i zgrade iznose oko 690.000,00 eura.

Viši sud u Podgorici je donio odluke u predmetima povodom oduzimanja imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću, u skladu sa Zakonom o oduzimanju imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću, i to privremene mjere obezbjeđenja, koje su određene u tri predmeta protiv 14 okrivljenih lica (13 fizičkih i jedno pravno lice).

U jednom predmetu zbog krivičnog djela neovlašćene proizvodnje, držanja i stavljanja u promet opojnih droga iz člana 300 KZ CG protiv dva okrivljena lica, sud je odredio privremenu mjeru zabrane raspolaganja (otuđenja i opterećenja) nepokretnosti uz zabilježbu zabrane u katastru nepokretnosti iz čl. 19 st. 1 tač. 1 Zakona o oduzimanju imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću, a koja se odnosi na: dvije nepokretnosti i privremeno oduzimanje pokretne imovine (zaplijene) – jedno putničko motorno vozilo.

U predmetu zbog krivičnog djela pranje novca iz člana 268 KZ CG, sud je odredio privremenu mjeru zabrane raspolaganja novčanim sredstvima koja ima određeno privredno društvo.

Pored toga, u skladu sa Zakonikom o krivičnom postupku u jednom predmetu u oblasti organizovanog kriminala protiv 11 lica (10 fizičkih i jedno pravno lice), sud je odredio privremenu mjeru zabrane otuđenja i opterećenja nepokretnosti na kojoj je upravljeno potraživanje uz upis zabrane u katastru nepokretnosti, a koja se odnosi na: nepokretnosti – porodična stambena zgrada, dvorište i zemljište.

Tokom perioda 1. I – 15. VI 2021, nije bilo predmeta u kojima je trajno oduzeta imovina.

Blokirana novčana sredstva i oduzeta imovinska korist

Prema podacima Specijalnog državnog tužilaštva, u periodu 1. I – 15. VI 2021. na osnovu obavještenja Finansijsko-obavještajne jedinice formirano je pet predmeta protiv šest fizičkih i jednog pravnog lica. Ukupno je blokirano novčanih sredstava u iznosu od 2.981.497,07 eura i 14.664,00 američkih dolara. U dva predmeta na inicijativu Specijalnog državnog tužilaštva privremeno je blokirano 134.242,23 eura. Oduzeta je imovinska korist u iznosu od 150.000,00 eura.

Prema podacima Uprave policije, shodno pokrenutim finansijskim istragama od strane Specijalnog državnog tužilaštva, u skladu s članom 14 Zakona o oduzimanju imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću, postupalo se po zahtjevima Specijalnog državnog tužilaštva u 11 predmeta prema 65 fizičkih i dva pravna lica, zbog krivičnih djela: stvaranje kriminalne organizacije, pranje novca, utaja poreza i doprinosa, zloupotreba službenog položaja, krijumčarenje, primanje/davanje mita, terorizam i dr. U međunarodnom predmetu koji se sprovodi u saradnji s policijom Moldavije u odnosu na krijumčarenje droga, po nalogu SDT prikupljaju se podaci za finansijsku istragu prema tri lica za pranje novca koje se vrši u Crnoj Gori. U saradnji sa Specijalnim državnim tužiocem preduzimane su mjere i radnje na otkrivanju i identifikovanju imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću u četiri predmeta u odnosu na 106 lica, od kojih je 20 lica koja su u policijskim evidencijama registrovana kao članovi OKG i tri lica iz kategorije BIL, zbog teških krivičnih djela protiv života i tijela. Takođe, samoinicijativno su nastavljene aktivnosti na otkrivanju i identifikovanju imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću u četiri predmeta u odnosu na 19 lica, zbog sumnje na pranje novca, od kojih su dva lica članovi OKG.

3.24.6.5. Dešavanja u oblasti lakog i malokalibarskog naoružanja

U okviru aktivnosti koje se odnose na fokalnu tačku za vatreno oružje, u INTERPOL-ovoj bazi iARMS izvršene su provjere za 12 komada vatrene oružja, od kojih je sedam komada unijeto u predmetnu bazu, obzirom da se radi o ukradenom/izgubljenom oružju. U nacionalnim evidencijama po zahtjevu partnerskih službi izvršena je provjera za 16 komada vatrene oružja.

Izrađen je izvještaj koji se odnosi na problematiku krijumčarenja oružja i nedozvoljenog držanja oružja i eksplozivnih materija, a koji će poslužiti kao pokazatelj urednog vođenja evidencija o oduzetom vatom oružju i planiranja daljih mjera i radnji na definisanju

unificiranog postupanja svih organizacionih cjelina Uprave policije u odnosu na događaje koji se dovode u vezu s vatrenim oružjem.

Prikupljeni su podaci za INTERPOL-ov projekat vatreno oružje, koji se odnose na nacionalne prakse vezane za označavanje vatrenog oružja.

Održan je sastanak s predstavnicima SEESAC na temu funkcionisanja fokalne tačke za vatreno oružje i modaliteta unapređenja daljih aktivnosti. Realizovana je radna posjeta eksperata SEESAC u odnosu na procjenu kapaciteta i metodologije postupanja s vatrenim oružjem.

Održani su radni sastanci s predstavnicima partnerske službe Francuske i Forenzičkog centra u cilju instalacije „Traffic“ aplikacije za pretragu podataka o vještačenom vatrenom oružju. Aplikacija je instalirana i povezana između Fokalne tačke koja je smještena u Sektoru za borbu protiv kriminala (Odsjek za kriminalističko-obavještajne poslove) i balističke laboratorije Forenzičkog centra i na taj način će se razmjenjivati podaci o vještačenom vatrenom oružju i koristiti za dalje provjere kroz istrage koje se sprovode u Crnoj Gori, kao i provjere u međunarodnim bazama podataka kako EUROPOL-a tako i INTERPOL-a.

U periodu 1. I – 31. V 2021. policija je od građana oduzela 196 komada oružja, od čega 95 komada vatrenog oružja i 101 komad ostalog oružja. Od ukupno oduzetog vatrenog oružja, 35 komada građani su držali u ilegalnom vlasništvu.

3.24.6.6. Zaštita svjedoka

Shodno nadležnostima koje su definisane Zakonom o zaštiti svjedoka, sprovedene su mjere zaštite u šest Programa zaštite svjedoka, prema šest lica, u predmetima koji su u nadležnosti Specijalnog državnog tužilaštva.

3.24.6.7. Prevencija i kapaciteti u oblasti računarskog kriminala

U oblasti visokotehnološkog kriminala podneseno je osam krivičnih prijava (jedna VDT u Podgorici i sedam nadležnim osnovnim državnim tužilaštvima), protiv devet lica, zbog postojanja osnova sumnje da su počinili devet krivičnih djela: jedno izazivanje nacionalne, rasne i vjerske mržnje, četiri krivična djela računarska prevara, tri ugrožavanje sigurnosti i jedno računarska prevara.

3.24.6.8. Prevencija i kapaciteti u oblasti pranja novca

Normativni okvir

Shodno zaključku Vlade od 15. VI 2021, Ministarstvo unutrašnjih poslova je zaduženo da formira i koordinira radom međuresorne radne grupe radi intenziviranja aktivnosti i monitoringa u oblasti sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma (SPNFT). Radna grupa je formirana u junu 2021. i prvi sastanak je održan 18. VI 2021.

U cilju intenziviranja aktivnosti na unapređenju sistema SPNFT i pripremi za predstojeći Peti krug evaluacije sistema SPNFT u Crnoj Gori, od strane Komiteta eksperata Savjeta Evrope – Manival, u periodu 9-10. VI 2021.godine, održana je uvodna radionica „Procjena učinkovitosti sistema za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma u Crnoj Gori“. Navedena radionica je realizovana u okviru druge faze Projekta za borbu protiv ekonomskog kriminala u Crnoj Gori - „Horizontalni program za Zapadni Balkan i Tursku – faza II“.

Bilans ostvarenih rezultata

Prema podacima Specijalnog državnog tužilaštva, u periodu 1. I – 15. VI 2021. za krivično djelo pranje novca u dva predmeta donijeta je naredba o sprovođenju istrage protiv sedam fizičkih lica. Donijeta je presuda na kaznu zatvora protiv jednog lica i jedna uslovna kazna zatvora. U navedenom periodu pokrenute su finansijske istrage u dva predmeta protiv sedam fizičkih lica.

U periodu 1. I – 15. VI 2021, Viši sud u Podgorici je primio jedan predmet protiv dva okrivljena lica zbog krivičnog djela pranje novca iz člana 268 KZ CG u sticaju s krivičnim djelom prevare iz člana 244 KZ CG, koji još uvijek nije riješen.

Prema podacima Uprave policije, u periodu 1. I – 31. V 2021, Finansijsko-obavještajna jedinica je od poslovnih banaka u Crnoj Gori primila 9.944 gotovinskih transakcija, dok je transakcija iznad 15.000 eura bilo 9.649. Takođe, od obveznika je primljeno 161 obavještenje o sumnjivim transakcijama.

U periodu 1. I – 31. V 2021, izdata su dva naloga za privremenu obustavu transakcija, a ukupan iznos blokiranih sredstava je 1.648.218,00 eura. Takođe, izdato je 25 naloga za kontinuirano praćenje računa za koje postoji osnov sumnje na pranje novca.

U periodu 1. I – 31. V 2021, Sektor za finansijsko-obavještajne poslove je poslao 76 obavještenja nadležnim državnim organima (tužilaštvu – 12, drugim organizacionim jedinicima UP – 52, Poreskoj upravi – dva, ANB – četiri, Upravi prihoda i carina – tri, Agenciji za sprječavanje korupcije – dva, Ministarstvu poljoprivrede – jedno). Pored toga, poslato je i 57 odgovora i 16 dopuna nadležnim državnim organima, dok je primljeno 55 zahtjeva od nadležnih organa.

Specijalnom državnom tužilaštvu su podnijete tri krivične prijave kojima je procesuirano 13 lica, zbog osnovane sumnje da su izvršili krivična djela Utaja poreza i doprinosa i Pranje novca (krivična djela: pranje novca, pranje novca u produženom trajanju i pranje novca u saizvršilaštvu). U jednoj krivičnoj prijavi krivično djelo Pranje novca je predikatno krivično djelo, dok je u dvije krivične prijave samostalno krivično djelo i ima karakter organizovanog kriminala, kojom prilikom je procesuirano devet lica od kojih se jedno vezuje za distribuciju narkotika. Za sada procijenjena materijalna šteta obuhvaćena dvijema podnijetim krivičnim prijavama cijeni se na 100.000 eura na štetu Budžeta, a količina opranog novca na oko 700.000 eura, dok u jednoj krivičnoj prijavi nije utvrđena količina opranog novca.

Međunarodna i regionalna saradnja

Putem Egmont sigurne mreže (ESW), finansijsko-obavještajnim službama je, u periodu 1. I – 31. V 2021, poslato 203 zahtjeva za dostavu podataka (od kojih 22 dopunska zahtjeva), 49 odgovora (od kojih dva dopunska odgovora), 47 urgencija i 25 obavještenja. Takođe, od pomenutih službi je primljen 221 odgovor (od kojih 22 dopunska odgovora), 48 zahtjeva (od kojih četiri dopunska zahtjeva), 14 obavještenja i šest urgencija.

U periodu 1. I – 31.V 2021, Sektor za finansijsko-obavještajne poslove je uputio 62 akta posredstvom Odsjeka za međunarodnu operativnu policijsku saradnju. Takođe, Odsjek za međunarodnu operativnu policijsku saradnju dostavio je Sektoru ukupno 20 akata. Službenici SFOP su, putem Europolovog kanala komunikacije SIENA, direktno uputili 54 akta.

U periodu 26–30. IV 2021, predstavnici FOJ su učestvovali na 61. Plenarnom zasijedanju Manivala, koje je, usljed pandemije COVID-19, održano onlajn.

Takođe, predstavnici FOJ učestvovali su na vanrednom zasijedanju Komiteta COP koje je održano onlajn 12. V 2021.

FOJ kontinuirano učestvuje u aktivnostima EAG Grupe (Evroazijska grupa za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma). U periodu 24-26. V i 2-3. VI 2021, predstavnici FOJ su prisustvovali sastancima radnih grupa i 34. Plenarnom zasijedanju.

3.24.6.9. Prevencija i kapaciteti u oblasti borbe protiv trgovine ljudima

Strateški okvir

Ministar unutrašnjih poslova je 15. III 2021. obrazovao Koordinaciono tijelo za praćenje implementacije Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2019-2024, u novom sazivu, a usljed stupanja na snagu nove Uredbe o organizaciji i načinu rada državne uprave. Koordinaciono tijelo čine predstavnici organa državne uprave, pravosudnih organa, Zaštitnika ljudskih prava i sloboda i tri predstavnika NVO. Ovo tijelo je pripremlilo Predlog izvještaja o realizaciji Akcionog plana za implementaciju Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2019-2024. za 2020. godinu i Predlog Akcionog plana za implementaciju Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2019-2024. za 2021. godinu, koji će vrlo brzo biti dostavljeni Vladi na usvajanje.

Bilans ostvarenih rezultata

U dijelu prevencije, Ministar unutrašnjih poslova je 29. III 2021. formirao Koordinaciono tijelo za praćenje Protokola o postupanju organa, ustanova i organizacija s djecom uključenom u život i rad na ulici, u novom sazivu. Ovo tijelo čine predstavnici MUP, Uprave policije, Ministarstva prosvjete, nauke, kulture i sporta, Ministarstva zdravlja, Ministarstva finansija i socijalnog staranja, Ministarstva pravde, ljudskih i manjinskih prava, Zaštitnika ljudskih prava i sloboda. Ovo tijelo je održalo jedan sastanak na kojem je usvojen poslovnik

o radu ovog tijela i dogovorena dinamika realizacije aktivnosti. Između ostalog, ovo tijelo je pristupilo revidiranju teksta predmetnog protokola i s tim u vezi održana je uz podršku GIZ-a jednodnevni sastanak koji je okupio predstavnike institucija nadležnih za sprovođenje Protokola. Naredni sastanak na kojem će se finiširati izmjene Protokola biće održan krajem jula 2021.

U dijelu identifikacije žrtava, Tim za formalnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima je tokom 2021. održao ukupno sedam sastanaka i šest puta izašao na teren. Sproveden je postupak formalne identifikacije u odnosu na sedam lica, kada je utvrđeno da je: jedno lice žrtva trgovine ljudima, tri lica nijesu žrtve, ali su u posebnom riziku da to postanu, a tri slučaja su i dalje u toku.

Za jedno lice za koje je utvrđeno da nije žrtva trgovine ljudima, ali je u posebnom riziku da to postane, 16. II 2021. je izvršen povratak u matičnu zemlju (Kosovo), kojom prilikom je u saradnji s nadležnim organima Kosova lice smješteno u adekvatnu ustanovu sa preporukama za sprovođenje mjera pojačanog nadzora. Postupak je izvršen u skladu s Protokolom o saradnji između Crne Gore i Republike Kosova, što je podrazumijevalo razmjenu devet obrazaca transnacionalnog upućivanja, pribavljanje procjene zdravstvenog stanja, privremenog putnog lista, pružanje pomoći i zaštite.

Na SOS telefonu za žrtve trgovine ljudima (116666), u periodu 1. I – 1. VI 2021. evidentirana su ukupno 1.238 poziva, od kojih je 440 bilo informativno-edukativnog karaktera, 276 prekinutih poziva i 522 poziva u vezi s porodičnim nasiljem i ostalim vrstama nasilja nad ženama i djecom.

U dijelu regionalne i međunarodne saradnje, nakon sprovedenog III kruga evaluacije implementacije Konvencije SE za borbu protiv trgovine u Crnoj Gori, u skladu s utvrđenom procedurom evaluacije, ekspertsko tijelo Savjeta Evrope GRETA je sačinilo i usvojilo III Izvještaj o implementaciji Konvencije SE za borbu protiv trgovine ljudima pod nazivom „Pristup pravdi i efikasnim lijekovima za žrtve trgovine ljudima”, koji je objavljen 2. VI 2021. Vlada je 24. VI 2021. razmotrila i usvojila GRETA Izvještaj sa preporukama, kojom prilikom je zadužila nadležne organe da blagovremeno preduzmu aktivnosti u cilju implementacije preporuka / zaključaka iz III Izvještaja. Takođe, preporučeno je Vrhovnom državnom tužilaštvu, Vrhovnom sudu i Centru za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu da blagovremeno preduzmu aktivnosti usmjerene ka implementaciji preporuka / zaključaka iz svoje nadležnosti.

Prema podacima Vrhovnog državnog tužilaštva, u periodu 1. I – 31. V 2021. formirana su dva nova predmeta protiv tri lica zbog krivičnog djela trgovina ljudima iz člana 444 Krivičnog zakonika Crne Gore, pri čemu se jedan predmet protiv dva lica nalazi u postupku istrage, a drugi predmet, u odnosu na jedno lice, u fazi izviđaja. U navedenom periodu, riješene su dvije istrage iz ranijeg perioda (iz 2020), na način što je u jednom predmetu protiv dva lica podignuta optužnica pred Višim sudom u Podgorici, zbog krivičnog djela trgovina ljudima iz

člana 444 Krivičnog zakonika Crne Gore, dok je u drugom predmetu istraga obustavljena u odnosu na jedno lice.

Postupajući po optužnicama Višeg državnog tužilaštva u Podgorici, Viši sud u Podgorici je donio dvije presude, pa je tako u jednom predmetu donio presudu kojom se jedno lice osuđuje na kaznu zatvora od dvije godine zatvora, dok je u drugom predmetu, u odnosu na dva lica, donio oslobađajuću presudu. Na oslobađajuću presudu Više državno tužilaštvo je izjavilo žalbu. Žalbeni postupak je u toku.

Tokom perioda 1. I – 15. VI 2021, Viši sud u Podgorici je imao u radu šest predmeta protiv osam okrivljenih lica zbog krivičnog djela trgovina ljudima iz čl. 444 KZ CG. U tri predmeta protiv četiri okrivljena lica donijete su dvije osuđujuće i jedna oslobađajuća presuda, dok su za tri predmeta protiv četiri okrivljena lica krivični postupci i dalje u toku.

Kada je riječ o riješenim predmetima, podaci su sljedeći. U jednom predmetu je jedno okrivljeno lice osuđeno na kaznu zatvora u trajanju od dvije godine i ova presuda je postala pravnosnažna. U drugom predmetu, sud je donio osuđujuću presudu kojom je okrivljeno lice oglašeno krivim na osnovu sporazuma o priznanju krivice i izrečena je kazna zatvora u trajanju od jedne godine i dva mjeseca i ova presuda je postala pravnosnažna, dok je u trećem predmetu sud donio oslobađajuću presudu u odnosu na dva okrivljena lica, i ovaj predmet se nalazi u radu po podnijetim žalbama u drugostepenom postupku.

Dovodeći u vezu prikazane podatke s ranijim periodom, može se zaključiti da se nastavlja trend porasta broja krivičnih djela trgovine ljudima, kao što je istaknuto i u III GRETA izvještaju, gdje se ističe povećanje broja krivičnih gonjenja trgovine ljudima i donošenje dviju nedavnih osuđujućih presuda. GRETA takođe primjećuje da su kazne izrečene u ova dva slučaja efikasne i da bi se mogle smatrati srazmjernim težini krivičnog djela.

Prema podacima Uprave policije, u periodu 1. I – 31. V 2021. registrovana su dva krivična djela trgovina ljudima, kojom prilikom su nadležnom Višem državnom tužilaštvu procesuirana tri lica (jedno lice zbog trgovine ljudima putem prodaje svoje maloljetne kćerke u cilju sklapanja nedozvoljenog braka, dva lica koja su svoju maloljetnu sestru zloupotrebljavala u svrhu prosjačenja). U odnosu na dva predmeta uspostavljena je saradnja s Kosovom i Njemačkom, gdje su u toku policijske radnje u odnosu na prikupljanje dokaza.

3.24.7. Borba protiv terorizma

3.24.7.1. Strateški okvir

Ministar unutrašnjih poslova je obrazovao Međuresornu radnu grupu za izradu Strategije za prevenciju i suzbijanje terorizma, pranja novca i finansiranja terorizma za period 2022-2025, s pratećim Akcionim planom 2022-2023. Na objavljeni objavljeni Javni poziv za predlaganje predstavnika/ce nevladine organizacije za člana radne grupe za izradu Predloga strategije nije se javila nijedna nevladina organizacija. U toku je izrada teksta Strategije, čije je donošenje, prema Programu pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji 2020-2022. i

Programu rada Vlade Crne Gore za 2021, predviđeno za III kvartal. Ovom strategijom će se na cjelovit način prikazati nacionalna politika Crne Gore u prevenciji i suzbijanju terorizma, pranja novca i finansiranja terorizma. Planirano je da se Strategija, s pratećim Akcionim planom 2022-2023, u julu pošalje Evropskoj komisiji na mišljenje.

U Crnoj Gori je u toku sprovođenje Strategije prevencije i suzbijanja radikalizacije i nasilnog ekstremizma za period 2020-2024. Biro za operativnu koordinaciju je 17. VI 2021. obrazovao Nacionalni međuresorsaki operativni tim za suzbijanje nasilnog ekstremizma, terorizma, pranja novca i finansiranja terorizma (NOT), na čijem je čelu nacionalni koordinator, ujedno i državni sekretar u Ministarstvu unutrašnjih poslova. Zadaci ovog tima su: priprema normativnog okvira za definiisanje institucionalnog položaja NOT-a, priprema i iniciranje normativnog okvira za uspostavljanje posebnog tijela koje će se baviti prevencijom i suzbijanjem radikalizacije, nasilnog ekstremizma i terorizma; priprema nove Strategije suzbijanja nasilnog ekstremizma s pratećim akcionim planom; rukovođenje, koordinacija i praćenje aktivnosti državih organa, organa državne uprave i drugih nadležnih institucija za prevenciju i suzbijanje nasilnog ekstremizma, terorizma, pranja novca i finansiranja terorizma, uspostavljanje komunikacije s ostalim ministarstvima, organima državne uprave, drugim institucijama i cilnim društvom u cilju sveobuhvatne realizacije akcionih planova, izrada izvještaja o realizaciji akcionih planova, podnošenje godišnjih izvještaja Vladi, koordinacija i usmjeravanje aktivnosti uz ocjenu stanja i davanje predloga za unapređenje stanja, daljih mjera i aktivnosti itd. U cilju sprovođenja mjera predviđenih Akcionim planom, kao i mjerama predviđenim Zajedničkim akcionim planom za borbu protiv terorizma na Zapadnom Balkanu, nacionalni koordinator je u prethodnom periodu, sa saradnicima, obišao šest balkanskih zemalja (R. Srbija, R. Albanija, Bosna i Hercegovina, R. Sjeverna Makedonija, R. Slovenija i R. Hrvatska), radi jačanja bilateralne saradnje i razmjene iskustava i dobrih praksi na polju prevencije i suzbijanja nasilnog ekstremizma i terorizma.

3.24.7.2. Normativni okvir

Kada je u pitanju Zakon o obradi podataka o putnicima u vazdušnom saobraćaju u cilju sprečavanja i otkrivanja krivičnih djela terorizma i drugih teških krivičnih djela (PNR), završena je javna rasprava, a u okviru iste nije bilo komentara i sugestija. Zakon je usaglašen sa Sekretarijatom za zakonodavstvo i dobio je pozitivno mišljenje Agencije za zaštitu podataka o ličnosti i slobodan pristup informacijama. Zakon je poslat na prevod i zajedno s Tabelom o usklađenosti biće upućen Evropskoj komisiji na mišljenje.

Ministarstvo unutrašnjih poslova je poslova je, u skladu sa Zakonom o kritičnoj infrastrukturi poslalo zahtjeve nadležnim institucijama da predlože Listu kritične infrastrukture iz svoje nadležnosti. Nakon toga, Vlada će donijeti Odluku o određivanju kritične infrastrukture. MUP

u saradnji s Centrom za stručno obrazovanje i Policijskom akademijom sačinio je Program osposobljavanja za koordinatora kritične infrastrukture, koji je upućen nadležnim savjetima na usvajanje u Ministarstvu prosvjete, nauke, kulture i sporta. Nakon usvajanja Programa, zapoćeće obuka koordinatora za zaštitu kritične infrastrukture.

3.24.7.3. Prikaz statističkih podataka

Shodno obavještajnim podacima kojima sada raspolaže Uprava policije u periodu 1. I - 31. V 2021. nije bilo registrovanih odlazaka/povrataka crnogorskih državljana na/sa stranih ratišta. Na ratištu u Siriji, prema raspoloživim podacima, boravi šest crnogorskih državljana, od čega su tri žene i dvoje djece i jedan borac koji se nalazi u zatvoru u zoni sukoba. Za još tri crnogorska državljana (dva muškarca i jedna žena) se vjeruje da su poginula na ratištu, ali još uvijek ne postoje podaci koji taj status potvrđuju. Jedan crnogorski državljanin, koji se kao strani teroristički borac nalazio u zatvoru u drugoj državi (Turskoj) u međuvremenu je preminuo. Prema raspoloživim podacima, najmanje petoro djece je u Siriji rođeno iz brakova crnogorskih državljana. U Crnoj Gori, u Upravi za izvršenje krivičnih sankcija nema FTF. Ukupan broj povratnika je 10 (svi su se vratili u ranijem periodu, posljednji 2016. godine).

Službenici Uprave policije su učestvovali na radnom sastanku prvog stuba IISG – Inicijative za borbu protiv terorizma na Zapadnom Balkanu (WBCTi).

3.24.8. Saradnja u oblasti droga

3.24.8.1 Bilans ostvarenih rezultata

Prema podacima Specijalnog državnog tužilaštva, u periodu 1. I – 15. VI 2021. u jednom predmetu donijeta je naredba o sprovođenju istrage protiv 19 fizičkih lica.

Prema podacima Uprave policije, u periodu 1. I – 31. V 2021. podnijeto je 97 krivičnih prijava kojima su procesuirana 124 lica zbog nezakonitosti koje se odnose na opojne droge. U 398 pojedinačnih zaplijena, na teritoriji Crne Gore, pronađeno je i oduzeto oko dvije tone 187 kg i 983 gr opojne droge (bruto mase) i 1.164 komada tableta sintetičkih droga i farmaceutskih proizvoda (tačna količina oduzetih opojnih droga biće utvrđena nakon pojedinačnih vještačenja u Forenzičkom centru). Struktura oduzete opojne droge: marihuana – 2.186.987,71 gr; heroin – 740,3 gr; kokain – 150,79 gr; spid – 1 gr; sintetičke droge – 101,8 gr.

Regionalna i međunarodna saradnja

Saradnja s Evropskim centrom za monitoring droga i zavisnosti od droga (EMCDDA) nastavio se kroz IPA 7 projekat koji finansira Evropska unija. Crna Gora kontinuirano učestvuje u aktivnostima kroz EU sistem ranog upozorenja na pojavu novih psihoaktivnih supstanci (EWS). U 2021. nijedna notifikacija zaprimljena o novim supstancama iz EU EWS Sistema nije detektovana/pronađena u Crnoj Gori.

Predstavници Ministarstva zdravlja, Uprave policije i Uprave prihoda i carina, pohađali su u junu 2021. online obuku u organizaciji EMCDDA za izradu standardizovanih EU izvještajnih formi.

Crna Gora učestvuje u projektu Savjeta Evrope, Pompidu grupe za Jugoistočnu Evropu „Razvoj sveobuhvatnih sistema tretmana zavisnosti od droga u zatvorima“, koji se počeo primjenivati saradnjom Ministarstva pravde, ljudskih i manjinskih prava i Ministarstva zdravlja uz ekspertsko-tehničko učešće Savjeta Evrope. Cilj projekta je da pruži ekspertsku podršku zemljama u regiji JIE, da razviju programe i strategije za socijalnu reintegraciju lica na izdržavanju kazne zatvora koje koriste droge.

Nastavlja se saradnja s Kancelarijom za drogu i kriminal Ujedinjenih nacija (UNODC) kroz učešće u UNODC Regionalnom projektu za Jugoistočnu Evropu. Crna Gora je u maju 2021. učestvovala u UNODC Regionalnom seminaru „Elementi porodične terapije adolescenata s poremećajima zbog upotrebe droga“, namijenjenom stručnjacima iz zdravstvenog sistema.

U cilju pripreme za izradu novog strateškog dokumenta, izrađen je završni izvještaj o realizaciji Strategije Crne Gore za sprečavanje zloupotrebe droga 2013-2020.

Crna Gora slijedi preporuke međunarodnih tijela za politike iz oblasti droga, kao što su Kancelarija Ujedinjenih nacija za droge i kriminal (UNODC), Evropski centar za praćenje droga i zavisnosti od droga (EMCDDA) i Savjet Evrope, koje podrazumijevaju da je tokom pandemije potreban kontinuitet odgovarajućeg pristupa zdravstvenoj zaštiti i zdravstvenim uslugama.

Zajedničke međunarodne istrage

U saradnji sa Specijalnim državnim tužilaštvom, crnogorska policija je u periodu 1. I – 31. V 2021. sprovodila šest istraga međunarodnog karaktera. Kroz četiri međunarodne policijske akcije zaplijenjena je jedna tona i 176 kg marihuane na teritoriji Crne Gore.

U međunarodnom predmetu koji se sprovodi u saradnji s policijom Moldavije, po nalogu SDT prikupljaju se podaci za finansijsku istragu prema tri lica za pranje novca koje se vrši u Crnoj Gori. Sporazum o Zajedničkom istražnom timu između Crne Gore i Moldavije potpisan je 9. IV 2021.

U odnosu na krivična djela u vezi s drogama, u periodu 1. I – 31. V 2021, realizacijom međunarodne akcije “Z...”, Specijalnom državnim tužilaštvu je podnijeta jedna krivična prijava protiv 19 lica zbog osnova sumnje da su počinili krivična djela: stvaranje kriminalne organizacije i neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga, dok je nadležnim višim državnim tužilaštvima podneseno šest krivičnih prijava protiv osam lica, zbog osnovane sumnje da su izvršili krivična djela neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga.

Realizacijom međunarodne akcije "Z...", koja je sprovedena s partnerskim službama iz Albanije, Bosne i Hercegovine i Hrvatske, lišena su slobode 24 lica, pripadnici OKG, koja se tereti za krijumčarenje velikih količina marihuane iz pravca Albanije, preko teritorije Crne Gore, ka zemljama regiona i dalje ka EU.

3.24.9. Carinska saradnja

3.24.9.1. Međunarodna saradnja i saradnja sa tužilaštvom

Uprava prihoda i carina intenzivno saraduje i razmjenjuje informacije s partnerskim službama, kao i s međunarodnim organizacijama i institucijama (OLAF, INTERPOL, SELEC i sl). U periodu 1. I – 15. VI 2021. s OLAF-om je razmijenjeno 135 informacija, u vezi s kretanjem duvana i duvanskih proizvoda, preko AFIS sistema kojem Uprava prihoda i carina ima pristup do nivoa zemlje kandidata. Takođe, u istom periodu Uprava prihoda i carina je postupala po zahtjevima OLAF-a u odnosu na kompanije i njihove ovlašćene zastupnike koji posluju u Slobodnoj zoni Luka Bar. Odgovoreno je na 16 zahtjeva partnerskih službi i drugih međunarodnih organizacija, i upućeno 25 zahtjeva za pružanje pomoći partnerskim službama. U međunarodne baze podataka uneseno je 19 informacija. Shodno bilateralnom memorandumu o razumijevanju i saradnji s Upravom za prihode i carine Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Sjeverne Irske (HMRC) u izvještajnom periodu razmijenjeno je 141 informacija u vezi s kretanjem duvana i duvanskih proizvoda i odgovoreno na 18 zahtjeva za dostavu podataka i dokumentacije u vezi sa kretanjem duvana i duvanskih proizvoda. Uprava poreza i carina razmjenjuje informacije i s najvećim svjetskim proizvođačima cigareta na osnovu potpisanih Memoranduma o razumijevanju. U periodu 1. I – 15. VI 2021. s proizvođačem „Japan Tobacco International" razmijenjena je jedna informacija o sumnjivoj pošiljci cigareta.

U skladu s ovlašćenjima u oblasti carinskih istraga, nastavljena je intenzivna saradnja s Tužilaštvom, Upravom policije i ostalim organima za sprovođenje zakona. U periodu 1. I – 31. V 2021, razmijenjeno je devet informacija s Tužilaštvom i sudovima, podnijeta su tri obavještenja nadležnim državnim tužilaštvima o postojanju sumnje da su počinjena krivična djela za koja se goni po službenoj dužnosti. U istom periodu razmijenjeno je 30 informacija na nacionalnom nivou, s Upravom policije i drugim organima za sprovođenje zakona.

U cilju pojačanja mjera carinskog nadzora u Slobodnoj zoni Luka Bar, u periodu 1. I – 31. V 2021, Carinska ispostava Slobodna zona Bar izvršila je 16 redovnih kontrola korisnika Slobodne zone koji se bave prometom cigareta u istoj. Sve kontrole bile su uredne. Po proceduri koja je uspostavljena u Carinskoj ispostavi Slobodna zona Bar, svaka pošiljka cigareta koja uđe ili izađe u/iz Slobodne zone Luka Bar detaljno se pregleda. U periodu 1. I – 31. V 2021. izvršene su i dvije vanredne kontrole svih korisnika Slobodne zone Bar koji se bave prometom cigareta u istoj. U periodu 28-31. V 2021. pregledana su sva skladišta aktivnih korisnika slobodne zone (njih 24) i stanje je bilo uredno. Takođe je pregledana i roba-cigarete koja su zaplijenjene i zadržane po raznim sudskim procesima i nalaze se u

Slobodnoj zoni. Ova kontrola rađena je u koordinaciji s pripadnicima Specijalnog policijskog odjeljenja Uprave policije. Ista kontrola (svih 24 korisnika) obavljena je i dana 15. i 16. VI 2021. u saradnji s Biroom za borbu protiv kriminala. Rezultati svih kontrola su uredni.

U periodu 1. I – 15. VI 2021. Uprava prihoda i carina učestvovala je u četiri Međunarodne zajedničke carinske operacije, u organizaciji SCO, Interpola, Europolu i SELEC-a. Navedene operacije odnosile su se na borbu protiv ilegalne trgovine krivotvorenih i supstandardnih pića i prehrambenih proizvoda, ilegalnu trgovinu naoružanjem, municijom i opremom u kontejnerskom saobraćaju i ilegalnu trgovinu krivotvorenim lijekovima i medicinskim sredstvima.

Jačanje kapaciteta

U cilju efikasnije naplate akcize i efikasnije borbe u suzbijanju sive ekonomie, kao i daljeg usklađivanja s Direktivom (EC) 118/2008 (Direktiva o opštem režimu za akcize), Uprava prihoda i carina je implementirala novu nacionalnu aplikaciju za akcize u Carinskom informacionom sistemu koja je zvanično stavljena u funkciju od 1. II 2021. Aplikacija omogućava elektronsku komunikaciju između Uprave i akciznih obveznika. Na ovaj način, Uprava prihoda i carina uvodi sistematizovanu elektronsku kontrolu kretanja akciznih proizvoda, što će doprinijeti efikasnijoj naplati prihoda i suzbijanju sive ekonomije. Ovaj projekat je finansirala Evropska unija.

Uprava prihoda i carina je, radi sprečavanja postupanja suprotno odredbi Zakona o akcizama, uvažavajući, između ostalog, odredbe Odluke EK o tehničkim standardima za bezbjednosne karakteristike za duvanske proizvode, br. C(2017) 8435, za sprovođenje Direktive Evropskog parlamenta br. 2014/40 i odredbe FCTC, uvela savremeni način obilježavanja duvanskih proizvoda i alkoholnih pića akciznim markicama putem razvoja sistema za elektronsko upravljanje akciznim markicama. Uprava prihoda i carina je od 1. II 2021. počela s primjenom novog sistema za elektronsko upravljanje akciznim markicama koji omogućava akciznim obveznicima automatizovanu komunikaciju s Upravom prihoda i carina u dijelu izdavanja akciznih markica za obilježavanje akciznih proizvoda. Ova aplikacija je, pored carinskih organa, dostupna i svakom građaninu, koji preko mobilnog telefona može identifikovati svaku akciznu markicu i proizvod za koji je izdata. Uvođenjem napredne tehnologije unaprijediće se efikasnost carinske službe u suzbijanju nezakonite trgovine duvanskim proizvodima i alkoholnim pićima.

U toku je projekat „Podrška regionalnoj ekonomskoj integraciji / GIZ Open Regional Fund Foreign Trade“, koji je započeo u junu 2020. i trajaće do jula 2023. i koji će podržati implementaciju Strategije za upravljanje rizikom u CEFTA zemljama. U periodu 1. I – 15. VI 2021. održano je više regionalnih online sastanaka i završene sve obaveze Uprave prihoda i carina u dosadašnjem toku projekta.

U toku je realizacija projekta „Podrška digitalizaciji trgovinskih procedura u poštanskom i pomorskom saobraćaju" uz podršku BMZ-GIZ, koji će doprinijeti modernizaciji procedura, efikasnosti analize rizika i ubrzanju procesuiranja pošiljki u pomorskom i poštanskom saobraćaju.

Funkcionalnosti SEED sistema u kontinuitetu su unapređivane, posebno u dijelu omogućavanja zajedničke analize rizika, sprovođenja zajedničkih carinskih akcija i razmjene informacija na regionalnom CEFTA nivou. U okviru CEFTE, u periodu 1. I – 15. VI 2021, sprovedene su dvije pilot zajedničke carinske akcije (praćenje kretanja praznih kamiona i krijumčarenje duvanskih proizvoda) i izvršena je priprema za treću zajedničku akciju (IPR).

U okviru NCTS projekta, nastavljen je intenzivan razvoj novog modernog elektronskog sistema za upravljanje carinskim rizikom.

Memorandum o razumijevanju između Uprave prihoda i carina Crne Gore i Službe poreza i carina Njenog Veličanstva o obezbjeđivanju opreme za carinske službenike (buster, portabilni skener, videoskop...) potpisan je 14. VI 2021. Takođe, potpisan je Projektni zadatak između Uprave prihoda i carina Crne Gore i Državnog sekretara Ministarstva unutrašnjih poslova koji djeluje preko Graničnih snaga Ujedinjenog Kraljevstva i Sjeverne Irske („Border Force") o nabavci dva Agilent uređaja za detekciju droge odnosno bezbjednu i kontrolisanu identifikaciju upakovanih hemikalija.

3.24.9.2. Pregled statističkih podataka o rezultatima kontrola

U periodu 1. I – 31. V 2021. službenici Uprave poreza i carina izvršili su ukupno 21.188 kontrola. Izdato je 125 prekršajnih naloga i izrečene su novčane kazne u vrijednosti od 74.250 eura. Podnijeta su četiri zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka kod nadležnog suda. Oduzeta je krijumčarena roba u ukupnoj vrijednosti od 168.141,92 eura. Samostalno i u saradnji s drugim državnim organima podnijeto je osam krivičnih prijava nadležnom tužiocu. Službenici Uprave poreza i carina su samostalno i u saradnji s drugim državnim organima otkrili krijumčarenje rezanog duvana vrijednosti 5.126 eura, alkoholnih pića vrijednosti 1.130 eura i gaziranog pića u vrijednosti 924 eura.

Sprovodeći naknadne kontrole utvrđene su nepravilnosti i pokrenut postupak naknadne naplate carinskog duga od oko 466.000 eura koji se odnosi na PDV.

Kada je u pitanju krijumčarenje narkotika, u sedam slučajeva službenici Uprave poreza i carina oduzeli su 1.223,10 kg skanka.

Nastavljene su intenzivne aktivnosti na kontroli roba za koju se sumnja da povređuje prava intelektualne svojine. U periodu 1. I – 31. V 2021. prekinuto je 18 carinskih postupaka i privremeno oduzeto robe u ukupnoj količini od 7.862 komada (odjeća, obuća i dr).

U periodu 1. I – 15. VI 2021. realizovane su tri zajedničke akcije Tržišne inspekcije i Uprave prihoda i carina o pojačanoj kontroli proizvoda sa stanovišta bezbjednosti.

3.25. POGLAVLJE 25: NAUKA I ISTRAŽIVANJE

3.25.1. Novi strateški okvir

Skupština je 30. VII 2020. usvojila dva nova razvojna zakona: Zakon o inovacionoj djelatnosti i Zakon o podsticajnim mjerama za razvoj istraživanja i inovacija, koji predstavljaju bazičnu mjeru za jačanje IT privrede i funkcionisanje nacionalnog inovativnog ekosistema i omogućavaju širok spektar olakšica i podsticaja koji jednako važe za domaće i za međunarodne kompanije.

Vlada je 25. VI 2020. donijela Program ostvarivanja principa „Otvorena nauka“ u Crnoj Gori s Akcionim planom (2020-2022). Implementacija Programa podrazumijeva konkretne korake na nacionalnom i na institucionalnom nivou, i to: unapređenje zakonodavnog okvira u pogledu primjene principa Otvorene nauke; uspostavljanje nacionalne infrastrukture za Otvorenu nauku za unapređenje istraživačkih i inovacionih aktivnosti, tj. nacionalnih repozitorijuma i registara; unapređenje primjene principa Otvorene nauke za poboljšanje izvrsnosti i relevantnosti naučnoistraživačkih aktivnosti; razvoj ljudskog kapitala kroz edukaciju i promociju principa Otvorene nauke za jačanje konkurentnosti u oblasti istraživanja.

3.25.1.1. Povećanje ulaganja u istraživanje i inovacije i programi finansiranja

Ulaganje u istraživanje i inovacije povećano je za 120 % od 2017. od kada se gradi inovacioni ekosistem.

Ministarstvo ekonomskog razvoja je u izvještajnom periodu pratilo i sufinansiralo inovativne grantove, odobrene po Konkursu za dodjelu grantova za inovativne projekte (2018-2020), kao i Konkursu za dodjelu grantova za inovativne projekte (2019), u skladu sa redovnim finansijskim monitoringom i eksternom nezavisnom evaluacijom polugodišnjih izvještaja odobrenih projekata.

Na osnovu pozitivno ocijenjenih polugodišnjih i godišnjih izvještaja, ukupno 8 projekata iz 2018. je finalizovano od kojih je 1 završni izvještaj na evaluaciji.

Od 8 projekata odobrenih u 2019. godini, 3 su dobila odobrenje za odlaganje roka realizacije (rok na 6 mjeseci u odnosu na prvobitni rok i uključuje 2021). Za sve projekte je uredno dostavljen izvještaj o napretku koji je pozitivno ocijenjen od strane međunarodnih evaluatora. Tadašnje Ministarstvo nauke je 9. IV 2020. objavilo specijalni poziv u okviru ranije objavljenog Konkursa za dodjelu grantova za naučnoistraživačke projekte sa sredstvima u iznosu od 200.000 eura za naučnoistraživačke projekte čija su istraživanja usmjerena ka ublažavanju posljedica epidemije virusa COVID 19 na zdravstveni i ekonomski sistem Crne Gore. Od ukupno prijavljenih 14 projekata na ovaj konkurs, pet je prihvaćeno za finansiranje. Realizacija pet projekata koja je počela 15. VI 2020. je završena i svi projekti su ocijenjeni pozitivno od strane međunarodnih evaluatora.

Tokom 2018. pokrenut je novi instrument jačanja ljudskih resursa u vidu atraktivnih stipendija za doktorska istraživanja u Crnoj Gori. Kako je i planirano, u trogodišnjem ciklusu 2018-2020, postignut je broj od 50 doktoranada koji su podržani od strane tadašnjeg Ministarstva nauke u iznosu od preko 2 miliona eura, koji su dobili ovu stipendiju. Stipendija podrazumijeva mjesečnu naknadu istraživačima u visini od 700 eura, besplatnu školarinu na doktorskim studijama na univerzitetima u

Crnoj Gori, ali i značajna sredstva za istraživanja, u iznosu do 10.000 eura godišnje, čiji je važan segment međunarodna ili intersektorska mobilnost.

Nadležni resor doprinosi sprečavanju odliva talenata kroz navedeni program stipendiranja mladih doktoranada na univerzitetima u Crnoj Gori, kao i druge programe uključivanja mladih istraživača u projekte. Štaviše, kroz strategiju saradnje s naučnom dijasporom, koja se ostvaruje putem portala Naučna mreža, a koji se vodi u Ministarstvu, vrši se promocija crnogorskih naučnika iz dijaspore u domaćoj i međunarodnoj javnosti, s težnjom da se ostvari veća uključenost naučnika iz dijaspore u naučna istraživanja i inovativne aktivnosti u Crnoj Gori.

Predakceleracijski programa za inovativne startupove (2019) realizovan je krajem 2020. godine, dok su završni izvještaji o realizaciji istih prihvaćeni početkom 2021. Novi Javni poziv za strateško partnerstvo u sprovođenju Predakceleracijskiog programa za inovativne startupove (2020) u ukupnoj vrijednosti od 150.000 eura je završen i u toku je ugovaranje sa tri nosioca Programa (UDG, Tehnopolis i M-tel) čije su aktivnosti usmjerene na programe podrške startupovima s inovativnom idejom kojoj je potrebna validacija na tržištu i dalji razvoj startup projekta. Ovaj pred-akceleracijski program ima cilj da obuč i podrži do 15 timova iz Crne Gore tokom 6 - 9 mjeseci. U cilju daljeg unapređenja implementacije S3 strategije realizovan je Konkurs za podršku razvoja strateškog prioriteta Strategije pametne specijalizacije Crne Gore – Informaciono komunikacionih tehnologija (S3-ICT) kroz uspostavljanje klastera. Selektovan je jedan projekat za podršku, čije ugovaranje je u toku, ukupne planirane vrijednosti do 0,9 miliona eura uz sufinansiranje privrede od 50%, na period od tri godine.

3.25.1.2. Statistika istraživanja i razvoja i statistika inovacija

Kao zvanični proizvođač statistike istraživanja i razvoja, Ministarstvo nauke je, prije predviđenog roka, 18. V 2021. objavilo Saopštenje o statistici istraživanja i razvoja za 2019. g, tj. finalne rezultate o aktivnostima istraživanja i razvoja (I&R). Rezultati ovog istraživanja pokazuju da je ukupna domaća potrošnja na istraživanje i razvoj za 2019. g. iznosila 0,36% od BDP-a i da je bilo ukupno 1586 istraživača, odnosno 469 istraživača, izraženo preko ekvivalenta pune zaposlenosti (Full Time Equivalent). Od ukupnih izvora sredstava za istraživanje i razvoj u 2019.g. 74% je bilo iz državnog sektora, 12% iz poslovno – preduzetničkog, 5% iz sektora visokog obrazovanja, dok je 9% sredstava bilo iz inostranih izvora finansiranja.

Ministarstvo nauke i Monstat su 2019. g. potpisali Sporazum o postizanju kvaliteta statistike inovacija, zbog potrebe da se Crna Gora uključi u Evropsku tabelu uspješnosti u inovacijama - European Innovation Scoreboard (EIS). Monstat je krajem 2019. sproveo pilot istraživanje o inovacijama (za period 2016-2018). Na osnovu ovog istraživanja podaci za uključivanje Crne Gore u EIS 2020 su dostavljeni Eurostatu. Istraživanje je omogućilo dobijanje 6 nedostajućih indikatora i, po prvi put, pridruživanje Crne Gore EIS-u. Rezultati su objavljeni na stranicama Eurostata, gdje se pokazuje da je Crna Gora na kraju 2018. g. označena kao „skromni inovator“, što je polazište za praćenje efekata politike inovacija, budući da je ova politika počela da se uvodi u Crnoj Gori od 2018. g. <https://www.gov.me/vijesti/227995/Crna-Gora-prvi-put-na-Evropskoj-tabeli-uspjesnosti-u-inovacijama.html>

3.25.2. Institucionalna i infrastrukturna podrška sistemu istraživanja i inovacija

Naučno-tehnološki park Crne Gore (NTP) i Tehnopolis su osnovani sa ciljem objedinjivanja i podsticanja inovativnih, naučnih, preduzetničkih i privrednih kapaciteta u Crnoj Gori, i direktno su uključeni u implementaciju određenih mjera i instrumenata podrške akademskoj i biznis zajednici koje su definisane S3 strategijom i njenim Akcionim planom.

Tehnopolis uspješno obavlja svoju misiju realizacijom svih utvrđenih aktivnosti i trenutno broji 29 stanara. U toku 2021. je učestvovao u 9 EU projekata: 7 interregionalnih i 3 Erasmus+. U toku 2020. Tehnopolisu je odobreno učešće u još 13 novih projekata iz EU fondova ukupne vrijednosti 1,6 miliona eura, kao i dva nacionalna projekta ukupne vrijednosti 281.797 eura. Instalirana je oprema za tri laboratorije, ukupne vrijednosti 817.924 eura dobijena putem IPA 2016 projekta i laboratorije su počele sa radom krajem 2020. Biotehnološka laboratorija dodatno je opremljena kroz projekat MIDAS u ukupnom iznosu od 127.216 eura. IPC Tehnopolis je imao značajnu ulogu u sprečavanju posledica COVID-19, ne samo u proizvodnji i obezbjeđivanju donacija zaštitne opreme, već i ustupanju dijela svoje PCR opreme Institutu za javno zdravlje. Realizacija Ugovora za izvođenje radova na izgradnji Naučno-tehnološkog parka Crne Gore je otpočela 25. V 2020. i očekuje se da radovi budu okončani u 2022. NTP već realizuje više nacionalnih i međunarodnih programa obuke i podizanja kapaciteta inovativne zajednice, a broji 3 zaposlena lica i dvoje stažista.

U 2018, je raspisan novi Konkurs za uspostavljanje centara izvrsnosti, a procedura apliciranja, evaluacije, pregovora i ugovaranja okončana je do kraja 2019. Ugovorena je podrška za dva prvorangirana programa: Centar izvrsnosti za digitalizaciju procjene rizika bezbjednosti hrane i preciznu sertifikaciju autentičnosti prehrambenih proizvoda – FoodHub i Centar izvrsnosti za biomedicinska istraživanja – CEBIMER, u ukupnom iznosu budžetske podrške od 1.907.512 eura za period od 3 godine (1. I 2020 - 31. XII 2022). Za prvu istraživačku godinu (2020) isplaćena su sredstva u iznosu od 844.878 eura i to 310.000 eura u 2019. i 534.878 eura u 2020.

Nastavljen je rad na implementaciji razvojnog međunarodnog projekta uspostavljanja Međunarodnog instituta za održive tehnologije na prostoru Jugoistočne Evrope (SEEIIST) za hadronska kancer terapiju i istraživanje u oblasti biomedicine pomoću protona i težih jona.

Pripremljena je i podnijeta aplikacija za uključivanje SEEIIST-a na Mapu puta Evropskog strateškog foruma za istraživačku infrastrukturu (ESFRI Roadmap) 9. IX 2020. Pored Crne Gore, kao nosioca aplikacije, političku podršku pružile su: Albanija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Hrvatska, Kosovo, Mađarska, Sjeverna Makedonija, Švajcarska.

SEEIIST je uvršten u Ekonomsko-investicioni plan za Zapadni Balkan i Inovacionu agendu za Zapadni Balkan.

Nakon početnih 1 milion eura od Evropske komisije, odobreno je dodatnih 0,5 miliona eura kao prelazno finansiranje do otpočinjanja realizacije HITRIplus projekta, koji je podržan kroz EU Okvirni program za istraživanje i inovacije „Horizont 2020“, u iznosu od 5 miliona eura, čiji je koordinator CNAO, Italija, a SEEIIST partner na projektu.

U novembru 2020, potpisan je Memorandum o saradnji između CERN-a i SEEIIST Asocijacije u cilju stvaranja okvira za saradnju u oblastima od zajedničkog interesa.

Potpisan je Ugovor za dodjelu nacionalne stipendije u iznosu od 50.000 eura u okviru programa izgradnje kapaciteta za SEEIIST projekat, koja se realizuje u CERN-u, 1. XII 2020.

SEEIIST projekat je tokom 2020. dobio i zvaničnu političku podršku Vlade Švajcarske za kreiranje Mape puta naučne diplomatije i pomoć u pripremi međunarodnog ugovora kojim će dugoročno riješiti pravni status Instituta.

3.25.2.1. Razvoj politika istraživanja i inovacija

Strategija inovativne djelatnosti (2016-2020) s Akcionim planom je završena i u toku je eksterna ekspertska evaluacija. Usvajanje završnog izvještaja o realizaciji Strategije planirano je za treći kvartal 2021. godine. i Strategije naučnoistraživačke djelatnosti (2017-2021) s Akcionim planom nastavljena je u 2020.

Kada je riječ o Strategiji naučnoistraživačke djelatnosti (2017-2021) s Akcionim planom za isti period, njom su utvrđena tri strateška cilja: Razvoj ljudskih resursa i istraživačkih kapaciteta, Unapređenje međunarodne saradnje i umrežavanja i Jačanje sinergije između nauke i ekonomije, sa ukupno trinaest operativnih ciljeva za čije ostvarenje je predvidjela trideset dvije aktivnosti. Nadležni resor na godišnjem nivou izvještava Vladu o realizaciji Akcionog plana i u 2018. i 2019. je od ukupno dospjelih 25 aktivnosti za realizaciju za tu godinu uspješno realizovano njih 21, dok je 4 djelimično realizovano. Za 2020. Izvještaj o realizaciji Akcionog plana će biti dostavljen Vladi u II kvartalu 2021.

Implementacija Strategije pametne specijalizacije, usvojene 20. VI 2019, vrši se na osnovu Akcionog plana implementacije za period 2019-2020. U toku je izvještavanje o realizaciji Akcionih planova za 2019. i 2020. Usvajanje Izvještaja je planirano za treći kvartal. U skladu sa Zakonom o inovacionoj djelatnosti („Službeni List CG“ broj 82/2020) Vlada je 11. VI 2021. usvojila odluku o osnivanju Društva sa ograničenom odgovornošću „Fond za inovacije Crne Gore“, kao posebne institucije zadužene za implementaciju programa Strategije pametne specijalizacije. Izgradnja kapaciteta nedavno usvojenog Fonda predviđena je projektom podrške UNDP Ministarstvu ekonomskog razvoja, kao i kroz IPA 2020 tehničku pomoć. Početak implementacije podrške inovacijama putem Fonda očekuje se od početka 2022.

Na sjednici Vlade održanoj 17. VI 2021, usvojena je Odluka o obrazovanju Savjeta za inovacije i pametnu specijalizaciju. U skladu sa novim zakonskim rješenjem u oblasti inovacione djelatnosti, Savjet upravlja inovacionom djelatnošću kroz ostvarivanje saradnje organa državne uprave, jedinica lokalne samouprave, privrede i drugih subjekata.

Operativni program Strategije pametne specijalizacije je u izradi. U toku je formiranje interesorske radne grupe koja će pripremiti Operativni program do kraja četvrtog kvartala 2021. godine, što je bila jedna od preporuka Evropske komisije prilikom odobravanja strategije za Crnu Goru.

3.25.3. Međunarodna saradnja u istraživanju i inovacijama

Ostvarivanje veoma aktivnog učešća Crne Gore u EU Okvirnom programu za istraživanje i inovacije Horizont 2020 bio je jedan od važnih ciljeva nadležnog resora tokom 2020. U kontekstu sprovođenja kontinuiranih mjera na promociji programa, tokom 2020. usljed pandemije Covid-19, organizovano je nekoliko događaja putem onlajn platformi. Nacionalne kontakt osobe za Horizont 2020 su pružale podršku istraživačkim timovima u svim fazama projektnog ciklusa. Poseban fokus njihovog rada bio je na promociji Marija Sklodovska Kiri akcija, proširivanju saradnje s Evropskim institutom za

inovacije i tehnologiju (EIT), promociji učešća u EU Horizont 2020 COVID-19 projektima, kao i pozivima u okviru Zelenog Sporazuma (Green Deal).

Glavni cilj Konkursa za podsticanje učešća u programima Horizont 2020 i COST, objavljenog u decembru 2019, je povećanje učešća u programima Horizont 2020 i COST, ali i proširivanje i produblјivanje saradnje i u drugim međunarodnim programima u oblasti nauke i inovacija. Poseban naglasak konkursa je na razvijanju i jačanju istraživačkih i inovativnih mreža i kontakata novim partnerstvima kao i pokretanje istih ili sličnih istraživanja na nacionalnom nivou na teme koje su aktuelne u EU. Ukupno je podržano 13 projekata u vrijednosti od 224.018 eura za dvogodišnja istraživanja, sa pojedinačnim sufinansiranjem iz budžeta do 20.000 eura (za obje istraživačke godine). U H2020 saradnju uključila su se 4 istraživačka tima u svojstvu pridruženog partnera, 8 podržanih projekata realizuju nacionalna istraživanja na liniji tekućih projekata iz programa COST i 1 projekat realizuje istraživanje koje se povezuje sa kolaboracijom RD-50 Evropske organizacije za nuklearna istraživanja (CERN). Projekti su započeli sa realizacijom 1. V 2020. Ovim konkursom smo bili na tragu onoga što i EU želi da napravi kroz novi Horizon Europe program, tzv. „hop-on“ konkurs za uključivanje u tekuće projekte.

Finansijski doprinos Crne Gore budžetu EU za učešće u programu u 2020. iznosio je 1.630.000 eura (isključujući refundaciju od 50% koja se dobija putem IPA programa), dok po evidenciji Ministarstva, povučena sredstva timova iz Crne Gore u ovoj godini iznose oko 1.200.000 eura. Konačna statistika o učešću u programu biće dostupna tek krajem 2021, kada budu sklopljeni svi ugovori iz posljednjih poziva iz H2020 programa.

Crna Gora je u julu 2020. zvanično izrazila interesovanje za učešće u EU Okvirnom programu za istraživanje i inovacije - Horizont Evropa (2021-2027) i u novembru 2020. otpočela neformalne pregovore o pridruživanju ovom programu Unije.

Veoma uspješna saradnja odvijala se u okviru evropskog COST programa (*European Cooperation in Science and Technology*), u kojem su crnogorski istraživački timovi učestvovali u oko 100 tekućih akcija (projekata) tokom 2020.

. U toku 2021. godine nastavljena je implementacija 9 Eureka projekata na osnovu pozitivno ocijenjenih godišnjih izvještaja od stranepozitivno nezavisnih evaluatora. Aktivnosti teku planiranom dinamikom.

Evropska komisija je dodijelila Univerzitetu Crne Gore logo Izvrsnosti ljudskih resursa u istraživanju (HR EXCELLENCE IN RESEARCH, HRS4R), u januaru 2020. čime je Univerzitet međunarodno prepoznat kao promoter stimulativnog i privlačnog radnog okruženja za istraživače i dokazao svoju posvećenost principima koji se njeguju u Evropskom istraživačkom prostoru.

Prethodno je Univerzitet Crne Gore usvojio Strategiju ljudskih resursa u istraživanju sa Akcionim planom 2019. koja ima za cilj usklađivanje politike ljudskih resursa sa načelima utvrđenim u Povelji i Kodeksu za istraživače, i čime se kandidovao za Logo izvrsnosti.

Logo izvrsnosti može značajno pomoći boljoj međunarodnoj vidljivosti Univerziteta Crne Gore, i doprinijeti poboljšanju uspješnosti istraživača prilikom apliciranja za međunarodne, naročito evropske projekte.

Generalna skupština ESS ERIC potvrdila je pristup Crne Gore Desetoj rundi Evropskog društvenog istraživanja u aprilu 2020. Crna Gora je time ponovo dobila pristup jedinstvenom, metodološki i teorijski najutemeljenijem međunarodnom istraživanju u oblasti društvenih nauka, kao i infrastrukturi u kojoj se pohranjuju svi prikupljeni podaci zemalja članica sa mogućnošću pristupa u naučne svrhe.

Nadležni resor u potpunosti finansira ovo istraživanje u ukupnom iznosu od 77.789 eura, odnosno 43.710 eura za kontribuciju i 34.079 eura za troškove istraživanja i koordinacije na nacionalnom nivou za period od 1.XI 2020. do 1. XI 2021.

Multilateralna saradnja

Saradnja sa Međunarodnom agencijom za atomsku energiju

Realizacija dva nacionalna projekta koje je IAEA odobrila Crnoj Gori 1. I 2020. počela je u ciklusu tehničke pomoći 2020-2021. i to:

- MNE6006 „Jačanje tehničkih i istraživačkih kapaciteta Instituta za javno zdravlje-laboratorija za ishranu i bezbjednost hrane” Instituta za javno zdravlje, i
- MNE9007 “Osnivanje nacionalnog centra za obuku za zastitu od zračenja” Univerziteta Crne Gore-Prirodnomatematički fakultet.

Nastavljena je realizacija nacionalnog projekta MNE6005 „Unapređenje CT dijagnostike za djecu u Crnoj Gori“.

Počela je realizacija regionalnog projekta IAEA RER6039 1. I 2020. „Razvoj ljudskih resursa za uspostavljanje Centra za terapiju teškim jonima u okviru Međunarodnog instituta za održive tehnologije Jugoistočne Evrope“. Ukupna vrijednost projekta: 500.000,00 eura.

Na osnovu prethodnog iskaza interesovanja, institucije iz Crne Gore učestvuju u 30 projekata IAEA regionalnog karaktera. Ključne oblasti: zdravlje ljudi /radiologija, onkologija, nuklearna medicina/, veterinarska medicina, biotehnologija, zaštita životne sredine, razvoj ljudskih resursa, hidrologija/.

U okviru Interregionalnih projekata sprovedene su sljedeće aktivnosti, od kojih su posebno značajne one vezane za uključenje u INT5157 „Podrška izgradnji/unapređenju nacionalnih i regionalnih kapaciteta kroz Integrisani odgovor za kontrolu zonotskih bolesti” i INT0098 „Podrška IAEA zemljama članicama za brzu detekciju i upravljanje pandemijom COVID 19”.Ovim projektom, počev od aprila 2020. obezbijedena je donacija IAEA u vrijednosti od 0.5 miliona eura, koja je sadržavala zaštitnu opremu, te opremu i testove za sprovođenje PCR metode za utvrđivanje prisustva korona virusa. Pod ovim projektom, a u cilju podrške obuci kadra za PCR testiranje, IAEA je organizovala seriju webinaru.

U toku je realizacija projekata istraživačkog karaktera koje realizuju Univerzitet Crne Gore i Klinički centar Crne Gore.

Saradnja sa Evropskom organizacijom za nuklearna istraživanja – CERN

Objavljen je Konkurs „Studentska ljetnja škola CERN-a 2020“ na kome je izabrano četiri kandidata. Nažalost, zbog nastale situacije sa pandemijom COVID-19, „Studentska ljetnja

škola CERN“ se nije održala u ljeto 2020. U dogovoru sa CERN-om izabrani kandidatima će se omogućiti da pohađaju školu na ljeto 2021.

Objavljen je Konkurs za učešće u Programu CERN-a za profesore fizike srednjih škola 2020. Komisija je utvrdila da dostavljena dokumentacija kandidata zadovoljava propisane kriterije za dalje apliciranje prema CERN-u. Takođe, zbog pandemije Sars-Cov-2 Program CERN-a za profesore srednjih škola 2020. se nije održao.

GSI - Centar za istraživanje teških jona

Tadašnje Ministarstvo nauke u saradnji sa Helmholtz centrom za istraživanje teških jona – GSI i Postrojenjem za istraživanja antiprotona i jona – FAIR, je objavljivalo Poziv za program obuke i istraživanja u GSI/FAIR 2019 u Darmštatu, Njemačka, u trajanju od tri mjeseca, sa početkom realizacije od 18. II 2020. Kandidatkinja koja je izabrana od GSI centra, učestvovala je u obuci od samo mjesec dana zbog zatvaranja centra usljed pandemije. Kandidatkinja će preostala dva mjeseca realizovati na ljeto 2021.

U toku je realizacija dva projekta u okviru Programa NATO nauka za mir i bezbjednost (NATO SPS): Komandni sistem za incidente sljedeće generacije-NICS (Next Generation Incident Command System) i Pilot projekat civilne napredne regionalne koordinacije u hitnim slučajevima (Advanced Regional Civil Emergency Coodination Pilot-ARCECP).

Centralno-evropska inicijativa (CEI)

Tokom 2020. realizovane su sljedeće aktivnosti:

- **Projekat Instituta za javno zdravlje Crne Gore jedan od 22 odobrena projekta u okviru vanrednog CEI COVID-19 Poziva (07.07.2020.)**

Centralno Evropska Inicijativa je završila proces evaluacije projekata dostavljenih u okviru vanrednog Poziva za projekte COVID-19. Od 7.000 dostavljenih prijava pristiglih iz svih zemalja članica Inicijative, 22. projektne ideje su odabrane za finansiranje. Među njima je i naučnoistraživačka ustanova iz Crne Gore - Institut za javno zdravlje Crne Gore, sa projektom „Nacionalna Platforma za Telemedicinu“.

- **Predsjedavanje Crne Gore Centralno Evropskom Inicijativom (Naučna diplomatija – SEEIIST) 2020**

SEEIIST projekat predstavljen na prvom sastanku Komiteta nacionalnih koordinatora država članica CEI u Podgorici (13. II 2020).

Na sastanku, kojem su prisustvovali predstavnici 17 zemalja članica CEI, na temu prioriteta Naučna diplomatija (*Science diplomacy*) predstavnik tadašnjeg Ministarstva nauke predstavio je projekat uspostavljanja Međunarodnog Instituta za održive tehnologije na prostoru Jugoistočne Evrope (SEEIIST) kao jednog od najznačajnijih razvojnih projekata u ovom regionu te najboljeg primjera „Naučne diplomatije“.

- **Aplikacija: Tehnička podrška u pripremi ESFRI aplikacije i sastanka za uključjenje SEEIIST-a na ESFRI Mapu puta (2020. g.)**

Tokom prošlogodišnjeg predsjedavanja, pružena je ekspertska pomoć u okviru pripreme aplikacije za stavljanje SEEIIST projekta na Mapu puta Evropskog strateškog foruma za istraživačku infrastrukturu (ESFRI), što predstavlja jednu od najznačajnijih aktivnosti realizovanih u okviru ovog projekta tokom 2020.

UNESCO - Organizacija UN za obrazovanje, nauku i kulturu

UNESCO je 30. III 2020. organizovao ministarski dijalog na temu pandemije novog koronavirusa (*COVID-19 and Open Science*), sa ciljem uspostavljanja platforme za dijalog i razmjenu iskustava u domenu borbe protiv virusa COVID-19, te odgovora nauke uopšte na trenutnu globalnu situaciju.

Prvi Nacrt UNESCO preporuke o otvorenoj nauci (*UNESCO Recommendation on Open Science*), dostavljen je preko Ministarstva vanjskih poslova, na koji Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta nije imalo dodatnih komentara. U narednom periodu preporučuje se imenovanje eksperta na nivou država, koji bi učestvovao na sastanku Specijalnog međuvladinog komiteta u vezi sa pripremom Preporuke o otvorenoj nauci.

REGIONALNA SARADNJA

Informacija o radu Radne grupe za istraživanje, inovacije i otvorenu nauku RCC-a tokom 2020.

Tokom 2020. nadležni resor je učestvovao je u radu Radne grupe za istraživanje i otvorenu nauku Savjeta za regionalnu saradnju (*Regional Cooperation Council - RCC*) na izradi Protokola o otvorenom pristupu istraživačkim infrastrukturama na Zapadnom Balkanu u skladu sa obavezama iz Višegodišnjeg akcionog plana za regionalni ekonomski prostor (MAP-REA). Protokol je potvrđen na Samitu predsjednika država i vlada zapadnobalkanske šestorke u okviru Berlinskog procesa u Sofiji koji je održan u novembru 2020, a ima za cilj podsticanje mobilnosti istraživača i naučne saradnje u regionu.

Savjet za regionalnu saradnju je takođe pokrenuo Program podrške Zapadnom Balkanu za pomoć u razvoju politika otvorenog pristupa istraživačkim infrastrukturama u regionu u kojem su učestvovali i predstavnici istraživačkih institucija iz Crne Gore. Za sada je samo Univerzitet Crne Gore usvojio Politiku za otvoreni pristup istraživačkoj infrastrukturi, u oktobru 2020.

BILATERALNA SARADNJA U OBLASTI NAUKE I ISTRAŽIVANJA

Tokom 2020. bilateralna saradnja u oblasti nauke i istraživanja, koja u svojoj suštini ima mobilnost istraživača, uključujući i mlade istraživače, nije realizovana intenzitetom kakav je bio ranijih godina zbog okolnosti izazvanih pandemijom Sars-Cov-2. Iz toga razloga, a u dogovoru sa drugom stranom, produženi su rokovi za realizaciju bilateralnih projekata (koji se realizuju u periodu 2019-2020) za još godinu dana i to sa: NR Kinom, Republikom Italijom, Republikom Srbijom i Republikom Slovenijom.

Nadležni resor i Agencija za međunarodnu saradnju u obrazovanju i istraživanju Republike Austrije raspisali su Konkurs za sufinansiranje naučne i tehnološke saradnje između Crne Gore i Republike Austrije za period 2021-2022. na koji je od prijavljenih 16, za finansiranje odobreno 11 projekta. Projekti su počeli sa realizacijom 1. I 2021, dok je planirani datum završetka projekta 31. XII 2022.

Nadležni resor i Javna agencija za istraživačku djelatnost Republike Slovenije raspisali su Konkurs za sufinansiranje naučne i tehnološke saradnje između Crne Gore i Republike Slovenije za period 2021-2022. na kojem je od prijavljenih 56, za finansiranje odobreno **30 projekta**, Projekti su počeli sa realizacijom 1. I 2021. dok je planirani datum završetka projekta 31. XII 2022.

Crna Gora ima 17 potpisanih bilateralnih Sporazuma od kojih su, u 2020. realizovane aktivnosti iz njih 5, u ukupnoj vrijednosti od 227.500,00 eura /100 projekata/.

3.25.4. Pretpristupni fondovi (IPA)

Sektor „Obrazovanje, zapošljavanje i socijalne politike”-SOPEES 2015-2017.

Kolaborativna grant shema za inovativne projektne ideje realizuje se 13 grant projekata u ukupnom iznosu od 952,669.46 eura.

U cilju podrške uspješnom sprovođenju pomenute Grant sheme, u toku je realizacija projekta tehničke pomoći „Tehnička pomoć grant korisnicima u implementaciji projekata” u vrijednosti od 116,000.00 eura.

Sektor „Konkurentnost i inovacije”

Godišnji akcijski dokument za zemlju za 2014. (CAP 2014) – „Jačanje poslovnog okruženja I konkurentnosti privatnog sektora”. U okviru ovoga projekta realizovana je podrška finalizaciji Strategije pametne specijalizacije, priprema specifikacije za nabavku opreme za tri laboratorije IPC „Tehnoopolis” (data centar, bio laboratorija i laboratorija za industrijski dizajn) te pripremljen program obuke za kadar IPC „Tehnoopolis”, zajedno sa pripremom programa razvoja laboratorija.

Godišnji akcijski program za zemlju za 2016. (CAP 2016)-„Podrška unapređenju infrastrukture za istraživanje i inovacije koja se može koristiti u razvoju sektora malih i srednjih preduzeća” u ukupnoj vrijednosti od 1 milion eura, odnosno ugovorenoj vrijednosti od 817,924.00 eura. Oprema je isporučena i instalirana a završen je i program obuke za rad na opremi.

„Unapređenje kulture inovacija i podrška saradnji između sektora istraživanja, obrazovanja i inovacija (INONET)- podrška nadgradnji portala VNaučna mreža”, aktivnosti su u toku.

„Unapređenje pristupa finansijama privatnog sektora za konkurentnost i inovacije”-predviđena je podrška inovativnim startapovima. Projekat je počeo sredinom aprila 2020. nakon potpisivanja ugovora, a prvi Inception Report je pripremljen krajem juna 2020. a odobren u julu iste godine.

IPA II 2020 – U skladu sa Godišnjim akcijskim programom za zemlju za 2020. Akcijski dokument je pripremljen i sredinom jula 2020. poslat EC na mišljenje. Nakon odobrenja pristupilo se izradi tenderske dokumentacije. U toku je usaglašavanje prvog nacrtu Vodiča za aplikante u Sektoru „Obrazovanje, zapošljavanje i socijalne politike”. U sektoru „Konkurentnost i inovacije” pripremljeni su nacrti I verzije dokumenata za planiranu Grant shemu (Vodič za aplikante) kao i za tehničku pomoć.

IPA III 2021-2027 – tadašnje Ministarstvo nauke je pripremila i podnijelo EC koncepte za četiri akcije koje su usmjerene na Strategiju pametne specijalizacije. Koncepti su dati u dva tematska prioriteta, u okviru „prozora” 4 „Konkurentnost i inkluzivni rast” odnosno jedan u okviru Tematskog prioriteta 1 „Obrazovanje, zapošljavanje, socijalna zaštita i inkluzivne politike” a tri u okviru Tematskog

prioriteta 2 „Razvoj privatnog sektora, trgovine, istraživanja i inovacija”. Odgovorom EK, Crna Gora je obaviještena da je podnošenje ovih prioriteta preuranjeno te da se treba razmotriti njihovo podnošenje za period 2023-2024.

3.25.5. Promocija nauke i inovacija

Usljed trenutne epidemiološke situacije izazvane pandemijom Covid-19, otkazan je tradicionalni festival „Otvoreni dani nauke”, a takođe je smanjen i broj aktivnosti koje se odnose na promociju nauke, inovacija i istraživanja.

Istraživačke aktivnosti su uključene u kurikulume studijskih programa na Univerzitetu Crne Gore, posebno kao obavezne komponente na nivou doktorskih i master studija, ali i u okviru predmeta osnovnih studija pojedinih modula. Strategijom Univerziteta Crne Gore za period 2019 – 2024. predviđeno je jačanje istraživačkih komponenti u obrazovanju, u okviru cilja A II 3.3. Uvođenje pristupa učenju kroz istraživanja na nivou master studija.

3.26. POGLAVLJE 26: OBRAZOVANJE I KULTURA

3.26.1. Obrazovanje

3.26.1.1. Predškolsko vaspitanje i obrazovanje

Pripremljena je i upućena na usvajanje Strategija ranog i predškolskog vaspitanja i obrazovanja za period 2021 – 2025. Za strateški cilj ima: Obezbeđivanje jednakih šansi za rani razvoj sve dece u Crnoj Gori kroz jačanje dostupnosti, kvaliteta i pravednosti PVO. Da bi ispunio postavljeni strateški cilj neophodno je ispuniti tri opšta operativna cilja i to: Povećanje obuhvata dece PVO, Unapređenje i obezbeđivanje kvaliteta PVO i Unapređenje šansi za rani razvoj dece iz osetljivih grupa.

U saradnji s UNICEF-om u toku je program Sveobuhvatno i kvalitetno razvojno adekvatno rano učenje sve dece.

U prethodnom periodu se radilo na jačanju kompetencija, snaženju djece RE populacije. Ideja je da se u 2021. pojačaju aktivnosti u cilju kvaliteta, podrške kadru, uslugama za djecu i porodice, kroz efikasniju organizaciju rada, saradnju i korišćenja resursa kroz programe rada s roditeljima, korišćenja resursa u v-o ustanovama za promovisanje profesije po osnovu sajamskog koncepta. Važno je da se približi strukama socijalnih radnika, porodičnih saradnika i pedijatara uloga i značaj ranog učenja, podrže djeca na bolničkom liječenju, uvezati usluge na lokalnoj zajednici.

Do sada je realizovano:

- Pregled trenda upisa i dolazaka u predškolske ustanove za period mart 2020-mart 2021.
- Pregled aktivnosti realizovanih za period mart 2020-mart 2021.
- Fokus grupe s roditeljima s ciljem procjene potreba i izrada programa tematskih edukacija s modulima za grupe u riziku.
- Urađen program tematskih edukacija roditelja s modulima za grupe u riziku.
- Definisan opis i djelokrug aktivnosti, odabrani i centri izvrsnosti kao jezgra inovativnih i savremenih znanja iz različitih oblasti vaspitno-obrazovnog rada.
- Sprovedena obuka za rad s RE populacijom na temu Aktivnosti i materijali za rad u vrtiću.
- Urađen on-line sajam najreprezentativnijih praksi svake JPU tokom Covid 19.
- Osmišljen edukativni paket podrške ranom razvoju dece na bolničkom liječenju.

3.26.1.2. Osnovno obrazovanje

U školskoj 2020/2021. u osnovnim školama nastavu je pohađalo 68.506 učenika. Ukupno učenika u javnim ustanovama (državnim osnovnim školama) je 68.204, u privatnim 302. Ukupan broj zaposlenih u osnovnim školama je 7.556 od kojih je 5.363 nastavnog kadra.

Osmišljeni su modeli „povratka“ učenika na nastavu u školi, kako bi se uvažile specifičnosti rada (škole sa malim brojem učenika, područne ustanove, škole sa višejezičnom nastavom itd.) a u cilju što većeg obuhvata učenika neposrednom nastavom. Data je veća sloboda školama da same odaberu model koji im najviše odgovara. Ministarstvo i Zavod za školstvo poslali preporuke za rad svim vaspitno-obrazovnim ustanovama. Redovno je vođena evidencija i formirana je baza podataka o učenicima i nastavnicima koji su oboljeli od Covid-19; kao i o učenicima i nastavnicima koji su bili u izolaciji.

U školskoj 2020/2021. nastavljen je projekat CLIL u još tri osnovne škole, prema kojem se dio nastave realizuje na engleskom jeziku. Za školsku 2021/2022. obučeno je 28 nastavnika razredne nastave i 15 nastavnika predmetne nastave, a broj škola i odjeljenja će biti konačan nakon formiranih odjeljenja I razreda.

Nastavljena je realizacija Programa za razvoj i podršku talentovanim učenicima 2020-2022. koji ima za cilj da se nastavi sa reformom koja je započeta Strategijom za razvoj i podršku darovitim učenicima 2015-2019.

Nastavljena je realizacija IPA projekta „Integracija ključnih kompetencija u obrazovni sistem Crne Gore. Glavni ciljevi ovog projekta su: Poboljšanje dostignuća učenika u vezi sa ključnim kompetencijama za cjeloživotno učenje i kvalitetom rada i nastave osnovnog i srednjeg obrazovanja; Unapređenje sistema osiguranja kvaliteta na svim nivoima; Razvijanje obrazovanja i profesionalne kompetencije nastavnika kako u inicijalnom obrazovanju nastavnika, tako i u kontinuiranom profesionalnom razvoju u pogledu integracije ključnih kompetencija u učenju sa posebnim fokusom na STEM discipline. Projekat se sastoji od pet komponenti: Razvoj ključnih politika i okvirnih dokumenata; Razvoj kurikuluma – Izrada i pregled obrazovnih programa, smjernica i kriterijuma ocjenjivanja; Obuka nastavnika (inicijalno obrazovanje i kontinuirani profesionalni razvoj) za obrazovanje za ključne kompetencije STEM-u; Osiguranje kvaliteta; Analiza ulaznih parametara, procesa i izlaza za STEM.

U toku je završna evaluacija Programa „Vještine za adolescenciju“ u saradnji sa Kancelarijom UNODC-a, koji uključuje Razvoj preventivnih socio-emocionalnih kompetencija u 11 škola iz južne regije. Program je tokom 2020. dominantno tekao on-line, a sproveden je tzv. post-test koji će poslužiti da se izmjere efekti. U saradnji sa Lions klubom Podgorica program se proširio na još šest osnovnih škola za koje su realizovane obuke kao i jedna sesija sa edukatorima u cilju dobijanja povratne informacije o dinamici programa.

U saradnji sa UNICEF-om, realizuje se Program: Prevencijom do sigurnog i bezbjednog rasta i razvoj. Sadrži tri komponente: Poboljšanje prakse planiranja na dokazima; Jačanje sistemskog odgovora u vezi sa prevencijom nasilja; Jačanje svijesti u vezi sa važnošću prevencije nasilja.

U cilju ostvarivanja prava na obrazovanje i u duhu brige za učenike, a slijedeći dobra iskustva iz prethodne školske godine i prvog polugodišta školske 2020/2021, Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta nastavilo je sa snimanjem online sadržaja (predavanja) pod sloganom #UčiDoma. Ovo je dodatni vid podrške svim učenicima, nezavisno od toga da li nastavu prate u školi ili ne.

U okviru zajedničkog projekta Ministarstva prosvjete, nauke, kulture i sporta i Kancelarije UNICEF-a u Crnoj Gori, „Primjena alata za online kolaboraciju i učenje (Office365) i unapređenje Informacionog sistema obrazovanja (MEIS) – elektronske usluge“, a kasnije i kroz projekat „Nastavak izgradnje kapaciteta škola za primjenu alata za online kolaboraciju i učenje (Office365) i unapređenje Informacionog sistema obrazovanja (MEIS) za kvalitetan odgovor na krizne situacije“ unapređen je Informacioni sistem crnogorskog obrazovanja u cilju praćenja pandemije Covid 19 u obrazovno-vaspitim ustanovama. Podaci koji se prikupljaju kroz Informacioni sistem obrazovanja objavljuju se na stranici www.covid19.edu.me, dostupni Institutu za javno zdravlje, ali i široj javnosti. Ujedno, kreirane su i tri elektronske usluge za građane i to:

- Podnošenje zahtjeva za upis djece u predškolske ustanove – 6.670 korisnika
- Podnošenje zahtjeva za upis djece u prvi razred osnovne škole (sa elektronskim zakazivanjem razgovora u pedagoško-psihološkoj službi) – 6.629 korisnika
- Podnošenje zahtjeva za upis djece u prvi razred srednje škole (sa sistemom bodovanja ocjena i uspjeha, kao i generisanja rang liste) – 5.967 korisnika

Sve pomenute elektronske usluge nalaze se na stranici www.upisi.edu.me, kao i na portalu elektronske uprave www.euprava.me. Za realizaciju ove tri elektronske usluge korišćen je Jedinstveni sistem za elektronsku razmjenu podataka koji je u nadležnosti Ministarstva javne uprave, digitalnog društva i medija. Realizovane su obuke za sve upisne komisije, za oko 600 zaposlenih i izrađena su odgovarajuća uputstva.

Druga komponenta navedenih projekata koji se realizuju sa Kancelarijom UNICEF-a je uspostavljanje koncepta „Digitalna škola“ zasnovanog na Microsoft Teams aplikaciji u cilju organizacije i realizacije svih školskih aktivnosti online. Uspostavljen je model online komunikacije između svih aktera (nastavnika, uprave, djece i roditelja), uz mogućnost planiranja obrazovno-vaspitnog rada, realizacije online nastave, dijeljenje edukativnog sadržaja sa učenicima, kreiranje online kvizova itd. Koncept „Digitalna škola“, kao i video uputstva nalaze se na sajtu www.digitalnaskola.edu.me. Obučeno je oko 4.200 zaposlenih za primjenu Microsoft Teams aplikacije u radu sa učenicima. Održana je obuka za 210 ICT koordinatore i savjetovanje za 221 direktora obrazovno-vaspitnih ustanova.

3.26.1.3. Inkluzivno obrazovanje

Strategija inkluzivnog obrazovanja u fokusu ima 1: Dostupnost i pravičnost obrazovanja za svu djecu kroz međusektorsku podršku. 2: Jednakost i kontinuitet inkluzivnog obrazovanja saradnjom unutar i između sektora i tranziciju nivoa obrazovanja. 3: Kvalitet inkluzivnog obrazovanja jačanjem školskih politika, kulture i prakse. Usvojen izvještaj za 2020.

Na bazi Akcionog plana Strategije inkluzivnog obrazovanja, dosadašnjih iskustava definisani su koraci i komponente Programa: Ka praktičnim učeničkim i nastavničkim inkluzivnim kompetencijama koji se realizuje u partnerstvu s UNICEF.

Komponente su: Promocija i širenje inkluzivnih i asistivnih usluga, Snaženje školske prakse i podrške za primijenjena znanja i razvoj djece i Jačanje saradnje i umrežavanje usluga.

Do sada je odrađeno:

- Obuka za 40 škola na temu karakteristike djece sa smetnjama u razvoju, prilagođavanje, izrada didaktičkih i nastavnih sredstava .
- Obuka za 40 škola za prepoznavanje i intervenisanje u situacijama pojave nasilja nad djecom s posebnim obrazivnim potrebama.
- Radionica: Integrisanje asistivne tehnologije AT i potpomognute komunikacije AAC u okviru rada mobilnih timova.
- Sprovedena anketa u odnosu na aktuelno funkcionisanje učenika s posebnim obrazovnim potrebama u osnovnim i srednjim školama (on-line, a broj anketiranih oko 900). Potom, urađen je model uloga u školi (procjena, podrška, praćenje, organizacija, praksa) uz razvojni i materijal za prevazilaženje negativnog uticaja Covid na učenike s posebnim obrazovnim potrebama.

- Nadalje, urađen je tematski materijal po obrazovnim programima srednjih stručnih škola za praktičnu nastavu.
- Izabrani su centri za dnevni boravak iz opština Pljevlja, Kotor, gradska opština Golubovci, s ciljem povezovanja s vrtićima i osnovnim školama.

3.26.1.4. Opšte i stručno obrazovanje

U školskoj 2020/2021. maturalni i stručni ispit po novom konceptu polaže generacija učenika, upisana školske 2017/2018. Novi koncept omogućava usaglašavanje zahtjevnosti maturalnog i stručnog ispita i podrazumijeva da učenici gimnazija i programa stručnih škola u četvorogodišnjem trajanju, pored dva obavezna predmeta – maternjeg jezika i engleskog jezika ili matematike) eksterno polažu i predmet od značaja u gimnazijama i stručnu teoriju u stručnim školama. Radi toga, komisije za nastavne predmete i stručnu teoriju koje je formirala Državna komisija za maturu, pripremila su ukupno 25 testova od kojih je 10 prevedeno na albanski jezik.

U skladu sa rokovima, u periodu 24. april – 9. jun, realizovani su svi ispiti maturalnog i stručnog ispita i pripremljeni ispitni materijali (testovi) za dodatni rok za učenike koji zbog covida nisu bili u mogućnosti da pristupe ispitu.

Uz podršku IPA projekta „Unapređenje kvalifikacija u stručnom obrazovanju u skladu sa potrebama tržišta rada“ urađeno je 19 standarda stručnih kvalifikacija na osnovu odgovarajućih standarda zanimanja i 10 standarda kvalifikacija nivoa. Standardi su urađeni u saradnji sa poslodavcima kako bi njihov sadržaj u što većoj mjeri odrazio potrebe tržišta rada. Standardi kvalifikacija usvojeni su od strane Savjeta za kvalifikacije na sjednicama, održanim 3. marta, 10. maja i 31. V 2021.

Na osnovu urađenih standarda kvalifikacija urađeno je 10 novih, modularizovanih obrazovnih programa, baziranih na ishodima učenja koje je, na sjednici od 11. juna 2021. godine usvojio Nacionalni savjet za obrazovanje. U modulima obrazovnih programa su povezani teorija, vježbe i praktična nastava, prepoznata je uloga ključnih kompetencija za cjeloživotno učenje. Primjena ovih programa počće u školskoj 2021/2022.

Na sjednici Vlade, održanoj 13. V 2021. usvojen je Završni izvještaj o realizaciji Strategije razvoja opšteg srednjeg obrazovanja u Crnoj Gori 2015–2020.

Završna konferencija TO REGOS Projekta održana je u Crnoj Gori 15. V 2021. U projektu učestvuju zemlje Zapadnog Balkana: Albanija, Bosna i Hercegovina, Kosovo, Sjeverna Makedonija, Republika Srbija i Crna Gora. Rezultat rada je usaglašena metodologija na osnovu koje u urađeni usaglašeni standardi zanimanja iz oblasti turizma i građevine.

Pripremljen je i objavljen Konkurs za upis učenika u prvi razred srednjih škola za školsku 2021/2022. Kriterijumi za upis učenika u srednju školu su isti kao i prethodne godine. Prijava učenika za upis u prvi razred obavice se elektronski.

3.26.1.5. Visoko obrazovanje

Ministarsvo je formiralo Radnu grupu za izradu novog Zakona o visokom obrazovanju.

U cilju daljeg unapređenja praktične nastave, statusa akademskog osoblja, upisne politike i mehanizama za obezbjeđenje kvaliteta visokog obrazovanja, a cijeneći potrebu za izmjenama odredbi

koje se odnose na prava i obaveze studenata koji su studije upisali ili završili po starom modelu studija, neophodno je donijeti novi Zakona o visokom obrazovanju.

Takođe, novim Zakonom o visokom obrazovanju na novi način biće propisan postupak izbora organa rukovođenja i upravljanja ustanovama visokog obrazovanja.

3.26.1.6. Obrazovanje pripadnika RE populacije

KAMPANJA ZA UPIS U PREDŠKOLSKO, OSNOVNO I SREDNJE OBRAZOVANJE

Sa namjerom da podstakne upis u predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje djece romske i egipćanske populacije, Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta, u saradnji s Ministarstvom pravde, ljudskih i manjinskih prava, nevladinim organizacijama i školama, tokom aprila, 2021. je pripremlilo niz ohrabrujućih poruka namijenjenih roditeljima i djeci RE zajednice, te im je prenijeto da je obrazovanje jedini pravi put za djecu RE zajednice, njihovu inkluziju i bolju budućnost.

PREVOZ

U Podgorici, Beranama, Cetinju i Nikšiću, za period januar/jun, obezbijeđen je besplatan prevoz za oko 600 učenika/učenica osnovnih škola RE zajednice.

SARADNICI (Medijatori)

Nastavilo se sa angažovanjem saradnika/saradnica u socijalnoj inkluziji RE u obrazovanju shodno normativu. Ova praksa je pokazala kao izuzetno korisna za obuhvat djece RE zajednice sistemom obrazovanja kao i za smanjenje drop-outa.

Angažovano je 22 saradnika (medijatora) u osnovnim školama: u Podgorici, Nikšiću, Baru, Beranama, Ulcinju, Herceg Novom i Tivtu.

STIPENDIJE

U skladu s mjerom broj 2.1.4. i mjerom 2.1.7. iz Akcionog plana za sprovođenje Strategije za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2016-2020, Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta je obezbijedilo sredstva za isplatu stipendija za srednjoškolce i studente romske i egipćanske zajednice za period januar/jun, školske i akademske 2020/2021, u iznosu od 67,500.00 eura. Rata za učenike/učenice srednjih škola iznosila je 60,00 eura (150 srednjoškolaca/ki) dok studente/kinje, rata je iznosila 150,00 eura (15 studenata/kinja).

BESPLATAN BORAVAK STUDENTIMA/STUDENTKINJAMA RE ZAJEDNICE U STUDENTSKOM DOMU.

Cijeneći princip afirmativne akcije studentima/studentkinjama RE zajednice je omogućen besplatan boravak u studentskom domu.

Učenički i studentski standard

Direkcija za učenički i studentski standard za studijsku 2020/21. dodijelila je 3.359 studentskih kredita. Talentovanim učenicima dodijeljeno je 151 stipendija, a najboljim studentima 272 stipendije.

Obezbijeđena je donacija za 3.616 učenika i studenata u domovima. Broj korisnika je manji u odnosu na prethodnu godinu zbog pandemije corona virusa.

Pravo na participaciju u cijeni prevoza u prigradskom i međugradskom saobaraćaju koristilo je 881 učenika i studenata gdje je organizovan javni prevoz. Takođe, broj korisnika je manji u odnosu na prethodnu godinu zbog pandemije corona virusa.

U ruralnim predjelima, odnosno gdje nema organizovanog javnog prevoza Ministarstvo finansira 119 školskih vozila, kojima raspoložu 98 škola. Ministarstvo finansira troškove, koji se odnose na rashode za gorivo, osiguranje, registraciju i održavanje. Ovaj vid prevoza koristi 4.680 korisnika.

Informaciono komunikacione tehnologije

U programu rada Vlade za 2021. kandidovano je donošenje Strategije za digitalizaciju obrazovnog sistema čije usvajanje je po programu rada planirano za IV kvartal. Strategija će se pisati za period od 2021. do 2027. i obuhvatiće: unapređenje infrastrukturnih uslova u obrazovno-vaspitnim ustanovama (nabavku računarske opreme, internet konekciju, lokalnu računarsku mrežu...), razvoj sistema za samostalno online učenje, nastavak implementacije koncepta „Digitalna škola“ koji je baziran za primjeni Office 365 alata u obrazovnom sistemu (alata za online kolaboraciju), primjenu ICT-a u nastavi (sa akcentom i na kombinovane metode učenja), unaprijediće Informacioni sistem obrazovanja, digitalizovati sve procese u obrazovanju koji se tiču administracije ali i razviti međuresorsku saradnju sa svim ustanovama koji imaju registre, kreirati niz novih elektronskih usluga itd. Poseban dio strategije odnosiće se na digitalne vještine i kompetencije i biće posebno izdvojeno poglavlje na koje će se dati poseban akcentat.

Iako je pisanje strategije tek započelo, Ministarstvo paralelno radi na aktivnostima u ovom domenu. Upravo 10. juna o.g pustila se u rad nova elektronska usluga za podnošenje zahtjeva za upis djece u osnovnim muzičkim školama. Osim podnošenja zahtjeva kroz aplikaciju može se odabrati i termin za polaganje prijemnog ispita.

Krajem mjeseca, biće još jedna novu elektronska usluga za građane a to je podnošenje zahtjeva za upis na ustanove visokog obrazovanja. Ova elektronska usluga osim prijave imaće mogućnost preuzimanja svih ocjena učenika iz Informacionog sistema obrazovanja, bodovanja, prikaza rang liste itd. Drugim riječima, završeni srednjoškolci mogu samo na osnovu unosa JMBG da podnesu zahtjev za upis na studijski program fakulteta za koji su se opredjelili i da vide rang listu.

Pored ove dvije nove elektronske usluge radi se i na uspostavljanju platforme za samostalno online učenje čija se produkcija očekuje u septembru ili oktobru. Ova platforma će imati posebnog značaja za podizanje nivoa znanja učenicima, nastavnicima ali i roditeljima za sve teme koji su aktuelne ili su potreba današnjeg vremena.

Uči doma – II polugodište školske 2020/2021. godine

U cilju ostvarivanja prava na obrazovanje, u duhu brige za učenike, a slijedeći dobra iskustva iz prethodne školske godine i prvog polugodišta školske 2020/2021, Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta nastavilo je sa snimanjem online sadržaja (predavanja) pod sloganom #UčiDoma. Ovo je dodatni vid podrške svim učenicima, nezavisno od toga da li nastavu prate u školi ili ne.

Snimanje nastavnih sadržaja u II polugodištu školske 2020/2021. počelo je 11. I 2021. Snimana su predavanja za osnovne i srednje škole, za nastavu na crnogorskom i albanskom jeziku. Za nastavu na crnogorskom jeziku učestvovalo je 156 nastavnika, a za nastavu na albanskom jeziku angažovano je

47 nastavnika razredne i predmetne nastave. Pripremu i snimanje online sadržaja pratila su 24 nadzornika.

Snimljeno je oko 3.100 predavanja iz 20 nastavnih predmeta.

Sadržaji za osnovne i srednje škole emituju se na kanalima TVCG 2, MNE SPORT 2 i MNE SPORT 3, po programskoj šemi koja se objavljuje na posebno izrađenom web sajtu www.ucidoma.me, kao i na portalu za nastavnike www.skolskiportal.edu.me. Za učenike koji prate nastavu na albanskom jeziku, sadržaji se emituju na kanalima TV Teuta i TV Boin. Predavanja koja se emituju na TV kanalima objavljena su i na YouTube kanalu #UčiDoma https://www.youtube.com/channel/UC07wVcV2n_Zpg3WFb9_9vew i na portalu www.ucidoma.me.

3.26.2. Kultura

Promjene u organizacionoj strukturi Vlade i ozbiljna situacija izazvana pandemijom virusa COVID19 uslovile su usporavanje implementacije aktivnosti u oblasti kulture. Dodatno, Zakon o budžetu za 2021. nije usvojen u izvještajnom periodu, što je negativno uticalo na mogućnosti raspisivanja javnih poziva za podršku projektima iz oblasti kulturno-umjetničkog stvaralaštva, zaštite i očuvanja kulturne baštine i kreativnih industrija. U drugoj polovini 2021. se očekuje intenziviranje aktivnosti.

Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta je nastavilo sa učešćem u Interreg IPA Prekograničnom programu saradnje Italija – Albanija – Crna Gora, u okviru tri projekta:

- „3C - Prekogranična razmjena sa ciljem razvoja kulture i kreativnih industrija“, kao vodeći partner (projekat je baziran na promociji i popularizaciji kreativnih industrija u prekograničnom području, a njegova realizacija u Crnoj Gori podrazumijeva restauraciju Zgrade zatvora u Starom gradu Kotoru). Na osnovu potpisanog ugovora sa firmom KOTO doo iz Beograda, radovi na rekonstrukciji Zgrade zatvora u Starom gradu Kotoru su završeni i u toku je primopredaja objekta koji će biti otvoren i stavljen u funkciju kreativnog haba za boravak i rad umjetnika u narednih nekoliko sedmica.
- MONET- “Culture in Motion in Adriatic Networks of Museums”, kao vodeći partner (u navedenom periodu su održane online konsultacije, radionice i virtuelna izložba sa razmjene umjetnika). Ovaj projekat je u završen 15. maja 2021. godine.
- HAMLET- “Highlighting Artisanal Manufacturing, cuLture and Eco Tourism”, kao projektni partner. Projekat je baziran na promociji nematerijalne kulturne baštine ruralnih cjelina, a u izvještajnom periodu je održano nekoliko online događaja uz učešće svih partnera, a Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta je organizovalo Jadranski festival u online formatu. Događaj je održan 30. i 31. III 2021. i bio je posvećen prezentaciji nematerijalne kulturne baštine, održana je panel diskusija o odnosu kulturnog turizma i nematerijalne kulturne baštine a takođe je prezentovana zbirka kratkih priča o lokalitetima koji su uključeni u projekat koji je završen 3. VI 2021.

Kreativna Evropa

Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta je u junu 2021. godine ponovilo interesovanje za učešće u novoj perspektivi programa Kreativna Evropa 2021-2027 i čekamo dalje smjernice

Evropske komisije vezano za pristupanje u punopravno članstvo ovom fondu i konačno potpisivanje Memoranduma o učešću.

Evropska agencija za kulturu i obrazovanje je u junu 2021. raspisala konkurse za potprograme Kultura u MEDIA koje će Desk za Kreativnu Evropu promovisati konsultacijama i info danima, budući da organizacije i institucije iz Crne Gore imaju mogućnost provizornog učešća u svim pozivima.

3.26.3. Mladi

3.26.3.1. Zakonodavni okvir

Pripremljene tehničke izmjene Zakona o mladima

Imajući u vidu da je Uredbom o organizaciji i načinu rada državne uprave („Sl. list CG“, br. 118/20, 121/20, 001/21, 002/21, 029/21, 034/21 i 041/21) izmijenjen institucionalni okvir za sprovođenje politika u oblasti mladih, Uprava za sport i mlade je prema Ministarstvu prosvjete, nauke, kulture i sporta u januaru 2021. inicirala izradu tehničkih izmjena Zakona o mladima („Sl. list CG“, br.25/19 i 27/19).

Rad i funkcionisanje omladinskih servisa

Nevladine organizacije koje rade sa mladima, u saradnji sa Upravom za sport i mlade, kontinuirano sprovode aktivnosti u omladinskim servisima sa ciljem osnaživanja aktivizma i neformalne edukacije mladih u različitim oblastima od javnog interesa.

3.26.3.2. Regionalna kancelarija za saradnju mladih (RYCO)

U okviru crnogorskog predsjedavanja Upravnim odborom Regionalne kancelarije za saradnju mladih, u Podgorici je 20-21. IV 2021. organizovan sastanak UO RYCO, trinaesti po redu. Sastanak je imao za cilj unapređenje regionalne saradnje u oblasti omladinske politike kroz vođenje dijaloga o konkretnim projektima i inicijativama i stvaranje bolje sinergije između svih aktera ove regionalne inicijative. Pružajući političku i operativnu podršku radu i funkcionisanju Regionalne kancelarije za saradnju mladih, država Crna Gora potvrđuje svoju opredijeljenost da kontinuirano radi na stvaranju uslova za što bolju inkluziju i regionalnu povezanost mladih ljudi.

3.26.3.3. Evropska omladinska kartica

U periodu januar-jun 2021, distribuirano je preko 4500 besplatnih omladinskih kartica širom Crne Gore. Misija OEBS-a u Crnoj Gori pruža kontinuiranu podršku razvoju EYCA projekta; u periodu januar-jun 2021, OEBS je podržao štampanje EYCA kartica, izradu novog EYCA veb sajta, obezbjeđivanje štampača koji omogućava ispis personalizovanih podataka na kartici, kao i aktivnosti usmjerene na razvoj digitalnog marketinga za promociju EYCA kartice. Kontinuirano se realizuju radionice neformalnog obrazovanja za mlade širom Crne Gore na temu digitalnog marketinga, ljudskih resursa, dizajna, komunikacija itd. U cilju decentralizacije EYCA programa, u navedenom periodu se radilo na osnaživanju saradnje sa lokalnim samoupravama na primorju, a započete su aktivnosti usmjerene na promociju i razvoj projekta u sjevernim opštinama. Započeta je saradnja sa akademskim sektorom kako bi benefiti EYCA projekta bili dostupni brucšima u akademskoj 2021/2022. EYCA projekat u Crnoj Gori okuplja više od 250 relevantnih subjekata koji aktivno pružaju pomoć i podršku realizaciji pomenutog projekta.

3.27. POGLAVLJE 27: ŽIVOTNA SREDINA I KLIMATSKE PROMJENE

3.27.1. Horizontalno zakonodavstvo

Vlada je 18. II 2021. donijela Akcioni plan za ispunjavanje završnih mjerila u poglavlju 27 – Životna sredina i klimatske promjene, koji sadrži 251 obavezu koje je potrebno realizovati. Akcioni plan definiše jasne korake u pogledu: aktivnosti koje je potrebno preduzeti kako bi se realizovale obaveze definisane završnim mjerilima, odnosno tekstem Zajedničke pozicije EU za poglavlje 27; načina realizacije definisanih aktivnosti; nadležnih institucija koje su odgovorne za realizaciju definisanih obaveza; roka do kojeg je potrebno realizovati aktivnosti, i izvora finansiranja sa procjenom potrebnih sredstava za realizaciju definisanih aktivnosti (gdje je to bilo moguće precizno identifikovati). Kako bi se osigurala blagovremena i kompletna realizacija obaveza u skladu sa definisanim nadležnostima i rokovima, realizacija Akcionog plana pratiće se na redovnim sastancima Radne grupe za poglavlje 27. Analiza finansijskih potreba za realizaciju Akcionog plana je urađena i u procesu je usvajanja na Vladi.

Bilans stanja

Procjena uticaja na životnu sredinu (EIA)

U proceduri je 35 predmeta, završenih predmeta do 15.VI 2021. je 21, donijeto je 10 rješenja da nije potrebna izrada elaborata, a za 11 predmeta je data saglasnost.

Učešće NVO u komisijama za ocjenu elaborata

Jedan (1) član NVO uzeo je učešće u komisiji za ocjenu elaborata, a u proceduri su, odnosno raspisana su još 2 javna poziva za učešće u radu komisije za ocjenu elaborata procjene uticaja.

Strateška procjena uticaja (SEA)

U periodu 1.I-15. VI 2021, izdate su 4 saglasnosti na SEA-u, dok je jedan u proceduri.

Direktiva o odgovornosti za štetu u životnoj sredini (ELD)

U periodu 1.I-15. VI 2021, podnešena su dva zahtjeva za pokretanje postupka utvrđivanja štete odnosno neposredne opasnosti od štete u životnoj sredini i u fazi su utvrđivanja činjeničnog stanja, dok je jedan postupak ocjene remedijacije u toku.

3.27.2. Kvalitet vazduha

Bilans stanja

U martu 2021. Program kontrole zagađivanja vazduha sa procjenom troškova za sprovođenje utvrđenih mjera dostavljen je na mišljenje Evropskoj komisiji. U okviru programa dostavljene su tražene detaljne informacije o zonama kvaliteta vazduha na sjeveru

i jugu, nivou koncentracija suspendovanih čestica PM10 i oksida azota u vazduhu. Program kontrole zagađivanja vazduha integrisan je u Nacrt strategije upravljanja kvalitetom vazduha za period 2021-2029. godina koji je u aprilu 2021. godine stavljen na završnu javnu raspravu. Novi strateški dokument sadrži planove za sve tri zone kvaliteta vazduha u Crnoj Gori i nakon finalnog usklađivanja sa svim komentarima dobijenim tokom javne rasprave, dokument će u najskorijem periodu biti upućen na usvajanje Vladi Crne Gore.

Tokom februara i marta 2021. izrađen je inventar emisija zagađujućih materija u vazduh za 2019. i dostavljen je Sekretarijatu Konvencije o prekograničnom prenosu zagađenja vazduha na velikim udaljenostima (CLRTAP) i EIONET mreži. Dalje unapređenje inventara emisija vršiće se u narednom periodu kroz odobreni "tvining projekat" koji se realizuje u saradnji sa Agencijom za životnu sredinu Republike Austrije i finansira iz fondova EU. U saradnji sa tijelima LRTAP konvencije, u Crnoj Gori će se tokom ove godine izvršiti stručna revizija inventara, kako bi se dobile smjernice za njegovo dalje unapređenje.

Vlada je u martu 2021. usvojila završni izvještaj o implementaciji Nacionalne strategije upravljanja kvalitetom vazduha u periodu 2013-2020. godina. Takođe, tokom izvještajnog perioda, Državna revizorska institucija pripremila je izvještaj na temu "Efikasnost mehanizma regulacije, praćenja i izvještavanja o kvalitetu vazduha u Crnoj Gori". Nalazi izvještaja su kritički i njima se ukazuje na kašnjenja vezana za ažuriranje strateškog okvira (strategija i planovi kvaliteta vazduha) kao i na probleme u održavanju instrumenata za praćenje kvaliteta vazduha. Izvještajem se takođe ukazuje na neophodnost bolje naplate naknada za zagađivanje vazduha.

U maju 2021. pripremljen je Program praćenja kvaliteta tečnih goriva naftnog porijekla za 2021/2022 kojim se nastavlja redovna kontrola goriva koja se koriste u drumskom i pomorskom saobraćaju.

U maju 2021. Crna Gora se uključila u inicijativu švedske Agencije za životnu sredinu koja planira sprovođenje višegodišnjeg regionalnog projekta u oblasti kvaliteta vazduha za zemlje zapadnog Balkana. Projekat će u fokusu imati uključivanje djece i mladih u aktivnosti usmjerene na poboljšanje kvaliteta vazduha i upoznavanje sa ovim problemom, u saradnji sa UNICEF-om.

3.27.3. Upravljanje otpadom

Bilans stanja

U periodu 1. I – 15. VI 2021, **završena je izgradnja transfer stanice u opštini Mojkovac**. Za sanaciju neuređenog odlagališta „Čafe“ u opštini Bar, projekat je kandidovan kroz IPA projekat „Podrška pripremi projekata za sektor životne sredine i klimatskih promjena Crna Gora“. Nastavljena je izgradnja transfer stanice u opštini Andrijevića.

U toku su pripreme aktivnosti za raspisivanje tendera za sanaciju privremenog odlagališta komunalnog otpada na lokaciji „Zakršnica“ na teritoriji opštine Mojkovac. Sprovode se

aktivnosti na rješavanje sudskog spora sa izvođačem radova kako bi otpočeli radovi na izgradnji reciklažnog dvorišta sa sortirnicom u opštini Berane.

Zbog donošenja nove Uredbe o organizaciji i načinu rada državne uprave, Predlog zakona o upravljanju otpadom je ponovo dostavljen na mišljenje relevantnim institucijama.

Nastavljena je realizacija višegodišnjih projekata „Odvojeno sakupljanje otpada je moja odluka“ i „Upravljanje opasnim komunalnim.“

Nastavljena je aktivnost na realizaciji programa jačanja ekološke svijesti o potrebi uvođenja sistema odvojenog sakupljanja komunalnog otpada i o finansiranju programa suzbijanja nelegalnog načina odlaganja otpada i ažuriranja popisa neuređenih odlagališta.

Budžetom Ministarstva ekologije, prostornog planiranja i urbanizma (MEPPU) predložena je realizacija projekata: Razvrstajmo otpad – čuvajmo resurs, Upravljanje zelenim otpadom i Upravljanje posebnim vrstama otpada.

Odobrena je aplikacija za projekat „Priprema Državnog plana upravljanja otpadom“ za finansiranje kroz Instrument za evropsku integraciju.

U toku je realizacija višegodišnjeg projekta „Sveobuhvatno ekološki prihvatljivo upravljanje otpadom koji sadrži polihlorovane bifenile (PCB) u Crnoj Gori.“

U okviru IPA 2016 „Snabdijevanje opremom za podršku sprovođenju i monitoringu upravljanja otpadom“, obezbijedena je oprema (kontejneri i prese) za opštinska komunalna preduzeća u Crnoj Gori, čija bi distribucija trebalo da počne u narednih 10 dana. Predstavnici MEPPU su putem online platformi učestvovali na radionicama: TAIEX EPPA o cirkularnoj ekonomiji, TAIEX Flagship radionici o održivoj potrošnji i proizvodnji i o Zelenoj agendi i poglavlju 27 – upravljanje otpadom.

3.27.4. Kvalitet voda

Normativni okvir

Transpozicija Okvirne direktive o morskoj strategiji (MSFD) i prateće odluke je u potpunosti sprovedena donošenjem Zakona o zaštiti morske sredine i sljedećih pravilnika predviđenih ovim zakonom:

- Pravilnik o načinu analize svojstava i karakteristika trenutnog stanja morske sredine, kvalitativnim pokazateljima i načinu određivanja ciljeva i indikatora za ostvarivanje, odnosno održavanje dobrog stanja morske sredine („Sl. list CG“, broj 36/21 od 5. IV 2021);
- Pravilnik o kriterijumima i metodološkim standardima za određivanje dobrog stanja i monitoringu morske sredine („Sl. list CG“, br. 36/21 od 5. IV 2021) i
- Pravilnik o bližem sadržaju programa mjera za ostvarivanje, odnosno održavanje dobrog stanja morske sredine („Sl. list CG“, br. 36/21 od 5. IV 2021).

Bilans stanja

Nastavljena je implementacija IPA 2016 projekta „Podrška sprovođenju i praćenju upravljanja vodama, Crna Gora“ koji pruža podršku razvoju komponenata Direktive o nitratima, Direktive o poplavama i Direktive o vodama za kupanje. U periodu od 1.I – 15. VI 2021. realizovane su sljedeće aktivnosti:

Direktiva o nitratima

Tehnički podaci za podaktivnost 1.1.1. *Analiza dostupnih podataka i stanja životne sredine i identifikacija zona osjetljivih na zagađenje nitratima* su završeni. Nacrt izvještaja je pripremljen u februaru 2021. Podaktivnost 1.1.2 - *Priprema akcionog plana* je otpočela u februaru 22, nakon završetka tehničkih inputa za podaktivnost 1.1.1.

Direktiva o poplavama

Podaktivnost 1.2.1 - *Analiza postojeće infrastrukture za zaštitu od poplava* započela je u martu, a završena je u oktobru 2020. Konsultant je dobio komentare na dokument od Radne grupe između oktobra 2020. i marta 2021. Podaktivnost 1.2.2 - *Priprema preliminarne procene rizika od poplava (PFRA)* započeta je u junu 2020, završeni tehnički inputi i priprema nacrta PFRA-a u martu 2021. Konsultant je primio komentare na dokumente od Radne grupe od kraja marta do početka juna 2021.

Direktiva o vodama za kupanje

Izveštaj o procjeni voda za kupanje (podaktivnost 1.3.2) dostavljen je u aprilu 2021. Komentari na dokument primljeni su od Radne grupe u maju 2021. Verzija 2 dokumenta završena je 19. maja 2021. Priprema profila za kupanje (podaktivnost 1.3.3) započeta je u maju 2021. Dostupnost podataka u Crnoj Gori potrebnih za pripremu profila za kupanje za priobalne i kopnene vode u skladu sa Direktivom o vodama za kupanje (2006/7 / EC) je ispitana. Većina podataka je dostupna za priobalne vode. Dostupnost podataka o unutrašnjim vodama trenutno nije dovoljna za stvaranje profila vode za kupanje.

Komunalne otpadne vode

Završen je dio radova na sistemu za prikupljanje i tretman otpadnih voda u Podgorici i to: most preko rijeke Morače (prenosni kolektor, dopremanje otpadnih voda i pješaci) i završen je projekat unapređenja vodosnabdijevanja Žabljaka (3,2 miliona eura).

U periodu od 1. I – 15. VI 2021. nastavljene su sljedeće aktivnosti:

- izgradnja postrojenja za tretman komunalnih otpadnih voda u Andrijevici,
- izgradnja postrojenja za tretman komunalnih otpadnih voda u Petnjici,
- pripreme aktivnosti za izgradnju postrojenja za tretman komunalnih otpadnih voda u Bijelom Polju,

- aktivnosti na realizaciji projekta: postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda (PPOV), kanalizacione mreže i postrojenja za sušenje kanalizacionog mulja u Podgorici,
- aktivnosti na izgradnji kanalizacione mreže u Danilovgradu i
- pripremljena je tenderska dokumentacija za unapređenje i završetak PPOV-a u Pljevljima.

Okvirna direktiva o marinskoj strategiji

Dokument o određivanju dobrog stanja morske sredine i ciljevima i indikatorima za postizanje ili održavanje dobrog stanja morske sredine koji je projektni tim pripremio predat je Radnoj grupi za MSFD koja je uspostavljena u okviru projekta, na komentare. Dokument je razmotren na sastanku Radne grupe, 19. V 2021, dok su komentari dostavljeni do 31. V 2021. Dokument Početna procjena stanja je razmatran na sastanku Radne grupe koji je održan 18. I 2020. godine, nakon čega će biti finalizovan u skladu s komentarima do kraja juna 2021. Dokumenta će biti dostupna na engleskom i crnogorskom jeziku. U periodu od 1. I – 15. VI 2021. izvršeno je prikupljanje dijela podataka koje je bilo moguće organizovati usljed pandemije COVID-19, shodno Programu istraživanja koji je pripremljen u prethodnom izvještajnom periodu. Zbog nemogućnosti dolaska broda u Crnu Goru koji bi omogućio prikupljanje podataka na lokacijama definisanim u okviru cijelog teritorijalnog mora, to terensko istraživanje je odloženo za 2022.

Dodatno, kroz dva GEF projekta: „Implementacija ekosistemskog pristupa u Jadranskom moru kroz planiranje namjene mora ” (Projekat GEF Adriatik) i „Promocija upravljanja zaštićenim područjima kroz integrisanu zaštitu morskih i obalnih ekosistema u obalnom području Crne Gore”, čije sprovođenje koordinira MEPPU, sprovedene su aktivnosti koje doprinose sprovođenju MSFD odnosno kroz koje su obezbijeđeni inputi i osnova za uspješno sprovođenje projekta IPA 2016. Glavni rezultati projekta GEF Adriatik u izvještajnom periodu su: Integrisani programa monitoringa morske sredine, shodno zahtjevima Barselonske konvencije, dokument kojim je definisana metodologija za procjenu stanja morske sredine, shodno zahtjevima ekosistemskog pristupa, odnosno procijenjen stepen postizanja dobrog stanja morske sredine za oblasti biodiverzitet, zagađenje i hidrografije. Projekat je takođe podržao unapređenje baze podataka o monitoringu morske sredine s ciljem omogućavanja jednostavnijeg izvještavanja ka Barselonskoj konvenciji i Evropskoj agenciji za životnu sredinu. Značajni rezultat projekta koji traje do kraja juna 2021. će biti i priprema GIS baze podataka, analitičke osnove i podloge za izradu plana područja mora shodno Protokolu o integralnom upravljanju obalnim područjem i MSP Direktivi. MEPPU dodatno učestvuje i u sprovođenju Interreg MED projekta „Zaštita biodiverziteta“ (Panacea II), u okviru kojeg je u novembru 2020. organizovana radionica na temu „Klimatske promjene i morska zaštićena područja: trenutno stanje i dalji koraci u vezi sa mitigacijom i adaptacijom morskih zaštićenih područja“ „Climate Change and Marine Protected Areas: current state and further steps related to mitigation and adaptation of MPAs“, dok je u aprilu

2021. definisana metodologija i izvršene pripreme za prikupljanje podataka o biodiverzitetu za jedno područje u moru čije se mapiranje planira u avgustu 2021.

U okviru projekta „Program za pridruživanje EU za životnu sredinu (EPPA)“, predstavnici MEPPU, Agencije za zaštitu životne sredine i Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom Crne Gore prisustvovali su brojnim Podregionalnim online radionicama na temu implementacije Barselonske konvencije koje su organizovane 16-17. II i 4-5. V 2021. godine, radionici na temu „Radionica o određivanju morskih zaštićenih područja“ u periodu 20-21. IV 2021 kao i Regionalnoj radionici na temu Upravljanja otpadom u moru, 16-17. juna 2021. godine.

3.27.5. Zaštita prirode

Bilans stanja

U aprilu 2021, Crna Gora je dostavila EK jedan kvartalni izvještaj o nivou sprovođenja mjera za zaštitu Ulcinjske solane za period januar-mart 2021. U okviru saradnje između Vlade SR Njemačke i Vlade Crne Gore, pripremljen je predlog ToR-a i objavljen poziv za njemačkog eksperta koji će pružiti podršku opštini Ulcinj u definisanju optimalnog modela upravljanja ovim zaštićenim područjem, kao i implementaciji mjera zaštite ovog područja. Očekuje se da će ekspert svoj radni angažman započeti tokom 2021. Opština Ulcinj je Nacrt petogodišnjeg plana upravljanja zaštićenim parkom prirode Ulcinjska solana u februaru 2021. dostavljen je od strane opštine Ulcinj MEPPU na mišljenje i Ministarstvo je u martu 2021. uputilo sugestije za korekcije Nacrta Plana upravljanja. Pored navedenog, NVO CZIP na prostoru Ulcinjske Solane u periodu 1. I-15.VI 2021. je realizovala sljedeće aktivnosti: monitoring ornitofaune (popis gnjezdarica u maju i junu 2020. i kompletan popis ptica na mjesečnom nivou (za septembar, oktobar, decembar, januar, februar, mart, april), čišćenje i dopuna starih splavova za gniježđenje obične čigre (*Sterna hirundo*), nabavka splavova za gniježđenje pelikana i čigri (po 39m²), nabavka video nadzora za nabavljene splavove, nabavka vodomjernih letvi (12 letvi), izrada 10 fiksiranih splavova za mali čigru (*Sternula albifrons*), otvoren konkurs za ponude za adaptaciju muzeja ptica na Solani, dizajnirane info table koje će biti postavljene u toku juna 2021, izvještaj o ekosistemskim uslugama koje pruža Solana, angažovanje eksperta za vodozemce, gmizavce, biljke, ptice i sisare za uspostavljanje monitoring protokola. Kada je u pitanju lov na Ulcinjskoj solani u toku je procedura inoviranja - revizije Lovne osnove za lovište „Ulcinj“, kako bi ista bila u potpunosti usaglašena sa Odlukom o proglašenju Parka prirode „Ulcinjska solana“, kojom se zabranjuje lov na cjelokupnoj teritoriji tog zaštićenog prirodnog dobra, odnosno u sve tri zone zaštite u njemu. Postupak je usporen iz razloga pandemije COVID 19, jer je u postupku inoviranja (isto kao i donošenja) lovne osnove potrebno obezbijediti učešće zainteresovanih lica izlaganjem nacrta osnove na uvid javnosti. Takođe, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, postupajući po zahtjevu Javnog preduzeća za uzgoj, zaštitu i lov divljači „Ulcinj“ iz Ulcinja, za davanje saglasnosti na Godišnji lovni plan za lovište „Ulcinj“, za proteklu

2020/21 lovnu godinu, djelimično je usvojilo zahtjev korisnika lovišta, pa je data saglasnost na Godišnji lovni plan za lovište „Ulcinj“, za tu lovnu godinu, osim za dio lovišta koji zahvata Park prirode „Ulcinjska Solana“, površine 1.477 ha. Na taj način je obezbijeđeno da se na tom zaštićenom području ispoštuje zabrana lova, u skladu sa Odlukom o proglašenju Parka prirode „Ulcinjska solana“. Slično rješenje može se donijeti i za ovu lovnu godinu (ukoliko postupak inoviranja lovne osnove ne bude u potpunosti završen, u momentu odlučivanja po zahtjevu za davanje saglasnosti na Godišnji lovni plan), a bitno je i napomenuti da rok važenja navedene lovne osnove ističe na kraju tekuće lovne godine, tj. 31. III 2022. MEPPU će imati proaktivniju ulogu povodom pitanja rješavanja vlasništva nad Ulcinjskom solanom, posebno imajući u vidu da je ministar ekologije, prostornog planiranja i urbanizma član Savjeta za privatizaciju. MEPPU će pripremiti informaciju kako bi se ova tema ponovo vratila u fokus. Sve relevantne detaljnije informacije vezano za zaštitu i upravljanje Ulcinjskom solanom su uključene u kvartalne izvještaje koje je Crna Gora dostavila EK.

Kada je riječ o aktivnostima koje se odnose na nastavak prikupljanja podataka sa ciljem identifikovanja potencijalnih Natura 2000 područja u okviru državnog budžeta, sredstva su obezbijeđena i tokom 2021. za nastavak terenskog rada, koji koordinira Agencija za zaštitu životne sredine (EPA) u skladu sa unaprijeđenom metodologijom koju je uspostavio prethodni IPA projekat „Uspostavljanje Natura 2000 mreže“. Početna radionica za planiranje rada tokom 2021. na kartiranju stanišnih tipova, kao i obuka održana je 12-13. V 2021. i u junu 2021. Raspisan je Javni poziv za stručni tim i otpočet je terenski rad. Kroz EUIF je odobrena aplikacija u februaru 2021. „Doprinos uspostavljanju Nature 2000“ u iznosu od 300.000 EUR. Tokom 2020, kroz GEF projekat „Promovisanje upravljanja zaštićenim područjima kroz integrisanu zaštitu morskih i priobalnih ekosistema u obalnom području Crne Gore“, koji se sprovodi u saradnji MEPPU i Programa Ujedinjenih nacija za životnu sredinu, nastavljene su aktivnosti na uspostavljanju 3 zaštićena područja u moru (Platamuni, Katič, Ostrvo stari Ulcinj). Vlada je 22. IV 2021. proglasila područje Park Prirode Platamuni za prvo morsko zaštićeno područje u Crnoj Gori. Javna rasprava za drugo potencijalno morsko zaštićeno područje Katič raspisana je od strane Ministarstva u periodu 11. V 2021-20. VI 2021.

Vezano za Skadarsko jezero, kako je slučaj ostao otvoren i tokom 2021, Crna Gora ima obavezu da izvještava. Prvi izvještaj o implementaciji Preporuka datih od strane Bernske konvencije za 2021. je dostavljen Birou Bernske konvencije. Na svom prvom zasjedanju, Biro Stalnog odbora Bernske konvencije preispitao je žalbu 14. i 15. IV 2021, u svijetlu najnovijih podnesenih izvještaja Vlade Crne Gore i podnosioca žalbe. Biro se zahvalio na dostavljenim izvještajima, i prepoznao određene pozitivne pomake Vlade Crne Gore kao što su nastavak mapiranja i monitoring vidre, pokretanje postupka izrade Prostornog plana Nacionalnog parka Skadarsko jezero, razmatranje alternativnih pravaca za autoput Bar-Boljare, novi zakon o pomorskoj sigurnosti i opšte pozitivni trendovi prema ekološkim pitanjima nove Vlade. Dalje, pozdravio je informacije da se predviđa bolja saradnja sa

civilnim društvom: podstakao je bolji dijalog sa podnosiocem pritužbe, kao i upotrebu naučnih podataka i drugih resursa koje civilno društvo može pružiti. Biro je takođe primio k znanju stalne zabrinutosti podnosioca žalbe, da uprkos pozitivnim inicijativama, još uvijek postoje mnoga neriješena pitanja na terenu, poput nedostatka sprovođenja zakona, te informacija Vlade da bi se gradnja na Skadarskom jezeru (Porto Skadar Lake i White village) mogla legalno nastaviti, iz razloga što dozvole izdate investitorima nemaju određen rok validnosti. Biro je zatražio od Crne Gore da dostavi opsežniji izvještaj o Preporuci 201 (2018) za sljedeći sastanak Biroa koji je planiran u septembru.

Imajući u vidu značaj zaštite rijeke Tare u kontekstu izgradnje autoputa, MEPPU planira da angažuje lokalni tim koji će sprovesti dodatna istraživanja i mjerenja vezano za biodiverzitet tokom ljeta 2021. Imajući u vidu ekspertizu i tekuće aktivnosti određenih NVO povodom ove teme, planirano je uključivanje ovih NVO u planirane aktivnosti u narednom periodu (sredstva za ove aktivnosti su planirane kroz budžet za 2021).

3.27.6. Industrijsko zagađenje

Normativni okvir

Na osnovu Zakona o industrijskim emisijama („Sl. list CG”, broj 17/19), kojim se prenosi Direktiva 2010/75/EU o industrijskim emisijama (IED), donijet je Pravilnik o izmjeni Pravilnika o obrascu integrisane dozvole („Sl. list CG, broj 60/21" od 8. VI 2021).

U okviru UNECE projekta „Evidence-based environmental governance and sustainable environmental policies in support of the 2030 Agenda of South-East Europe" obezbijedena je izrada sljedećih dokumenata koji će biti objavljeni na veb stranici Ministarstva:

- sedam zaključaka o najboljim raspoloživim tehnikama prilagođeno je za upotrebu u Crnoj Gori
- nacrt smjernica o zajedničkom inspeksijskom nadzoru.

Pripremljeni dokument će pomoći u adekvatnoj primeni propisa u oblasti industrijskog zagađenja.

Integrisane dozvole

Shodno novom Zakonu o industrijskim emisijama („Sl. list CG", broj 17/19), a na osnovu člana 26, EPA je po službenoj dužnosti, pokrenula postupak revizije integrisanih dozvola čime je obavijestila svih 5 operatera o razlozima za pokretanje iste. Agenciji je blagovremeno tražena dokumentacija dostavljena od strane 4 operatera, i to: “Možura” doo Bar; Deponija “Livade” doo Podgorica; Elektroprivreda CG za postrojenje “Termoelektrana Pljevlja” i „TOSCELIK Alloyed Engineering Steel d.o.o.“, Nikšić. Procedure su u toku. Na ovaj način sva postrojenja će uskladiti svoje poslovanje, posebno u dijelu koji se odnosi na mogućnost sprovođenja koordinisanih inspeksijskih nadzora, koji su po prvi put uređeni novim Zakonom o industrijskim emisijama.

Projekat „Upravljanje industrijskim otpadom i čišćenje

Intenzivirane su aktivnosti na sprovođenju projekta „Upravljanje industrijskim otpadom i čišćenje” u saradnji sa Svjetskom bankom. U prethodnom periodu, u skladu sa ugovorom, nastavljeno je sa izvozom grita sa lokacije brodogradilišta Bijela budući da su obezbijeđene neophodne dozvole za izvoz otpada, kao i za izvoz kontaminiranog zemljišta.

Radovi na remedijaciji flotacionog jalovišta „Gradac“, takođe, napreduju. Do kaja maja završeno je 43.8 % radova, pa se shodno dinamici izvođenja radova u prethodna tri mjeseca očekuje da isti budu završeni do novembra tekuće godine.

Remedijacioni radovi na deponiji pepela i šljake „Maljevac“ su završeni.

Kada je riječ o lokaciji KAP, završene su aktivnosti na geodetskom snimanju i geološko-geotehničkom snimanju bazena crvenog mulja i deponije čvrstog otpada i u toku je priprema preostale tehničke dokumentacije (Glavni projekat, ESIA/EIA dokumentacija i sl.).

Takođe, postignut je napredak u vezi sa uspostavljanjem mehanizma za stvaranje i održavanje kvalitete baze podataka (registra) otpada.

Ostale teme

Dva operatera Seveso postrojenja većeg rizika dostavili su Agenciji Izvještaj o bezbjednosti i Plan zaštite od udesa na saglasnost. Procedura evaluacije navedenih dokumenata je u toku.

3.27.7 Hemikalije

Normativni okvir

Na osnovu Zakona o hemikalijama donešeni su:

- Pravilnik o listi supstanci koje izazivaju visoku zabrinutost („Sl. list CG”, 37/21 od 7. IV 2021) kojim su prenijete izmjene Aneksa XIV REACH Regulative i
- Pravilnik o listi klasifikovanih supstanci („Sl. list CG”, br. 52/21 od 24. V 2021) kojim su prenijete izmjene Aneksa VI CLP Regulative.

Bilans ostvarenih rezultata

Vlada je na sjednici od 6. V 2021. usvojila Izvještaj o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Nacionalne strategije upravljanja hemikalijama 2019-2022. godina, za 2020. EPA je na osnovu Zakona o hemikalijama izdala 13 PIC saglasnosti (postupak davanja saglasnosti na osnovu prethodnog obavještenja), 279 dozvola za slobodan promet (uvoz) i 1 dozvolu za izvoz opasnih hemikalija. Na osnovu Zakona o biocidnim proizvodima izdato je 81 rješenje o upisu u Privremenu listu biocidnih proizvoda, dok su 3 zahtjeva odbijena, a za obavljanje djelatnosti prometa, upotrebe i skladištenja biocida je izdato 6 rješenja.

Na e-mail adresu nacionalnog helpdeska help-desk@epa.org.me stiglo je 8 pitanja, na koja je blagovremeno odgovoreno.

Supstance koje se proizvode ili stavljaju na tržište u ukupnim količinama preko 1t godišnje (u kalendarskoj godini) se upisuju u registar. U 2021. upisano je 36 preduzeća.

Ekološka inspekcija je u skladu sa Zakonom o hemikalijama izvršila 28 nadzora, donijela 6 rješenja, podnijela jedan (1) zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka.

Sanitarni inspektori izvršili su 300 pregleda pošiljki pri uvozu hemikalija i biocida u količini od 1.060.209kg. Ukupnoj pregledanoj količini je odobren uvoz i promet. Sanitarni inspektori izvršili su 116 inspekcijskih nadzora nad bezbjednošću igračaka u cilju kontrole primjene Uredbe o zabranjenim odnosno dozvoljenim načinima upotrebe, proizvodnje i stavljanja na tržište hemikalija koje predstavljaju neprihvatljiv rizik po zdravlje ljudi i životnu sredinu („Sl. list CG“, br. 70/18 i 76/20) i to 81 pregled objekata u kojima je vršena planirana kontrola igračaka-301 vrsta plastičnih igračaka. Sanitarni inspektori su uzeli za laboratorijska ispitivanja 28 vrsta igračaka na prisustvo ftalata koje su pokazale da je 12 uzoraka nebezbedno (koncentracija ftalata veća od dozvoljene), te su subjekti nadzora preduzeli mjere neodložnog sprječavanja dalje distribucije i trajnog povlačenja iz prometa. Trajno je stavljeno van prometa 1725 komada (12 vrsta) nebezbednih igračaka. Izvršeno je i 35 pregleda objekata po RAPEX obavještenjima – traženo 10 vrsta nebezbednih igračaka na tržištu i nijesu pronađeni traženi opasni proizvodi. Izvršeno je i 17 pregleda objekata u kojima je vršena kontrola 49 vrsta biocidnih proizvoda i nijesu utvrđene nepravilnosti.

Nastavljena je kontinuirana saradnja i izgradnja kapaciteta za učešće u radu tijela Evropske agencije za hemikalije (ECHA) u okviru IPA projekta Pripremne mjere za upravljanje hemikalijama za zemlje kandidate i potencijalne kandidate. Na online sastanku na visokom nivou, koji je organizovan 17. februara 2020. prezentovane su procjene nacionalnih kapaciteta i spremnosti za primjenu propisa u oblasti bezbjednog upravljanja hemikalijama i biocidnim proizvodima. U saradnji sa ECHA predstavnici MEPPU i EPA prisustvovali su na:

- 12. Helšinskom Hemijskom Forumu (27-28. april) i
- radionici na temu “Kako predati CLH dosije” (3-6.maj).

Bilateralni online sastanak između Crne Gore i ECHA u cilju definisanja dalje podrške i realizacije budućih aktivnosti održan je 18. V. 2021.

U martu 2021. odobren je projekat “Jačanje sinergije između Bazelske, Roterdamske, Stokholmske i Minamata konvencije” i trenutno se definišu dalji oblici saradnje kako bi se u budućem periodu započelo sa implementacijom projekta. Takođe, poslato je i pismo podrške za globalni projekat „Izgradnja održivih kapaciteta za ažuriranje NIP-a Stokholmske konvencije (Nacionalni plan sprovođenja)“.

Takođe, MEPPU je podržalo promociju aplikacije Scan4Chem koju je pokrenuo nevladin sektor sa ciljem informisanja građana o opasnim hemikalijama u proizvodima.

U cilju jačanja kapaciteta, predstavnici MEPPU učestvovali su na:

- 39. online sastanku nadležnih tijela za REACH i CLP regulative (4. maj);

- regionalnom sastanku u cilju pripreme za online sastanke Konferencija država potpisnica Bazelske, Roterdamske i Stokholmske konvencije (11-12. maja).
- TAIEX EPPA online regionalnoj radionici za cirkularnu ekonomiju (26-27. maj);
- 92. online sastanku u vezi sa Uredbom (EU) 528/2012 (1-2. jun);
- 24. online sastanku nadležnih tijela za implementaciju Regulative (EU) 2019/1021 (8-9.jun).

Predstavnici EPA učestvovali su na HelpNet REACH i CLP radionici (8-9.jun).

3.27.8. Buka

MEPPU je obilježilo Međunarodni dan zaštite od buke 20. IV 2021. gostujući na Radio Televiziji Crne Gore, sa ciljem edukacije i informisanja javnosti o zakonskim mjerama i implementaciji propisa iz oblasti zaštite od buke u životnoj sredini.

3.27.9. Civilna zaštita

Vlada je 1. IV 2021. donijela *Izveštaj o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Strategije za smanjenje rizika od katastrofa za 2020. godinu i Nacionalni plan zaštite i spašavanja od klizišta i odrona.*

Takođe, 13. V 2021. Vlada je donijela *Nacionalni plan zaštite i spašavanja od hemijskih i bioloških rizika.*

U okviru IPA Godišnjeg programa 2016 za Crnu Goru, Ministarstvo unutrašnjih poslova, kao krajnji korisnik, učestvovalo je u projektu „Nabavka opreme za podršku implementacije Mehanizma evropske civilne zaštite“, finansiranog od strane EK. Nakon sprovedenog tendera izvršena je nabavka vozila za prevoz opreme i članova timova za traganje i spašavanje iz ruševina, kao i specijalizovanih letilica dronova. Na osnovu utvrđenih specifikacija opremu čini šest vozila Dacia Duster, dva kombi vozila i dva drona.

U toku je sprovođenje projekta izrade *Procjene rizika od katastrofa Crne Gore*, koji je finansiran od strane EK, i u čiju izradu je uključeno preko 90 eksperata iz različitih ministarstava, organa državne uprave, akademske zajednice i NVO. Obaveza Crne Gore kao članice Mehanizma civilne zaštite Unije je da izradi Procjenu rizika od katastrofa i da je nakon toga dostavi na razmatranje EK. Planirano je da dokument bude završen u IV kvartalu 2021.

Kao preduslov za povezivanje sa CECIS-om, Crna Gora treba da uspostavi Sigurni transevropski servis za telematiku između administracije (sTESTA). Aktivnosti testiranja ovog sistema su završene i u toku je razmjena informacija potrebnih za punopravno članstvo Crne Gore u okviru Zajedničkog sistema za komunikaciju i informisanje u vanrednim situacijama (CECIS).

3.27.10. Klimatske promjene

U skladu sa Zakonom o zaštiti od negativnih uticaja klimatskih promjena („Sl. list CG“ broj 73/19), tokom 2021. donijeti su sljedeći podzakonski akti:

- Pravilnik o obrascu dozvole za emisiju gasova sa efektom staklene bašte i načinu vođenja evidencije u cilju daljeg usklađivanja sa Direktivom 2018/410 („Sl. list CG”, broj 13/21 od 10. II 2021.);
- Pravilnik o obliku, sadržaju i načinu verifikacije izvještaja o emisijama gasova sa efektom staklene bašte u cilju daljeg usklađivanja sa Regulativom (EU) 2018/2067 („Sl. CG”, broj 13/21 od 10. II 2021.);
- Pravilnik o bližim uslovima pristupa mreži za transport ugljendioksida, postupku i kriterijumima za prihvatanje tokova ugljendioksida u cilju daljeg usklađivanja sa Direktivom 2009/31 („Sl. list CG”, broj 12/21 od 5. II 2021.);
- Pravilnik o uslovima u pogledu kadra i opreme za pravno lice koje vrši verifikaciju izvještaja o emisiji gasova sa efektom staklene bašte u cilju daljeg usklađivanja sa Regulativom 2018/2067 („Sl. list CG”, broj 12/21 od 5. II 2021.).

Nacionalni program prioriternih aktivnosti u oblasti ublažavanja i prilagođavanja na klimatske promjene u okviru saradnje sa Zelenim klimatskim fondom 2021-2023 je finalizovan u novembru 2020. i usvojen na Vladi 29. IV 2021.

Direkcija za klimatske promjene je početkom 2019. sprovela poziv, a potom i analizu kandidovanih projektnih predloga za uključivanje u Program prioriternih aktivnosti za saradnju Crne Gore sa Zelenim klimatskim fondom u odnosu na njihovu usaglašenost sa propisanim kriterijumima. Od ukupno 10 projektnih ideja, kroz za to propisanu i po prvi put sprovedenu proceduru, 7 projekata je odobreno za uključivanje u Program. U okviru Programa prioriternih aktivnosti, pripremljen je Izveštaj o potrebama, nedostatku znanja i kapacitetima za unapređenje saradnje sa Zelenim klimatskim fondom.

Uz podršku Programa Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP), MEPPU je finalizovalo reviziju Nacionalno utvrđenog doprinosa (NDC). Izrađen je i interni prateći izvještaj koji daje sve osnovne informacije korišćene za izradu ažuriranog NDC-a. Izvještaj za pripremu ažuriranog nacionalnog utvrđenog doprinosa iz 2020. obuhvatio je pregled postojećih politika i mjera za sve sektore i gasove sa efektom staklene bašte, posebno u svjetlu novih podataka koji su dobijeni prilikom ažuriranja izrade GHG inventara i projekcija. Takođe, preispitane su sve nacionalne i sektorske strategije, politike i akcioni planovi. Pored toga, uključene su mjere prilagođavanja na klimatske promjene, kao i pitanja rodne ravnopravnosti. NDC ima za cilj da obezbijedi dodatno smanjenje nacionalnih emisija gasova sa efektom staklene bašte, a da istovremeno zadovolji potrebe zemlje za ekonomskim razvojem, omogućavajući na taj način izvodljivo kretanje u pravcu dugoročne dekarbonizacije. Vlada je usvojila NDC 3. VI 2021. Crna Gora revizijom NDC-a kao novu ciljnu vrijednost postavlja smanjenje od 35% do 2030, a u odnosu na 1990, odnosno smanjenje emisija gasova sa efektom staklene bašte za 2117 kilotona do 2030. Ovaj cilj je moguće ostvariti uz mjere koje su utvrđene u ključnim nacionalnim strateškim i razvojnim planovima.

U skladu sa članom 9 Zakona o zaštiti od negativnih uticaja klimatskih promjena neophodno je izraditi Plan prilagođavanja na klimatske promjene. Prvi sastanak Upravnog odbora za

izradu Nacionalnog plana adaptacije održan je 4.V 2021, a 5. V 2021. nacionalna radionica koja je okupila korisnike projekta, ministarstva i institucije nadležne za pitanje ekologije, poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, zdravstva, ekonomije i finansija, kao i Zavod za hidrometeorologiju i seizmologiju Crne Gore. Tokom radionice dogovoreno je da je neophodno ojačati institucionalni okvir za koordinaciju, tako što će proširiti tehničke kapacitete onih koji su nadležni i uključeni u planiranje adaptacije, poboljšati bazu informacija koja je potrebna za djelotvorno donošenje odluka i definisati strategiju mobilizacije resursa. Zatim, kada se okvir za koordinaciju ojača, biće preduzete radnje kojima će se poboljšati baze informacija, i to utvrđivanjem klimatskih rizika i prepoznavanjem odgovarajućih mjera – investicija, projekata, programa.

MEPPU je u saradnji sa UNDP, pripremio projektni predlog „Jačanje crnogorskog Nacionalno utvrđenog doprinosa (NDC) i akcija adaptacije u okviru transparentnosti” kroz inicijativu za izgradnju kapaciteta za transparentnost (CBIT). Projekat se fokusira na jačanje institucionalnih kapaciteta koje su nadležne za politike i mjere u oblasti mitigacije i adaptacije, ali i onih koje prikupljaju podatke za GHG inventar i izrađuju nacionalne izvještaje o inventaru. Takođe, značajan dio projekta će biti posvećen većoj transparentnosti i efikasnom protoku podataka. Projekat se finansira od strane Globalnog fonda za životnu sredinu (GEF).

MEPPU, u saradnji sa UNDP-em, priprema Treći dvogodišnji ažurirani izvještaj Crne Gore o klimatskim promjenama (TBUR), kojim će se ažurirati popis emisija gasova sa efektom staklene bašte za period 2016-2017, u skladu sa novom metodologijom Međuvladinog panela za klimatske promjene (IPCC) iz 2006. Implementacija projekta je počela u septembru 2019, a predviđeno je da se finalizuje do kraja 2021. kada bi Izvještaj trebao biti predat Sekretarijatu UNFCCC-a.

Prirodna rješenja za otpornija društva na Zapadnom Balkanu“ (ADAPT) započela je u saradnji sa Regionalnom kancelarijom za Istočnu Evropu i Centralnu Aziju (IUCN). ADAPT je trogodišnja inicijativa koju finansira Švedska agencija za međunarodnu saradnju i razvoj (SIDA), a sprovodi se u saradnji sa Regionalnom kancelarijom IUCN-a (Međunarodna unija za zaštitu prirode) za Istočnu Evropu i Centralnu Aziju i Međunarodnom unijom za zaštitu prirode (IUCN). Zajednički cilj je da se poveća otpornost ekosistema i ljudskih zajednica na klimatske promjene i rizike od katastrofa primjenom rješenja zasnovanih na prirodi. Inicijativa podrazumijeva saradnju sa partnerima na regionalnom i lokalnom nivou. Implementacijom projekta pružiće se prilika za analizu upravljanja nacionalnim ekosistemom i utvrdiće se politike biodiverziteta iz perspektive klimatskih promjena uz konkretne opcije i indikatore adaptacije, pri čemu je planirano da se projekat finalizuje do oktobra 2022.

MEPPU je, takođe, dio projekta „Tranzicija ka ekonomiji sa niskim emisijama i klimatskim otporom na Zapadnom Balkanu i u Turskoj (TRATOLOW)“, koji je otpočeo u decembru 2020,

a koji se nadovezuje na prethodne inicijative kao što su Mreža za regionalno pristupanje životne sredine i klime (ECRAN, 2013-2016) i projekat regionalne implementacije Pariskog sporazuma (RIPAP, 2017-2018), koji su uspješno podsticali regionalnu saradnju i saradnju sa državama članicama EU. TRATOLOW projekat se fokusira na izgradnju kapaciteta kroz razumijevanje i sprovođenje akcionih mjera za mitigaciju i adaptaciju na klimatske promjene, njihovih uticaja i zajedničkih koristi. Takođe, doprinijeće unaprijeđenju regionalne saradnje kroz razmjenu informacija, primjenu najboljih praksi i razmjenu relevantnih iskustva.

Dvogodišnji izvještaj o transparentnosti (BTR) i Četvrta nacionalna komunikacija

MEPPU u saradnji sa UNDP-em, priprema projektni predlog za Dvogodišnji izvještaj o transparentnosti (BTR) i Četvrtu nacionalnu komunikaciju. Očekuje se da će projekat biti finalizovan 2024.

Planirano je da se prvi nacrt Nacionalnog plana za energetiku i klimu finalizuje do sredine 2021. uz pripremu izvještaja o implementaciji svake dvije godine, počevši od 2023.

Zakon o zaštiti od negativnih uticaja klimatskih promjena uvodi i obavezu izrade Strategije o niskokarbonskom razvoju sa akcionim planom. Izrada ove strategije delegirana je kao jedna od prioritarnih aktivnosti u okviru projekta „Tehnička podrška za monitoring i implementaciju politika za zaštitu životne sredine i klimatskih akcija“, koji finansira Program IPA 2016. Zbog novonastale situacije u vezi sa COVID-19, izrada Strategije je planirana kroz Program IPA III 2021-2025.

3.28. POGLAVLJE 28: ZAŠTITA POTROŠAČA I JAVNO ZDRAVLJE

3.28.1. Zaštita potrošača

3.28.1.1. Normativni i stratejski okvir

Na osnovu Zakona o zaštiti potrošača, Ministarstvo ekonomskog razvoja donijelo je Pravilnik o sadržaju evidencije o podacima iz nadzora i evidencije o žalbama potrošača i njihovom rješavanju („Sl. list CG“ br. 28/2021), a na osnovu ovog zakona Vlada je donijela i Odluku o utvrđivanju liste organa nadležnih za inspekcijski nadzor nad sprovođenjem zakona koji sadrže odredbe o zaštiti potrošača („Sl. list CG“ br. 53/2021).

3.28.1.2 Jačanje administrativnih i tehničkih kapaciteta

Koordinaciono tijelo za nadzor na tržištu je održalo dvije online sjednice, na kojima su usvojena tri godišnja izvještaja za 2020, i to: o realizaciji Opšteg programa nadzora proizvoda na tržištu, o radu Koordinacionog tijela za nadzor na tržištu i o radu Sistema brze razmjene informacija o opasnim proizvodima.

Uprava za inspekcijske poslove je zaposlila 10 inspektora u inspekcijama koje vrše nadzor u oblasti zaštite potrošača (zaštita ekonomskih interesa i zaštita od nebezbednih proizvoda na tržištu), i to: pet tržišnih, tri sanitarna, jedan turistički i jedan metrološki inspektor. Tako je popunjen jedan broj upražnjenih mjesta inspektora zbog odlaska u penziju.

Odbor za vansudsko rješavanje potrošačkih sporova pripremio je Plan aktivnosti Odbora za 2021. godinu, koji između ostalog sadrži organizovanje obuka za članove Odbora, radi sticanja znanja i vještina koji će pomoći u radu. Pripremljen je i Izvještaj o radu za 2020. godinu i isti dostavljen resornom ministarstvu. U izvještajnom period Odboru su predate dvije tužbe, od kojih je jedna odbačena, a po drugoj je postupak u toku.

Centralni informacioni sistem za zaštitu potrošača (CISZP) www.potrosac.me : U sklopu tehničke podrške i po odobrenom Planu rada za 2020/2021, AIM II Projekta „Tehnička pomoć za usaglašavanje i primjenu pravne tekovine unutrašnjeg tržišta EU“ (IPA 2014), u izvještajnom periodu Uprava za inspekcijske poslove nastavila je ažuriranje CISZP kako bi se omogućilo njegovo proširenje i na nove nadležne organe koji su postali dio „mreže nadležnih organa“ za sprovođenje potrošačkog zakonodavstva. Pomenuto proširenje ovog unikatnog IT sistema, instaliranje kod novih organa, kao i obuka njihovih službenika, omogućava kreiranje informacionog i komunikacionog alata iz čl. 30 Regulative (EU) 2017/2394, i postojanje „jednog prozora“ za prijem i rešavanje potrošačkih žalbi.

Planom rada AIM II Projekta i Uprave za inspekcijske poslove za 2020/2021 utvrđene su obuke inspektora/ovlašćenih službenika svih nadležnih organa za korišćenje pomenutog IT sistema, od kojih su sprovedene dvije 23. i 26. IV 2021, dok su naredne tri zakazane za 2., 5. i 8. VII 2021.

U oblasti tržišnog nadzora (bezbjednost proizvoda), u organizaciji AIM II Projekta, održane su četiri radionice sa simulacijom praktičnog rada inspektora i analize rizika za ličnu zaštitnu opremu (Regulativa 2016/425), građevinske proizvode (Regulativa 305/2011) i električne uređaje (Direktiva 2014/35/EU). Učestvovalo je sedam inspektora.

U organizaciji PTB, SEE QI projekat (Regionalni konsalting fond za infrastrukturu kvaliteta u zemljama Jugoistočne Evrope, implementiran od strane Instituta za metrologiju Njemačke) održana je online radionica na temu „Lična zaštitna oprema i to reflektujući prsluci koji će biti predmet kontrole u zajedničkim akcijama“, dvije online radionice na temu “Sumiranje ispitnih rezultata reflektujućih prsluka u zajedničkoj akciji zemalja regiona i preduzete mjere“. Učestvovalo je šest inspektora.

Takođe, održana je online radionica na temu “Transponovanje Uredbe 2019/1020 preko Nacrta zakona o nadzoru proizvoda na tržištu (koji je pripremila Crna Gora) i drugih zemalja regiona“. Učestvovalo je šest predstavnika (pet inspektora i jedan predstavnik carinskog organa).

U organizaciji CEFTA sekretarijata održana su dva explanatorna sastanka o infrastrukturi kvaliteta vezano za uspostavljanje međusobnog priznavanja dokumenata za odabrane grupe proizvoda, čiji protok bi se nesmetano odvijao između CEFTA zemalja, kao i uspostavljanje baze podataka o opasnim proizvodima pronađenim na tržištima CEFTA zemalja. Na sastancima je učestvovao predstavnik Tržišne inspekcije. Učestvovao je jedan predstavnik.

3.28.1.3.Sprovođenje zakonodavstva

3.28.1.3.1. Zaštita ekonomskih interesa potrošača

A) Inspekcijski nadzor nad primjenom Zakona o zaštiti potrošača i drugim zakonima koji sadrže odredbe o zaštiti potrošača

Uprava za inspekcijske poslove - Inspekcije Uprave koje sprovode inspekcijski nadzor u oblasti zaštite ekonomskih interesa potrošača (u skladu sa Zakonom o zaštiti potrošača i drugim zakonima koji sadrže odredbe o zaštiti potrošača), u periodu od 01. I 2021 – 15. VI 2021, izvršile su ukupno 11.631 inspekcijski pregled, u kojima je utvrđeno 1.388 nepravilnosti, za čije otklanjanje su preduzete propisane upravne i kaznene mjere.

U nadzoru nad primjenom Zakona o zaštiti potrošača (ZPP) - Tržišna inspekcija, Inspekcija za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost i Zdravstveno-sanitarna inspekcija, u izvještajnom periodu, izvršile su ukupno 2.739 inspekcijskih pregleda. U izvršenim inspekcijskim pregledima utvrđeno je 588 nepravilnosti, za čije otklanjanje su izrečene

upravne mjere (76 ukazivanja i 529 rješenja). Za počinjene prekršaje izdato je 1.008 prekršajnih naloga (kojima su izrečene novčane kazne) i podnijeta dva zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka nadležnim sudovima za prekršaje.

U nadzoru nad primjenom drugih zakona koji sadrže odredbe o zaštiti potrošača (Zakon o turizmu i ugostiteljstvu, Zakon o unutrašnjoj trgovini, Zakon o lijekovima, Zakon o energetici, Zakon o pravima pacijenata, Zakon o ograničavanju upotrebe duvanskih proizvoda i Zakon o skijalištu), Tržišna inspekcija, Turistička inspekcija, Zdravstveno-sanitarna inspekcija i Elektroenergetska inspekcija izvršile su ukupno 8.892 inspekcijska pregleda, u kojima je utvrđeno 800 nepravilnosti, za čije otklanjanje su izrečene upravne mjere (310 ukazivanja i 367 rješenja). Za počinjene prekršaje izdato je 686 prekršajnih naloga i podnijeto 17 zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka nadležnim sudovima za prekršaje.

Najveći broj kontrola u oblasti zaštite potrošača izvršila je Tržišna inspekcija (ukupno 6.927), u kojima su utvrđene 1.038 nepravilnosti. U skladu sa Zakonom o zaštiti potrošača izvršeno je 2.590 kontrola, u kojima su utvrđene 583 nepravilnosti, a za čije otklanjanje su izrečene upravne mjere (72 ukazivanja i 511 rješenja). Za počinjene prekršaje izdato je 1.006 prekršajnih naloga i podnijet jedan zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka. Treba istaći da je u jednom slučaju, po žalbi potrošača, utvrđena nepoštena poslovna praksa (obmanjujuća) iz člana 112 i 113 ZZP (čl. 6 i 7 Direktive 2005/29/EZ o nepoštenoj poslovnoj praksi) trgovca („ZARA“). Inspektor se u ovom slučaju koristio Smjernicama za sprovođenje Direktive i predmet riješio u korist potrošača. U skladu sa drugim zakonima koji sadrže odredbe o zaštiti potrošača (Zakon o unutrašnjoj trgovini, Zakon o lijekovima, Zakon o energetici i Zakon o ograničavanju upotrebe duvanskih proizvoda) Tržišna inspekcija je izvršila 4.337 inspekcijskih pregleda, u kojima je utvrđeno 455 nepravilnosti, za čije otklanjanje su izrečene upravne mjere (113 ukazivanja i 342 rješenja). Za počinjene prekršaje izdato je 511 prekršajnih naloga i podnijet jedan zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka nadležnim sudovima za prekršaje.

U naznačenom periodu inspekcije Uprave su primile ukupno 441 žalbu potrošača (362 su se odnosile na povredu prava iz Zakona o zaštiti potrošača i 79 na povredu prava iz drugih zakona koji sadrže odredbe o zaštiti potrošača).

U postupcima po 362 žalbe (po ZZP), 90 žalbi je prihvaćeno, sedam žalbi je djelimično prihvaćeno, u 222 slučaja žalba je odbijena kao neosnovana, dok je 17 žalbi proslijeđeno drugom nadležnom organu na postupanje, a u 15 slučajeva potrošači su odustali od podnesenih žalbi.

Od ukupno 79 primljenih žalbi po drugim zakonima koji sadrže odredbe o zaštiti potrošača prihvaćeno je 26 žalbi dok je u 53 slučaja žalba odbijena kao neosnovana.

Od ukupnog broja primljenih žalbi, 399 je primila Tržišna inspekcija (323 žalbe su se odnosile na povredu prava iz ZZP i 76 na povredu prava iz drugih zakona koji sadrže odredbe

o zaštiti potrošača). Od 323 žalbe (po ZZP) po kojima je postupala Tržišna inspekcija, 90 žalbi je prihvaćeno, dvije žalbe su djelimično prihvaćene, u 204 slučaja žalba je odbijena kao neosnovana, dok je 13 žalbi proslijeđeno drugom nadležnom organu na postupanje, a u 14 slučajeva potrošač je odustao od podnesene žalbe. Od ukupno 76 primljenih žalbi (po drugim zakonima koji sadrže odredbe o zaštiti potrošača – Zakon o unutrašnjoj trgovini i Zakon o ograničavanju upotrebe duvanskih proizvoda), 23 žalbe su prihvaćene dok je u 53 slučaja žalba odbijena kao neosnovana.

Centralni informacioni sistem za zaštitu potrošača (CISZP) www.potrosac.me (kontakt tačka Uprava za inspekcijske poslove) - preko ovog sistema evidentirano je 95 žalbi, od kojih su 94 žalbe bile u nadležnosti Tržišne inspekcije a jedna u nadležnosti Inspekcije za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost. U navedenom periodu od ukupno primljenih žalbi (95), riješeno je 39 žalbi, od kojih je povučeno devet žalbi, šest žalbi je neosnovano, dok su potpuno u korist potrošača riješene 24 žalbe. Značajan broj žalbi se odnosio na kvalitet proizvoda i usluga, saobraznost i garancije, odjeću, velike uređaje za domaćinstvo i proizvode za opremanje.

B) Nadzor u oblasti zaštite ekonomskih interesa potrošača od strane drugih nadležnih tijela

Agenciji za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost je u izvještajnom periodu, u oblasti zaštite korisnika javnih elektronskih komunikacionih usluga podnijeto ukupno 214 žalbi korisnika, od kojih je 50 žalbi usvojeno u cjelosti, 49 žalbi je odbijeno, a u 72 slučaja je donijeto rješenje o obustavljanju postupaka zbog odustajanja od žalbe ili zbog postignutog poravnjanja korisnika i operatora, dok su u 16 slučajeva riješene na drugačiji način: odgovoreno, odbijeno kao neuredno, proslijeđeno Upravi za inspekcijske poslove. Kada su u pitanju tužbe na odluke Savjeta Agencije, a koje se odnose na zaštitu korisnika javnih elektronskih komunikacionih usluga, u izvještajnom periodu, Upravnom sudu je podneseno devet tužbi. Četiri tužbe su izjavljene od strane operatora, a ostale od strane korisnika. Takođe, donijeto je i 187 odluka/rješenja koja se odnose na obustave postupka.

Agencija za nadzor osiguranja je u izvještajnom periodu primila ukupno 21 prigovor, od kojih se 19 odnosilo na postupanje društava za osiguranje, a dva na postupanje Nacionalnog biroa osiguravača Crne Gore. U dijelu prigovora na rad osiguravača osiguranja, od ukupno 19 prigovora, 12 se odnosilo na naknadu štete po osnovu osiguranja od autoodgovornosti, i to u vezi sa obračunom i isplatom nespornog dijela štete odnosno primjenom bonus malus sistema; četiri prigovora odnosila su se na naknadu štete po osnovu osiguranja od posljedica nesrećnog slučaja (nezgode); po jedan prigovor odnosio se na osiguranje hirurških intervencija, osiguranje odgovornosti i kasko osiguranje.

Predmet prigovora najčešće je bilo postupanje društava za osiguranje po zahtjevima za naknadu štete, u pogledu zahtijevane dokumentacije za dodatni iznos prvobitno opredijeljene naknade ili osnov za odbijanje odštetnog zahtjeva.

Regulatorna agencija za energetiku i regulisane komunalne djelatnosti je primila ukupno tri žalbe, dvije na akt operatora distributivnog sistema, kojim se usvaja zahtjev za izdavanje saglasnosti za priključenje na distributivni sistem i jednu zbog obustave isporuke električne energije. Od dvije žalbe na akt operatora distributivnog sistema jedna je odbijena, dok je druga u radu. Žalba zbog obustave isporuke električne energije je odbijena.

Pored navedenog, Agenciji su dostavljene na rješavanje 42 žalbe, podnijete protiv rješenja EPCG, kojima je odlučeno po prigovoru podnijetom po osnovu neispunjavanja minimuma kvaliteta isporuke i snabdijevanja električnom energijom. Sve žalbe su se odnosile na prekide u napajanju električnom energijom, odnosno neuspostavljanje ponovnog napajanja u utvrđenom roku. Postupajući po predmetnim žalbama, 12 žalbi je usvojeno, a 30 je odbijeno.

Ostvarujući funkciju nadzora nad potrošačkim kreditiranjem, Centralna banka Crne Gore (CBCG) je u izvještajnom periodu izvršila dvije neposredne i 39 posrednih kontrola kreditora. Centralna banka je kreditorima kod kojih je u postupku nadzora utvrđeno da ostvareni nivo zaštite potrošača nije na zadovoljavajućem nivou, izrekla tri mjere pisanog upozorenja, nalažući kreditorima da preduzmu jednu ili više aktivnosti u cilju otklanjanja utvrđenih nepravilnosti. Takođe, Centralna banka je preduzela aktivnosti u cilju pokretanja prekršajnih postupaka protiv dva kreditora i odgovornih lica u njima pred nadležnim sudom za prekršaje. U okviru redovnih aktivnosti usmjerenih na zaštitu prava korisnika potrošačkih kredita, Centralna banka je razmotrila i u skladu sa ovlaštenjima postupila po 69 prigovora potrošača koji nijesu bili zadovoljni pruženim uslugama kreditora, od kojih je 38 procesuirano, a u ostalim slučajevima potrošačima je ukazano na prava utvrđena pozitivnim propisima. Značajan dio nadzornih aktivnosti u izvještajnom periodu, bio je usmjeren na pravilnu primjenu privremenih mjera koje se odnose na tretman kredita koje su odobrile banke i drugih mjere za smanjenje negativnih posljedica uticaja epidemije zarazne bolesti COVID 19 na poslovanje banaka i održavanje stabilnosti finansijskog sistema kao cjeline. U tom smislu, a u cilju zaštite prava i podizanja nivoa informisanosti korisnika kredita, Centralna banka je u kontinuitetu, u pisanoj formi i putem telefona, korisnicima kredita pružila dodatna pojašnjenja o uslovima, načinu ostvarivanja prava na moratorijum i modelu otplate obaveza nakon isteka moratorijuma. Dostavljeni prigovori korisnika kredita dominantno su se odnosili na zahtjeve za intervencijom Centralna banke u cilju aktiviranja prava na moratorijum na otplatu kredita i produženje perioda trajanja moratorijuma.

Postupak po kolektivnoj tužbi – U Crnoj Gori je nastavljeno sa daljom primjenom novog procesno-pravnog instituta iz Direktive 2009/22/EZ o sudskom postupku zaštite kolektivnih interesa potrošača. U preostalom postupku (od dva u započeta 2019/2020), Osnovni sud u Podgorici je 14. I 2021. donio prvostepenu presudu kojom je usvojen tužbeni zahtjev i kojom je utvrđeno da je Crnogorska komercijalna banka AD Podgorica (CKB banka), dio OTP Grupe iz Mađarske, povrijedila čl. 23. st. 2 Zakona o potrošačkim kreditima (tj. čl. 16 (2) Direktive 2008/48/EZ), čime je ujedno povrijedila kolektivna prava potrošača.

Presudom je zabranjeno da banka u ugovorima koje nudi potrošačima određuje naknadu za prijevremenu otplatu kredita u procentima, zavisno od iznosa kredita, odnosno od iznosa kredita koji se prijevremeno otplaćuje. Banci se zabranjuje takvo ili slično postupanje ubuduće. Sud je u obrazloženju presude se pozvao i na odredbe Direktive 2008/48/EC, kao i na praksu Suda pravde EU.

CKB banka je uložila žalbu protiv ove odluke u februaru 2021, pa je time pokrenut drugostepeni postupak pred Višim sudom u Podgorici.

3.28.1.4. Bezbjednost proizvoda

3.28.1.4.1 Sprovođenje tržišnog nadzora (1. I - 15. VI 2021.)

U proaktivnom nadzoru, shodno Opštem programu nadzora proizvoda na tržištu, u izvještajnom periodu, nadležne inspekcije su kontrolisale sledeće vrste proizvoda: mašine za pranje veša, dječja sjedišta za bicikl, betonske blokove (Tržišna inspekcija), igračke, biocidne proizvode, kozmetičke proizvode, obmanjujuće proizvode (Zdravstveno-sanitarna inspekcija), podzemne i nadzemne rezervoare za skladištenje TNG, prenosive zavarene čelične boce za TNG namijenjene za ponovno punjenje (Termoenergetska inspekcija), radio opremu (Inspekcija za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost), vodomjere (Metrološka inspekcija) i autodjelove (Inspekcija za drumski saobraćaj).

U reaktivnom nadzoru, Tržišna inspekcija, Zdravstveno-sanitarna inspekcija i Inspekcija za drumski saobraćaj pratile su opasne proizvode na osnovu podataka preuzetih iz RAPEX-a, po obavještenju iz Regionalne mreže za razmjenu informacija o opasnim proizvodima, po obavještenju inspektora iz nadzora, po obavještenju Uprave carina, po prijavi potrošača.

Izvršena su ukupno 553 inspeksijska pregleda, od čega 436 pregleda u proaktivnom nadzoru (po programu - redovni, produženi) i 117 pregleda u reaktivnom nadzoru (po RAPEX obavještenjima 103 pregleda, po obavještenju iz Regionalne mreže za razmjenu informacija o opasnim proizvodima šest pregleda, po obavještenju inspektora iz nadzora četiri pregleda, po prijavi potrošača četiri pregleda).

Na tržištu Crne Gore, u proaktivnom i reaktivnom nadzoru, pronađeno je 259 vrsta opasnih i neusaglašenih proizvoda u ukupnoj količini 13.965 komada. Od toga, 66 vrsta u količini 4.699 komada predstavlja opasne proizvode sa ozbiljnim rizikom. Opasnih proizvoda koji ne predstavljaju ozbiljan rizik je 140 vrsta u količini 3.184 komada, dok 53 vrste u količini 6.082 komada predstavlja neusaglašene proizvode.

Preduzete mjere

Povlačenje sa tržišta (trajna zabrana prometa) opasnih i neusaglašenih proizvoda, izrečena je za 115 vrsta u količini 10.654 komada, i to:

- za opasne proizvode koji predstavljaju ozbiljan rizik, ukupno 66 vrsta u količini 4.699 komada;

- za neusaglašene proizvode, ukupno 49 vrsta u količini 5.955 komada.

Mjera opoziva od krajnjih potrošača je izrečena za 21 vrstu opasnih proizvoda sa ozbiljnim rizikom u količini 3.142 komada. Obavještenja o opozivu, objavljena su u dnevnim novinama i istaknuta na vidnom mjestu u prodajnom objektu.

Po nalogu inspektora, za opasne i neusaglašene proizvode koji su povučeni sa tržišta i čiji je promet trajno zabranjen, mjera uništenja sprovedena je za 32 vrste u količini 2.317 komada. Od navedenog, mjera uništenja za opasne proizvode sa ozbiljnim rizikom, sprovedena je za 24 vrste u količini 1.835 komada i za neusaglašene proizvode, za 8 vrsta u količini 482 komada.

Proizvođaču/distributeru, vraćeno je 25 vrsta opasnih i neusaglašenih proizvoda u količini 513 komada, od čega 17 vrsta u količini 150 komada predstavlja opasne proizvode sa ozbiljnim rizikom, dok su 8 vrsta u količini 363 komada neusaglašeni proizvodi.

Privremena zabrana prometa, za proizvode koji ne predstavljaju ozbiljan rizik i neusaglašene proizvode, do otklanjanja utvrđenih neusaglašenosti, izrečena je za 144 vrste u količini 3.311 komada, od čega 140 vrsta u količini 3.184 komada su proizvodi koji ne predstavljaju ozbiljan rizik, dok su 4 vrste u količini 127 komada neusaglašeni proizvodi.

Navedeni proizvodi koji su privremeno zabranjeni, nakon otklonjenih nepravilnosti vraćeni su u promet.

U tekućoj godini, izvršeno je uzorkovanje 33 vrste proizvoda (igračke - 28 vrsta, zaštitni reflektujući prsluk- 5 vrsta). Rezultati ispitivanja, ukazuju da 15 vrsta ne zadovoljavaju propisane uslove (igračake - 12 vrsta, zaštitni reflektujući prsluk - 3 vrste), pa su preduzete propisane mjere.

U 2021. dobijeni su rezultati ispitivanja uzorkovanog proizvoda (fen za kosu), koji je uzorkovan u 2020. Rezultati laboratorijskog ispitivanja ukazuju da proizvod ne zadovoljava zahtjeve ispitnih metoda u skladu sa standardima koji se odnose na predmetni proizvod, zbog čega su preduzete propisane mjere.

3.28.1.5. Informisanje potrošača i saradnja sa NVO

Ministarstvo ekonomskog razvoja je u martu 2021. izradilo je Sektorsku analizu iz oblasti zaštite potrošača, shodno odredbama Zakona o nevladinim organizacijama. Nakon donošenja Odluke Vlade o utvrđivanju prioriternih oblasti od javnog interesa i visine sredstava za finansiranje projekata i programa NVO u 2021, biće raspisan konkurs za dodjelu sredstava za NVO sektor iz oblasti zaštite potrošača, u skladu sa Zakonom o nevladinim organizacijama.

Centar za zaštitu potrošača (CEZAP), u periodu 1. I 2021. do 15. VI 2021, primio je 963 primjedbe i upita od strane potrošača iz oblasti primjene Zakona o zaštiti potrošača kao i drugih zakona koji sadrže odredbe o zaštiti potrošača (Zakon o energetici, Zakon o

elektronskim komunikacijama, Zakon o komunalnim djelatnostima, Zakon o turizmu i ugostiteljstvu i dr.) u kojima je pružena savjetodavna pomoć u ostvarivanju potrošačkih prava. Kao i u ranijim periodima, povodom ovih inicijativa i žalbi potrošača, CEZAP ostvaruje kontinuiranu saradnju sa Upravom za inspekcijske poslove i drugim inspekcijskim, odnosno nadležnim organima.

Nakon presude u korist potrošača u prvostepenom postupku u sporu po kolektivnoj tužbi protiv CKB banke, u skladu sa presudom Osnovnog suda u Podgorici od 14. I 2021, a u vezi sa žalbom CKB banke koju je uložila protiv ove odluke, CEZAP je podnio Odgovor na žalbu 1. III 2021. i očekuje ishod iz drugostepenog postupka pred Višim sudom u Podgorici.

Dodatno, CEZAP je nastavio sa pružanjem savjetodavne i edukativne uloge u postupku pokrenutom protiv Hypo Alpe Adria banke povodom kredita u švajcarskim francima, u kome je, jedan od punomoćnika tužilaca, podnio ustavnu žalbu protiv pravosnažne odluke Višeg suda koja je na štetu određenog broja potrošača iz ovog postupka. Ustavni Sud Crne Gore je Rješenjem U-III br. 203/21, od 29. IV 2021, obustavio izvršenje niže pomenutih akata do donošenja konačne odluke Ustavnog suda Crne Gore po podnesenoj ustavnoj žalbi.

Prethodno, osnovni sud u Podgorici u predmetu P.br. 184/20 donio je odluku o troškovima i obavezao 113 tužilaca da pojedinačno isplate troškove tuženoj Addiko banci (ranije Hypo Alpe Adria banka) i umješacu na strani tužene „Heta Asset Resolution“. Ovu odluku potvrdio je i Viši sud (Gž.br.2403/20), pa je postala pravosnažna i izvršna, tako da je tužiocima u prvoj polovini februara stiglo rješenje o prinudnoj naplati tih troškova.

3.28.1.6. Učešće u projektima

Tokom izvještajnog perioda u bliskoj saradnji sa IPA 2014, AIM II Projektom, Ministarstvo ekonomskog razvoja, Uprava za inspekcijske poslove i ostale nadležne institucije su, osim navedenih, sprovodili i druge aktivnosti koje su se odnosile na obaveze iz Poglavlja 28. Posebna pažnja je posvećena ispunjenju zahtjeva EK u vezi sa finalnim aktivnostima na realizaciji Operativnih zaključaka EK iz februara 2020. u dijelu izmjene potrošačkog zakonodavstva (Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti potrošača koji je usaglašen sa recentnim komentarima EK od 23. X 2020. i 25. I 2021, prošao je javnu raspravu i unutrašnju proceduru Vlade i tekst i Tabele usklađenosti trenutno se prevode radi dostavljanja EK na potvrdu do kraja VI 2021). Takođe, pažnja je posvećena i zaključcima sa sastanka Pododbora za unutrašnje tržište i konkurenciju od 10. VI 2021. u vezi sa daljim koracima na preuizmanju recentog potrošačkog acquis-a iz 2019 i kontinuiranog sprovođenja usaglašenog crnogorskog zakonodavstva.

3.28.2. Javno zdravlje

3.28.2.1. Kontrola duvana

3.28.2.1.1. Izvještaj o sprovođenju Zakona o ograničavanju upotrebe duvanskih proizvoda („Sl. list CG”, br. 46/19 i 48/19)

Nadležne inspekcije Uprave za inspekcijske poslove (Zdravstveno-sanitarna, Turistička i Tržišna) izvršile su ukupno 1.431 inspekcijski pregled nad primjenom Zakona o ograničavanju upotrebe duvanskih proizvoda („Službeni list Crne Gore", br. 46/19 i 48/19). Utvrđeno je ukupno 98 nepravilnosti.

Zdravstveno-sanitarna inspekcija izvršila je 135 inspekcijskih pregleda u javnim prostorima u kojima se obavlja promet lijekova i medicinskih sredstava, kao i u radnim prostorima u kojima poslove obavljaju državni organi, organi državne uprave, organi uprave, organi lokalne samouprave, organi lokalne uprave i službe, kao i druga pravna lica koja vrše javna ovlašćenja. Utvrđeno je sedam nepravilnosti.

Turististička inspekcija izvršila je 1.149 inspekcijskih pregleda u odnosu na obavezu isticanja oznake o zabrani pušenja i zabranu pušenja u ugostiteljskim objektima u kojima se pružaju usluge smještaja, pripremanja i usluživanja hrane. Utvrđeno je 89 nepravilnosti. Donijeta su dva rješenja o otklanjanju nepravilnosti, dok su za utvrđene prekršaje izdata četiri prekršajna naloga u vrijednosti od 1.200,00 eura.

Tržišna inspekcija izvršila je 147 inspekcijskih pregleda, kojim su obuhvaćeni maloprodajni objekti koji vrše promet duvanskih proizvoda, u dijelu koji se odnosi na obavezu isticanja na pakovanju duvanskih proizvoda propisanih kombinovanih upozorenja o štetnosti pušenja, podataka o sadržini katrana, nikotina i ugljen monoksida, isticanje zabrane prodaje licima mlađim od 18 godina kao i drugim zabranama propisanim ovim zakonom. U ovim kontrolama inspektori su utvrdili dvije nepravilnosti.

3.28.2.2. Zarazne bolesti

Nastavljena je saradnja sa Institutom za javno zdravlje „Robert Koh“ iz Berlina u cilju unaprijeđenja nadzora nad zaraznim bolestima. Eritel telekonferencija koja je uz pomoć Robert Koh Instituta uspostavljena u prvoj polovini godine u cilju razmjene epidemioloških informacija između Instituta za javno zdravlje i lokalnih higijensko epidemioloških službi, se kontinuirano obavljala tokom izvještajnog perioda 2020/2021.

Misija Robert Koh Instituta, Univerzitetske klinike Šarite i bolnice Sv. Džozef, zajedno sa ekspertima SZO, organizovana je od 24. do 28. maja, kada su pomenuti timovi eksperata boravili u Crnoj Gori u cilju sprovođenja periodičnog pregleda nacionalnog odgovora na COVID-19 prema metodologiji Svjetske zdravstvene organizacije. Ova aktivnost će poslužiti za dalje poboljšanje odgovora zdravstvenog sektora na COVID-19. Fokus ove aktivnosti će biti odgovor u bolnicama (posjete su bili organizovane za KCCG i OB Kotor) kao i u laboratorijama (IJZCG, DZ Kotor) u kojima se sprovodi testiranje na korona virus. Misiji su se priključili i eksperti iz Rumunije sa ciljem zajedničkog sagledavanja mogućnosti i priprema predloga za formiranje Operativnog centra za vanredne situacije na Institutu za javno zdravlje Crne Gore. Misiju je finansirala Delegacija EU u Podgorici, a sprovodi je SZO u saradnji sa njemačkim Institutom Robert Koh.

Inspekcije Uprave za inspekcijske poslove (Zdravstveno-sanitarna, Turistička, Tržišna, Inspekcija rada, Inspekcija za igre na sreću, kao i Prosvjetna i Inspekcija za sport (po ovlašćenju) su u dijelu poštovanja odredbi Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti i Naredbe za preduzimanje privremenih mjera za sprječavanje unošenja u zemlju, suzbijanje i sprječavanje prenošenja novog koronavirusa, u periodu od 1. I do 15. VI 2021, izvršile ukupno 56.486 inspekcijskih pregleda. U izvršenim inspekcijskim pregledima, utvrđeno je 260 nepravilnosti. Takođe, sanitarni inspektori su u cilju sprječavanja unošenja u zemlju, suzbijanja i sprječavanja prenošenja novog koronavirusa donijeli 79.753 rješenja o smještanju u karantin i samoizolaciju lica na graničnim prelazima, oboljelim i licima koja su bila u kontaktu sa oboljelim licima. Pored navedenog, zdravstveni i sanitarni inspektori izvršili su 2.283 inspekcijska pregleda sprovođenja Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti u odnosu na vršenje zdravstvenih pregleda lica koja podliježu zdravstvenim pregledima, na poštovanje opštih i posebnih mjera, u skladu sa Zakonom. Utvrđeno je 108 nepravilnosti.

3.29. POGLAVLJE 29: CARINSKA UNIJA

3.29.1. Normativni okvir

Uprava prihoda i carina i Ministarstvo finansija i socijalnog staranja, uz tehničku pomoć GIZ-a, su pripremili nacrt novog Carinskog zakona, koji će biti usklađen s Carinskim zakonikom Unije. Predlog carinskog zakona, sa tabelom usklađenosti i pratećom dokumentacijom prosljeđen Evropskoj komisiji 3. III 2021. Odgovori na komentare Evropske komisije (od 17. V 2021) su pripremljeni i očekuje se da će im isti biti upućeni u što skorijem roku.

U izvještajnom periodu, a u cilju potpune primjene Carinskog zakona, Ministarstvo finansija i socijalnog staranja i Uprava prihoda i carina su u kontinuitetu radili na Nacrtu Uredbe za sprovođenje Carinskog zakona, a uz tehničku pomoć IFC-a, koji je angažovao eksperte iz Ministarstva finansija i Uprave carina Republike Srbije. Očekuje se da uskoro bude pripremljen prvi Nacrt uredbe.

Vlada je 11. III 2021. usvojila Uredbu o carinskoj tarifi za 2021. godinu kojom se usklađuje visina carinskih stopa sa obavezama preuzetim u okviru Svjetske trgovinske organizacije (STO) i drugim međunarodnim ugovorima koje je zaključila Crna Gora. Ovom uredbom je usklađena i nacionalna nomenklatura carinske tarife s Kombinovanom nomenklaturom Evropske unije za 2021. Smanjenje carinskih stopa je posljedica dalje liberalizacije dogovorene Protokolom o pristupanju Crne Gore Svjetskoj trgovinskoj organizaciji. Liberalizacija se, shodno Protokolu, vrši svake godine i ista se osim smanjenja osnovnih carinskih stopa reflektuje i na stope dogovorene u okviru sporazuma o slobodnoj trgovini. Način na koji je koncipiran propis (pregled svih carinskih stopa na jednom mjestu) predstavlja kodifikovano rješenje koje olakšava poslovanje privrednicima koji se bave spoljnom trgovinom.

Vlada je donijela više mjera u namjeri da pomogne građanima i privredi u vrijeme pandemije COVID-19. Jedna od mjera odnosi se na odlaganje naplate poreskih i neporeskih potraživanja, koji pripadaju budžetu države i na toj liniji je donijela Uredbu o odlaganju naplate carine i poreza na dodatu vrijednost nastalih prilikom uvoza proizvoda ("Sl. list CG", br. 55/21). Ovom uredbom utvrđuje se odložena naplata carinskog duga (carine i PDV-a) koji dospijeva za naplatu u aprilu, maju i junu 2021, carinskim dužnicima koji usljed pandemije COVID-19 imaju problem redovnog servisiranja svojih obaveza ili njihovo poslovanje na bilo koji način može biti ugroženo. Plaćanje carinskog duga odlaže se 60 dana od dana prihvatanja carinske deklaracije. Uprava prihoda i carina obračunava iznos carinskog duga prilikom uvoza. Uprava ima uvid u dospelost svih obaveza plaćanja, kao i pokrivenost duga

bankarskim garancijama. Prema tome, Uprava u saradnji sa Ministarstvom finansija i socijalnog staranja zadužena je za sprovođenje ovog propisa, kao i za evaluaciju primjene.

Evropska komisija je 17. II 2021. dostavila mišljene na Nacrt zakona o kontroli proizvodnje i prometa supstanci koje se mogu upotrijebiti u proizvodnji opojnih droga i psihotropnih supstanci. Ministarstvo zdravlja je postupilo u skladu sa dostavljenim komentarima i 5. V 2021. dostavilo EK korigovani Nacrt zakona sa pojašnjenjem određenih odredbi. Evropska komisija je 29. V 2021. dostavila informaciju da nijesu u mogućnosti da izvrše potpunu procjenu usaglašenosti na već dostavljenu tabelu usklađenosti, jer ista nije urađena prema Konsolidovanoj Regulativi (EC) br. 273/2004 Evropskog parlamenta i Savjeta o prekursorima za droge i Konsolidovanoj Regulativi (EC) br. 111/2005 o utvrđivanju pravila za nadzor trgovine prekursorima za droge između Unije i trećih zemalja. U skladu sa sugestijama, u fazi je priprema tabela usklađenosti prema konsolidovanim regulativama, koje će biti dostavljene Evropskoj komisiji na mišljenje.

Ministarstvo prosvjete nauke, kulture i sporta – Resor kulture je je shodno odredbama Zakona o zaštiti kulturnih dobara, ("Sl. list CG", br. 018/19), a na zahtjev pravnih i fizičkih lica u periodu od 1. I 2021. - 15. VI 2021, izdalo 31 rješenje za iznošenje umjetnina, antikviteta i kulturnih dobara u inostranstvo, od čega 24 o privremenom iznošenju a 7 o trajnom iznošenju. Takođe, kao rezultat intezivne saradnje sa Misijom OEBS-a u Crnoj Gori na temu, borba protiv nezakonite prekogranične trgovine kulturnim dobrima, dva stručnjaka iz Crne Gore koja su odabrana na poziv Sektora za zaštitu kulturne baštine i izgradnju kapaciteta ICOM-a (Međunarodnog Savjeta muzeja) nastavila kontinuirani rad na finalizaciji Crvene liste kulturnih objekata u opasnosti iz zemalja jugoistočne Evrope. U skladu sa smjernicama ICOM-a pripremljen je preliminarni predlog Crvene liste sa svim podacima o kulturnim dobrima. Zbog principa ravnomjerne zastupljenosti svih zemalja učesnica od 10 prijavljenih predmeta iz Crne Gore u konačnom su odabrana tri predmeta, koja će se naći na Crvenoj Listi ICOM-a.

Administrativni kapaciteti

Uprava prihoda i carina je i u 2021. nastavila sa implementacijom pojednostavljenih uvoznih i izvoznih carinskih postupaka na osnovu knjigovodstvenog upisa i na osnovu trgovačke isprave, pa je u izvještajnom periodu izdato jedno odobrenje na osnovu knjigovodstvenog upisa i sedam odobrenja na osnovu trgovačke isprave (šest odobrenja za izvoz, jedno odobrenje za uvoz). Odobravanje carinskih pojednostavljenja dovelo je do suštinskih promjena u sprovođenju carinskih postupaka, koji se sprovode bez dopremanja robe i podnošenja carinske deklaracije i prateće dokumentacije u pisanom obliku carinskim terminalima, što olakšava i ubrzava carinjenje robe privrednim subjektima, a carinskim

službenicima omogućava da svoje kontrole usmjere na sumnjive pošiljke. Na ovaj način se razvija i partnerski odnos između carinske službe i poslovne zajednice, što vodi ka unaprjeđenju trgovinskih olakšica.

U izvještajnom periodu nije bilo zahtjeva za izdavanjem odobrenja za AEO status. Uprava prihoda i carina u saradnji sa GIZ-om kontinuirano vrši animaciju privatnog sektora u cilju pomoći i motivacije kompanija da apliciraju za AEO status, i takođe, pomoći da uspješnije prođu kroz proces aplikacije.

Nastavljeno je sa realizacijom aktivnosti iz projekta "Podrška Upravi carina" i tokom 2021, u skladu sa planovima Ugovora za podršku i Ugovora za implementaciju NCTS-a. Nastavilo se sa radom i na nacionalnim instrukcijama (tranzit, garancije) s ekspertima koji su angažovani kroz projekat. U toku je testiranje NTA, formirani su timovi za testiranje isporučenih aplikacija, uskoro će se početi sa testiranjem sistema za autorizaciju korisnika. Instrukcije o primjeni novih propisa su pri kraju i održane su obuke službenika koji će raditi NCTS.

U okviru NCTS projekta, nastavljen je intenzivan razvoj novog modernog elektronskog sistema za upravljanje carinskim rizikom.

U dijelu izmjene Protokola o porijeklu robe Sporazuma o slobodnoj trgovini koje primjenjuje Crna Gora u cilju uvođenja PEM tranzicionih pravila, Uprava prihoda i carina je učestvovala u usaglašavanju nacrtu svih odluka i protokola, kao i u procedurama sprovedenim na nacionalnom nivou.

U odnosu na Sporazum CEFTA 2006, sredinom juna, Zajednički komitet usvojio je odluku br.1/2021 o izmjeni Aneksa 4 Srednjoevropskog sporazuma o slobodnoj trgovini (CEFTA 2006), o utvrđivanju Protokola o definiciji pojma „proizvodi sa poreklom“ i načinima administrativne saradnje iz člana 14. stav 1. i 3, i ukidanju i zamjeni Odluke br. 3/2013 i Odluke 3/2015 Zajedničkog komiteta Srednjoevropskog sporazuma o slobodnoj trgovini kojom će se omogućiti primjena PEM tranzicionih pravila porijekla.

U odnosu na Sporazum o slobodnoj trgovini između Crne Gore i EFTA zemalja finalizovani su pregovori sa EFTA Sekretarijatom o izmjeni sporazuma i tri bilateralna sporazuma o poljoprivredi. Potpisivanje Protokola o izmjeni sporazuma i tri bilateralna sporazuma o poljoprivredi je predviđeno za sredinu jula mjeseca.

Odluka br. 1/2017 Zajedničkog komiteta ustanovljenog Sporazumom o slobodnoj trgovini između Crne Gore i Republike Turske o izmjeni Protokola II koji se odnosi na definiciju pojma „proizvodi sa porijeklom“ i metode administrativne saradnje 1. VI 2021. je stupila na snagu. Navedenom odlukom stvoren je pravni osnov za primjenu Regionalne konvencije o Pan-Euro-Mediteranskim preferencijalnim pravilima o porijeklu robe, o čemu je obaviješten DG TAXUD. Takođe, u izvještajnom periodu otpočeli su pregovori sa nadležnim organima Turske

za usaglašavanje teksta odluke za izmjenu Protokola II Sporazuma u smislu uvođenja PEM tranzicionih pravila porijekla.

Službenici Uprave prihoda i carina uzeli su učešće na sastancima (28. IV i 25. V 2021) u okviru PEM radne grupe vezano za digitalizaciju sertifikata o preferencijalnom porijeklu robe EUR.1, te su u cilju realizacije projekta dostavili popunjeni Upitnik o sertifikatima o porijeklu (e-PoC).

Izrađen je raspis organizacionim jedinicama o produženju autonomnih trgovinskih mjera-ATM od strane Evropske Unije za određene poljoprivredne proizvode crnogorskog preferencijalnog porijekla za period 2021-2025.

Početak januara izrađen je raspis organizacionim jedinicama o okončanju tranzicionog perioda vezano za istupanje Ujedinjenog Kraljevstva V. Britanije i Sjeverne Irske iz Evropske Unije s aspekta pravila o porijeklu, odnosno izdavanja/prihvatanja dokaza o preferencijalnom porijeklu robe. Raspis je objavljen i na web sajtu Uprave prihoda i carina u cilju upoznavanja privredne zajednice.

U izvještajnom periodu, održano je više sastanaka s predstavnicima Ministarstva ekonomskog razvoja, CEFTA Sekretarijata, Sekretarijata transportne zajednice, SEED tima, DG TAXUD, DG MOVE, carinskih administracija Italije i Albanije, vezano za Implementaciju Akcionog plana za zajedničko regionalno tržište, a povodom inicijative za uvođenje zelenih koridora u pomorskom saobraćaju između Crne Gore, Albanije i Italije.

U cilju efikasnije naplate akcize i efikasnije borbe u suzbijanju sive ekonomije, kao i daljeg usklađivanja sa Direktivom (EC) 118/2008 (Direktiva o opštem režimu za akcize), Uprava prihoda i carina je implementirala novu nacionalnu aplikaciju za akcize u Carinskom informacionom sistemu od 1. II 2021. koja omogućava elektronsku komunikaciju između Uprave carina i akciznih obveznika. Nove funkcionalnosti akciznog sistema će značajno unaprijediti kontrolnu funkciju u oblasti uvoza, kretanja i prometa akciznih proizvoda. Na ovaj način, Uprava prihoda i carina uvodi sistematizovanu elektronsku kontrolu kretanja akciznih proizvoda, što će doprinijeti efikasnijoj naplati prihoda i suzbijanju sive ekonomije.

Uprava prihoda i carina je, radi sprečavanja postupanja suprotno odredbi Zakona o akcizama, uvažavajući, između ostalog, odredbe Odluke EK o tehničkim standardima za bezbjednosne karakteristike za duvanske proizvode, br. C(2017)8435, za sprovođenje Direktive Evropskog parlamenta br. 2014/40 i odredbe FCTC, uvela savremeni način obilježavanja duvanskih proizvoda i alkoholnih pića akciznim markicama putem razvoja sistema za elektronsko upravljanje akciznim markicama. Uprava prihoda i carina je od 1. II 2021. počela sa primjenom novog sistema za elektronsko upravljanje akciznim markicama koji omogućava akciznim obveznicima automatizovanu komunikaciju s Upravom prihoda i carina u dijelu izdavanja akciznih markica za obilježavanje akciznih proizvoda, na način kako je to propisano Uredbom o obilježavanju duvanskih proizvoda i alkoholnih pića akciznim

markicama ("Sl.list CG", br. 28/2019). Ova aplikacija je pored carinskih organa, dostupna i svakom građaninu koji posjeduje mobilni telefon apple ili android, preko kojih je moguće identifikovati svaku akciznu markicu i proizvod za koji je izdata. Uvođenjem napredne tehnologije unaprijediće se efikasnost carinske službe u suzbijanju nezakonite trgovine duvanskim proizvodima i alkoholnim pićima.

Uprava prihoda i carina je u izvještajnom periodu usvojila 49 zahtjeva za preduzimanje carinskih mjera za zaštitu prava intelektualne svojine, koje su podnijeli nosioci prava-kompanije koji su zainteresovane da štite prava intelektualne svojine kod carinskog organa.

U toku je projekat Podrška regionalnoj ekonomskoj integraciji/*GIZ Open Regional Fund Foreign Trade*, koji je započeo u junu 2020. i trajaće do jula 2023, a koji će podržati implementaciju Strategije za upravljanje rizikom u CEFTA zemljama.

U toku je realizacija projekta "Podrška digitalizaciji trgovinskih procedura u poštanskom i pomorskom saobraćaju" uz podršku BMZ-GIZ, koji će doprinijeti modernizaciji procedura, efikasnosti analize rizika i ubrzanju procesuiranja pošiljki u pomorskom i poštanskom saobraćaju.

Funkcionalnosti SEED sistema u kontinuitetu su unapređivane, posebno u dijelu omogućavanja zajedničke analize rizika, sprovođenje zajednički carinskih akcija i razmjene informacija na regionalnom CEFTA nivou. U okviru CEFTE, u izvještajnom periodu, sprovedene su 2 pilot zajedničke carinske akcije (praćenje kretanja praznih kamiona i krijumčarenje duvanskih proizvoda) i izvršena je priprema za treću zajedničku akciju (IPR).

Memorandum o razumijevanju između Uprave prihoda i carina i Službe poreza i carina Njenog Veličanstva o obezbjeđivanju opreme za carinske službenike (buster, portabilni skener, videoskop...) potpisan je 14. VI 2021. Takođe, potpisan je Projektni zadatak između Uprave prihoda i carina i Državnog sekretara Ministarstva unutrašnjih poslova koji djeluje prekograničnih snaga Ujedinjenog Kraljevstva i Sjeverne Irske ("*Border Force*") o nabavci dva Agilent uređaja za detekciju droge odnosno bezbjednu i kontrolisanu identifikaciju upakovanih hemikalija.

U cilju pojačanja mjera carinskog nadzora u Slobodnoj zoni "Luka Bar", u periodu 1. I - 31. V 2021. CI Slobodna zona Bar izvršila je 16 redovnih kontrola korisnika slobodne zone koji se bave prometom cigareta u istoj. Sve kontrole bile su uredne. Po proceduri koja je uspostavljena u Carinskoj ispostavi Slobodna zona Bar svaka pošiljka cigareta koja uđe ili izađe u/iz Slobodne zone Luka Bar detaljno se pregleda. U periodu 1. I - 31. V 2021. izvršene su i dvije vanredne kontrole svih korisnika Slobodne zone Bar koji se bave prometom cigareta u istoj. U periodu od 28 - 31. V 2021. pregledana su sva skladišta aktivnih korisnika slobodne zone (njih 24) i stanje je bilo uredno. Takođe je pregledana i roba/cigarete koja su zaplijenjene i zadržane po raznim sudskim procesima i nalaze se u slobodnoj zoni. Ova kontrola rađena je u koordinaciji s pripadnicima Specijalnog policijskog odjeljenja Uprave

policije. Ista kontrola (svih 24 korisnika) obavljena je i 15. - 16. VI 2021. u saradnji sa Biroom za borbu protiv kriminala. Rezultati svih kontrola su uredni.

U periodu 1. I - 31. V 2021. službenici Uprave prihoda i carina izvršili su ukupno 21.188 kontrola. Izdato je 125 prekršajnih naloga i izrečene su novčane kazne u vrijednosti od EUR 74.250,00. Podnijeta su četiri zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka kod nadležnog suda. Oduzeta je krijumčarena roba u ukupnoj vrijednosti od EUR 168.141,92. Samostalno, i u saradnji sa drugim državnim organima, podnijeto je osam krivičnih prijavi nadležnom tužiocu. Službenici Uprave prihoda i carina su samostalno i u saradnji sa drugim državnim organima otkrili krijumčarenje rezanog duvana vrijednosti EUR 5.126,00, alkoholnih pića vrijednosti EUR 1.130,00 i gaziranog pića u vrijednosti EUR 924,00.

Sprovodeći naknadne kontrole utvrđene su nepravilnosti i pokrenut je postupak naknadne naplate carinskog duga od cca EUR 466.000 koji se odnosi na PDV.

Kada je u pitanju krijumčarenje narkotika, u sedam slučajeva službenici Uprave prihoda i carina oduzeli su 1.223,10 kg skanka.

Nastavljene su intezivne aktivnosti na kontroli roba za koju se sumnja da povređuje prava intelektualne svojine. U izvještajnom periodu prekinuto je 18 carinskih postupaka i privremeno oduzeto robe u ukupnoj količini od 7.862 komada (odjeća, obuća i dr). Pod carinskim nadzorom je, u izvještajnom periodu, uništena krivotvorena roba u ukupnoj količini od 2471. Uništenje je sprovedeno u prisustvu Komisije za uništenje i ovlaštenog zastupnika nosilaca prava kompanija "Nike Innovate C.V", "Hermes International", "Dsquared2 Trademarks Limited" i dr.

U izvještajnom periodu realizovane su tri zajedničke akcije Tržišne inspekcije i Uprave prihoda i carina o pojačanoj kontroli proizvoda sa stanovišta bezbjednosti.

U skladu s Uredbom o organizaciji i načinu rada državne uprave od bivših uprava – Poreske uprave i Uprave carina uspostavljen je novi organ Uprava prihoda i carina. Nakon stupanja na snagu ove Uredbe, preduzete su aktivnosti u cilju definisanja novog akta o unutrašnjoj sistematizaciji i organizaciji, koji je izrađen i trenutno se nalazi u proceduri utvrđivanja od strane Vlade.

Uprava prihoda i carina je, kroz rad Centra za obuku carinskih službenika, nastojala je da se prilagodi i novonastaloj situaciji sa virusom COVID-19, koja je uticala na odlaganje planiranih obuka u 2020. i da koliko je moguće unapređuje znanja i vještine svojih službenika. Tako je u saradnji sa Upravom za kadrove, Svjetskom carinskom organizacijom – SCO (kroz platformu WCO via CliKC), UNODC u okviru Programa kontrole kontejnera (za članove Zajedničkog tima), RACVIAC, CEPOL i drugim organizacijama učestvovala u realizaciji određenih online obuka.

U izvještajnom period, realizovano je 40 online obuka, treninga, seminara, radionica, stručnih sastanaka i drugih vidova usavršavanja na različite teme, na kojima je učestvovalo 130 službenika (neki službenici su više puta pohađali pojedine obuke).

3.30. POGLAVLJE 30: VANJSKI ODNOSI

3.30.1.1. Svjetska trgovinska organizacija (STO)

Vežano za Listu koncesija u okviru STO u dijelu pristupa tržištu roba, Vlada je usvojila 11. III 2021. Uredbu o carinskoj tarifi za 2021. godinu ("Sl. list CG", br. 039/21). Međutim, vežano za pomenutu Uredbu, carinske stope su implementirane u TARICG i u primjeni su od 1. I 2021. Ovom Uredbom su, pored usklađivanja sa Kombinovanom nomenklaturom Evropske unije za 2021, utvrđene i visine carinskih stopa za 2021. u skladu sa dinamikom definisanom Zakonom o potvrđivanju Protokola o pristupanju Crne Gore Sporazumu iz Marakeša o osnivanju STO i Ministarskom deklaracijom o proširenju trgovine proizvodima informacione tehnologije (ITA/ITA 2 Sporazum). Takođe, obuhvaćene su i već implemenitrane obaveze definisane Protokolom o izmjeni Aneksa sporazuma o trgovini civilnim vazduhoplovima (CV)⁷ i Odlukom koja se odnosi na pristup tržištu bez kvota i carina za najmanje razvijene zemlje (DFQF for LDCs)⁸. Takođe, shodno utvrđenoj proceduri, STO–u se redovno dostavljaju carinske stope iz Uredbe o carinskoj tarifi, u cilju ažuriranja STO Integrisane baze podataka.

U toku su aktivnosti koje se odnose na STO XII Ministarsku konferenciju - MC (koja će se održati krajem 2021). U skladu sa pomenutim, značajno je istaći da se Crna Gora (pored inicijativa i pregovora o kojima je već izvještavano) pridružila inicijativi koja se odnosi trgovinu i zdravlje (COVID-19 and Beyond: Trade and Health - JOB/GC/251/Rev.2) i trgovinakse olakšice tj. *Trade Facilitation Agreement (Supporting the Timely and Efficient Release of Global Goods Through Accelerated Implementation of the WTO Trade Facilitation Agreement - G/TFA/W/25/Rev.7)*, kao i Izjavi kojom se pozivaju članice STO da ne uvide restrikcije za hranu kupljenu u nekomercijalne svrhe (Joint Statement on Agriculture Export Prohibitions or Restrictions Relating to the World Food Programme - WT/L/1109). Na ovaj način Crna Gora prepoznaje značaj koji multilateralni trgovinski sistem STO zasnovan na pravilima ima, ali i usaglašava se s EU politikama u okviru STO.

---

⁷ U dijelu proizvoda CV obaveza postepene liberalizacije implementirana je zaključno sa 2016. godinom. U pitanju je obavezujući Protokol kojim se definišu carinske stope iznad kojih Crna Gora u budućnosti neće povećavati svoju carinsku zaštitu za članice STO. Isto podrazumijeva da aktuelna carinska Tarifa obuhvata već dogovorene carinske stope tj. potpunu liberalizaciju tržišta za proizvode CV.

⁸ Pomenutom Odlukom, razvijene zemlje i zemlje u razvoju obavezale su se da dodatno liberalizuju pristup tržištu roba za najmanje razvijene zemlje. U pitanju je olakšavanje pristupa tržištu, u skladu sa neregipročnim preferencijalnim trgovinskim aranžmanima za 97% proizvoda (po tarifnim linijama). Crna Gora je još Uredbom o carinskoj tarifi za 2016. godinu ("Sl. list CG", broj 46/16) implementirala *Odluku DFQF for LDCs*. U skladu sa pomenutim obaveza podrazumijeva da aktuelna carinska Tarifa obuhvata dogovorenu liberalizaciju. Takođe, u cilju dalje i pune implementacije ove obaveze STO Sekretarijatu je dostavljena notifikacija koja se odnosila na pomenutu odluku.

Takođe, u kontekstu STO, pitanje transparentnosti i izvještavanja je jedno od značajnijih i sve distribuirane notifikacije su dostupne na sajtu STO.

3.30.1.2. Najnoviji podaci o trgovini (uvoz i izvoz)

Aneks 1: Eksel tabela podataka spoljnotrgovinske robne razmjene Crne Gore, za period (januar – april 2021).

3.30.1.3. Politika i režim spoljne trgovine kontrolisanom robom

Vlada je usvojila 29. IV 2021. Odluku o utvrđivanju nacionalne kontrolne liste naoružanja i vojne opreme („Sl. list CG“ br. 59/21).

Vlada je 20. V 2021. donijela Odluku o izmjenama Odluke o kontrolnoj listi za izvoz i uvoz robe.

3.30.1.4. Sporazumi o slobodnoj trgovini (FTA)⁹

Sporazum o slobodnoj trgovini sa Turskom - Vlada je 1. VI 2021. ponovo utvrdila Predlog zakona o potvrđivanju Protokola I Sporazuma o slobodnoj trgovini između Crne Gore i Republike Turske i Protokola III o trgovini uslugama Sporazuma o slobodnoj trgovini između Crne Gore i Republike Turske (Zaključak Vlade broj:04-2559/2), koji je trenutno u skupštinskoj proceduri.

Privredna komora Crne Gore uputila je inicijativu Ministarstvu ekonomskog razvoja za zaključivanje sporazuma o slobodnoj trgovini (FTA) sa Marokom, Tunisom, Alžirom i UAE. Imajući u vidu da se ista pokreće s aspekta nadležnosti Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, održano je više konsultacija s pomenutim resorom i dogovoreno je da se upiti inicijativa navedenim zemljama.

Revidirana PEM Konvencija

Izmjene Sporazuma o slobodnoj trgovini (FTA) sa EFTA zemalja - Crna Gora je u junu 2021. usaglasila pregovaračka dokumenta sa EFTA zemljama (Protokola o izmjenama i dopunama Sporazuma o slobodnoj trgovini između Crne Gore i EFTA zemalja i tri Sporazuma o poljoprivredi Crna Gora - Island, Crna Gora - Švajcarska i Crna Gora – Norveška a koji su sastavni dio Sporazuma o slobodnoj trgovini). Predmet pregovora bila su pravila porijekla, u kontekstu revizije PEM Konvencije. Ovo posebno imajući u vidu da su pravila o porijeklu i administrativna saradnja s EFTA zemljama, regulisana PEM Konvencijom (u osnovnom

---

⁹Pravilnikom o kancelarijskom poslovanju u Skupštini propisano je da se završetkom mandatnog perioda arhiviraju svi akti koji su u proceduri. Ovim se daje mogućnost da Vlada ponovo utvrdi predloge ovih akata, kao ovlašćeni predlagač, određujući predstavnike predlagača 42. Vlade. U skladu sa pomenutim arhivirani su svi akti koji su u proceduri (26. i 27. saziva).

tekstu Sporazuma u članu 8 i bilateralnim sporazumima o poljoprivredi u članu 3). U skladu sa pomenutim, a u cilju implementacija pravila iz revidirane PEM Konvencije (tranzicionih pravila), i kao osnova tokom pregovora korišćen je EU model. Potpisivanje Protokola i bilateralnih sporazuma o poljoprivredi je predviđeno za sredinu jula 2021.

Odluka br.1/2017 Zajedničkog komiteta ustanovljenog Sporazumom o slobodnoj trgovini između Crne Gore i Republike Turske o izmjeni Protokola II koji se odnosi na definiciju pojma „proizvodi sa porijeklom“ i metode administrativne saradnje stupila je na snagu 1. VI 2021. Navedenom odlukom stvoren je pravni osnov za primjenu Regionalne konvencije o Pan-Euro-Mediteranskim preferencijalnim pravilima o porijeklu robe, o čemu je obaviješten DG TAXUD. Takođe, u izvještajnom periodu otpočeli su pregovori sa nadležnim organima Turske za usaglašavanje teksta odluke za izmjenju Protokola II Sporazuma u smislu uvođenja PEM tranzicionih pravila porijekla.

U odnosu na Sporazum CEFTA 2006, sredinom juna 2021. Zajednički komitet usvojio je Odluku br.1/2021 o izmjeni Aneksa 4 CEFTA 2006, o utvrđivanju Protokola o definiciji pojma „proizvodi sa poreklom“ i načinima administrativne saradnje iz člana 14. stav 1. i 3., i ukidanju i zamjeni Odluke br. 3/2013 i Odluke 3/2015 Zajedničkog komiteta Srednjoevropskog sporazuma o slobodnoj trgovini kojom će se omogućiti primjena PEM tranzicionih pravila porijekla.

3.30.1.4.1 CEFTA 2006 Sporazum

Vlada je 1. VI 2021. ponovo utvrdila Predlog zakona o ratifikaciji CEFTA Dodatnog protokola 6 o trgovini uslugama (Zaključak Vlade broj: 04-2560/2), koji je trenutno u skupštinskoj proceduri. Pored toga, Crna Gora aktivno učestvuje u pregovorima o zaključivanju: Sporazuma o uzajamnom priznavanju profesionalnih kvalifikacija doktora medicine, doktora stomatologije i arhitekata u kontekstu Centralnoevropskog sporazuma o slobodnoj trgovini; CEFTA Odluke Zajedničkog komiteta Centralne Evrope Sporazuma o slobodnoj trgovini o disciplinama kojim se uspostavlja opšti sistem za međusobno priznavanje profesionalnih kvalifikacija za građevinske inženjere; CEFTA Odluke o olakšavanju trgovine uslugama koje pružaju turističke agencije i turoperatori; CEFTA Odluke o olakšavanju e-trgovine (Odluka finalizovana u Junu); CEFTA Odluke o uklanjanju radnih dozvola, kao i u pregovorima o CEFTA Dodatnom protokolu 7.

Takođe, Crna Gora aktivno učestvuje u aktivnostima na implementaciji zelenih koridora/linija unutar CEFTA-e; proširenju zelenih linija s EU (u toku je rasprava o uključivanju luke Bar i povezivanju s lukom Bari i lukom Ancona); aktivnosti na uspostavljanju SEED + sistema; kao i u aktivnostima na zajedničkoj analizi rizika zasnovanoj na CEFTA strategiji za *Risk Management Strategy* (RMS).

3.30.1.5. Ostali sporazumi u oblasti trgovine

Sporazumi o ekonomskoj saradnji

Crna Gora ima na snazi 22 Sporazuma o ekonomskoj saradnji. Ministarstvo ekonomskog razvoja trenutno pregovara Sporazume o ekonomskoj saradnji s Južnom Korejom i Egiptom, a pokrenuta je i inicijativa za započinjanje pregovora sa Izraelom povodom Sporazuma o ekonomskoj saradnji.

Nacrt Sporazuma o partnerstvu, trgovini i saradnji između Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Sjeverne Irske i Crne Gore

EU je upoznata s razgovorima koje Velika Britanija vodi s državama Zapadnog Balkana (ZB), kao i s ponuđenim nacrtom Sporazuma odnosno njegovom formom. Takođe, podsjećamo da bilo koji Sporazum nije mogao stupiti na snagu sve dok je Velika Britanija obavezana sporazumima EU s Crnom Gorom (SSP), što je prestalo da važi tek 1. I 2021.

Vlada je 18. III 2021. usvojila Informaciju o zaključivanju pomenutog Sporazuma i zadužila Ministarstvo vanjskih poslova, da u saradnji sa svim ministarstvima, Kancelarijom za evropske integracije i Upravom prihoda i carina obrazuje Radnu grupu za vođenje pregovora i zaključivanje Sporazuma o trgovini, partnerstvu i saradnji između Crne Gore i Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Sjeverne Irske (Zaključak Vlade broj: 04-1260/2). Imenovani su članovi Radne grupe i Ministarstvo vanjskih poslova koordinira Radnom grupom.

3.30.1.6. Bilateralni investicioni sporazumi

Crna Gora će nastaviti sa reformom postojeće mreže BIT-ova s ciljem usklađivanja sa standardima EU i najboljom međunarodnom praksom¹⁰. S tim u vezi, jedan od glavnih nacionalnih prioriteta biće pregovaranje Sporazuma o zaštiti i promociji investicija između Crne Gore i EU i finalizacija aktivnosti na razvoju novog BIT modela. Takođe, u okviru investicione komponente Akcionog plana za uspostavljanje zajedničkog regionalnog tržišta 2021-2024, na samitu u Sofiji, usvojeni su i regionalni standardi za pregovaranje BIT-ova.

Važno je napomenuti da je s mađarskom stranom dogovoreno da se otpočnu pregovori u cilju zaključivanja Sporazuma o uzajamnoj zaštiti i promociji investicija koji će biti usklađen sa EU međunarodnim standardima.

3.30.1.7. Kimberli proces

Vlada je 18. II 2021. donijela Uredbu o izmjeni uredbe o uslovima za spoljno trgovinski promet neobrađenih dijamanata („Sl. list CG“ br. 30/21).

---

¹⁰ Crna Gora ima 23 Bilateralna investiciona sporazuma trenutno na snazi i više od polovine je zaključeno sa državama članicama EU.

3.30.1.8. Razvojna politika i humanitarna pomoć

Normativni okvir

Vlada je 1. IV 2021, usvojila je Izveštaj o stanju sistema zaštite i spašavanja u Crnoj Gori u 2020. godini. Izveštaj predstavlja prikaz najvažnijih aktivnosti i rezultata sprovedenih i ostvarenih, u 2020, u okviru sistema zaštite i spašavanja građana, materijalnih i kulturnih dobara i životne sredine u Crnoj Gori u oblasti planiranja, pripremanja i sprovođenja zaštite i spašavanja.

Vlada je 8. IV 2021, usvojila je Izveštaj o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Strategije za smanjenje rizika od katastrofa za 2020. godinu.

Vlada je 1. IV 2021, donijela je Nacionalni plan zaštite i spašavanja od klizišta i odrona.

Vlada je 13. V 2021, donijela je Nacionalni plan zaštite i spašavanja od hemijskih i bioloških rizika.

Planovi omogućavaju detaljno sagledavanje nadležnosti i obaveza različitih subjekata zaštite i spašavanja na nacionalnom i lokalnom nivou, te predviđaju konkretne mjere i aktivnosti koje je potrebno realizovati kako bi se sprovele neophodne mjere zaštite i spašavanja u preventivnoj, operativnoj i sanacionoj fazi, što će nivo i kvalitet odgovora sistema zaštite i spašavanja u Crnoj Gori učiniti kvalitetnijim i sadržajnim.

Bilans ostvarenih rezultata

Operativno-komunikacioni centar 112 (OKC 112) Direktorata za zaštitu i spašavanje Ministarstva unutrašnjih poslova, od 1. I do 15. VI 2021. primio je 95.133 poziva i koordinirao sa četiri akcije spašavanja u planinama, u kojima je spašeno 14 osoba (3 crnogorskih i 11 stranih državljana).

U okviru projekta „3 WATCH OUT – Trilateralni model civilne zaštite: Putevi, instrumenti i izazovi za našu bezbjednost“, koji finansira Evropska unija u sklopu IPA INTERREG Programa prekogranične saradnje Crna Gora – Albanija – Italija, 1. VI 2021. u mjestu Lužnica u podgoričkoj opštini, održana je nacionalna terenska vježba na kojoj su učestvovali predstavnici Direktorata za zaštitu i spašavanje MUP-a, službi zaštite i spašavanja iz Podgorice, Danilovgrada i Cetinja i Crvenog krsta Crne Gore. Na vježbi je shodno realističnom scenariju uvježbavana međuopštinska saradnja i koordinacija aktivnosti od strane Direktorata za zaštitu i spašavanje, kao i testirani kapaciteti na nacionalnom nivou u slučaju reagovanja na požare većih razmjera. Tokom izvođenja vježbe koristio se i NICS sistem (u pitanju je web-bazirani sistem – internet sistem za koordiniranje, rukovođenje, kontrolu i razmjenu informacija u slučaju svih vrsta nesreća), koji se razvija u okviru Pilot projekta civilne napredne regionalne koordinacije u hitnim situacijama i predstavlja projekat u okviru NATO SPS programa „Naukom za mir i bezbjednost“. Ova vježba predstavljala je nastavak simulacione regionalne vježbe koja se realizovala 31. V 2021, kada su se

provjeravale već uspostavljene procedure pružanja međunarodne pomoći u slučaju šumskih požara, sa predstavnicima nadležnih službi iz Italije i Albanije.

U okviru projekta „Nabavka opreme za podršku implementaciji mehanizma evropske civilne zaštite“ u okviru IPA 2016 Godišnjeg akcionog programa za Crnu Goru, nabavljeno je 6 terenskih vozila s krovnim nosačima i kukom za vuču, 2 kombi vozila sa kargo prostorom i 2 drona – letilice sa termovizijskim kamerama, ukupne vrijednosti oko EUR 160.000.

Pružanje humanitarne pomoći

Ministarstvo vanjskih poslova koordiniralo je humanitarnu pomoć upućenu Hrvatskoj, radi saniranja posljedica zemljotresa, koji je pogodio Hrvatsku 29. XII 2020. Vlada je odlučila da pruži humanitarnu pomoć Republici Hrvatskoj (Zaključak Vlade broj: 07-105/2 od 14. I 2021).

Humanitarna pomoć koja je obezbijedena iz resursa Direktorata za zaštitu i spašavanje MUP-a, sastojala se od posteljina (100 kompleta), vreća za spavanje (100 komada), ćebadi (200 komada) i podmetača za spavanje (100 komada) i uručena je 21. I 2021.

Crveni krst Crne Gore je aktivirao žiro račun na koji svi zainteresovani građani i subjekti iz Crne Gore mogli uplaćivati sredstva. Crveni krst Crne Gore je izvršio prenos sredstava Hrvatskom Crvenom križu u iznosu od EUR 59.979,57. Crveni krst Crne Gore je dva puta upućivao materijalnu pomoć Hrvatskoj, ukupne vrijednosti EUR 51.044,00. Primopredaja donacije Crvenog krsta za Hrvatski Crveni križ, koja obuhvata: grijalice (100 komada), sunder dušeke (100 komada), posteljine (100 kompleta) i zimske jakne (500 komada) izvršena je u Petrinji 20. I 2021. Dodatna materijalna pomoć koja obuhvata: grijalice (500 komada), električna kuvala za vodu (500 komada), produžni kabal (100 komada), rasklopive fioke (60 komada), gumene čizme (100 pari), najlon (500m²), deterdžent za veš (3kg/500komada), uručena je 2. II 2021. u Petrinji i Glini. Takođe, Crveni krst je opredijelio i tim od šest osoba koji je boravio u Hrvatskoj u periodu 16-24. II 2021. kako bi svakodnevno pomagali ugroženim porodicama i pojedincima kroz pružanje psiho-socijalne podrške, distribucije humanitarne pomoći, podršku kolegama u skladištima, ali i organizaciono djelovali.

Solidarnost su izrazile i lokalne samouprave upućivanjem novčane pomoći. Glavni grad Podgorica uputio je sredstva u iznosu od EUR 10.000,00, Opština Kotor opredijela je EUR 10.850,00, opštine Tivat, Bar, Budva, Ulcinj po EUR 5.000,00, Herceg Novi EUR 3.000,00, a Opština Mojkovac EUR 2.000,00.

Predstavnici Ambasade Crne Gore u Hrvatskoj su uručili Hrvatskom Crvenom križu donaciju 19. I 2021. koja je prikupljena u humanitarnoj akciji „Djeca djeci“, organizovanoj od strane „Devet dobrih žena“ iz Podgorice. Pomoć obuhvata paketiće školskog materijala, igračkara, knjiga i dr, namijenjenih djeci različitog uzrasta.

Primanje pomoći

Direkcija za razvojnu saradnju i humanitarnu pomoć MVP-a i Direktorat za zaštitu i spašavanje MUP-a koordinirali su primanje humanitarne pomoći, koja je upućena Crnoj Gori radi ublažavanja pandemije korona virusa.

Crna Gora je primila pomoć kroz Mehanizam Unije za civilnu zaštitu od Slovačke i Slovenije, kao i iz posebnog – rescEU instrumenta Mehanizma Unije za civilnu zaštitu. Ukupna vrijednost primljene pomoći je EUR 2.148.198,87.

Na osnovu Sporazuma između NATO i Crne Gore o donaciji za podršku zdravstvenom sistemu u suočavanju s pandemijom, potpisanog 31. V 2021, preko Povjerilačkog fonda za pandemiju, Crnoj Gori je opredijeljena pomoć u iznosu EUR 432.970,00.

3.31. POGLAVLJE 31: VANJSKA, BEZBJEDNOSNA I ODBRAMBENA POLITIKA

3.31.1. Zajednička vanjska i bezbjednosna politika

Crna Gora ostaje aktivan promoter politike otvorenih vrata NATO-a, s posebnim fokusom na aspirante sa Zapadnog Balkana, pa je, u skladu s tim, sprovodila aktivnosti u okviru NATO članstva usmjerene na promovisanje ove politike i isticanje strateškog značaja regiona za širu evroatlantsku bezbjednost i sigurnost.

Tokom izvještajnog perioda, nastavljena je uspješna saradnja s Evropskim centrom izvrsnosti za suprotstavljanje hibridnim prijetnjama iz Helsinkija, i to kroz održavanje redovnog dijaloga o pitanjima od značaja i kroz učešće Crne Gore u projektima Centra, poput radionice posvećene analizi strateških dokumenata kojima se tretira pitanje hibridnih prijetnji.

Crna Gora je posvećena unapređenju regionalne saradnje na polju bezbjednosti, što dokazujemo aktivnim učešćem u odbrambenim regionalnim inicijativama kao što su Američko-jadranska povelja (A5), Inicijativa ministara odbrane Jugoistočne Evrope (SEDM), Inicijativa za odbrambenu saradnju zemalja Srednje Evrope (CEDC+), Centar za bezbjednosnu saradnju (RACVIAC), Balkanska namjenska medicinska jedinica (BMTF), Inicijativa za odbrambenu saradnju (DECI), Jadransko-jonska inicijativa (ADRION), kao i Forum načelnika GŠ Jugoistočne Evrope (BCHOD).

Sprovođenje sankcija i restriktivnih mjera

Nastavljen je trend 100% usklađenosti, odnosno Crna Gora se uskladila svaki put kad je bila pozvana sa zahtjevima za usklađivanje sa deklaracijama, pozicijama HRVP i odlukama Savjeta o restriktivnim mjerama.

Saradnja s međunarodnim organizacijama

Saradnja s Ujedinjenim nacijama

Ljudska prava

Crna Gora je i u prvoj polovini 2021. nastavila s aktivnostima u cilju zaštite i promocije ljudskih prava kroz aktivno učešće u radu ključnih tijela i komiteta UN-a. Učestvovala je u radu redovnog zasijedanja Savjeta za ljudska prava (HRC) (februar/mart), a trenutno učestvuje u radu janskog zasijedanja, kao i u radu sesije Univerzalnog periodičnog pregleda (UPR-a) u okviru trećeg ciklusa (januar).

Druge aktivnosti

Predlog zakona o potvrđivanju Sporazuma sa zemljom domaćinom između Crne Gore i Ujedinjenih nacija koji predstavlja Kancelarija Ujedinjenih nacija za projektne usluge, u vezi

sa uspostavljanjem Kancelarije UNOPS-a u Crnoj Gori Skupština je usvojila 12. V 2021. U aprilu 2021. usvojen je Izveštaj o realizaciji aktivnosti iz Programa sprovođenja Akcionog plana za primjenu Rezolucije Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija 1325 – Žene, mir i bezbjednost (2019-2022) za period 2019-2020. godine, a trenutno se radi na izradi novog Programa sprovođenja za period 2021-2022.

Kontrola naoružanja

Crna Gora je nastavila s ispunjavanjem obaveza koje proizilaze iz članstva u međunarodnim instrumentima posvećenim razoružanju, kontroli oružja i neproliferaciji oružja za masovno uništenje.

Otpočeo je proces izrade novog strateškog dokumenta za suzbijanje HBRN prijetnji i rizika, te širenja oružja za masovno uništenje i sredstava za njihovu isporuku. Novim strateškim dokumentom predviđeno je dalje unaprjeđenje pravnog regulisanja ove oblasti, te jačanje nacionalnih kapaciteta za sveobuhvatan odgovor na HBRN i proliferacione prijetnje i rizike, dijelom potvrde odgovornog i proaktivnog učešća Crne Gore u naporima međunarodne zajednice da tretira ovu vrstu izazova.

Crna Gora je, u skladu sa ustaljenom praksom, u roku dostavila godišnje izvještaje o implementaciji konvencija iz oblasti razoružanja i kontrole naoružanja – Ugovora o trgovini oružjem (ATT), Konvencije o biološkom oružju (BWC), Konvencije o konvencionalnom oružju (CWC) i pratećih protokola, Konvencije o kasetnoj municiji (CCM), UN registar o konvencionalnom oružju (UNROCA) i Otavske konvencije (APLC).

Predstavnici naše države su redovno učestvovali na svim sastancima Borda guvernera Međunarodne agencije za atomsku energiju (IAEA), kao i svim drugim ključnim sastancima. Na temelju člana 3 Dodatnog protokola uz Sporazum o primjeni zaštitnih mjera u pogledu Ugovora o neproliferaciji nuklearnog oružja, Crna Gora je dostavila XXXVI nacionalni izvještaj i izjavu o nuklearnim materijalima.

U pogledu Organizacije za zabranu hemijskog oružja (OPCW), crnogorski predstavnici su uzeli učešće na drugom dijelu 25. zasjedanja Konferencije država članica, koje je održano u aprilu 2021.

U skladu sa Bečkim dokumentom 2011, 12. IV 2021, izvršena je Globalna razmjena vojnih informacija- GEMI za 2021. sa svim zemljama OEBS-a.

U skladu sa Sporazumom o podregionalnoj kontroli naoružanja SPKN – DAYTON, 4. II 2021, realizovan je 30. sastanak Stalne radne grupe u onlajn formi. 66. sastanak Podregionalne konsultativne komisije SPKN realizovan je 4. III 2021. U online formi realizovana je 14. VI 2021. 25. godišnjica potpisivanja SPKN.

Sačinjen je Prijedlog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o oružju, u koji su unijete sugestije Evropske komisije i pripremljen je za slanje na razmatranje i usvajanje. U tekst ovog

propisa prenesena je Direktiva (EU) 2021/555 Evropskog parlamenta i Savjeta o nadzoru nabavke i posjedovanja oružja, od 24. III 2021.

Vlada je usvojila 29. IV 2021. Odluku o utvrđivanju nacionalne kontrolne liste naoružanja i vojne opreme („Sl. list CG“ br. 59/21).

Na osnovu Zakona o hemikalijama donešeni su:

- Pravilnik o listi supstanci koje izazivaju visoku zabrinutost ("Sl. list CG", 037/21) kojim su prenijete izmjene Aneksa XIV REACH Regulative i
- Pravilnik o listi klasifikovanih supstanci ("Sl. list CG", br. 052/21) kojim su prenijete izmjene Aneksa VI CLP Regulative.

Vlada je 6. V 2021. usvojila Izvještaj o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Nacionalne strategije upravljanja hemikalijama 2019-2022, za 2020. godinu.

Vlada je 1. IV 2021. usvojila Izvještaj o stanju sistema zaštite i spašavanja u Crnoj Gori u 2019. godini.

Vlada je 15. IV 2021. usvojila Izvještaj o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Strategije za suzbijanje nedozvoljenog posjedovanja, zloupotrebe i trgovine malokalibarskim i lakim oružjem i municijom, od 2019. do 2025. godine, za 2020. godinu.

Vlada je 13.V 2021. usvojila Nacionalni plan zaštite i spašavanja od hemijskih i bioloških rizika.

Vlada je 24. VI 2021. usvojila Završni izvještaj o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Strategije za neproliferaciju oružja za masovno uništenje (2016-2020).

U februaru 2021. počela je izrada strateškog dokumenta - MAPA PUTA za zaštitu od hemijskih, bioloških, radioloških i nuklearnih prijetnji i rizika (HBRN), suzbijanje proliferacije oružja za masovno uništenje i onemogućavanje njihovog dospijevanja u ruke nedržavnih aktera (2022-2027).

Agencija za zaštitu životne sredine je na osnovu Zakona o hemikalijama izdala 13 PIC saglasnosti (postupak davanja saglasnosti na osnovu prethodnog obavještenja), 279 dozvola za slobodan promet (uvoz) i 1 dozvolu za izvoz opasnih hemikalija. Na osnovu Zakona o biocidnim proizvodima izdato je 81 rješenje o upisu u Privremenu listu biocidnih proizvoda, dok su 3 zahtjeva odbijena, a za obavljanje djelatnosti prometa, upotrebe i skladištenja biocida je izdato 6 rješenja.

Supstance koje se proizvode ili stavljaju na tržište u ukupnim količinama preko 1t godišnje (u kalendarskoj godini) se upisuju u registar. U 2021. upisano je 36 preduzeća.

Na e-mail adresu nacionalnog helpdeska help-desk@epa.org.me stiglo je 8 pitanja, na koja je blagovremeno odgovoreno.

U organizaciji Evropske Komisije - DG ECHO Crna Gora je tokom 2021. učestvovala na pet online sastanaka RescEU – CBRN tima (Instrument Mehanizma Unije za civilnu zaštitu iz

oblasti CBRNa - hemijskih, bioloških, radijaciono nuklearnih prijetnji) koji su održani 16. II 2021, 26. II 2021, 22. III 2021, 18. V 2021 i 31. V 2021. Sastanci su se odnosili na unapređenje kapaciteta država učesnica u projektu, prije svega u pogledu sprovođenja dekontaminacije.

Regionalni treninzi o hemijskim, biološkim, radiološkim i nuklearnim prijetnjama i rizicima (HBRN) za Jugoistočnu Evropu i Istočnu Evropu u organizaciji Centra izvrsnosti Evropske komisije i UNICRI-a održani su 7. IV 2021. i 17. VI. 2021. U ime Crne Gore na sastancima su uzeli učešće predstavnici Univerziteta Crne Gore i Ministarstva ekologije, prostornog planiranja i urbanizma.

Saradnja sa OEBS-om

Ministar vanjskih poslova, 2. III 2021, održao je online sastanak sa generalnom sekretarkom OEBS-a, Helgom Šmit. Ključne teme sastanka su bile saradnja Crne Gore s OEBS-om, učešće Crne Gore u OEBS-ovim regionalnim projektima i zastupljenost naših građana u OEBS-ovim strukturama.

Ministar vanjskih poslova, susreo se 26. V 2021. sa predsjedavajućom OEBS-a, švedskom ministarkom vanjskih poslova, An Linde, koja je boravila u dvodnevnoj posjeti Crnoj Gori. Ključne teme sastanka su bile saradnja Crne Gore sa OEBS-om i bilateralni odnosi Crne Gore i Kraljevine Švedske.

Ministar vanjskih poslova imao je online sastanak sa visokim komesarom za nacionalne manjine OEBS-a, amb. Kairatom Abdrakhmanovim, 11. VI 2021. Amb. Abdrakhmanov se posebno osvrnuo na odličan primjer koji Crna Gora daje drugim susjedima u regionu, u smislu multietničkog sklada, mira i tolerancije.

U izvještajnom periodu, ispunene su obaveze u skladu sa Kalendarom implementacije aktivnosti Organizacije za evropsku bezbjednost i saradnju – OEBS, u domenu kontrole naoružanja i razoružanja.

Saradnja sa Savjetom Evrope

U okviru saradnje sa Savjetom Evrope, 26. IV 2021, održana je videokonferencija ministra vanjskih poslova Crne Gore i generalne sekretarke Savjeta Evrope, Marije Pejčinović- Burić. Sastanak je bio prilika da se istakne uticaj Organizacije na crnogorsko promovisanje demokratskih vrijednosti, posebno u doba epidemiološke krize, kao i saradnje s tijelima Savjeta Evrope.

Ministar vanjskih poslova, učestvovao je 21. V 2021, na Ministarskoj konferenciji Savjeta Evrope, održanoj u virtuelnom formatu, u okviru njemačkog predsjedavanja. Istaknuta je uloga i odgovornost Savjeta Evrope u obezbjeđivanju primjene konvencija, razvoja novih poravno obavezujućih standarda, koji bi služili kao odgovor na nove izazove i pružanje pomoći državama članicama kroz programe saradnje.

3.31.2. Zajednička bezbjednosna i odbrambena politika – kapaciteti za doprinos

Strategijski i normativni okvir

Crna Gora, kao punopravna članica NATO, harmonizovala je nacionalni sa NATO procesom odbrambenog planiranja (NDPP). Ministarstvo odbrane koordiniše izradu nacionalnih odgovora na NATO Upitnik o planiranju odbrambenih sposobnosti, kao dio petog koraka u procesu NATO planiranja odbrambenih sposobnosti.

Na osnovu NATO Priručnika za reagovanje u kriznim situacijama 2021. kontinuirano se vrši ažuriranje Kataloga nacionalnih mjera za odgovor na mjere Sjevernoatlantskog saveza za odgovor na krize. Po izradi Kataloga, krajem 2021, biće omogućena kvalitetna priprema i učešće svih elemenata sistema na predstojećoj NATO vježbi kriznog upravljanja „CMX 22“, što će doprinijeti daljem razvoju nacionalnog sistema kriznog upravljanja.

Na osnovu člana 24 Zakona o javnim nabavkama ("Sl. list CG", broj 74/19), Vlada je 18. III 2021. donijela Uredbu o načinu sprovođenja nabavki za vojno-diplomatske predstavnike i jedinice Vojske Crne Gore u međunarodnim snagama i mirovnim misijama ("Sl. list CG", br. 041/21). Ovom Uredbom propisuje se način sprovođenja nabavki roba i usluga čija je procijenjena vrijednost manja od EUR 40.000, odnosno nabavki radova čija je procijenjena vrijednost manja od EUR 100.000,00, kao i izvještavanje o sprovedenim nabavkama za vojno-diplomatske predstavnike i jedinice Vojske Crne Gore u međunarodnim snagama i mirovnim misijama. Protokol o namjeri za saradnju između Centra za integritet u sektoru odbrane Norveške (CIDS) i Ministarstva odbrane Crne Gore, potpisan je u maju 2021.

Upravljanje civilnim krizama

Normativni okvir

- Vlada je 1. IV 2021. usvojila Izvještaj o stanju sistema zaštite i spašavanja u Crnoj Gori u 2020. godini.
- Vlada je 8. IV 2021. usvojila Izvještaj o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Strategije za smanjenje rizika od katastrofa za 2020. godinu.
- Vlada je 1. IV 2021. donijela Nacionalni plan zaštite i spašavanja od klizišta i odrona.
- Vlada je 13. V 2021. donijela Nacionalni plan zaštite i spašavanja od hemijskih i bioloških rizika.

Bilans ostvarenih rezultata

Operativno-komunikacioni centar 112 (OKC 112) od 1. I 2021 - 15. VI 2021. primio je 95.133 poziva i koordinirao sa četiri akcije spašavanja u planinama, u kojima je spašeno 14 osoba (3 crnogorskih i 11 stranih državljana).

U okviru projekta „3 WATCH OUT – Trilateralni model civilne zaštite: Putevi, instrumenti i izazovi za našu bezbjednost“, koji finansira Evropska unija u sklopu IPA INTERREG

Programa prekogranične saradnje Crna Gora – Albanija – Italija, 1. VI 2021. u mjestu Lužnica u podgoričkoj opštini, održana je nacionalna terenska vježba. Na vježbi se shodno realističnom scenariju uvježbavala međupštinska saradnja i koordinacija aktivnosti od strane Direktorata za zaštitu i spašavanje, kao i testirali kapaciteti na nacionalnom nivou u slučaju reagovanja na požare većih razmjera. Tokom izvođenja vježbe koristio se i NICS sistem (u pitanju je web-bazirani sistem – internet sistem za koordiniranje, rukovođenje, kontrolu i razmjenu informacija u slučaju svih vrsta nesreća), koji se razvija u okviru Pilot projekta civilne napredne regionalne koordinacije u hitnim situacijama i predstavlja projekat u okviru NATO SPS programa „Naukom za mir i bezbjednost“. Ova vježba predstavljala je nastavak simulacione regionalne vježbe koja se realizovala 31. V 2021, kada su se provjeravale već uspostavljene procedure pružanja međunarodne pomoći u slučaju šumskih požara, sa predstavnicima nadležnih službi iz Italije i Albanije.

U okviru projekta „Nabavka opreme za podršku implementaciji mehanizma evropske civilne zaštite“ u okviru IPA 2016 Godišnjeg Akcionog programa za Crnu Goru, nabavljeno je 6 terenskih vozila sa krovnim nosačima i kukom za vuču, 2 kombi vozila sa kargo prostorom i 2 drona – letilice sa termovizijskim kamerama, ukupne vrijednosti oko EUR 160.000.

Viškovi naoružanja i ubojnih sredstava

U izvještajnom periodu, količine ubojnih sredstava smanjene su za 51,17t.

Viškovi ubojnih sredstava (UbS) u ovom periodu rješavani su neutralizacijom i prodajom i to:

- Prodato je 21,69 t ubojnih sredstava;
- Neutralizacija UbS vršena je kroz program međunarodne organizacije „ITF Enhancing Human Security“ (sa sjedištem u Sloveniji), a uništena je količina od 29,48 t.

Navedeni program zvanično je završen jer je realizovana neutralizacija svih 125,54 t UbS (predviđenih ugovorom između Ministarstva odbrane i ITF-a od 11. VI 2019. i Aneksom 2 ugovora od 22. X 2020).

Uništavanje neeksplozivnih ubojnih sredstava (NUS)

Službenici Odsjeka za NUS, u izvještajnom periodu, izvršili su prikupljanje 5 tona NUS-a, u skladu sa procedurama.

U sklopu projekta koji Direktorat za zaštitu i spašavanje realizuje sa Međunarodnim fondom povjerenja (ITF), a koji finansira State Department (SAD) završeno je uništavanje 15 t NUS-a, koji je prikupljen u prethodnom periodu.

CMX

Crna Gora je tokom izvještajnog perioda kontinuirano, u skladu s utvrđenim planom rada, učestvovala u aktivnostima i na planskim konferencijama za pripremu simulacione vježbe

upravljanja u kriznim situacijama (*Crisis Management Exercise – CMX*) za 2022. Nacionalni predstavnici Crne Gore su, u periodu od 1. I 2021. do 15. VI 2021. učestvovali na tri do sada održane planske konferencije. Tokom vježbe će biti testirane procedure konsultacija i donošenja političkih i vojnih odluka, kako unutar saveza tako i sa partnerskim zemljama, a u skladu sa fiktivnim scenariom, čijem uobličavanju će Crna Gora nastaviti da doprinosi i u narednom periodu.

Upravljanje vojnim krizama

NATO misije i aktivnosti

KFOR – Crna Gora je i tokom 2021. nastavila sa aktivnim doprinosom misiji KFOR. Trenutno je na Kosovu angažovan jedan oficir u Komandi KFOR. Jedno civilno lice koje je bilo raspoređeno na poslovima ljudskih resursa u okviru NATO tima za savjetovanje i vezu (NALT) na Kosovu svoj angažman okončalo je 15. VI 2021.

NATO misija u Iraku – Na osnovu Odluke o upućivanju pripadnika Vojske Crne Gore u NATO misiju u Republici Irak (NMI), kojom je predviđeno angažovanje do dva pripadnika, prvi predstavnik VCG je upućen 19. VI 2021, i angažovan je na štabnim dužnostima u Bagdadu.

Crna Gora je tokom izvještajnog perioda kontinuirano doprinosila aktivnostima/misijama/operacijama Alijanse usmjerenim na jačanje sigurnosti euroatlantskog područja.

Crna Gora je, od decembra 2018. aktivna u okviru borbene grupe Pojačanog isturenog prisustva NATO-a, pod komandom Kanade i time doprinosi politici odvratanja i odbrane Alijanse. Tokom izvještajnog perioda, V kontingent sa jednim inženjerijskim odjeljenjem od 10 pripadnika bio je raspoređen u Letoniji.

Ostale NATO aktivnosti

Doprinos Crne Gore aktivnostima Alijanse na njenim istočnim granicama ostvaruje se kroz angažovanje pripadnika VCG u okviru Ojačanog prisustva na Istoku (*Enhanced Forward Presence - eFP*). Tokom 2021. bila je angažovana peta rotacija, odnosno jedno inženjersko odjeljenje od 10 pripadnika VCG. Šesta rotacija, koju čini odjeljenje pješadijskih izviđača, upućena je u junu 2021.

EU misije

Operaciju **EU NAVFOR ATALANTA** pripadnici VCG realizuju kroz: ukrcavanje na savezničke brodove (brodove Komande snaga) u saradnji s mornaricama Italije, Grčke i Španije, kao i angažovanje AVPD tima na trgovačkim brodovima koji su angažovani za potrebe WFP (*World Food Programme*) u pomorskom području od Džibutija do Kenije i Tanzanije. Trenutno je u operaciji angažovan jedan oficir na brodu Mornarice Italije, od 14. II 2021. dok se upućivanje jednog predstavnika VCG na brod Španije planira za jul 2021. Četvrti AVPD tim je završio

angažovanje u operaciji 11. III 2021, a trenutno je u toku selekcija kandidata za V AVPD tim čije je upućivanje predviđeno za novembar 2021.

VCG učestvuje u misiji **EUTM Mali** i trenutno je u misiji angažovan jedan oficir VCG koji je u misiju upućen 23. IV 2021.

UN misije

U Misiji Ujedinjenih nacija za referendum u Zapadnoj Sahari (*United Nations Mission for the Referendum in Western Sahara – MINURSO*) pripadnici VCG u ovoj misiji su angažovani u sastavu timova vojnih posmatrača UN, koji realizuju patrole radi sagledavanja situacije, kontrole poštovanja mirovnog sporazuma i izvještavanja nadležnih tijela UN. Trenutno, na jednogodišnjem angažovanju od 18. XII 2020. nalazi se prva oficirka Vojske Crne Gore.

Administrativni kapaciteti

Vježbe i obuke

Aktivnosti po pitanju individualne obuke u izvještajnom periodu bile su fokusirane na dostizanju, unapređenju i održavanju sposobnosti jedinica Vojske Crne Gore u cilju kvalitetnog izvršavanja postavljenih zadataka, a sa ograničenjima i u granicama koje su bile uslovljene pandemijom COVID-19. Individualna obuka je bila usmjerena na zadatke osposobljavanja deklariranih jedinica, realizaciji karijernih kurseva, stručno-specijalističko usavršavanje i izučavanje stranih jezika u zemlji i inostranstvu.

Planiranje i realizacija obuke je bila otežana zbog pandemije COVID-19, što je za rezultat imalo realizaciju aktivnosti u manjem obimu od planiranog. Jedan od ključnih problema u procesu obuke i dalje je nedostatak adekvatnog vježbovno-strelišnog prostora za realizaciju obuke i vježbi, taktičkih vježbi sa bojevim gađanjima i izvršenja artiljerijskih gađanja.

Obučne aktivnosti u zemlji su uglavnom realizovane u Centru za obuku, kao nosiocu osnovne obuke. Glavne aktivnosti tokom izvještajnog perioda bile su:

- Osnovni kurs oficira obrazovanih na civilnim fakultetima, jedna grupa,
- Osnovni podoficirski kurs, jedna grupa,
- CLS kursevi i
- Obuka pripadnika VCG za učešće u međunarodnim misijama (EUTM, MINURSO, KFOR).

Nakon osnovne obuke, nastavljeno je sa stručno-specijalističkim sadržajima individualne obuke u jedinicama Vojske Crne Gore i isti su realizovani u cilju osposobljavanja za definisane specijalnosti.

U izvještajnom periodu, prvi put smo samostalno realizovali Selektivni kurs kvalifikacija za prijem u kopnenu komponentu Pomorskog odreda. Osim navedenog kursa, pripadnici kopnene komponente Pomorskog odreda su realizovali i zajedničku obuku sa pripadnicima

OS Velike Britanije, sa težištem na nekonvencionalnom i pozadinskom ratovanju, i ista je ocijenjena kao veoma uspješna i kvalitetna po svim segmentima, kako od strane pripadnika Vojske Crne Gore, tako i od strane pripadnika OS Velike Britanije.

Na početku 2021. nastavljeno je sa obučavanjem operatera za navođenje taktičke avijacije u Sloveniji gdje je učestvovao jedan pripadnik Vojske Crne Gore. Tokom narednog perioda očekujemo i realizaciju selekcije kandidata za navedeni kurs i učešće većeg broja kandidata na istome.

U okviru formiranja Regionalnog centra za planinsko ratovanje i osposobljavanje osoblja koje će preuzeti ulogu instruktora u istome, dva pripadnika Vojske Crne Gore su pohađala Zimski kurs instruktora vojnog planinara u Austriji, i jedan je pohađao Ljetnji kurs planinskog ratovanja za komandire nižih jedinica u NATO Centru za obuku u Sloveniji. Nastavak kurseva za osposobljavanje instruktora vojnog planinara je planiran za realizaciju u Crnoj Gori i Austriji u drugoj polovini ove godine.

Obuka pripadnika Vazduhoplovstva Vojske Crne Gore, u periodu od 1. I 2021. do 15. VI 2021. godine, bila je usmjerena na osposobljavanje pilota i inženjera-tehničara za izvršavanje zadataka i uvođenje novih vazduhoplova u operativnu upotrebu. Ista je realizovana kroz redovne oblike obučavanja u zemlji, ali i kroz usavršavanja na kursevima u Kraljevini Španiji.

Nastavljeno sa unapređivanjem poznavanja stranih jezika ali i s aktivnostima usmjerenim na osposobljavanju i pripremama za sertifikovanje nacionalnog STANAG test tima za engleski jezik. Po pitanju ove aktivnosti ostvarili smo veoma dobru saradnju sa test timom Bosne i Hercegovine sa kojima je u maju realizovana savjetodavnu radionica u Crnoj Gori, a u drugom dijelu godine planiran je nastavak pomenutih radionica u Bosni i Hercegovini.

Osim navedenog, u aprilu 2021, Test tim Oružanih snaga Bosne i Hercegovine je izvršio testiranje i sertifikovanje 40 pripadnika Vojske Crne Gore.

U periodu od 1. I 2021. do 15. VI 2021. VCG se težišno angažovala na izvođenju vježbovni aktivnosti s ciljem održavanja i provjeri spremnosti iz domena planiranja i izvođenja operacija.

Pripadnici Vojske su u periodu od 1. I 2021. do 15. VI 2021. učestvovali na tri vježbe u inostranstvu i jednoj u Crnoj Gori, sa ukupno 53 pripadnika. Vježbe su izvedene na vojnim poligonima Slovenije, Rumunije i u Mornaričkom operativnom centru MVCG.

Učešće na predmetnim aktivnostima je realizovano po sljedećem:

- Vježba "ADRION CAX" izvedena je onlajn 23. III i 24. III 2021. u MOC MVCG i Mornaričkom operativnom centru Slovenije. Cilj vježbe je bio na uvježbavanju izvođenja mornaričkih operacija kroz upotrebu simulacionih sistema i pripremi za Vježbu "ADRION LIVEX" koja je izvedena od 31. V 2021. do 04. VI 2021. sa ciljem uvježbavanja izvođenja mornaričkih operacija kroz upotrebu protivpodmorničkih i protivminskih TTP na otvorenom moru.

- Vježba „ADRIATIC STRIKE“ izvedena je od 13. V 2021. do 22. V 2021. na Vojnom poligonu „Cerklje“ u Sloveniji. Vježba je imala za cilj uvježbavanje pružanja bliske vazduhoplovne podrške, artiljerijske podrške i medicinske evakuacije, angažovanjem pripadnika JTAC/FAC specijalnosti.
- Vježba „SABER GUARDIAN 21“ izvedena je od 25. V 2021. do 9. VI 2021. na poligonu „Cinch“ u Rumuniji. Ista predstavlja združenu vježbu više odbrambenih operacija „SABER GUARDIAN 21“. Vježba je organizovana u cilju održavanja interoperabilnosti snaga SAD, NATO i partnerskih zemalja na brigadnom nivou. Tokom vježbe izvršena je sertifikacija 1. pješadijskog voda 1. pješadijske čete 1. Pješadijskog bataljona, koji je angažovan u sastavu NATO snaga za brzi odgovor (NRF) – Združene snage vrlo visoke spremnosti (*Very High Readiness Task Force – VJTF*) u 2021. Zaključak vježbe je bio da 1. pješadijski vod može sa uspjehom izvršavati sve postavljene zadatke u okviru VJTF.

Pored navedenih zadataka bitno je napomenuti i druge zadatke koji su usmjeravali proces obuke, a odnose se na: osposobljavanje deklariranih jedinica, njihovu pripremu za ocjenjivanje u skladu sa Planom ocjenjivanja u 2021. i 2022. i ocjenjivanje na nacionalnom nivou po CREVAL-u.

Onlajn izdanje „Orijentacionog kursa o zajedničkoj odbrambenoj i bezbjednosnoj politici EU (CSDP)“ u organizaciji Evropskog bezbjednosnog i odbrambenog koledža (ESDC) u Briselu i Nacionalnog odbrambenog koledža Rumunije, održan je od 3. V do 7. V 2021. i na njemu je učestvovala jedna službenica Ministarstva odbrane Crne Gore.

3.32. POGLAVLJE 32: FINANSIJSKA KONTROLA

3.32.1. Unutrašnja finansijska kontrola u javnom sektoru

Normativni okvir

Vlada je 17. VI 2021. usvojila Konsolidovani izvještaj o upravljanju i unutrašnjim kontrolama u javnom sektoru Crne Gore za 2020.

Institucionalni okvir

Unutrašnja revizija

Centralni nivo

- Na centralnom nivou 26 korisnika sredstava Budžeta Crne Gore formiralo je posebnu jedinicu za unutrašnju reviziju,
- U 26 jedinica za unutrašnju reviziju na centralnom nivou raspoređena su 54 unutrašnja revizora,
- Kako bi se obezbijedila što veća pokrivenost korisnika sredstava budžeta funkcijom unutrašnje revizije, Zakonom o upravljanju i unutrašnjim kontrolama u javnom sektoru u članu 49 definisano je da jedinica za unutrašnju reviziju subjekta koji u skladu sa zakonom vrši nadzor nad drugim subjektom vrši unutrašnju reviziju i kod tog subjekta, ako nema uspostavljenu unutrašnju reviziju. Na taj način obezbijedena je potpuna pokrivenost budžeta funkcijom unutrašnje revizije.

Lokalni nivo

- Na lokalnom nivou Odlukom o organizaciji i načinu rada organa lokalne uprave osnovana je Služba za unutrašnju reviziju u svim opštinama (15 opština) koje su obavezne da formiraju posebnu jedinicu za unutrašnju reviziju u skladu sa Uredbom o uspostavljanju unutrašnje revizije u javnom sektoru,
- U 15 formiranih službi za unutrašnju reviziju na lokalnom nivou raspoređeno je 37 unutrašnjih revizora.

Upravljanje i kontrole

Tabela: Napredak u oblasti upravljanja i unutrašnjih kontrola (FMC)

	Budžetski korisnici na centralnom nivou	Budžetski korisnici na lokalnom nivou	Ukupno
Lice odgovorno za koordinaciju aktivnosti na sprovođenju i unaprijeđenju upravljanja i kontrola	82	21	103
Knjiga procedura	76	20	96
Lice odgovorno za koordinaciju aktivnosti na uspostavljanju procesa upravljanja rizicima	72	18	90
Registar rizika	73	15	88

Pregled realizovanih aktivnosti

Unutrašnja revizija

- U izvještajnom periodu, u okviru programa kontinuiranog profesionalnog usavršavanja ovlašćenih unutrašnjih revizora u javnom sektoru, ukupno je održano 12 obuka¹¹ za unutrašnje revizore raspoređene u jedinicama za unutrašnju reviziju na centralnom i lokalnom nivou. Teme su bile sledeće: “Upravljanje u javnom sektoru sa posebnim osvrtom na etičku kulturu i uloga unutrašnje revizije”, “Izazovi u pripremi izvještaja o obavljenim revizorskim angažmanima (revizijama) sa osvrtom na pripremu GI-UR” i “Primjena metodologije rada unutrašnje revizije u praksi (studija slučaja)”.
- U okviru projekta “Unapređenje sistema budžetiranja, višegodišnjeg okvira budžeta i sistema unutrašnje finansijske kontrole u javnom sektoru” u izvještajnom periodu održane su četiri online radionice na temu „Revizija učinka“ za oko 30 unutrašnjih revizora raspoređenih kod korisnika sredstava budžeta, kao i dvije online radionice na temu „Uzajamna ocjena kvaliteta rada unutrašnje revizije“ za 11 unutrašnjih revizora raspoređenih kod korisnika sredstava budžeta.
- U skladu sa Pravilnikom o programu obuke i načinu polaganja ispita za sticanje sertifikata unutrašnjeg revizora u javnom sektoru (“Sl. list CG”, broj 71/19) u februaru 2021. započeo je drugi lokalizovani Program obuke za unutrašnjeg revizora u javnom sektoru za 25 kandidata. I pored problema izazvanih COVID virusom, do kraja izvještajnog perioda održana su predavanja i teorijska provjera znanja iz sva dva predmeta „Osnovi nacionalnog zakonodavstva”, i “Upravljanje i unutrašnja kontrola”.

¹¹ Za 4 grupe unutrašnjih revizora

Upravljanje i unutrašnje kontrole

- U okviru projekta “Unapređenje sistema budžetiranja, višegodišnjeg okvira budžeta i sistema unutrašnje finansijske kontrole u javnom sektoru” razvijen je nacrt referentnog modela za kontrolno okruženje, kao jedne od komponenti koja će biti predmet sagledavanja kvaliteta u narednom periodu, a u čemu će pomoć pružiti eksperti na projektu. U okviru projekta “Unapređenje sistema budžetiranja, višegodišnjeg okvira budžeta i sistema unutrašnje finansijske kontrole u javnom sektoru” razvijeni su referentni modeli za kontrolno okruženje i praćenje i procjenu kao komponente koje će biti predmet sagledavanja kvaliteta u narednom periodu, a u čemu će pomoć pružiti eksperti na projektu.
- U okviru projekta “Unapređenje sistema budžetiranja, višegodišnjeg okvira budžeta i sistema unutrašnje finansijske kontrole u javnom sektoru” pružena je podrška u radu u vezi sa upravljačkom odgovornošću Opštini Žabljak i Opštini Mojkovac.
- U cilju uspostavljanja sistema za otkrivanje i postupanje po obavještenjima o sumnjama na prevare u javnom sektoru, Ministarstvo finansija i socijalnog staranja u saradnji sa SIGMA-om organizovalo je dvodnevnu radionicu 11. i 12. V 2021, za lica za prijem i postupanje po obavještenjima o sumnjama na nepravilnosti i prevare.
- U saradnji sa Upravom za kadrove održano je pet obuka iz oblasti upravljanja i unutrašnjih kontrola na kojima je prisustvovalo 57 službenika.

3.32.2. Eksterna revizija

Državna revizorska institucija (DRI) je u izvještajnom periodu izvršila i objavila ukupno 8 revizija i to:

- 4 izvještaja o reviziji uspjeha;
- 2 izvještaja o finansijskoj reviziji i reviziji pravilnosti;
- 1 izvještaj o reviziji pravilnosti;
- 1 izvještaj o reviziji informacionog sistema (IT revizija).

Revizija uspjeha

Subjekt i/ili predmet revizije	Vrsta mišljenja	Broj preporuka
Efikasnost upravljanja jedinstvenim registrom privrednih subjekata-CRPS	Upravljanje jedinstvenim registrom privrednih subjekata - Centralnim registrom privrednih subjekata (CRPS) nije u dovoljnoj mjeri efikasno.	5
Efikasnost redovnog i investicionog održavanja državnih puteva	Postojeći sistem redovnog i investicionog održavanja državnih puteva nije u dovoljnoj mjeri efikasan.	14

Upravljanje intervencijama u slučaju iznenadnog zagađenja u Jadranskom moru	Crna Gora ima ograničene kapacitete za zaštitu mora od iznenadnih zagađenja. Postojeći sistem zaštite od iznenadnog zagađenja mora nije dovoljno efikasan, te da su potrebne dodatne i djelotvornije mjere radi unapređenja istog.	34
Efikasnost mehanizma regulacije, praćenja i izvještavanja o kvalitetu vazduha u Crnoj Gori	Postojeći sistem regulacije, praćenja i izvještavanja o kvalitetu vazduha u Crnoj Gori nije u dovoljnoj mjeri efikasan.	20

Revizija informacionog sistema (IT revizija)

Subjekt i/ili predmet revizije	Vrsta mišljenja	Broj preporuka
Revizija elektronskih usluga e-uprava	Portal e-uprava (u dijelu koji se odnosi na postupanju sa zahtjevima građana) doprinio poboljšanju rada javne uprave, ali da subjekti revizije i drugi organi treba da kontinuirano preduzimaju radnje i aktivnosti u cilju podizanja kvaliteta e-usluga, kao i da redovno vrše njihovu procjenu radi poboljšanja njihove upotrebljivosti.	9

Finansijska revizija i revizija pravilnosti

Subjekt i/ili predmet revizije	Vrsta mišljenja	Broj preporuka
Zavod za zapošljavanje Crne Gore za 2020. godinu	Uslovno mišljenje na finansijsku reviziju i negativno mišljenje na reviziju pravilnosti	45
Završni račun budžet Opštine Andrijevica za 2019.	Negativno mišljenje na finansijsku reviziju i negativno mišljenje na reviziju pravilnosti	24

Revizija pravilnosti

Subjekt i/ili predmet revizije	Vrsta mišljenja	Broj preporuka
"JPU „Đina Vrbica“ - raspolaganje sopstvenim prihodima i javne nabavke	Uslovno mišljenje	9

Pored navedenog, DRI je u aprilu 2021, na osnovu člana 26 stav 1 Zakona o budžetu i fiskalnoj odgovornosti i člana 44 Zakona o Državnoj revizorskoj instituciji, izvršila analizu

indikatora fiskalne odgovornosti centralnog nivoa države u vezi sa Prijedlogom zakona o budžetu Crne Gore za 2021. godinu.

Na desetoj sjednici Odbora za ekonomiju, finansije i budžet Skupštine povodom razmatranja Predloga zakona o završnom računu Budžeta Crne Gore za 2019. godinu sa Izvještajem o reviziji Predloga zakona o završnom računu Budžeta Crne Gore za 2019. godinu, održanoj u maju 2021, predstavnici DRI su predstavili nalaze i preporuke iz Izvještaja o reviziji Predloga zakona o završnom računu Budžeta Crne Gore za 2019. godinu.

Na osmoj sjednici Odbora za bezbjednost i odbranu Skupštine, održanoj maja 2021. povodom razmatranja Predloga zakona o budžetu Crne Gore za 2021. godinu u dijelu koji se odnosi na potrošačke jedinice iz oblasti bezbjednosti i odbrane, DRI je predstavila nalaze i preporuka iz Konačanog izvještaj o reviziji Godišnjeg finansijskog izvještaja i pravilnosti poslovanja Uprave policije za 2019. godinu, koji je nakon održane rasprave Odbor za bezbjednost i odbranu jednoglasno prihvatio.

Skupština je u maju 2021. na četvrtoj sjednici prvog redovnog zasijedanja razmotrila Izvještaj o reviziji Prijedloga zakona o završnom računu Budžeta Crne Gore za 2019. godinu sa Godišnjim izvještajem o izvršenim revizijama i aktivnostima DRI Crne Gore za period oktobar 2019 – oktobar 2020. godine na kojoj su predstavnici DRI upoznali poslanike sa rezultatima revizija, nalazima i preporukama, kao i aktivnostima na unapređenju rada Institucije. Skupština je, povodom razmatranja Predloga zakona o Završnom računu Budžeta Crne Gore za 2019. godinu, Izvještaja o reviziji Predloga zakona o Završnom računu Budžeta Crne Gore za 2019. godinu i Godišnjeg izvještaja o izvršenim revizijama i aktivnostima DRI za period oktobar 2019 - oktobar 2020. godine, usvojila Zaključak kojim poziva na poštovanje i ispunjavanje svih preporuka Državne revizorske institucije. Shodno Zaključku Skupštine, Vlada je dužna poštovati i ispunjavati sve preporuke DRI datih u Izvještaju o reviziji Predloga zakona o Završnom računu Budžeta Crne Gore za 2019. godinu. Takođe, Vlada je dužna da prati realizaciju svih preporuka Državne revizorske institucije koje se odnose na pojedinačne revizije urađene u periodu oktobar 2019 - oktobar 2020. godine i preporuka koje se ponavljaju iz ranijeg perioda, i o tome kvartalno izvještava Skupštinu.

DRI je u maju 2021. prisustvovala 12. sjednici Odbora za ekonomiju, finansije i budžet Skupštine povodom razmatranja Predloga zakona o budžetu Crne Gore za 2021. godinu, na kojoj se osvrnula na preliminarne budžetske podatke iz 2020, tehničke okolnosti i potencijalne rizike koje mogu pratiti implementaciju godišnjeg Budžeta Crne Gore za 2021.

DRI je u izvještajnom periodu imala ukupno 76 zaposlenih i to:

Radna mjesta	Jun 2021
Predsjednik i senatori	4

Državni revizor - načelnik u sektoru	5
Državni revizor - rukovodilac odeljenja	17
Državni revizor	24
Stariji saradnik državnog revizora	3
Saradnik državnog revizora	6
Sekretar Institucije	1
Savjetnici i administracija	16
Ukupno	76

Jedno mjesto senatora je upražnjeno tako da Senat broji četiri od pet ustavno definisanih članova. Broj novozaposlenih lica u izvještajnom periodu iznosi pet.

U cilju promovisanja prekogranične saradnje na putu ka EU integracijama i unaprjeđenja znanja i vještina revizorskog kadra na reviziji uspjeha, Državna revizorska institucija je sprovedla paralelnu reviziju uspjeha na temu "Zaštita Jadranskog mora u slučaju iznenadnog zagađenja" sa pet vrhovnih revizorskih institucija regiona – Albanije, Bosne i Hercegovine, Italije, Hrvatske i Slovenije. Nacionalni izvještaj DRI Crne Gore u okviru paralelne revizije uspjeha na temu „Upravljanje intervencijama u slučaju iznenadnog zagađenja u Jadranskom moru“ je objavljen u aprilu 2021. Zajednički izvještaj paralelne revizije uspjeha svih vrhovnih revizorskih institucija biće objavljen u septembru 2021.

DRI i Vestminsterska fondacija za demokratiju su u januaru 2021. potpisale Memorandum o saradnji, čiji je glavni cilj saradnja i pružanje doprinosa transparentnosti i odgovornosti crnogorskih institucija. Projektom se između ostalog pruža ekspertska podrška u jačanju komunikacije, jačanju saradnje sa Skupštinom, civilnim sektorom, medijima i međunarodnim institucijama. S tim u vezi, u februaru 2021. godine održana je Konferencija posvećena saradnji DRI i Skupštine u okviru realizacije projekta sa Vestminsterskom fondacijom za demokratiju. Kao rezultat Konferencije, DRI i Skupština su usvojile zajedničke zaključke i izradili nacrt Akcionog plana za ispunjavanje obaveza iz Protokola o saradnji DRI i Skupštine.

Zaposleni u DRI su pohađali obuke organizovane na nivou DRI, interno kao i na regionalnom i međunarodnom nivou.

Vrsta obuke	Broj obuka	Broj zaposlenih na obukama
Obuke realizovane na nivou DRI	4	79
Interne obuke organizovane za DRI	15	37
Obuke realizovane na regionalnom i međunarodnom nivou	11	54

U izvještajnom periodu, DRI je organizovala jedan ispitni rok za sticanje zvanja državni revizor i to u februaru 2021. Predstavnici DRI učestvuju od aprila 2021. na online radionicama o reviziji uspjeha koje se realizuju kao aktivnosti Zajedničke radne grupe za revizorske aktivnosti (JWGAA), a koja pruža podršku Mreži VRI zemalja kandidata i potencijalnih kandidata za članstvo u EU i Evropskog revizorskog suda. Program obuke se sprovodi za revizore uspjeha u regionu uz podršku eksperata iz Nacionalne kancelarije za reviziju Švedske. Pored ovog programa obuke, realizovane su za revizorski kadar obuke na sljedeće teme i to: javne nabavke; revizija troškova povezanih sa Covid-19; integritet; primjena Zakon o radu; primjena novog Zakona o javnim nabavkama; tajnost podataka; primjena MRS za javni sektor; revizija političkih partija; otkrivanje prevara i korupcije kroz proceduru revizije; kontrola kvaliteta revizija; izrada infografika i vizualizacije podataka i sl. Državna revizorska institucija je takođe kroz članstvo u radnim grupama EUROSAI (Radna grupa za IT i Radna grupa za reviziju opština) doprinijela razvoju kapaciteta revizorskog kadra.

3.32.3. Zaštita finansijskih interesa EU

Crna Gora izvještava Evropsku komisiju o identifikovanim nepravilnostima i pruža podršku u slučaju iskazane potrebe tokom istraga. S tim u vezi, postignut je napredak na razvoju solidnih evidencija o prijavljivanju nepravilnosti (47 prijavljenih slučajeva do sredine 2021).

U izvještajnom periodu su evidentirane četiri nepravilnosti od strane nacionalnih IPA struktura, koje su, u skladu sa procedurama, kroz IMS sistem prijavljene OLAF-u. Povraćaj je izvršen za tri nepravilnosti, a slučajevi su takođe zatvoreni u IMS-u i prijavljeni OLAF-u. AFCOS kancelarija redovno ažurira registre rizika, obuke i nepravilnosti i obavještava OLAF o svim promjenama u skladu s informacijama dobijenim od tijela uključenih u proces izvještavanja.

U skladu sa Akcionim planom Strategije za borbu protiv prevara i upravljanje nepravilnostima u cilju zaštite finansijskih interesa EU za period 2019-2022, a u cilju unapređenja međuinstitucionalne saradnje, AFCOS kancelarija je izradila nacрте Protokola o saradnji između Ministarstva finansija i socijalnog staranja i sledećih institucija: Revizorskog tijela, MUP-a/Uprave policije i Vrhovnog državnog tužilaštva. Nakon faze usklađivanja nacрта sa komentarima relevantnih institucija, Protokol sa Revizorskim tijelom je potpisan, dok su Protokoli sa MUP-om/Upravom policije i Vrhovnim državnim tužilaštvom finalizovani i trenutno čekaju na potpisivanje.

U sklopu Programa Reforme upravljanja javnim finansija 2022-2026 (PFM 2022-2026), AFCOS kancelarija je planirala izradu nove Strategije za borbu protiv prevara i upravljanja nepravilnostima u cilju zaštite finansijskih interesa EU za period 2023-2026 sa pratećim Akcionim planom, koja bi dodatno ojačala pravni okvir i kapacitete AFCOS kancelarije i

cjelokupnog AFCOS sistema. Ova strategija bavila bi se usvajanjem zakonskog osnova za sprovođenje administrativnih provjera; metodologijom analize rizika u oblasti upravljanja nepravilnostima; komunikacionom strategijom (za poboljšanje komunikacije između tijela AFCOS-a i javnosti); i obukom.

AFCOS kancelarija je izradila nacрте Odluke o izmjeni Odluke o obrazovanju Koordinacionog tijela za praćenje i upravljanje politikom prevencije i suzbijanja nepravilnosti u cilju zaštite finansijskih interesa EU (AFCOS Savjetodavno tijelo) i Uredbe o institucionalnom okviru funkcionisanja sistema za suzbijanje nepravilnosti i prevara (AFCOS sistema). Uzevši u obzir da Programom rada Vlade za 2021. nije planirano usvajanje neophodnih izmjena i dopuna Zakona o budžetu i fiskalnoj odgovornosti, AFCOS kancelarija se obratila Sekretarijatu za zakonodavstvo u cilju utvrđivanja drugog pravnog osnova za donošenje podzakonskih akata i nakon dostavljenih nacрта navedenih dokumenata čeka se njihovo mišljenje.

3.32.4. Zaštita eura od falsifikovanja

Nastavljene su aktivnosti na zaštiti eura od falsifikovanja u skladu sa harmonizovanom regulativom i standardima EU i ECB. Od strane CBCG, vršeno je nadgledanje standarda u radu rukovaoca gotovinom, testiranje uređaja za rad sa novcem. Nastavljena je saradnja i razmjena informacija sa Upravom policije i Višim tužilaštvom.

Takođe, u skladu sa potpisanim sporazumima nastavljena je saradnja i razmjena informacija sa ECB, EC DG/ECFIN, kao i drugim međunarodnim institucijama po pitanju zaštite eura od falsifikovanja.

3.33. POGLAVLJE 33: FINANSIJSKE I BUDŽETSKE ODREDBE

3.33.1. Realizacija aktivnosti

Skupština je 17. VI 2021. donijela **Zakon o budžetu za 2021. godinu**, kojim je predviđeno 2,46 milijardi evra priliva i rashoda, a glavni cilj mu je stvaranje uslova za brži ekonomski oporavak i stabilizaciju javnih finansija.

U skladu sa obavezom izvještavanja o realizaciji Akcionog plana za uspostavljanje sistema sopstvenih sredstava Evropske unije u Crnoj Gori, pripremljen je Godišnji izvještaj o realizaciji Akcionog plana za uspostavljanje sistema sopstvenih sredstava Evropske unije u Crnoj Gori za 2020, gdje je predstavljen rezultat sprovođenja aktivnosti, koji će uskoro biti upućen Vladi na razmatranje.

3.33.2. Porez na dodatu vrijednost

Skupština je 27. V 2021. donijela **Zakon o izmjenama i dopuni Zakona o porezu na dodatu vrijednost** ("Sl. list CG", broj 59/21), kojim je uvedeno povećanje nivoa oporezivog prometa kao uslova za registraciju za PDV, sa 18.000 na 30.000 eura. Takođe, propisano je da se promet i uvoz jaja oporezuje po sniženoj stopi PDV-a od 7%. Pored navedenog, Zakon propisuje pravno-tehničko usklađivanje pojmova sadržanih u Zakonu o porezu na dodatu vrijednost sa pojmovima sadržanim u Zakonu o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Konvenciji UN o pravima lica sa invaliditetom.

3.33.3. Tradicionalna sopstvena sredstva

U dijelu obaveza usklađivanja carinskog zakonodavstva sa pravnom tekovinom i podzakonskim propisima, pripremljen je nacrt novog Carinskog zakona, kao i otpočet rad na novom Pravilniku o obliku, sadržaju i načinu podnošenja carinske deklaracije i drugih obrazaca koji se upotrebljavaju u carinskom postupku, kojim će, između ostalog, biti definisano i označavanje prihoda i potraživanja, koje će precizno definisati svrstavanje prihoda na A i B račune.

3.33.4. Administrativni kapacitet

U decembru 2020. Upravni odbor Instrumenta za evropsku integraciju je odobrio aplikaciju za Twinning Light projekat "Uspostavljanje sistema sopstvenih sredstava Evropske unije u Crnoj Gori" u vrijednosti od 225.000,00 eura, nakon čega je otpočeta priprema Twinning light fishe, koji je u 21. juna 2021. upućen predstavnicima EK u Crnoj Gori na komentare.

➤ Prva komponenta odnosi se na razvoj kapaciteta u svim institucijama povezanim sa koordinacijom sopstvenih sredstava EU u Crnoj Gori, što se ogleda u jačanju administrativnih kapaciteta za pravilno planiranje, koordinaciju i obračun sopstvenih sredstava, kao i razmjenu iskustava sa državama članicama EU u oblasti sopstvenih sredstava.

➤ Druga komponenta obuhvata uspostavljanje procedura i jačanje institucionalnog okvira, što se ogleda u uspostavljanju procedura za otvaranje računa, procedure upravljanja, procedure u razvijanju sistema izvještavanja, kao i smjernice i metodologiju za obračun sopstvenih sredstava po vrstama.

➤ Treća komponenta obuhvata usklađivanje zakonodavstva u oblasti sopstvenih sredstava koje se ogleda u analizi postojećeg zakonodavstva u dijelu prepoznavanje prostora za unaprjeđenje i davanje preporuka za unaprjeđenje zakonodavnog okvira.

Prilog 1: Spisak zakona koje je Skupština donijela u periodu od 1. I do 17.VI 2021. godine

1. Zakon o budžetu Crne Gore za 2021. godinu;
2. Zakon o unutrašnjim poslovima;
3. Zakon o potvrđivanju Sporazuma o izmjenama Sektorskog sporazuma između Vlade Crne Gore i Evropske komisije kojim se utvrđuju pravila za upravljanje i sprovođenje finansijske pomoći Unije Crnoj Gori u okviru Instrumenta predpristupne podrške za oblast politike „Poljoprivreda i ruralni razvoj“ (IPARD);
4. Zakon o potvrđivanju Sporazuma sa zemljom domaćinom između Crne Gore i Ujedinjenih nacija koje predstavlja Kancelarija Ujedinjenih nacija za projektne usluge;
5. Zakon o potvrđivanju Međunarodne konvencije o spremnosti, reagovanju i saradnji u slučaju zagađenja uljem, 1990 (OPRC konvencija);
6. Zakon o potvrđivanju sporazuma između Vlade Crne Gore i Vlade Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Sjeverne Irske, koji se odnosi na vazdušni saobraćaj;
7. Zakon o otklanjanju posljedica oduzimanja imovine u uvali Valdanos;
8. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o Državnom tužilaštvu;
9. Zakon o izmjenama Zakona o budžetu i fiskalnoj odgovornosti;
10. Zakon o izmjenama Zakona o porezu na dodatu vrijednost;
11. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o porezu na dohodak fizičkih lica;
12. Zakon o dopunama Zakona o doprinosima za obavezno socijalno osiguranje;
13. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma;
14. Zakon o dopuni Zakona o radu;
15. Zakona o državnoj upravi;
16. Zakon o izmjenama Zakona o informacionoj bezbjednosti;
17. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti;
18. Zakon o izmjenama i dopuni Zakona o socijalnoj i dječijoj zaštiti;
19. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o osnovnom obrazovanju i vaspitanju;
20. Zakon o izmjeni Zakona o poljoprivredi i ruralnom razvoju;
21. Zakon o izmjeni i dopuni Zakona o radu i
22. Zakon o izmjenama i dopunama Opšteg zakona o obrazovanju i vaspitanju.

Extraction:Poglavlje 30-Vanjski odnosi

PARTNER sve zemlje:
 Sistem trgovine specijalni sistem:
 Vrijednost Eur

Period	Godina Carinska tarifa \ Trgovinski tok	2021:	
		1:uvoz	2:izvoz
jan-april:	01:Žive životinje	9,034,332	21,243
	02:Meso i drugi klanicni proizvodi za jelo	19,788,098	2,975,950
	03:Ribe, ljuskari,mekušci i ostali vodeni	1,827,406	69,467
	04:Mlijeko i proizvodi od mlijeka, živinska i p	12,664,053	15,434
	05:Proizvodi životinjskog porijekla, na drugo	116,841	548
	06:Živo drvece i druge biljke; lukovice, korije	2,627,405	64,313
	07:Povrce, korijenje i krtole za jelo	6,275,380	474,975
	08:Voce za jelo, ukljucujuci jezgrasto voce; k	9,403,967	461,717
	09:Kafa, caj, mate caj i zacini	2,804,549	7,190
	10:Žitarice	2,792,409	38,480
	11:Proizvodi mlinske industrije; slad; skrob; i	5,245,736	1,215
	12:Uljano sjemenje i plodovi; razno zrnevlje,	1,742,856	213,288
	13:Seljak;gume, smole i ostali biljni sokovi i e	41,241	1,588
	14:Biljni materijali za pletarstvo; biljni proizv	15,051	0
	15:Masnoce i ulja životinjskog ili biljnog porij	5,368,108	57,139
	16:Preradevine od mesa, riba, ljuskara, meku	8,084,792	1,632,547
	17:Šećer i proizvodi od šećera	2,992,190	26,665
	18:Kakao i proizvodi od kakaa	6,794,074	681,356
	19:Proizvodi na bazi žitarica, brašna, skroba i	12,502,023	90,579
	20:Proizvodi od povrca, voca, ukljucujuci jezg	4,787,975	161,389
	21:Razni proizvodi za ishranu	13,735,388	57,213
	22:Pica, alkoholi i sirce	13,004,015	2,705,093
	23:Ostaci i otpaci prehrambene industrije; pi	7,728,195	361,867
	24:Duvan i proizvodi zamjene duvana	5,224,155	2,932,311
	25:So;sumpor; zemlja i kamen;gips,krec i cer	9,831,158	383,795
	26:Rude, zgure i pepeo	5,190	7,135,862
	27:Mineralna goriva, mineralna ulja i proizvo	47,441,391	42,493,165
	28:Neorganski hemijski proizvodi; organska i	1,439,804	776,493
	29:Organski hemijski proizvodi	1,609,478	3,558
	30:Farmaceutski proizvodi	40,645,856	7,552,299
	31:Đubriva	1,768,565	3,500
	32:Ekstrati za štavljenje ili bojenje;tanini i nji	8,340,356	6,627
	33:Etericna ulja i rezinoidi; parfimerijski, koz	8,811,829	547,693
	34:Sapun, organska površinska aktivna sreds	6,190,601	17,354
	35:Bjelancevinaste materije;modifikovani sk	859,727	13,964
	36:Eksplozivi; pirotehnicki proizvodi; šibice; p	587,002	184,817
	37:Proizvodi z afotografske ili kinematografs	431,223	0
	38:Razni proizvodi hemijske industrije	10,305,742	39,477
	39:Plasticne mase i proizvodi od plasticnih m	22,316,801	1,151,831

	40:Kaucuk i proizvodi od kaučuka i gume	6,296,345	22,996
	41:Sirova sitna i krupna koža, sa dlakom ili b	19,946	671,074
	42:Proizvodi od kože, sedlarski i saracki proiz	2,333,001	65,236
	43:Prirodno i vještacko krzno; proizvodi od k	2,670	1,637
	44:Drvo i proizvodi od drveta;drveni ugalj	8,412,281	7,518,028
	45:Pluta i proizvodi od plute	10,066	0
	46:Proizvodi od slame, esparta ili ostalih mat	107,560	16
	47:Celuloza od drveta ili drugih vlaknastih ce	11,718	332,110
	48:Hartija i karton; proizvodi od hartijine pul	8,043,909	556,344
	49:Štampane knjige, novine, slike i ostali pro	2,335,200	401,096
	50:Svila	6,297	0
	51:Vuna, fina ili gruba životinjska dlaka, pred	18,195	0
	52:Pamuk	127,432	0
	53:Ostala biljna tekstilna vlakna; predivo od	9,242	145
	54:Vještacki ili sintetički filamenti	300,475	0
	55:Vještacka ili sintetička vlakna, sjecena	167,019	0
	56:Vata, filc i netkani materijal; specijalna pr	877,146	27,439
	57:Tepisi i ostali tekstilni podni pokrivaci	758,124	31,404
	58:Specijalne tkanine; taftovani tekstilni pro	43,875	1,735
	59:Tekstilne tkanine, impregnisane, premaza	407,977	492
	60:Pleteni ili kukicani materijali	200,430	0
	61:Odjeca i pribor za odjecu, pleteni ili kukic	8,334,429	106,951
	62:Odjeca i pribor za odjecu, osim pletenih il	12,513,457	588,722
	63:Ostali gotovi proizvodi od tekstila; setovi,	4,445,965	55,072
	64:Obuca, kamašne i slicni proizvodi; djelovi	11,719,252	181,413
	65:Šeširi, kape i ostale pokrivke za glavu i nji	321,387	6,632
	66:Kišobrani, suncobrani, štapovi, štapovi-st	422,664	3,123
	67:Perje i paperje, preparirano i proizvodi izr	130,072	0
	68:Proizvodi od kamena, gipsa, cementa, bet	5,535,291	926,784
	69:Keramicki proizvodi	8,002,593	60,523
	70:Staklo i proizvodi od stakla	3,840,770	53,256
	71:Prirodni ili kultivisani biseri, drago ili polu	1,204,946	53,287
	72:Gvožđe i celik	15,211,788	10,099,198
	73:Proizvodi od gvožđa i celika	22,740,255	795,279
	74:Bakar i proizvodi od bakra	673,376	2,354,828
	75:Nikl i proizvodi od nikla	58,129	0
	76:Aluminijum i proizvodi od aluminijuma	7,383,599	22,193,656
	78:Olovo i proizvodi od olova	20,094	85,786
	79:Cink i proizvodi od cinka	76,992	17,852
	80:Kalaj i proizvodi od kalaja	4,172	0
	81:Ostali prosti metali; kremeti; proizvodi od	19,655	0
	82:Alati, nožarski proizvodi, kašike i viljuške,	2,322,140	21,840
	83:Razni proizvodi od prostih metala	3,183,636	55,557
	84:Nuklearni reaktori, kotlovi, mašine i mehar	50,018,917	7,851,491
	85:Elektricne mašine i oprema i njihovi djelov	45,615,543	2,385,326
	86:Sinska vozila i njihovi djelovi; željeznicki i	255,510	3,185
	87:Vozila, osim željeznickih ili tramvajskih šir	41,017,561	1,643,564

	88:Vazduhoplovi, kosmicke letjelice i njihovi	9,621,345	352,729
	89:Brodovi, camci i plovece konstrukcije	755,701	129,190
	90:Opticki, fotografski, kinematografski, mje	10,338,718	614,174
	91:Casovnici i njihovi djelovi	824,691	23,289
	92:Muzicki instrumenti, djelovi i pribor ovih	190,939	117,146
	93:Oruzje i municija; njihovi djelovi i pribor	1,041,726	852,441
	94:Namjestaj, posteljina, madraci, nosaci ma	16,030,899	701,603
	95:Iracke, rekviziti za drustvene igre i sport; n	3,432,616	252,167
	96:Razni proizvodi	6,176,436	25,395
	97:Predmeti umjetnosti, kolekcija i starina	45,844	8,140
	HS-2:	639,204,977	135,611,351